

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI
TÜRK DÜNYASI EDEBİYATLARI BİLİM DALI**

**GÜNEY AZERBAIJAN ERDEBİ BÖLGESİNDEKİ TÜRK HALK
MASALLARI
(METİN- GÖZLEM)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Gülcan GÜLMEZ**

**DANIŞMAN
Yard. Doç. Dr. Muvaffak DURANLI**

GÖR- 2008

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum Güney Azerbaycan Erdebil Bölgesindeki Türk Halk Masalları (Metin-İnceleme) adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezinde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Gülcan Gülmez
İmza

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 16/05/2008 tarih ve 20/4 sayılı kararı ile oluşturulan jüri **Türk Dünyası Edebiyatları** anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi **Gülcan GÜLMEZ**'in aşağıda (Türkçe / İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve aday: **04/06/2008** günü saat **10:00**'da ...**S.S.S.**... süren tez savunmasına alınmıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

Başkan
Prof. Dr. **Fikret TÜRKMEN**

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (Üç ay süreli) ☐

Üye
Yard. Doç. Dr. **Muvaffak DURANLI**
(Danışman)

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (Üç ay süreli) ☐

Üye
Yard. Doç. Dr. **Mehmet TEMİZKAN**

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (Üç ay süreli) ☐

Tezin Türkçe Başlığı : **GÜNEY AZERBAIJAN ERDEBİL BÖLGESİNDEKİ TÜRK HALK MASALLARI (METİN-İNCELEME)**
Tezin İngilizce Başlığı : **TURKISH FOLK TALES IN SOUTH AZERBAIJAN ERDEBİL REGION (TEXT-STUDY)**

* 1. Yüksek Lisans Tezi savunma süresi en az 45 azami 90 dakikadır.

2. Tutanak (jürinin karar ve imzaları hariçinde) bilgisayarda doldurulmalıdır.

3. Yüksek Lisans Tez savunmasında üyelere en az birinin üniversite dışından olması zorunludur.

ĞÇĞNĐKĞIER

ÖNSÖZ -----	1
KISALTMALAR -----	3

GĞRGĞ

I. MASALLAR -----	4
A. Masal Kavramı -----	4
B. Masalların Özellikleri -----	5
C. Masalların İşlevleri -----	6
D. Masalların Diğer Tğlerle İlgisi -----	10
1. Masal تDestan -----	10
2. Masal تEfsane -----	10
3. Masal تHalk Hikyesisi -----	11
II. MASALLAR ÜZERĞNE YAPILAN ÇALIĞMALAR -----	11
A. Tğrk Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar -----	11
1. Yabancıların Yaptıkları Çalışmalar -----	11
2. Tğklerin Yaptıkları Çalışmalar -----	12

BĞRGNGĞ BÖLÜM

I. GÜNEY AZERBAYCAN -----	14
A. Gğney Azerbaycan'ın Coğrafi ve Demografik Yapısı -----	14
B. Gğney Azerbaycan Tarihi -----	15
II. ERDEBĞEE BAĞLI HALHAL ĞİĞNGN TRK TARGHĐDEKĞ YERG VE ÖNEMĞ -----	18
III. GÜNEY AZERBAYCAN HALK KÜLTÜRÜ ÜZERĞNE YAPILAN ÇALIĞMALAR -----	19
A. Gğney AzerbaycanıdaYapılan Çalışmalar -----	19
B. TğkiyedeYapılan Çalışmalar -----	21
IV. ERDEBĞLBÖLGESĞ HAIHAL ĞİĞNE AĞT MASALLARIN ALINDIĞI KAYNAKLAR -----	22
Sğzğ Kaynaklar -----	23

ĞİĞNĞ BÖLÜM

ERDEBĞL(HALHAL) MASALLARININ METĞNLİĞ, EĞZOTLARI VE	
MOTĞFYAPISI	26
1 - Merdinen Nğmerd	26
2 - İkinci Masal	42
3 - Üçüncü Masal	54
4 - Dördüncü Masal	63
5 - Çobanın Nağılı	69
6 - Qoca Kişi	85
7 - Selim Cefayxuruş	88
8 - İki Qardaşın Nağılı	102
9 - Qurdun Nağılı	108
10 - Mirvərid Tesbii	115
11- Derzi Qızı	126
12 - Seng-i Sebir	134
13 - On Üçüncü Masal	141
14 - Qara Çuxa	146
15 Şibicik	153
16 - On Altıncı Masal	158
17 - Xoruz-u Neqel-xu	171
18 - On Sekizinci Masal	190
19 - Gülü Mola	197
20 - Şah Abbas'ın Nağılı	217
21 - Yirmi Birinci Masal	221
22 - Işıqlı Dünya	229
23 - Qarqu	240
24 - Yirmi Dördüncü Masal	249
25 - Qaz Otaran Qarın Başı	256
26 - Ehmed-i Bi-qem	268
27 - Fatma Hanım	283
28 - Qoşan (1)	292
29 - Yirmi Dokuzuncu Masal	296

30 - Şah Oğlu Melik Memmed	303
31 - Quş Yumurtası	318
32 - Paltar Tiken	338
33 - Qoian (2)	345
SONUÇ	348
SÖZLÜK	352
KAYNAKÇA	362
ÖZGEÇMİŞİ	364
ÖZET	365
ABSTRACT	366

ÖNSÖZ

Güney Azerbaycan, bugünkü İran sınırları içinde bulunan ve yaklaşık 20 milyonluk Türk nüfusa sahip olan bir bölgedir. Çalışmamızın merkezini oluşturan Erdebil yansı ise Güney Azerbaycanın doğusunda Hazar Denizi'nin kıyısında bulunan bir Türk yerleşim yeridir. Yızyıllardır Türklerin yaşadığı bu bölge Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bugünkü Kuzey Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan ile İran topraklarında bulunan hanlıklar 1828 yılına kadar Kazar hanedanlığı tarafından yönetilmiş ve bu bölgeye Memalik-i Mahrusa'denmiştir. 1828'de Kazar hanedanlığı ile Rusya arasında yapılan Türkmenşay Antlaşması ile Arasbınkuzeyinde kalan bölge Rusların eline geçmiştir. Güney Azerbaycan diye adlandırdığımız bölge ise yine Türklerin yönetiminde kalmıştır. 1925'te devlet kademesinde yaşanan etnik değişim sonucu yönetim Farsların eline geçmiştir.

Farsların baskıcı yönetimleri ile kendi dilinde okuyup yazmaktan mahrum bırakılan Güney Azerbaycan Türkleri, öz dillerini unutmamış ve folklorunu yaşatmış ve milli kıltılarına sahip çıkmışlardır.

Türkiye'ye gerek dil gerekse de kıltı açısından yakın bir bölge olmasına rağmen Güney Azerbaycan sürekli olarak ihmal edilmiştir. Bilim çevrelerinin diğer Türk topluluklarına gösterdiği yakınlığı Güney Azerbaycan bölgesine göstermediği bilinmektedir. Bölge, Müslüman bir ülkenin egemenliğinde olduğu için buradaki Türklerin yaşadığı zorlukların pek de dikkate alınmadığı görülmektedir. Bunun yanında bölgenin zorlu koşulları da araştırmacıları bu sahada çalışma yapmaktan bıkıyıcı olmuştur. Ancak, bu durumun son yıllarda değiştiğini ve pek çok araştırmacının Güney Azerbaycanı ayınladığını görmekteyiz. Biz de çalışmamızda, yineden derlenen masal metinleri üzerinde bir metin incelemesi yaparak Türk kıltılarına az da olsa bir katkıda bulunmaya çalışmaktayız.

Çalışmamız, **Önsöz** ve **Giriş**dışında iki bölümden meydana gelmektedir. **Önsöz** kısmında tezimize kaynaklık eden bölge ve tezin genel amacı bildirilmiştir.

Giriş bölümünde **Masallar ve Masallar Üzerine Yapılan Çalışmalar** adlı iki ana başlık yer almaktadır. Bu bölümde masal kavramı, masalın özellikleri ve işlevleri, masalın diğer türlerle olan ilişkisi **Masallar** başlığı altında ve Türk masalları üzerine yapılan çalışmalar ise **Masallar Üzerine Yapılan Çalışmalar** başlığı altında ele alınmıştır.

Birinci bۆlۆmdə **Güney Azərbaycan** başlığı ile Güney Azərbaycanın tarihi ve sosyal yapısı ۆzerine bilgiler verilmiş, delememizde yer alan pek ۆok masala kaynaklık eden Halhal ilinin Tۆrk tarihindeki yeri anlatılmıştır. Bu bۆlۆmdə, **Güney Azərbaycan Halk Kۆltürü Üzerine Yapılan alışmalar** verilerek masalların alındığı kaynaklar belirtilmiştir.

İkinci bۆlۆmdə **Erdebil Masallarının Metinleri, Epizotları ve Motif Yapısı** başlığıyla masal metinleri ve metinlerin epizotları ve motif yapıları verilmiştir. Bu masalların tۆmۆ sۆzۆ kaynaklardan derlenmiştir. **Sonuç** bۆlۆmۆnde ise, masallarda yer alan tipler ve masalların konu bakımından Tۆrk masalları içinde değerdendirilmesi yapılmıştır.

Bu bۆlۆmlerden sonra **Bibliografya**da ۆalıřmamıza kaynaklık eden eserler alfabetik sırayla verilmiş ve **Sۆzlük** eklenmiştir.

Metinlerin derlenmesinde bۆyۆk katkı sağlayan arkadaşım Cihangir KARİNİye ve ۆalıřmalarım sırasında hoşgۆrۆyle bilgilerinden yararlandığım danışmanım Yard. Doğ. Dr. Muvaffak DURANLIya teřekkۆr ederim.

Tۆrk Dۆnyası adına yaptığı ۆnemli ۆalıřmalarıyla her zaman bizleri destekleyen, halkbilimi adına gۆnۆřleriyle ufukumuzu genişleten değerdli Hocam Prof. Dr. Fikret TۆRKMEN'e teřekkۆrۆ bir borđ bilirim.

Gۆlcۆn GۆLMEZ

KISALTMALAR

AaTh	:Antii Aarne-Stith Thompson The Types of the Folktale
age.	:Adı geçen eser
C.	:Cilt
EB.	:Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav Typen Türkischer Volksmarchen adlı yapıtı (TTV)
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
TD.	:Türk Dili
TDAV	:Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
TDK.	:Türk Dil Kurumu
vb.	:Ve bunun gibi
vd.	:Ve devamı

Türkleri, Azerbaycan Türkleri, Başkurtlar, Kazak Türkleri, Tatarlar, Şabuv, Şabis, ertegi, Türkmen Türkleri ise ertegi demektedirler.⁷

Masal teriminin karşılığı İngilizce'de tale, Almanca'da marchen, Fransızca'da conte ve Rusça'da skazka'dır.⁸

İnsanoğlunun yaşadığı, neredeyse her yerde masaldan söz etmek mümkündür. Masalın kökeni çok eski tarihlere dayanır. Masalın nerede ortaya çıktığıyla ilgili elimizde çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Genel olarak birçok araştırmacının tespiti, masal ağacının Hindistan kökenli olduğu yolundadır. Hint masallarından Pançatantra (Beş Kitap), Türkçe'de Kelile ve Dinme adıyla, Hint masal kitabı Çakasaptati de Tutkume adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir.⁹

Sonuç olarak masal, insan yaşayışının izlerini taşıyan ancak gerçekle bağları kopmuş, olağanüstü unsurların kendini gösterdiği, içinde yoğun olarak ulusal motifler taşıyan evrensel nitelikli, öğretici, hoşça vakit geçirmemizi sağlayan kısa, dîyazı şeklindeki söz anlatımlardır.

B. MASALLARIN ÖZELLİKLERİ

Masal, gerek şekil gerekse de içerik bakımından çeşitli özelliklere sahiptir. Çalışmamız sırasında yararlandığımız kaynaklarda, masal ayrıntılı biçimde incelenmiş ve masalın özellikleri ele alınmıştır. Biz de yararlandığımız kaynaklardan yola çıkarak masalın özelliklerini maddeler halinde belirtmeye çalıştık. Aşağıda yer alan maddeler masalın özelliklerini yalnızca genel çizgileriyle belirtmek amacıyla verilmiştir.

1. Masal kaynağını sözlü kültürden alan ve bu yolla yayılım alanı bulan bir türdür. Bu bakımdan anlatıldığı zamana, bölgeye ve anlatıcısına göre şekillenebilir.¹⁰

2. Masallar biçim olarak dîyazı türündedir. Ancak kimi masallarda yer alan tekerlemeler nazım ile karşımıza çıkar. Kimi masallar ise yazıya nazım olarak geçirilmişlerdir.

⁷ age., İzmir 2003

⁸ age., İzmir 2003, s. 8.

⁹ Ali Fuat Bilkan, **Masal Estetiği**, Timaş yayınları, İstanbul 2001, s. 14

¹⁰ Masalların özellikleri Sayın Rabia Uzun'un **Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi** adlı yayımlanmamış doktora tezindeki maddeleme usulüne göre verilmiştir.

3. Masalda kimi kez olağan olaylara rastlansa da masal, olağanüstü olayların gنقldی bir anlatmadır. Olaylar gerek dنیyada rastlayamayacağımız bir biçimde sergilenir.

4. Masalda belli bir anlatı geleneği sنز konusudur. Anlatıcı bu geleneği içinde bulunduğu ruh haline ve topluma uygun bir biçimde sergiler.

5. Masalda belli bir zaman ve yer kavramı yoktur. Masal başı tekerlemeleri de bu bakımdan بEvvel zaman içinde ه پ memleketin birinde ه پ gibi ifadelerden oluşmaktadır.

6. Masallar yapı bakımından tekerleme, olay ve dilek olmak غی zere غی bانمىden meydana gelir.

7. Masallar kısa ve نال anlatmalardır. Uzun masallara da rastlanmakla birlikte, masalın genel karakteri diğer anlatı tىلرینه oranla اdestan, halk hikعyesi-kısa olmasıdır.

8. Masallar tezatın en iyi biçimde ortaya konduğu anlatmalardan biridir. İyilik ve کنى kavramı aracılığıyla masalda نىت verme ve mizah öğeleri ن plana نىکار. Masallar, genellikle iyilerin نىلendirilmesi, کنىلرین ise cezalandırılmasıyla sonlanır.

9. Masallarda, insanların yeni ve eski inanışlarıyla ilgili öğelere rastlanır.

10. Masal, ana hatlarıyla evrenseldir; ancak dili ve yansıttığı کىلتىل miras bakımından ulusaldır.

11. Masalların dinleyicileri اوغلونlukla kadınlar ve اوعuklardır.

12. Masalların sembolik bir dili vardır. Bu bakımdan formilistik sayılara sıkا rastlanır.

13. Masallar işlevleri اىسından, eğlendirme, kıssadan hisse نىکارتma, eğitme, کىلتىل yansıtma ve ana dili öğretme gibi نىzelliklere sahiptir.

14. Masallar insanla ilgili pek اوک bilim dalı نىن kaynaklık teşkil etmektedir.

C. MASALLARIN غىLEVLERİ

Sنل کىلتىل نىلنل نىرینده اوک نىemli bir yere sahip olan masal, toplumların sosyal gelişimi اىسından hatırı sayılır bir yol نىstericidir. Yىzىllar boyunca masal anlatan ve dinleyen insanlar bu gelişim سىrecinden, farkında olarak ya da olmayarak, نىمىşlerdir. Masal metinlerinden ve masalla نى نىe olan

topluluklardan hareketle masalın işlevleri netleşmiş ve bu işlevler incelemeye alınmıştır. Masalın işlevleri şunlardır:

1. Eğlendirme/Hoşça vakit geçirtme
2. Kıssadan hisse çıkartma
3. Eğitme
4. Kültürü yansıtırma
5. Ana dilini öğretme

1. Eğlendirme/HoşçaVakit Geçirtme

İnsanoğlu, günlük yaşamın koşuşturmacası içinde sıkışıp kalmamak için, kendisine nefes alacak zaman dilimleri yaratmıştır. Bu zaman dilimi, eğlence ve dinlenceye ayrılmıştır. Masal da bu açıdan insanı günlük yaşamın sorunlarından uzaklaştıran bir anlatıdır. Özellikle radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının olmadığı devirlerde, masal dinletileri uzun gecelerin hoşça geçirilmesini sağlamıştır.

Başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insanlar, masalın bütününe girerek gerçek yaşamdaki sınırları aşmış ve bir nebze olsun rahatlama imkânı bulmuşlardır. Örneğin, kınalı bir genç kız ile padişahın oğlunun evlenmesi, masalı dinleyen genç kızların kendi yaşamları adına olumlu bir bakış yakalamalarını sağlamıştır.

Masal başı tekerlemeleri başlı başına bir eğlendirme aracı olarak kullanılmıştır. Bu tekerlemelerle komik ve gerçek dışı bir dünya yaratılarak dinleyicilerde genel bir rahatlama havası yaratılmıştır. Ayrıca, masalda yer alan tezatlar bütününe bir öğe olmanın yanında, insanları psikolojik açıdan rahatlatan bir araç olarak kullanılmıştır. Masal bu yolla dinleyicilere ideal bir dünya sunar ve estetik bir duyuş kazandırır.

2. Kıssadan Hisse Çıkarma

Masalın en önemli işlevlerinden biri de öğüt vermek ya da yaygın deyiimiyle kıssadan hisse çıkartmaktır. Masalda amaç, ahlaki değerleri göstermek, nasihat vermek, olması gerekeni aşılmasıdır.¹¹

Türk toplumunda, genel olarak, bireyin yaşayışı toplumun kontrolü ve yönlendirilmesi ile belirlenmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak masal da ortaya

¹¹Fuzuli Bayat, **Mitolojiye Giriş** Ötüken yayınları, İstanbul 2007, s. 99

koyduğu olaylar zinciriyle dinleyicilere kimi öğütler vermektedir. Cemil Meriç'in dediği gibi, Avrupa'da masal için önemli olan hikayenin kendisidir. Oysa Doğu kültüründe masaldan çıkarılacak ders esastır.¹²

Kıssadan hisse çıkarma özelliği, masallarda iyi ile kötü karşılaştırılması ve genellikle iyilerin öldürülmesi şeklinde karşımıza çıkar. Masalda olmak alınması gereken tipler, kahraman olarak dinleyicilere sunulur. Masal dinleyicileri de bu doğrultudaki bir dünya görüşünü benimserler ve bunları gerçek yaşamlarında da uygulamaya çalışırlar.

3. Eğitim

Masal daha çok kadınlara ve çocuklara hitap eden bir anlatıdır. Toplumdaki bireylerin yetişmesinde ise annelerin, hiç kuşkusuz, önemli bir yeri vardır. Böylece masalda eğitim faktörü kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmiştir. Aile ve çevreyle ilişkiler masalda anlatılan olaylar doğrultusunda, dinleyicilere yol gösterici olmaktadır. Pertev Naili Boratav bu konuda, "Kıssadan hisse" üzerinde masal sanki toylara, hayatta karşılaşılabilecekleri türlü hainliklerin bir provasını gösterir.¹³ demiştir.

Masalın eğitim işlevi yoğun olarak çocuklara yöneliktir. Çocuğun sosyal yaşam koşullarına uyumu, kendi kültürünü tanıması; hayal gücünün gelişmesi gibi önemli hususlar masallarda önemli bir yer tutar.

İçinde bulunduğu toplumu ve dünyayı algılamaya alışan insan, masaldaki yaşamdan hareketle bir yol alır kendisine. Kısacası, Masallarda yalan söylemenin, tembel, kıskanç, acımasız ve zalim olmanın kötü sonuçları ile karşı karşıya, alışkan ve saygılı olmanın faziletleri örneklerle anlatılarak toplumun eğitilmesi amaçlanır ve bu amaçla başarıyla gerçekleştirir.¹⁴

4. Kültürü Yansıtma

Masal, genel olarak evrensel bir zemin üzerine oturmakla birlikte, anlatıldığı topluma göre yoğun ulusal motifler taşıyan bir anlatıdır. Aynı zamanda masal, az çok bir kültür birliği meydana getirmiş bir ülke üzerinde, uzun ağların yaşayış

¹² Ali Fuat Bilkan, **Masal Estetiği**, Timaş yayınları, İstanbul 2001, s. 7

¹³ Pertev Naili Boratav, **Zaman Zaman Geçer**, İmge Kitabevi yayınları, Ankara 2007, s. 25.

¹⁴ Rabia Kocaaslan Uğur, **Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi**, (Yayınlanmamış doktora tezi), İzmir 2003, s. 22.

sınamalarının bir toplamı olan bir dinya gırüşüyle yıklı insan tiplerini ızder.¹⁵ Bnylelikle, masalın kltırsı yansıtan ve kltırsın devamlılığını sağlayan bir tır olduğunu sñyleyebiliriz.

Masal dinleyicisi ızinde bulunduğu toplumun gelenek ve gñreneklerini benimseyerek bu pratikleri gñlklı yaşamında da uygulamaya devam edebilir. Uygulanan pratikler bir sonraki kuşağa da bir kltır mirası olarak aktarılmış olur. Bilindiđi zere Tırk toplumunda ateş kltısı snz konusudur, yani ateş kutsaldır. Masallardaki ateş bekçisi cıceler de bu kltırsın bir yansımasıdır. Tırk masallarında bboyu bir karış, sakalı iki karış tipi patesli mercimek olarak adlandırılır.¹⁶ Bu tip sayesinde ateşle ilgili bir kltır unsuru da ortaya konmaktadır.

Masal anlatıcısı, anlattığı masalda kendi dilini, benliğini, toplumca paylaşılan sevinçleri ve zıntıları yansıtır. Toplumun ortak duyuşu masala adeta damgasını vurur. Bu damga kendini zellikle masalın slubunda ortaya koyar. Bir dinleyici bnylelikle bir masalın hangi ulusa ait olduğunu rahatla kavrar. Masalda sosyal unsur nemi olduğu ızın, ulusal izleri barındıran kltır de bir yayılım alanı bulur.

Sosyal bilimler alanında psikoloji, sosyoloji, tarih vb.- yapılan ızalışmalarda, masal gibi halk edebiyatı rınlılarından sıkla yararlanılmaktadır. Bunun nedeni masalın ve diğer halk anlatmalarının insanı, ızinde yaşadığı toplumun kltırsı ile bir bıtı olarak sunmasıdır. Bu bakımdan masalların ileriki kuşaklara aktarılması ve kltır birikiminin kopmadan sırdırlması gerekmektedir.

5. Ana Dilini Öğretme

İnsan, aynı ırktan geldiği topluma ve onun diline ayrılmaz bağlarla bağlıdır. Sosyal hayatın getirdiği koşullar ne olursa olsun toplumun en kılklı birimi olan aile, yetiştirdiği ocuklara belli bir millet bilinci aşılar. Bu bilincin temel taşı ise, ana dilidir. Aile ızinde, zellikle anneyle olan ilişkilerde ana dilin ğrenilmesi snz konusudur. Ancak, Tırk toplumunda da tarihin bazı dnemlerinde insanlarımız kendi dillerini öğrenmekten mahrum bırakılmıştır. Aynı sorun gñmıde de bazı Tırk toplulukları ızın gezerlidir. İşte tam bu noktada, masal ana dilinin ğrenilmesinde bir kurtarıcı rol ızlenmektedir.

¹⁵ Pertev Naili Boratav, age., Ankara 2007, s. 17.

¹⁶ Fuzuli Bayat, **Mitolojiye Giriş** Ötüken yayınları, İstanbul 2007, s. 68

2. Masal – Efsane

Masal ve efsane, bizim yنىىnden benzerlik گىsterirler. Her ikisi de kısıdır ve dىzyazı bىىminindedir. Aralarındaki ىnemli fark ise, efsanenin temelinde belli bir inanınىn olmasıdır; yani efsane dini motif taşır.

Masal ve destanla efsanenin ortak nitelikleri, olağanىستى olaylara ya da insanىستىغىلى elinde tutan kişilere anlatısı ىnde yer verme olanağıdır.¹⁸ Bunun yanında, masal renkli ve yerinde سىلى anlatımıyla efsaneden farklılık گىsterir. Efsane, gerىekten yaşınmış kabul edilen olayları yalın bir سىlupla anlatır.

Efsanede ىoğunlukla yer kavramı belirgindir, yani olayın hangi بىلgede geىtiğı belirtilir. Ancak, masallarda yer kavramı belirgin değıldir. Masalda zaman kavramı ىık olmadığı halde, efsanede belirli bir zamandan سىز edilebilir.

3. Masal – Halk Hikâyesi

سنىلى كىلىرى ىىنlerimizden olan halk hikâyesi nazım-nesir ىnde olan bir تىردى; masal ise yalnızca nesirdir. Halk hikâyesinde genellikle gerىek hayattan kahramanlar konu edilir; ancak masallarda بىyle bir durum yoktur. Halk hikâyesinde anlatıma saz eşlik eder, masallarda ezgi yoktur. Ayrıca, masallarda belli bir zaman ve mekan سىز konusu değılken halk hikâyesinde zaman ve mekan bellidir.

Masal ile halk hikâyesi arasında belirgin benzerlikler de سىز konusudur. Olağanىستى motifler, yardımcı hayvanlar ve anlatmada yer alan سىز kalıpları yنىىnden iki تىr de benzerlikler گىsterir.

II. MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIĞMALAR

A. Türk Masalları Üzerine Yapılan ÇalıĞmalar

1. Yabancıların Yaptıkları ÇalıĞmalar

Tىك masalları, gerek bىىm gerekse de konu bakımından diğeryىllelere oranla daha geى dىnemlerde araştırılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalar ilk olarak yabancı araştırmacılar tarafından yىتىlmıştır. Özellikle 20. yىzyıldan itibaren ise Tىك masalları, Tىك araştırmacılar tarafından da yoğunlukla incelemeye alınmıştır.

¹⁸ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerىek Yayınevi, İstanbul 1978, s. 106

Türk masallarının yabancılar tarafından incelenmesi Oryantalistlerin çalışmaları ile başlamıştır. Bu bağlamda, yabancıların Türk masalları üzerine yaptıkları çalışmalardan söz edeceğiz.

Türk masallarını ince alan en eski derleme, Fransa Kralı 16. Louis'in mütercim ve sekreteri olan M. Digeon'un eseridir. **Nouveaux Turc et Arabes** adlı bu eserin 1781 tarihli ikinci cildindeki masalların Türk masalıdır. Kitaptaki masallar, 1 (Halil), 3 (Derviş), 5 (Şirvanlı Türk) numaralı masallardır. Bu eser ilk defa Saim Sakaoğlu tarafından tanıtılmıştır.¹⁹

Prof. F.W.K. Müller'in **Uygurca Üç Hikâye** ve Şinasi tekin tarafından neşredilen **Kuançüm Puser** isimli metinler çeşitli masal metinlerini ihtiva eder. Bu masallarda, Budizmle bağlantılı olan Uygur Türklerine Budizmle bağlantılı olarak bazı Hint masallarının geçtiği görülmüştür.²⁰

İlk defa Radloff 1866-1907 yılları arasında Türk diyalektlerinden örnekler vermek üzere meydana getirdiği **Proben der Volksliteratur der Turkischen Stamme** adlı çalışmada Türk masallarını da derlemiştir. Bu çalışmadaki çalışmalar Asya Türklerine aittir.²¹

Türk masallarına ilk dikkati çeken, onları bütünlükleriyle derleyen ilk insan Macar Türkoloğu İgnas Kunoştur. Türk folklorunun ve halk edebiyatının pek çok meselesiyle meşgul olan ve derlemelerde bulunan bu bilim adamı, muhtelif yerlerden derlediği Türk masallarını birkaç cilt tutan bir çalışma şeklinde ortaya koymuştur. Bu masal kitaplarının ciltleri, **Oszman-török** (1887), **Türkische Volksmarchen aus Istanbul** (1905) ve **Türkische Volksmarchen aus Adakale** (1907) şeklinde adlandırılmıştır.²²

Alman bilim adamı Theodor Menzel, **Billur Köşk Masalları** adlı Türk masalları serisinin ilk kitabı olarak Almanca'ya çevirerek yayımlar. Menzel aynı serinin ikinci kitabı olarak **Der Zauberspiegel** adlı 1924 yılında yayımlamıştır.²³

¹⁹ Saim Sakaoğlu, **Gümüçhane Masalları**, Atatürk Üniversitesi yayınları, Ankara 1973, s. 48.

²⁰ Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar**, Baylan Matbaası, Ankara 1975, s. 5.

²¹ Bilge Seyidoğlu, age., Ankara 1975, s. 6.

²² Saim Sakaoğlu, **Gümüçhane Masalları**, Atatürk Üniversitesi yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1973, s. 50.-51.

²³ Rabia Kocaaslan Uğkun, **Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi**, (Yayınlanmamış doktora tezi), İzmir 2003, s. 27.

Otto Spies, değişik kaynaklardan seçtiği 60 Türk masalını Almanca'ya çevirerek **Türkische Marchen** (Türk Masalları) adlı kitabını yayımlar.²⁴

2. Türklerin Yaptıkları Çalışmalar

Türk masalları ile ilgili araştırmalar 20 yüzyılından başında hız kazanmıştır. Türk araştırmacılar da halk kültürü üzerine incelemeler yapıp pek yayın ortaya koymuşlardır. Derleme çalışmaları, Türk dili ve özellikle Türk masalının daha iyi tanınması için önemli bir adım olmuştur.

Türk kültürüyle ve dolayısıyla masalıyla ciddi bir şekilde ilgilenen Ziya Gökalp 1922 yılında, Diyarbakır'da çıkardığı **Küçük Mecmua**'da halk masallarını neşretmiştir. Gökalp, bu masalları daha sonra **Altın Işık** adlı kitabına da alır.²⁵

Hamit Zübeyr Koşay, Anadolu'da derlediği ve çoğu efsane olan dokuz anlatmayı **Dokuz Ötkünç** adı ile yayımlar.²⁶

Halkevlerinin kurulmasıyla Türkiye'de halk edebiyatı ve folklor üzerine yapılan çalışmalar hız kazanır. Halkevlerinin bulunduğu 53 ilde çeşitli dergiler yayımlanır.

Pertev Naili Boratav, Türk masalları üzerinde kapsamlı çalışmalar yapan bilim adamlarının arasında önemli bir yere sahiptir. Hocası Wolfram Eberhard ile birlikte **Typen Türkischer Volksmarchen (Türk Masalları Tip Kataloğu)**'ı hazırlamıştır. Yine Boratav'ın **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, **Zaman Zaman Günde** ve **Az Gittik Uz Gittik** adlı yapıtları masalla ilgili değerli çalışmalardır.

Eflatun Cem Güney, Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu, Ahmet edip Uysal, Tahir Alangu gibi bilim adamlarımız ise masal derleme ve metin inceleme alanında Türk masalları üzerine önemli çalışmalar yapmış kişilerdir.

Türkiye dışındaki Türk Cumhuriyetleri ve Türk toplulukları üzerine de pek çok bilimsel çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Bu çalışmalar İstanbul, Erzurum ve Ankara'daki üniversitelerde başlatılmış ve günümüzde pek çok üniversitede yürütülmektedir.

²⁴ age., s. 27.

²⁵ Saim Sakaoğlu, age., Ankara 1973, s. 54.

²⁶ Rabia Kocaaslan Uğkun, age., İzmir 2003, s. 28.

BÖLÜM

I. GÜNEY AZERBAYCAN

A. Güney Azerbaycan'ın Coğrafi ve Demografik Yapısı

Çalışmamızın merkezini oluşturan Güney Azerbaycan bölgesi İran'ın sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle, bölgenin coğrafi ve demografik yapısını incelemeden önce İran'ın coğrafi ve etnik yapısını incelememiz gerekmektedir.

İran Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Afganistan ve Pakistan ile sınır komşusu olan ve 1.648.195 km² alanı kapsayan bir ülkedir.²⁷ Ülkenin nüfusu bilinmekle birlikte, ülkede yaşayan etnik grupların -zellikle Türklerin- nüfusları hakkında farklı görüşler yer almaktadır. Dünya Bankası Ülke Profilleri veritabanına göre 66,1 milyonluk İran nüfusunun %42'sini Türkler oluşturmakta olup bu oran da yaklaşık 25 milyonluk bir Türk nüfusunu göstermektedir. Türk nüfusu İran'ın hemen her yerinde dağınık olarak görülmektedir.²⁸

30 ili bulunan İran, 11 etnik bölgeye ayrılmaktadır.²⁹ Bu bölgeler şunlardır:³⁰

1. Farsların bölgesi
2. Azeri Türklerinin bölgesi
3. Lorların bölgesi
4. Leklerin bölgesi
5. Kürtlerin bölgesi
6. Larların bölgesi
7. Belucilerin bölgesi
8. Türkmen Türklerinin bölgesi
9. Gilan bölgesi
10. Mazenderan bölgesi

²⁷ Babek Öztürk, İran'daki Türk Nüfusuna İstatistiksel Bakış, Tebriz'in Sesi Dergisi, Haziran 2007, s. 2

²⁸ Dr. Bilgehan A. Gökdağ, **Salmas Ağzı**, KaraM Yayınları, Çorum 2006, s. 1.

²⁹ Babek Öztürk, agm., Haziran 2007, s. 1

³⁰ age., s. 1.

11. Arabistan bñlgesi

İran'daki genel etnik dağılımın yanında, Türklerin yaşadığı bñlgeler ve nüfusları üzerine de ayrıntılı bir bilgiye ulaşabilmekteyiz. Türkler, İran'da başlıca Güney bñlgede yaşamaktadırlar. Bu bñlgeler şunlardır:³¹

1. Kuzey Batı Türkleri (Güney Azerbaycan) bñlgesi

2. Kuzey Doğu Türkleri (Güney Türkmenistan ve Horasan Türkleri) bñlgesi

3. İran'ın Güney ve Merkez Türkleri bñlgesi

Bu bilgilerin ışığında, İran'da yer alan Güney Azerbaycan bñlgesini daha ayrıntılı bir biçimde inceleyebiliriz.

Güney Azerbaycan, İran'ın kuzey batısında 170.000 km²'lik bir alana sahiptir. Bu bñlge esas olarak Doğu Azerbaycan (Tebriz), Batı Azerbaycan (Urmu), Erdebil, Zencan, Hemedan, Kazvin, Merkezi (Erak), Tahran, Kum, Gilan (Reşt) illerini içermektedir. *İran'daki Türk Nüfusuna İstatistiksel Bir Bakış* adlı makalede Erdebil kentinin nüfusu 1.168.011 olarak gösterilmiş ve yñrede yaşayanların tümünü Türk halkı olduğu belirtilmiştir.³²

Güney Azerbaycan bñlgesinin tamamı Türk olmakla beraber, devrimden sonra İran devleti, yeni politikası doğrultusunda, Türkiye Cumhuriyeti ile İran'daki Türk nüfusu arasındaki bağları engellemek için Urmu (Urmiye) kentine Kürt yerleştirme siyaseti uygulamıştır ve bu nedenle bñlgede %15 civarında Kürt yaşamaktadır.³³

B. Güney Azerbaycan Tarihi

Güney Azerbaycan, daha önceden de sñz ettiğimiz gibi, 5. yüzyıldan itibaren Türklerin önemli yerleşim bñlgelerinden biri olmuştur. Dolayısıyla, bñlgenin eski bir Türk yurdu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu durum tarihi sñreci anlatan kaynaklarda da karşımıza çıkmaktadır.

³¹ age., s. 2.

³² Babek Öztürk, *İran'daki Türk Nüfusuna İstatistiksel Bakış* Tebriz'in Sesi Dergisi, Ankara Haziran 2007, s. 12.

³³ age., s. 12.

5. yzyıldaki Türk akınlarının ardından, Azerbaycan'da ilk olarak gınen Türk topluluğu Ağacilerdir. 460 yılında Kafkasya'yı gezen Ağaciler, Hazarlara bağlı veya onlarla akraba bir topluluktur. 468 yılında Saragurlar (Sarıuygur veya Uygur) da Kafkasya'nın gıneyine gezerler. Ağaciler, Sasanlılarla karıştılar. Sasanlı yazıtlarına adları geçti. Bunların bir bölümü Fıkrabat'ta ve Erdebil'de kaldı. Ağaciler ile aynı olan Acırlılar Erdebil Şahsevenlerinin bir boyunu teşkil ettiler.³⁴

Sasanlıların son çağlarında bıtı Gıney Kafkasya ve Azerbaycan'da Hazarlar tarafından idare edildiği muhakkaktır. Çnkı, 7. yzyılın ortalarından itibaren başlayan Arap istilası sırasında Azerbaycan'da (Şirvan, Burçalı, Kazan, Şahmur, Kabala, Mugan, Halhal) Türkçe konuşan büyük topluluklara rastlanmıştı.³⁵ Deylem ve Halhal'da Emevilerin Türk adını verdikleri bir kavim yaşıyordu. Z. Velidi Togan İbn-i Hişâm'ın Kitâbından şöyle bir rivayet aktarıyor: Muaviye'nin Azerbaycan nedir? sorusuna Ubeyd bin Sıriye adında biri Eski den Türk'lere ait bir memleket idi. cevabını verir. Bu rivayet, Arap istilasından önce Azerbaycan'ın bir Türk memleketi olduğunun en güzel ifadesidir.³⁶

1256'da ise Gıney ve Kuzey Azerbaycan, Gırcistan, Doğu Anadolu ve Irak İlhanlıların eline geçti. Bu çağ, Azerbaycan'da sistemli bir Türk yerleşmesi siyasetinin güdüldüğü bir çağ olmuştur. Yine bu çağda, Reşîdüddin, Tebriz'de bir Türk mahallesi kurdu. Hılagu Han çağında Maraga, Abaka Han çağında Tebriz, iki büyük Türk şehri olarak İlhanlılar'da merkezlik etti.³⁷ İlhanlılar'dan sonra ise 1386'dan 1408'e kadar Azerbaycan'da Temürlük hükmettiler. Bu dönemde Şamlı, Musullu, Rumlu gibi yeni yeni Türkmen boyları da Azerbaycan'da getirilmiştir.

14. ve 15. yzyıllar ise hem Gıney Azerbaycan hem de genel Türk tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde ortaya çıkan siyasi gelişmeler Anadolu ve İran'daki Türk nüfusunun karşılıklı gınenlerle hareketlenmesini sağlamıştır. 15. yzyılda Kara-Koyunlular'ın ve Ak-Koyunlular'ın İran'a gınen

³⁴ Ahmet Bican Ercilasun, **Kars Çi Ağzları, (Ses Bilgisi)**, Gazi Üniversitesi Yay., No: 29, Ankara 1983, s. 12

³⁵ Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 13

³⁶ age., s. 13

³⁷ Ahmet Bican Ercilasun, **Kars Çi Ağzları, (Ses Bilgisi)**, Gazi Üniversitesi Yay., No: 29, Ankara 1983, s. 19.

ettiklerini biliyoruz. Bunlar yalnız Doğu Anadolu ile Güney Doğu Anadolu'da yaşayan Türk oymaklarının pek mühim bir kısmını içermekle kalmadılar, Orta Anadolu'daki Türk oymaklarından bazılarının da İran'a göç etmelerine sebep oldular.³⁸

Safevi Devleti ise İran'daki Türk nüfusunun tam bir millî benliğe kavuştuğu dönem olmuştur. Çaldıran Savaşı'na kadar da bölgede güçlü bir Türk hakimiyeti görülmüştür. Özellikle Şah İsmail döneminde Erdebil'in siyasî ve manevî bir merkez olduğu bilinmektedir.

18. yüzyıla gelindiğinde Azerbaycan'da hanlıklar dönemi başlamıştır. Nadir Şah'ın emriyle Azerbaycan şehirleri birer hanlık oldular. Kuzeyde Baku, Kuba, Şeki, Gence, Karabağ ve Şirvan hanlıkları; güneyde Revan, Nahçıvan, Makas hanlıkları, daha güneyde Hoy, Halhal, Tebriz'de Dımbıly hanlıkları kuruldu.³⁹ 1795 yılında ise Kaçar hanedanı bölgede yönetimi eline geçirdi. Kaçar hanedanıyla Ruslar arasında 1828'de yapılan Türkmençay antlaşmasıyla da Aras'ın güneyinde kalan Güney Azerbaycan ve İran toprakları 1921 yılına kadar bir -Türk sülalesinden gelen- Kaçarlar tarafından idare edildi.⁴⁰

1925 yılından itibaren yönetimi eline geçiren Pehlevi sülalesi, Fars milliyetçiliğinden hareketle, Türkçe eğitimi yasaklamış ve bölgede yaşayan Türk'lere, İranlılık bilincini işlemeye başlamıştır. Ancak, Rıza Han döneminde etnik gruplara uygulanan asimilasyon politikası İran'da millî hareketlerin biçimlenmesine yol açmıştır.

1945'te Seyid Cafer Pişever's önderliğinde kurulan Azerbaycan Özerk Hükümeti ile Güney Azerbaycan'daki Türkler anadilinde eğitim alma hakkılarını elde ettiler; ancak bu dönem pek de uzun sürmedi. Bir yıl sonra, dış güçlerin önemli konlarındaki yardımlarıyla Fars yönetimi, binlerce Türk'ü katlederek bu hareketi sonlandırdı.⁴¹ Rıza Şah'ın kuvvetleri, güneyde Rusların desteğiyle kurulmuş bulunan Hacı Baba Şeyh'in başkan, Molla Mustafa Barzani'nin ise genel sekreter olduğu Mahabat Kuvveti Devleti ile birlikte Azerbaycan Muhtar Hükümeti'nin

³⁸ Faruk Sümer, **Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü**, Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, Tarih Dizisi No: 2, Ankara 1976, s. 5.

³⁹ Ahmet Bican Ercilasun, **Kars'ın Ağzıları, (Ses Bilgisi)**, Gazi Üniversitesi Yay., No: 29, Ankara 1983, s. 26.

⁴⁰ *age.*, s. 29.

⁴¹ Gamoh-Dış Kolu İcra Siyasi Komitesi, *Gamoh-Dış Kollar Teşkilatının 1946 Soykırımı ile İlgili Basın Açıklaması*, Araz dergisi, Yıl:1, S.:1, Ekim-Kasım-Aralık 2007, Bursa, s. 27

ortadan kaldırılarak 12 Aralık 1946'da Tebriz'e gördiler. Şah kuvvetleri tarihte az rastlanan bir katliam yaparak 25 bin Azerbaycan Türklerini katlettiler.⁴²

Pişever döneminde Türkçe resmi dil ilan edilse de bu dönem bir yıl sürmüştür. Bu kısa dönemin ardından Farsça yine resmi dil ilan edilmiştir. 1979'daki devrimle birlikte Pehlevi sülalesi yönetimden uzaklaştırılmış ve toplumsal hayatta pek çok değişim gerçekleşmiştir. Ancak, Güney Azerbaycan'daki ve İran'ın çeşitli bölgelerindeki Türklerin kaderi değişmemiş, Türk toplumu anadiliyle eğitim almaktan yoksun kalmıştır. Böyle olunca da Türkçe ve Türk kültürü gelişimini yalnızca sözlü olarak sürdürmüştür.

II. Erdebil'e Bağlı Halhal Gelinin Türk Tarihindeki Yeri ve Önemi

Bin yıllık bir Türk yurdu olan İran, Türk tarihi ve edebiyatı için de önemli bir yere sahiptir. Mehmed Emin Resulzade'nin İran Nedir? başlığı altında Türklerin buradaki varlığını anlatan yazılarını seriye ve Türklerin İran ahalisinin önemli bir unsuru olduğunu belirtiyor.⁴³ Ancak, Güney Azerbaycan Bölgesi'nde bulunan Erdebil, tarihi ve gelenekleriyle Türk tarihinde ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle, Erdebil yöresine bağlı olan Halhal çok eski bir Türk yerleşim bölgesi olduğu için çalışmamıza kaynaklık etmiştir.

Halhal 5. yüzyıldan itibaren Türk topluluklarının yaşadığı bir bölgedir. Bölgenin etnik durumunu göstermesi açısından, Zeki Velidi Togan'ın Kağarlar'dan naklettiği bir halk rivayetini örnekleyebiliriz. Bu rivayete göre, Ağaçeriler Oğuz Han'ın İran akınları sırasında Dilim (Deylem) ve Halhal'da oturuyorlardı.⁴⁴ Ayrıca, Reşidüddin tarihinin Petersburg nüshasının sonradan, fakat Kağar hanedanından önce eklenmiş bir bölümünde, Kağarların Ağaçeriler'den tuttuğu kaydolunmuştur.⁴⁵ Bu bilgiler ışığında, Halhal'ın yalnızca çok eski bir Türk yerleşim bölgesi değil, bölgenin yönetiminde söz sahibi olmuş kişilerin de merkezi olduğunu da söyleyebiliriz.

Başlangıçta Halhal'da konuşlan kulture daha sonra Erdebil'in dini ve kültürel bir merkez olmasıyla geri planda kalmıştır. Özellikle Şah İsmail'in

⁴² Ömer Özcan, Türkler ve İran, makalesi, Türk Yurdu dergisi, C.: 27, S.: 244, Ankara, Aralık 2007

⁴³ Mehmed Emin Resulzade, **Gün Türkleri**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1993, s. 46

⁴⁴ Ahmet Bican Ercilasun, **Kars'ın Ağaçları, (Ses Bilgisi)**, Gazi Üniversitesi Yay., No: 29, Ankara 1983, s. 12

⁴⁵ a.g.e., s. 12

nderliğindeki Safevi Devleti'nde Erdebil'in plana dıkmıştır. Ancak 15. yüzyılda yaşanan siyasi hareketler Halhal ve Anadolu'yu aynı oranda etkilemiştir. Güney Azerbaycan'da yaşayan Türkler ile Anadolu'da yaşayan Türk toplulukları arasında karşılıklı gıg dalgaları yaşanmış ve bu gıgler tarihi ve kltırel hatıralar bırakmıştır. Bugün Antakya Kırıkhan'da bulunan Halallar kın bu duruma bir örnek olabilir. Meydan Larousse'un 5. cilt 546. sayfasında bu vilayet hakkında şu bilgiler verilmektedir: Azerbaycan'ında, Miyan'doğusunda ve Gilan hududunda dıeşitli Türk boylarının iskan edildiği vilayet. Seluklular zamanında buranın hakimleri Türklerdi ve burada oturan Türk emirleri bın bınngenin ynetimini ellerinde tutuyorlardı. Halhal, İlhanlılar zamanında daha ok Türkleştı. Bugünkü Halhal vilayeti Türklerden ibarettir ve yze yakın yerleşme yeri vardır. Halallar Kın'ın adının, bu Türkmen cemaatinin adından geldiğini düşünmekteyiz.⁴⁶

Halhal, yzy yirmi kın ve yzy on dırt bin dırt yzy yirmi beşlik nıfusuyla⁴⁷, Erdebil iline bağılı olan ve bugün de tamamen Türklerden oluşan bir yerleşim bıngeşidir. Derlemiş olduğumuz masallarda da gıgılemiş olduğumuz yze Türk kltıını mihenk taşlarından biri olmayı sırdın bir bıngeşidir.

III. GÜNEY AZERBAIJAN HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Güney Azerbaycan, nüfus yoğunluğu bakımından Türklerin topluca yaşadığı önemli bir coğrafyadır. Bu coğrafyada yaşayan Türklerin halk edebiyatı bakımından zengin birikimleri vardır. Ancak, gerek İran'ın baskıcı ynetimi gerekse de bınngenin içinde bulunduğu sorunlar, Güney Azerbaycan üzerinde kapsamlı bir folklor araştırması yapmayı zorlaştırmaktadır. Yapılan çalışmaların da Farsça olması kaynak sıkıntısı yaratmaktadır. Türkiye'de ise, bınge folkloru üzerine yapılmış yok denecek kadar az çalışma bulunmaktadır. Bu bakımdan çalışmamızda, Güney Azerbaycan üzerine yapılan çalışmaların genel bir listesini vereceğiz.

⁴⁶ www.kirikhan.net, 08.01.2008, saat 15:08

⁴⁷ Babek Öztürk, İran'daki Türk Nıfusuna İstatistiksel Bakış, Tebriz'in Sesi Dergisi, Haziran 2007, s. 11

A. Güney Azerbaycan'da Yapılan Çalışmalar

Güney Azerbaycan'da yapılan çalışmaların en önemlilerinden biri M. A. Ferzanebin, **Mebâni-ye Destûr-e Zeban-e Azerbaycani (Azerbaycan Dili Gramerinin Temel Kuralları)** adlı kitabıdır. Prof. Dr. G. Doerfer, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra 1969'a kadar İran'da Azerbaycan Türkçesi üzerine ancak 20 kadar dilbilimle ilgili çalışmanın yayımlandığını bildirip onların en iyisi olarak da Ferzanebinin yapıtını göstermektedir.⁴⁸

1946 yılında Seyit Cafer Pişeveri idaresindeki merkezliğini kaybeden Güney Azerbaycan'da Türkçe yayınlar yasaklanmıştır. 1960'lı yıllarda rejim millî azınlıkların tarihine, diline, edebiyatına, folkloruna ve etnografyasına ait bazı eserlerin neşrine izin vermiştir. Bu dönemde Azerbaycan Türk folkloruna ait kitapçıklar yayımlanmıştır.⁴⁹

1979 yılında Dr. Cevat Heyet tarafından Tahran'dayayın hayatına başlayan **Varlık Dergisi**, Güney Azerbaycan kültürünün önemli bir sayfa ağıdır. Farsça ve Türkçe bânîmlerin yer aldığı dergi gümîmîle de yayın hayatını sürdürmektedir. Varlık Dergisi, yazı kurulu ilk sayısında akış sebeplerini *Azerbaycan halkının millî ve kültürel varlığına, dil ve edebiyatına, folklor ve halk edebiyatına, iftihar edilecek geçmişine, tükenmez bedii ve hünerî kudretine yol açmak ve onu yeni tarihi-sosyal daha demokratik ve daha ileri ülküler etrafında birleştirmek arzusu ile ortaya çıkmıştır.* şnzleriyle ağıklamaktadır.⁵⁰

1979-2003 yılları arasında akın **Araz, Azerbaycan'ın Sesi, Dede Korkud, Ülker, Heyder Baba, Yarpaq** vb. dergilerle, **Ava-yı Erdebil, Azerbaycan Güneği, Halk Sözü, Çenlibel ve Vatan Uğrunda** vb. gazeteler Güney Azerbaycan Türklerinin önemli yayımları arasında yer alır.

Güney Azerbaycan'da 1979-1984 yılları arasında akın folklor kitaplarını şöyle sıralayabiliriz:

⁴⁸ Bilgehan A. Gökdağ, **Salmas Ağzı (Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir Çeceleme)**, KaraM Yayınları, Çorum 2006, s. 4.

⁴⁹ Bilgehan A. Gökdağ, **Salmas Ağzı (Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir Çeceleme)**, KaraM Yayınları, Çorum 2006, s. 4.

⁵⁰ age., s. 16.

Âşıklar (Azerbaycan Edebiyatı Mecmuası III), Ana yay., Tebriz 1358 (1980)⁵¹

Koroğlu (Seyidzade'nin Şiirinde, Saz Şiirinde), Ferzane yay., Tahran 1358 (1980)

M. A. Ferzane, Kitab-ı Dede Korkud, Ferzane yay., Tahran 1358 (1980)

Goşmacalar-Tapmacalar (Meselha-Çistanha), Elburz yay., Tahran 1359 (1981)

Samet Behrengi, Goşmacalar, Tapmacalar-Folklor-i Azerbaycan, Elburz yay., Tahran

Hamneyi Menzuri, Asli ve Kerem Destanı, Mocadi yay., Tahran 1363 (1984)

Nigabi, Bayatılar, Merkez-i Pehş-i Kitab-i Tebriz, Tebriz 1358 (1980)

M. C. Molla Tebrizi, Terfih-name-ye Lazemiyye-ye Hoca Molla Nesreddin/Nasreddin Hoca'nın Fıkraları, Firdevsi yay., Tebriz 1357 (1979)

M. Şebîsterli, Bahtı Yatmış (Folklorik Manzume), 1974

B. Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de Güney Azerbaycan Türk kültürü üzerine yapılan çalışmalar henüz çok yetersizdir. Bunun önemi de göz önünde bulundurulursa, bu çalışmalar yakın bir zamanda yoğunluk kazanacağı tahmin edilebilir.

Mehmed Emin Resulzade'nin **Gan Türkleri**⁵² adlı kitabı 1993 yılında Türk Dînyası Araştırmaları Vakfı (TDAV) tarafından hazırlanmış ve basılmıştır. Bu yapıtta M. E. Resulzade'nin İran Türkçesi üzerine Türk Yurdu ve Sebil-i Reşad Dergisi'nde kaleme aldığı makaleleri yer almaktadır.

Ahmet Bican Ercilasun ise, **Kars Gılgızları** kitabında Güney Azerbaycan'ın Türk tarihindeki yerini belirtir. Esasen bir ses çalışması olan kitap, giriş bölümündeki tarihçe ile bize önemli bilgiler sunmuştur.

Dr. Bilgehan A. Gökdağ, 2006'da yayımlanan **Salmas Ağzı (Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme)** adlı kitabında Salmas ilinden derlediği 38 masal metni üzerinde ses bilgisi çalışması yapmıştır.

⁵¹ Yararlandığımız kaynakta eserlerin yayımlandıkları tarihler hicri takvime göre verilmiştir. Bu bakımdan çalışmamızda, hicri tarihler parantez içinde miladi tarihlere çevrilmiştir.

⁵² Mehmed Emin Resulzade, **Gan Türkleri**, Türk Dînyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1993, s. 46

Türk Yurdu⁵³ dergisi ise 2007 Aralık sayında İran'a pek çok makaleyle yer vermiştir. Ali Kılıçlı, İran Üzerinde Oluşan Tehditler adlı makalesinde İran'ın siyasi arenadaki durumunu ve sorunlarını dile getirmiştir. Yaşar Kalafat, İran Avşarlarında Karşılaştırmalı Halk İnançları adlı makalesiyle Anadolu, Azerbaycan ve İran Avşarlarının halk inançlarını karşılaştırmalı olarak vermiştir. Celal Metin, 19. Yüzyıl Osmanlı-Türk Yenileşme Çabalarının İran'a Tesiri adlı makalesiyle tarihi verilerden hareket ederek Osmanlı-İran etkileşimini irdelenmiştir. Tufan Gündüz ise, Kutuplar Kadar Uzak Komşumuz Kadar Yakın adlı makalesiyle İran Tıbbi Kültürü ve Türkiye Tıbbi Kültürünün İran Tıbbi Kültüründen ne kadar habersiz olduğunu vurgulamıştır.

2007 yılında Bursa'da yayın hayatına başlayan **Araz** dergisi de Güney Azerbaycan'ın siyasi, sosyal ve edebi sorunlarını dile getirmektedir. Dergide, İran Tıbbi Kültürü ile ilgili tarihi olaylar ve güncel olaylar bir arada okuyucuya sunulmaktadır.

Son yıllarda üniversitelerimizde Güney Azerbaycan ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bunlardan biri, M. Rıza Heyet'in **19. Yüzyıldan Günümüze İran'da Türkçe Basın-Yayın Hayatı** adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezidir. Çalışma, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde Prof. Dr. Sema Barutçu Özender danışmanlığında yapılmıştır. Bir diğer çalışma ise Gönül Beşirova'nın 2005 yılında tamamladığı, **Güney Azerbaycan Sahasına Ait Beş Halk Hikâyesi Üzerine Bir Araştırma** adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezidir. Bu çalışma Prof. Dr. Fikret Türkmen'in danışmanlığında Türk Dili ve Dilbilimi Araştırmaları Enstitüsü'nde yapılmıştır.

IV. ERDEBİL BÖLGESİ HALHAL GİĞNE AĞT MASALLARIN ALINDIĞI KAYNAKLAR

Çalışmamız sırasında, Erdebil Bölgesi ve özellikle Halhal iline ait yazılı bir kaynağa ulaşamadık. Bunun nedeni, Türkiye'de Güney Azerbaycan masalları üzerine yapılan çalışmaların yok denecek kadar az olmasıdır. Bu bakımdan çalışmamızda yalnızca sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır. Sözlü kaynaklardan aldığımız 33 masal metni, Türkiye'de yapılan Güney Azerbaycan ile ilgili ağız çalışmalarındaki işaret sistemiyle yazıya geçirilmiştir.

⁵³ **Türk Yurdu**, C.:244, Aralık 2007, Ankara

Sözlü Kaynaklar

I. Kaynak KiŞi

Adı, soyadı: Vahab Esgeri

Doğum tarihi: 1942

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Çiftçi

Adresi: Kızıl Dere köyü

Anlattığı masalların numaraları: 1, 2, 5, 6, 14, 23, 26.

II. Kaynak KiŞi

Adı, soyadı: Nizam Rıstemzade

Doğum tarihi: 1939

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Çiftçi

Adresi: İlham köyü

Anlattığı masalların numaraları: 3, 8, 20, 21.

III. Kaynak KiŞi

Adı, soyadı: Sehavet Gulami

Doğum tarihi: 1932

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Çiftçi

Adresi: Kumuk köyü

Anlattığı masalların numaraları: 4.

IV. Kaynak KiŞi

Adı, soyadı: Cefergulu Hüseynzade

Doğum tarihi: 1934

Öğrenim durumu: Okula gitmemiş.

Mesleği: Yerköban

Adresi: Ayvatlı Eli, Karanlık Deresi yaylası

Anlattığı masalların numaraları: 7, 9, 16, 25.

V. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Murtuz Muhammedi

Doğum tarihi: 1927

Öğrenim durumu: Okula gitmemiş.

Mesleği: Çiftçi

Adresi: Nıdık y

Anlattığı masalların numaraları: 10.

VI. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Gıstan Tesellizade

Doğum tarihi: 1951

Öğrenim durumu: Okula gitmemiş.

Mesleği: Ev hanımı

Adresi: Hımıs k

Anlattığı masalların numaraları: 11, 12, 13, 22.

VII. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Şirmohemmed Eynullahzade

Doğum tarihi: 1952

Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu.

Mesleği: Esnaf

Adresi: Buruc k

Anlattığı masalların numaraları: 15.

VIII. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Semed Behzadi

Doğum tarihi: 1937

Öğrenim durumu: Okula gitmemiş.

Mesleği: Çiftçi

Adresi: Berende k

Anlattığı masalların numaraları: 17, 19, 31.

IX. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Dayı Mezlumi

Doğum tarihi: 1932

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Bakkal

Adresi: Meşginşehr

Anlattığı masalların numaraları: 18.

X. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Murat Heyderi

Doğum tarihi: 1947

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Esnaf

Adresi: Varavart kۆی

Anlattığı masalların numaraları: 24.

XI. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Fatma Tesellizade

Doğum tarihi:

Öğrenim durumu: Okula gitmemiş.

Mesleği: Ev hanımı

Adresi: Hımıs kۆی

Anlattığı masalların numaraları: 27, 29, 30, 32.

XII. Kaynak Kiği

Adı, soyadı: Muharrem Ali Karini

Doğum tarihi: 1939

Öğrenim durumu: Okula gitmemiş.

Mesleği: Çiftçi

Adresi: Hımıs kۆی

Anlattığı masalların numaraları: 28, 33.

ĞKĞNCÖLÜM

ERDEBĞL(HALHAL) MASALLARININ METĞNLRĞ, EĞZOTLARI VE MOTĞFYAPISI

Birinci Masal⁵⁴

Merdinen Nâmerd

Biri var idi, biri yox idi; qıyre-ez Allah ۞ Bir merdinen nع-mert birbirine dاریş gelir. Mert د۞ی nع-merde: Ağa! Sen nع-mertsen, men merdem; sennen benim yoldaşlığım tutmaz. D۞ی: Niye tutmaz? D۞ی: Tutmaz. D۞ی: Tutar, men sennen el ۞ekmerem. D۞ی: El ۞ehmes۞ی; gerek mennen qardaş olasan san. Qardaş olasan x۞ire x۞ir, şere şer. İndi her birimizin ovumuza ne gelse; sen۞ ovua gelse mennen qardaş, benim ovuma gelse sennen qardaş. D۞ی: Baş ۞ste. D۞ی: İndi sen mennen day qardaş düşd۞n ki; bu mert د۞ی nع-merde. Bi dene yol idi bular g۞dirdiler; د۞ی: İndi, namert qardaş ne d۞yirsen, evvel senin ۞nreyin y۞kik ya benim? Nع-mert د۞ی: Yox! Evvel senin ۞nreyin y۞k, annan meninkin y۞k. D۞ی: B۞۞ste. G۞diler, bi Y۞de ajlıx qelebe v۞di bulara. Ajlıx qelebe v۞di; د۞ی: İndi qardaş! Y۞k ۞nreyi. D۞ی: Y۞k. Merd۞ی ۞nreyin y۞diler, qutardılar. Gine bir middet yol g۞diler. G۞diler, day merdin ۞nreyi qutarıb nع-merdin ۞nreyi qalıb. D۞ی: İndi nع-mert qardaş! ge seen ۞nreyin y۞k. D۞ی: men ۞nrek v۞۞merem. D۞ی: n۞۞ v۞۞mesen!? Sen mennen yolsaş oldun, x۞ire x۞ir, şere şer. D۞ی: y۞! Men ۞nreh v۞۞merem. D۞ی: V۞۞mes۞n!? D۞ی: Yoğ. D۞ی: Bes men sennen yoldaş olmaram, ge burda ayrılax. D۞ی: Ayrılax. Ç۞۞ bunun ۞nreyi var idi; bu ۞nreyine arx۞۞in idi; merd۞ی ۞nreyi yox idi. D۞ی: day men sennen yoldaş olmuram. D۞ی: Olma. Mert د۞ی: Nع-mert qardaş! ge ayrılax. D۞ی: ayrılax. D۞ی: Xob! d۞n۞۞۞m, sen bi-rahe yol g۞۞۞en? Rahe yolnan g۞۞esen? د۞ی: X۞r! Men rahe yolnan g۞۞ire, namert د۞ی. D۞ی: ۞bi yoxdu. B۞ m۞rt b۞rahe yoluna düşd۞, nع-mert rah yoluna düşd۞. Bu b۞rahe yoluna düşd۞ biabanarnan.

Merd g۞d۞, bunun qabağı bi dene cengele dاریş geldi; g۞rd۞ bu cengelin vesetinde bi dene xaraba dam var. Bu dam xaraba qalıb, k۞۞۞ble, g۞۞ible, h۞ kim yoxdi ama; burda bi dene buxari y۞۞۞ v۞۞۞; k۞ bil puş y۞۞ var, amma; bura k۞ xer

⁵⁴ Bu masal, **Sözlü Kaynaklar** b۞۞۞۞nde belirtilen I. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

xeşel tكنى ki hىvanat gelip qalıp burda; xer, xeşel. Baxdı bu yana gىrdى burda bi dene buxarı yى vىع. Dى: ىox geşek! mىn girim buxarı yىnde qalı, gىm bura nemene geleceh!? Gىdi ىıxdı, buxarı yىnde qaldı, gizlendi; oldu axşam. Qaş qaraldı, gىrdى üş dene hىvanat geldi bura; bi dene şir, bi dene qurt (qurt yani bizim dilimiz), bi dene de tىki. Bular yىşdiler, otular, bel! Bu yannan sىz dىdi; şir de bu hىvanatun bىنىdi; bu aslan dى: indi qardaş! Dى: bel! Dى: indi biz bi sىhbet ىiek, benim başım ağrır, belki; baş ağrım toxdadı. Dى: ىiek. Dى: hansuz icze vىz qabaxca danışa. Tىki dى: valla! icze vىz qabaxca men danışım. Dى: buyur. Tىki danışdı. Dى: aslan qardaş! men alan bir aydı, burda giriftaram; hى yana gىle bilmirem. Dى: niye, neyin!? Dى: burda ki yığışmışıx, bunun dalında solax var, yanı sıxan solağı, delik. Burda bi dene sıxan vىع bu sıxanun; men pulunan işim yoxdı; bunun yىz dene pulu var. Pulu getirir, qeşeh bi dene bi dene dى, gى deyir, şapax düşür; bu sıxan oynur. Oynur. Menim pulunan işim yoxdu, istirem o sıxanı tutam yem; tuta bilmirem; qaxır, girir deligine. İndi onun giriftyariyam. Bu bunu danışdı.

Mert de o ordadı, buxarı yىnde ıdır. Dى: valla! benim giriftarılığım burdadı. Qurt dى: indi icze vىs, men de bi sىz danışam. Dى: buyur. Dى: valla! bu şehrى kenarında bi alacıx vىع; orda bi dene yaylax-nişin var; onun bى yىz qoyunu var. Men gىirem, o qoyunu ىinde bi dene qara qoş vىع, bi dene ; yىzden irağ; qara it. Men hay istirem oları yem, yem bilmirem. Bi aydı onların sergerdanıyam. Eslan dى: xob! olarda ne hىkmet var; sen onların giriftarısan? Dى: onların hىkmeti ىoxdı. Dى: o ki qara qoş; yىzden irağ; qara it burdadı; bu memleketin bi dene şahıvar, bu şahın bi dene qızı var; qız felec olub, bi parxa etdi. İndi ona elaş tapılmır. Her dىktى gىgelir elac ىie bilmir; şah bunu dى. Bu şah Allah ىnan pىman bağıb; bu qızı her kim diriltse; bu şah olacağ, yىnde şah ىiecek. O qara qoxunan, qara itنى bىnin vıralar birbirine, sىrteler qıza; qız yaxı olur. İstirem onu sىtem, o qızı men alım. Odi men giriftarım. Dى: Lap qeşek. Şir, dى: xob! indi qutardız (hemen eslan)? Dى: bılı. Dى: men de, bu şehrى kenarında bi dene teppe vىع; o teppede bi dene sebz ağaş var, kىldi alti. Men gىirem orda yatıram. Dى: neyin? Dى: Bir aydı, orda qalıram. Dى: neyin? Dى: orda bi dene xazana var; bى na xada dى xazana qutulan dى. Men dىsem:

her kim gələr axıxar; ona gərə qalırım orda, o xazananı gəzər. Men de ona gərə giriftaram. Da bu sən oldi, seher oldi bular axıxdılar gedilər.

Gediləri, mert dedi: xəm hele men enim, gərmi bu təkli dər olsun; bu sən hamısı dər; yalan olsa; bil ki yalandı. Təkli gədi, hemen xaraba damın dalında otdi, gərmi gər axıxdı; bi dene hemen delikden sıxan axıxdı; bi baxdı bu yan o yana, gərmi hək kim yoxdı; qeyitdi. Qeyitdi, bu puldan bi dene getdi qoydı ora, gədi birin getdi; getireni de bu sanır; gərmi belə dər yəz dene sanadı. Mert gərmi sıxan dər; gərmi düşdi berqə berq vırır; bunun sətə bina gədi oynamağa. Bu geldi ki sıxanı tuta; bu sıxan qaşdı; merd o yannan axıxdı, təkli qaşdı. Təkli qaşdı bu pulları yığdı. Yığdı bu mert pulları, qoydu cibine. Buna da ox əjliq qelebe gədi. Gədi yavaş yavaş, yışdı gərmi bi dene qoca kişi az ox təkli ağıb vesail qoyub ordə; yışdı: səlməm eləkim ağa!

- Eləyis səlm!

Dedi: Qoca emi! Dedi: Burda yənekden işmekden bi şey olar men yəm? Dedi: Niye olmaz! Bura şəhridi. Burda her nemene olar; hotəvar, təkli var, bazar var, qəhvə var. Dedi: ləffen! mene bike yəf işmek vəsən, bes, gəlek orda bir nahar yək; senin nahar pulun da benim həndeme. Dedi: Çəşb! Bular durdular, gedilər yışdılar bi dene hotə. Dedi: Ağa! iki dene biz əin nahar get ge. Hotə nahari getdi, bular yədi. Durdu, bu puldan bi dene apardı o hotəyə; dedi: ağa bizim həbəmizi gə. Hotə baxdı buna; dedi: Qardaş! bu pula benim boccem yəfərməz; bes burda bi dene həcre var, aparasan ləffen orda xırdalayasən; benim gə xırdam yoxdı, puluun artıqın vəm. Dedi: ox geşək! Dedi: indi, qoca emi! du sen mennen gəlek, bu puli apar sen, xırdala get ge de, da men gəmirəm. Qoca durdu, apardı həcreyə bu pul; dedi: ağa! bunu biz əin xırdala. Bu adam, bu həcre sahab bunu xırdaladı, gərmi, e dedənən! bi dene siyezi xırda pul oldi o dər. Dedi: ağa! bu senin pulun. Bu aldə. Mert de oturub hemen qəhvə-xanada; gərmi, e dedənən! bu bi tay pul getdi bura; dedi: ağa! senin pulun bi bəne axartdı. Dedi: lap geşək! Bunnan bir ovu gətdi, vədi qəhvəyə. Dedi: ağa! benim pulum bi bəməmə! Dedi: ağa! men merdem, men vəfərm seen ne işü; benim pulum oxdı. Bir avu da bunnan vədi hemen hə qociya. Qoca dedi: baba men ə! Dedi: yox ağa! men merdem. Men vəfərm, senin ne işü, vədi bina. Dedi: xəm! indi day sen mennen ki evvel sətə yoldaş oldün; bərdə mən əin fəy bilersən bi dene menzil bərdə dənışasən;

men qalam. Dədi: niyə bəyemmerem, dədi: bu hotafni sti menzildi, misafirxanadı. Çıxdılar, dədi: ağa! bi dene bu ağaya derbes tikan vəcəksən, menzil; bu burda bini derbest tutar; qıfılın vəcəsən bına, ser-qıfıl. Dədi: şb!

- Ağa! qıymeti?

Dədi: bi bəne. Bu ıxatdı, dobli qıymetin vədi. Gərdi baba! bu yzi dıyır, yzi bağışla. Menzili tutdu. Dədi: xob, ağa-yi sahab-xana! Dədi: belə! Dədi: bırdə sennen bi sız xeber alacağam; bırdə dıyılar bi alacız vər; onu mene nişan vəcəsən; men gələm, orda həyvan alacağam, ıdaram men. Dədi: Valla! Men seni ı, sız gələmmerem; sene yoldaş qoşaram; ama o alağın bi dene (yzi ızağ) iti var; it o hududda ki gərdün it gələr qalar hudutda, eger; hududu gərdün, it senin orda senin qarnuyi sızker. Gerek qalasan (hə ite youx gələmmez), alağ sahab zıni gele, seni redd bəy apara, həyvan alasan; yoxsa hə kim gələmmez. O yəkək seni aparram; day onnan o yana men sene qal vəcəmmerem. Dədi: bı yoxdı! bi dene adam vək mene, men senin dobli puli vək. Gine hemen qocani qoşdula bunu apardı dədi: belə ağa! bura alağ, hududu da buradı; bunnan o yana men bəyemmerem gələm. Buna da ıxatdı dobli pul vədi qeyitdi, bu qaldı orda. Gərdi, it geldi, durdu hudutda. Tekan da ykəmmedi. İt hudutda qaldı sedde; hemen adam qaldıbu terefde. Alağ sahab otumuşdu xanımyınan; dədi: dədi: xanı. Dədi: belə. Dədi: Bi dene; it gəldi bizim hudutda; hele dırbı gırdı, orda kim var ki, it qılıb orda. Labud adam gelib. Dırbı vırdı gırdı, gırdı! bi nefer gelib durub orda. Dədi: Bi nefer orda var, gelib durub; gədim gırdı neyın gelib. Alağ sahab geldi yavaş yavaş gırdı bi nefer durub orda, it de durub bu terefde; qoymur tekan yf.

- Ağa! Emran!?

Dədi: erbab, valla, h xan! men bi dene ıdaram; ıtımışəm sende həyvan vər, gelem sennen həyvan alam. Dədi: buyur, ge ıeri. Bını apardı, da it dillenmedi, apardı. Həyvan geldi axşam. Gədi gırdı, bə! hemen qara qoş da bu həyvanın ıındedi. Dədi: Ağa! men həyvanın hamısını satıram. Pulun vər? Satsam; hımısını satıram. Dədi: qimetin dı Dədi: meselem, dobli qıymet dı. Bu bire yzi ııxartdı pulun vədi. Gırdı, baba! bu bi dene pul-dar adamdı. Dədi: ağa! meem pulum ıoxdu, men hele bi dene pulumu xəşlirem, hele doxsan doqquzu qalıb. Bu həyvanı aldı, hemen qara qoş da ki bunun ıındedi. Gırdı, it qaldı. Dədi: ııfen erbab! bu iti de vəcəsən menə. Dədi: ağa! o it, benim yani dolanıışım itinendi. Men iti satarəm ı

Dədi: qimetin dəf Dədi: qiymeti! bu həşvan naxadad, قەم de itim ن pulk Dədi: bu da sen ن it ن puli. Gərd ن ede bu qoxa oğlu, ب bu ne dəyir; dobli puli vəir, iki qat puli vəir. Dədi: xەم, erbەع! Dədi: belە Dədi: erbab, xob! bu iti ki men apardım, bu it نnən qorxurەم; sen bu xobanun da mene vəesen meni bi yana yəir. Hax danışiram itdən qorxuram. Çobana dədi: ağa! gədersەن? Dədi: gəderem, gədim arvadımnan icەze alım gelim. Dədi: gە al. Gədi icەze aldı; dədi: ay arvad! bi dene gەن qıfilla oğlan dariş gelib aebaba, dobli həşvanın aldıq bire iki; iti de alıb. İndi qorxur itdən, mene de dəyir: sene dobli vərem pul, bire iki vərem; meni bi yana xıxadasەن; icەze vəisەن? Arvad xox bilmiş idi. Arvad: dədi: kişi! onu Allah bize yəirib, bes! el xەkme, gەk. Gە dە gەm. Geldi, dədi: Beləğa. Bu dədi: Yaxı! Ge getirim bulari. Dədi: beləğa! benim xanımım icەze vədi. Dədi: bu gە icەze vəesen! biz burda istirahet fiyek, veli; gەnin bi zamani gelesen, meni xıxadasan bi terefe, tەzduzasan gelesen, meni xıxadasan. Dədi: baş ste. Gە gədi xoban, yatdı. Gەn ن bi zamani geldi; arvad dədi: kişi! dədi: he! dədi: Sen gەnde men de, oşaxlarımız, gەk. Dədi: baba! men seni danışmadım, men ن ن danışdım. Dədi: bed-baxd! onu Allah biz xın yəirib. Biz gەk ona yalvar yaxar fiyek, men yıxıllam onun ayaxlarına; dəyerem: ağa seni at vərem o inandığıva! bu erim o xede bu dağlarda həşvan otarib, tamam ayaxları qabar olub. Men ن o xede bun xın qazan gەن qazan qoymuşam; tamam benim qarnım narahatەم rەdelerim partdıyb. Bizden sene, sennen Allah, sen bize necat vəesen; bizi de apara. Dədi: xob! gەk da. Bu, heman adam da qorxurdu ki bu erbab debbe fiye, geldi. belە həşvı xıxartdı. Dədi: xobەن! dədi: he! Éle bil dədi: meselem bur نnam gەcem; erbaba dəyib ب aparacam, amma ; xobana dədi: ağa sen meni ب sūr. Erbaba debbelese, gelse; meni tapbasەن. Dədi: baş ste. Sەrd ن, sەrd ن Üzەnden irağ itinen de bu qara qoş həşvanın xinde. Bular gەdile. Bereden gەirdiler; dədi: gە, həşvanın qabağın kes. Dədi: bu arvadun hara gەir? Arvad dədi: ay erbab! seni at vərem Allah, biz bu cە giriftarە bunun zەlmunan bizi qutar, bu erbabın, bu o xede həşvan otarib, day qara gەkib, men o qede burda qazan gەن qazan qoymuşam ن m; bizi bunun zەlmunnan qutar. Dədi: bes! sە ن həşvanı. Gەdiler, bi bereni, gەirdile; dədi: gە, həşvanın qabağın saxla. Bu gەdi, həşvanın qabağın saxladı. Dədi: bu it ن evvel başın kes. Bu xoban it ن başın kesdi. Dədi: o qara qoxun da başın kes. Qara qoxun da başın kesdi. Dədi: men buları istirem, bu

həvvan, sız Gəf ama; gəfni dağılsın, gəfni yəfir bi yana; erbab gelib bilse; sennen tutb alacağ. Bu burda qalq, giriftar oldu, həvvanı sərmedi. Dəfi: ağa! sər da. Bu da axq inanmır bu həvvanın hamısını, beş yız həvvanı mift vef. Dəfi: Qal orda gərm, hetmen pulun yoxdu, bu həvvanı aparasan; gel a sene pul da vefim; həvvan senün, men k bularq istirdim; götū aradan ıx. Bular sənne sənne pulu da aldq, həvvanı sərđi. Arvat dəfi: gərdni kişi, bunu Allah biz ıxın yəfirib, bed-baxt! men sene dırdim gəlek, dırdin yəx. Bular sənne sonu; həvvanı sərđi, apardq. Bu itni kellesinen, qoxun kellesin gətdi geldi hemen menziline. Gədi, bi dene hevek deste aldq, getdi. Qeşegce; buları da danışmışdı, ağa! men burda nemene kəsem; sen mene muzahim olmıyasan, hotəf sahaba dəfi. Dəfi: xəfir ağa! men eslen ser-qıfıl vəmşem sene, eslen senne işim yoxdu. Dəfi: lap yaxı! Gədi: hevek deste aldı, getdi, bu itni derisin, kellelerin soydu; buları təkdi, biribirine, dıydk; nəf şişe aldı, getdi, tıhdi şişelere; tıhdi, dızeltdi. Endi hotəf sahaba: ağc!

- Belə

Gədi, bi de dıhtı libası aldı. Libası aldı, getdi. Gədi, hotəfsahaba dəfi: ağa! Dəfi: belə Dəfi: ağa! men dıktı m, dıille: burda bi dene şahın qızı feleşdi; mene rahnama olasan, gəfem, ona tababetlik kiyem, men dıktı m. Dəfi: ağa! sen bayağdan ıodar ıdun! indi olubsan dıktı m. Dəfi: men her şey ola billem. Dəfi: cenabun dıyır; men her şey ola billem! Dəfi: belə! bi dene bu memleketni şahı var; onun bi dene qızı vər. Bi neferi (dəfi) mene qoş; derbarq mene nişan vəsın. Gine bi nefer danışdı, qoşdu buna; doblu bunun pulun vədi. Gədi, durdu bu zadun qabağında, derbarun. Ağa, serbazdan, nıgehbannan dəfi: ağa emrni? Dəfi: Ağa, men dıktı m. Bes! icze vəs sız ıitmişem şahun qızı merizdi; gelmişem tababetdig eliyem. Dəfi: xob! qal burda, gəfeg icxe aləğ. Bular gədi, belə şah vezir vekil, vızera oturblar salam vədi; bed-ez salam; şah evezin yəfirdi; dəfi bes! qıble clem sağ olsun! bi dene dıktı m gelib; dıyır: men ıitmişem; gelem; burda şahun qızı merizdi; teabetdig. kiyem ona. Dəfi: gəfni, ıağırın, gelsin. Dəfi: gəfni, ıağırın, gelsin gəreh. Girdi, gərdni bi dene dıktı m. Dəfi: ağa! callad m clem olsun, dıktı mni başın vırsın. Dəfi: qıble clem sağ olsun! dıktı mni başın niye vırasan! Dəfi: baba! o xede senin kiminner gelib benim qızıma tababetdig kiyemmiyib da incimişik; qıza elax yoxdi. Dəfi: men! sennen şer kiyecem, eger; benim şertimi qabul kəsni; qanım sene hazır, halal olsun; başım sehlidi; lap qanıma saman tep. Dəfi: ne şert idi.

Dədi: men bu şərtinə, şərt kərem qızua. Dədi: ne cəy şərt kərsən? Dədi: men qızun ki gənməmişəm, əi-kəredi, ne cəydi, merizdi, gəngəhdi, pisdı, nemenedi; evvel qızun aqdın oxuyasan mənə ola halalım; onnan sonra gəsesən bi dənə hamam kəyəsən, qızun aparasan qoyasan o hamada; men gələm qızua tababətdig kəyem; qızun dirildi; nə halalımdı, nə namusımdı; dirilmedk; ağa! mənim başımı da kesdir, derime də saman tep. Vəziə, vəziərə dədi: gıble cəlem sağ olsun! bu sənzə hək kim dənəmişdk. Bu bi dənə qanun-i şəri pəyğumberin sənzə sənə dədi; da bu sənzə zad yoxdu ki. Dədi: adəletue zor kəmə ki mən sennen şərt bağlıram. Dədi: Bi dənə qəzə getməy, kəbini kəməy.

Gəldilər bi dənə qəzə getdilər. Qızun kəbinin kəsdirədi, vədi bına. Vədi, belə!bi dənə hamamı xelvet kədk, qızı apardıla qoydıula hamama. Dədi: indi gə, gə Gədi gədi gərdəy, belə!qız da kə bi dənə qızdı, amma ; kə bi parəa etdi; kə mat mat baxır; ne danışır, ne dəyir, ne bir terpenir; kə bi parəa et düşüb ora. Bu qəşəglikcek; bəy şişələri də doldurub qəşəg qoyub bi dənə kifə; kif də yanında. Qızı loxt kədi, ıryan, anadan olma, soyundurdi; getdi bu bətri şişəsindən bi dənə bunun bədənə sərtdəy tənə dırxaxların ax. sərtdəy gərdəy qız terpendi; birin sərtdi vədi qız danışdı; sərtdi bunun bədənə; gərdəy qız gənzə aşdı, bi dənə də getdi sərtdəy gərdəy qız danışdı; birin sərtdəy gərdəy qız durdu otdi.

- Ağə sen kimsən?

Dədi: narahat olma xanım! mən sənzə sahibuem. Ağə! birin də sərtdəy qız durdu, oldu nə həlində bi dənə hənəmən adəm. Dədi: Allah hə şükür! necət tapdın? Dədi: belə Bi nəfer də qapı da var idi; ıxdı dedi: ağə! hənzə indi şaha mənə vəzi; qızun qızən diriltdim. Xəber gədi, qıble cəlem sağ olsun! hənəmən dək qızua necət vədi.

- Nə necət vədi!?

Dədi: vəzi də! Ağə! bu şah, xanımı, kə, famili tənəldəy gəldi; gərđi baba! qız kə hənəmən, kə bil dənəyaya bu gən gəlib sapa sağ; ne fele, ne qəyri. Dədi: ağə! mənə istiyən dək reənəm Dədi: ağə! mən enəm istemirəm; mən hele bi dənə pulumu xəşlirəm; mənim pulumun doxsən doqquzu qalıb, mənim pulum qutaran dən ki. Dədi: Hə zad istemə? Dədi: eslən enəm mənə lazım dən. Bular xəox şad oldular. Dədi: indi ki sen mənim damatım oldun, qızımı da ki necət vədün; səni kəyəcəm bəs fərmandeh-ələşger. Dədi: xeyir ağə! mən fərmandeh-ələşger olmaram. Dədi: ağə nə? ixtiyar mənədi, səni fərmandeh-ələşger nəzəmə, eslən birinə

merbut dıy ki. Bunu fərmandeh-fermandeh, qızın toyun fərmandeh, vərmandeh buna. Bi dene qeşeg apartıman, saxtuman vərmandeh, otdu. Bi gıy bi dene nıma yazdı ki: qıble clem sağ olsun! bi ləşger mene servaz vərmandeh, men istirem bi gılem, şikara gılem. Dərmandeh: baba! sen emr e iki ləşger servaz; servaz senıy ixtiyarundadı da, fərmandeh-fermandeh ləşgersen. Ağ! bi ləşger buna servaz vərmandeh. Dərmandeh qoydu, gırdı, bel bi dene hemen ki bu şəhrıy kenarında teppe var, orda bi dene kıy ağaş var, yoğun bi ağaşdı, kıyıldı. Gırdı, destur vərmandeh, dərmandeh: o ağacı dır-he-dır muhasire kıl yecəhs, etden qala kıl yecəhs, burdan bi dene aslan ıxıxacax, eger; her kimıy terefinen ki gırdı, mesal odi, qoymitacaxsuz tekan yıye. Bular dır-he-dır zencir kıldılar, hemen ağacı muhasire kıl yedile. Şir yatmışdı, bi zaman oyandı gırdı, dedm vıy! bi ləşger servaz, etden duvar kıl yekilib; day burda tekan yıye xob bunun birin dırdı, beşin dırdı, onun dırdı; axır bunu dırdı; gırdı bi nefer de fərmandeh-fermandeh destur vərmandeh bulara. Dərmandeh: elaci budi (bu eslan dərmandeh), men gırdı, dıyelle: bıy adamın hemmeşe eteyi gırdı olar; gırdı tezime, onun el ayağına yıxılım, mene necat vırdı; pul cehennem; men burdan saf ıxım. Éle ordan ıxıxdı, kıl dizin dizin dik gırdı, yıxıldı fərmandeh-fermandeh, hemen ki merd idi, merdıy el ayağına; dərmandeh: servaz! Dərmandeh: bel! Dərmandeh: servaz! da eslan bunda işüz olmasın, yol vırdı, qoyun bu gırdı. Ağ! aşdılar, şir aradan ıxıxdı. Dərmandeh: baba! men nıyım, cehendem, men sirveti nıyım xob! men bunun bıyın, dırdı; hamısın dırdı; men ki. Qeyitdi, dərmandeh: xob, ağ! bu yıy kimındı? Bu yıyı sahibin getires kıl yemim yanıma. Dərmandeh: valla! bu yıy bi dene qoca kışi, buna zırdı. Dərmandeh: gırdı, onu getirıy. Gırdılar, qoca kışni getdiler, bu da fərmandeh-fermandeh; dərmandeh: ağ! Dərmandeh: bel! Dərmandeh: bu yıy senındı? Dərmandeh: bel! men zırdı o yıy. Dərmandeh: xob! sen o yıyı qiymetin dıyisen mene. Eslan da dırdı bu ağacın qabağı xezanedi, nıy dene burda xezane-yıy qedim, meselem o dırdı pulu var. Dərmandeh: fərmandeh-fermandeh! bu ne fermayışdı, men kıl yem sennen pul alıy; yıyde ne erziş vırdı. Dərmandeh: men istirem burda saxtuman dırdı, sen bunu pulun dırdı. Dərmandeh: Olmaz. Dərmandeh: de, men merdem, nıy-mert dırdı, ne xada dırdı; sene vırdı, nıy de burda kıl yecem. Buna bir miqdar pul vırdı ki naqqede yıye; dırdı: nıy de burda kıl yecem.

- Allah sene dırdı.

Bel bi bunu da rıyı aldı; bu yıy geşeh dır-he-dır getdi , cızığ kıldı, geldi. dərmandeh: xob, qoca! ge mennem. Geldi. dərmandeh: xob! sen bu şehride mıyenniden,

məhmədan mənə bilersen tutasan, kərigərdən? Men burda bi saxtuman dızelədirem. Dədi: belə! pulun vər. Dədi: pulum əoxdı, men hele bi dene pulumu xəşlirem, doğsan doqquza qalif, puldan qorxma, bi dene pul xəşlirem, doğsan doqquzu sabit qalif yəndə. Dədi: əox qeşeh. Dədi: amma dərcəyək məhənnis, dərcəyək məhmə, dərcəyək kərigər tutasan. Bu gəldi, dərcəyək məhmə, məhənnis, tutdu, kərigər tutdu. Dədi: ağa-ye məhənnis! Dədi: belə! Bu şinəsəyi gəldi, gərdə ki o yəni ki mizəni dıyiflə xezane orda; dədi: ağa! ba, bu yəni sən kəli h vırdırmıyacaxsan; mene saxtuman dızeldecehsen burda nəfə tabağa; bunu salacaxsan vesetdə qalacax; bura istesen bi kəli vırsun dedən yandırırım. Dədi: baş ıste. Bular da bilmille ki onun vesetdə nemene var. Ağa! bunu saxtuman nəfə tabağa dızeltdi, hemen xazənəni saldı saxtumanın vesetine. Gərdə ede! bu da dızdı, hemen şir diyen de dızdı, təkli diyen de dızdı, qurt diyen de ki dız oldu hemen kelleləri tafdı. Ağa! burda bi dene geşeh saxtuman dızeltdə day, xob! fərmandeh-ələşgerdi, servaz, teşkilat, buna sevaz qoudular. Xanımın gəldi, otdu ordə. Sene hardan xəber vənim, hemen nə-mertdən! Nə-mert gəldi, doland; gəni nə-mərd idi; işi dızi gelmedk; zi qoydu qedəyılığa, day bu yoləuluğ ıfır. Ağa! yoləuluğ gəldi, gəldi; gəldi şəhri doland; gərdə o teppədə bi dene bənə saxtuman; dədi: gə orada bi gəlim, Allah! a tevekkəli! bə on tımen de orda allam. Bu yavaş yavaş gəlirdi; bu da xanımyan, mert, oturla qeşeh saxtumanda, şahın qızıyan; dırbənə saldı, gərdə e! bunun yoldaşı namert yoləuluğ ıfır, ıyıninde xurcunu gelir. Forə adam yolladı aşığı: ağa, pasivan, nıgehvan! Dədi: belə! o adam ki gelir, gəldi, onun elə ıste getirecehsəz fərmandeh-ələşger, men fərmandeh-ələşgerem, benim otağıma. Dədi: bə ıste! Əle bu yənişdi yoləni bu qapıya tutdula bunu.

- Ağa! Meni hara aparısız? Xob! Nemene vəfəz vəfəni, vəfəməni

Dədi: Hara! Seni fərmandeh-ələşger ıstir. Dədi: baba! benim fərmandeh-ələşgerinen işim yoxdu ki men yoləuluğ ıfem, mene kənməhlig ıfəni; gəni ıfəni baba villiyən. Dədi: olməz, gereh seni aparağ ıste. Elə ıste bunu gətdile, ıxdı ıste; gə qapını ıxdı, ıxeri girende bu duru: fəfel-i qardaş, sənəni kənəni, fəfeləni; nəyisen, ne qeyirisen!? Dədi: baba! yoləinan fərmandeh-ələşgerəni ne qardaşlığı! Dədi: Evəni dağılsın, meni tanımisən? Dədi: xıyır! Dədi: men hemen merdem, gəni gəni ki vəfəməni yəyem; hemen adam menem; ıfıbi yoxdu, sənəni işün tutmıyb, benim işim tutb; narahat olama; na xada yəfə varımız. Dədi: men

istemirem, ﷲ Allah vﺷﻪ; benim ﺯﻧﻤﻪ vﺷﻪr de; senﻧﻲ pulun nﺷﻲnirem. Dﺷﻲ: bed baxt! adama Allah hemeﭼﻪ vﺷﻪmez; sen nﺷﻤertsen sene vﺷﻪmez; mene vﺷﻪib, xﺷﻲire xﺷﻲir - ﭼﻪrem sennen, sirveti sennen yarı bﺷﻪlecem. Dﺷﻲ: aﻐﺎ! istemirem, sen feqet onu mene dﺷﻪen, hardan barındﺷﻪn, men de gﺷﻪdim ordan barınım, puldar olum. Dﺷﻲ: ﺗﻲﻧﻲ daﻐﻴﻠﺲﻥ! sen hemﭼﻪ puldar olammasan. Dﺷﻲ: Ollam. Na ğada dﺷﻲ, pul vﺷﻲdi; nﺷﻤert qabul ﻛﻪmedi. Dﺷﻲ: gerek gﺷﻪdem o yﺷﻲde men de, gelem, puldar olam. Dﺷﻲ: xob! indi pul istemisﺷﻲn? Dﺷﻲ: xﺷﻲir aﻐﺎ! hﺷﻲ birin istemirem. Dﺷﻲ: ﺑﻲ yoxdu, istemisﺷﻲn, ﺧﻪox geﭼﻪng! Dﺷﻲ: mennen o yﺷﻲde ki sen ﺧﻪnrek vﺷﻪmedﻲ, ayrıldıx; o yﺷﻲ tanısﺷﻲn? Dﺷﻲ: belﺷﻲ!

- Men ki ordan dﺷﻲndﻲm; sen rﺷﻪhe yol, men bi-rﺷﻪhe yol gﺷﻲdim; tanısﺷﻲn? Dﺷﻲ: belﺷﻲ!

Dﺷﻲ: gﺷﻪlersen, ordan gﺷﻪlersen cengel-i biyabanın ıﺷﻲinde bi dene xaraba dam vﺷﻪ; men orda barınmıﭼﻪm; gﺷﻪlersen orda bi buxarı yﺷﻲ var, orda gizlenersen, orda bi elﺷﻪmet gﺷﻲnersen, sen de sirvetmend olarsan. Dﺷﻲ: Xob! Bunu dﺷﻲmene de, men senﻧﻲ sirvetﻧﻲ nﺷﻲnirem. Dﺷﻲ: ay bed baxt! gﺷﻲ sen nﺷﻤertsen, senﻧﻲ işün dﺷﻲ gelmﺷﻲz. Gﺷﻲdi, hemen yﺷﻲden dﺷﻲndﻲ, gﺷﻲdi; gﺷﻲrdﻲ hemen bi dene biyabanda, cengelﻧﻲ ıﺷﻲinde bi dene xaraba dam, baxdı gﺷﻲrdﻲ, bi dene buxarı yﺷﻲ var. Dﺷﻲ: Buna bax a! filan filan ﭼﻲde gelib burdaﭼﻲ bunnan onnan kemem bﺷﻲ! men de qallam burda puldar ollam da. Bu da ﺧﻲıxdı qaldı buxarı yﺷﻲinde. Qaldı, oldu gﺷﻪe, gﺷﻲrdﻲ, aﻫﻲ! üﭼﻲ dene hﺷﻲvanat geldi; bir aslan, bi qurt, b, tﺷﻲlki; geldile, belﺷﻲ!otdular; nﺷﻤert de burda gizlenip. Aslan dﺷﻲ: xob yoldaﭼﻲl r! Dﺷﻲ: belﺷﻲ!Dﺷﻲ: yoldaﭼﻲlar bes benim dıﭼﻲim ağrı; b, sﺷﻲbet ﺗﻲyesﻲ; benim ﭼﻲ yed dıﭼﻲim toxtuya. Tﺷﻲlki dﺷﻲ: qıblﺷﻲlem sağ olsun! bizde ne icﺷﻲze var danıﭼﻲaq! Dﺷﻲ: yox! ﷲ danıﭼﻲun, nobﺷﻲnan, indi her bir ﺗﻲ icﺷﻲze vﺷﻲsﻲz danıﭼﻲ ğ. Tﺷﻲlki dﺷﻲ: xob! icﺷﻲze vﺷﻲsﻲz men danıﭼﻲım. Tﺷﻲlki dﺷﻲ: qıblﺷﻲlem sağ olsun! danıﭼﻲmalı dﺷﻲn ki! Dﺷﻲ: nﺷﻪe!? Dﺷﻲ: Baba! Yﺷﻲ qulaxlıdı, o tﺷﻲrixde ki biz danıﭼﻲmıﭼﻲdıx; sﺷﻲb men durdum gﺷﻲrdﻲm! bi dene adam-zad o yannan geldi, oturb orda. Dﺷﻲnirem sıxan ﺯﻧﻤﻲ de yﺷﻲdim, sﺷﻲzﻧﻲ onda yﺷﻲ, amma; o pulları, o adam; sıxan ki dﺷﻲzﻲ pulları ora, gﺷﻲnı deydi, berqe berq vırdı; o yannan bi dene adam-zat ﺧﻲıxdı; sıxan gﺷﻲdi, girdi hemen deligine, yuvasına; pulları gﺷﻲtdﻲ apardı; dﺷﻲnırm sıxanı men yﺷﻲdim. Qurt dﺷﻲ: qıblﺷﻲlem sağ olsun! bu dﺷﻲen haqdı; yﺷﻲ qulaxlıdı; men de gﺷﻲdim, hemen o alacığa ki gﺷﻲdim; bi dene yﺷﻲden gﺷﻲfırdım gﺷﻲdem alacığa; gﺷﻲrdﻲm derede o qoxu da kesib baﭼﻲn atıflar ora, o itﻧﻲ de baﭼﻲn baﭼﻲn atıflar

ora; d  mirem oları da y  dim, amma ; meem nezerimdi o kelleleri aparam oqızı
 alam. O aparıb qızı yaxşı   yib, indi olub fermandeh-        ; danı  malı d  r. Eslan
 d    : ay yolda  lar! d             o tarix ki biz danı      ; men bi zaman yatmı  dım
 hemen aqacun k          , bi zaman oyandım g      , dedem v    ! etden duvar
         , etden duvar         , d    : xud       xud      ! xob! men bunun birin
         , b            ; h         ki             ! G      , bi dene fermandeh-        
        bularun qaba  ında destur v    ; bular d         duvar         , d    : xob!
 men bunun n                 ; elec      odu ki ; b         adamın etegi g       olar, men     
 g      ,      yıxılı  , penah getirim; o fermandeh-                meni azad       .      o
 c     de       . G       yıxıldım onun el aya  ının          o meni azad       . O adam indi
 oranı saxtuman, n         taba  a       , o pulu da salıb saxtumanın vesetine. T       d    :
 qıbl       sa   olsun! D    : Bel    !D    : Burda adam-zad var. Sen ic     v      , biz
 buranı gezek, g      , burda kim var; bizim sirrimizi apardı. A  a! bu yannan, o
 yannan! t       de        bilmi   olar ax  ; atdan baxdı g      , ah! bi nefer oturub, d    :
 qıbl       sa   olsun! tafdım o  rumuzi, b     b     bu adam bizim sirrimizi beyan       .
 A  a! tutdula bunu,         , cırdıla,            n         orda aradan g      ; mert g      ,
 sirvetmend old    

Birinci Masalın Epizotları:

1. Bir mert ile n mert vardır. Bu kişiler yolda karşılaşırlar. Mert, n merde onunla birlikte yolculuk yapmak istemediğini s nler.
2. N mert olan mertten ayrılmak istemez. N mert, mert ile kardeş olup avına ne düşerse onunla paylaşmak ister. Mert sonunda bu teklifi kabul eder.
3. Bir süre sonra iki adamın da karnı acıkır. Mert olan, ilk kimin yemeğini paylaşacaklarını sorar. N mert de önce merdin yemeğini paylaşacaklarını s nler. Merdin yemeğini yerler.
4. Yemeği paylaşma sırası n mertte olduğu halde o, yemeğini paylaşmak istemez. Bu nedenle mert, n mertle yollarını ayırmaya karar verir.
5. Mert ile n merdin karşısına bir cadde ve bir patika çıkar. N mert caddeden gitmek istediğini s nler. Böylece mert de patikadan gitmek zorunda kalır.
6. Mert patikadan gider, karşısına bir orman çıkar. Ormanda terk edilmiş, yıkık bir ev vardır. Adam, evde bir ocak olduğunu görüp bu eve sığınmaya karar verir. Eve girip bir köşede yatar.
7. Karanlık basınca eve  xi hayvan gelir. Bu hayvanlardan biri aslan, biri kurt, biri ise tilkidir. Hayvanların büyüğü olan aslan başının çok ağrıdığını, biraz sohbet ederlerse düzelebileceğini s nler. Hayvanlar, sırayla, başlarından geçenleri anlatmaya başlarlar.
8. Tilki evde bir sığan olduğunu ve kendisinin de onu yemek için uğraştığını; ancak sığanı bir türü yakalayamadığını s nler. Bu sığanın yaşadığı oyukta çok para vardır; ancak sığan g nde yalnızca bir kez yerinden ayrılır. Tilki kendisinin parayla ilgilenmediğini, sığanı yakalamak istediğini s nler.

9. Kurt ise bir koyun sığırtıcısının içinde bir kara koğ ve kopek olduğunu söyler. Kurt bunları yakalamak ister; ancak kopek kimseyi sığırtıcıya yaklaştırmamaktadır. Koğun ve kopeğin başı her derde devadır.

10. Ülkede bir padişah vardır ve bu padişahın da kızı felâlidir. Hiçbir doktor ona ilâde olamamıştır. Kurt, koğ ve kopeğin başını kesip kıza ilâde yapmak ve kızı iyileştirip onunla evlenmek ister.

11. Aslan ise bir dağın başında ağaçtan bir mağara olduğunu ve o ağacın altında bir hazine bulunduğunu söyler. Bu hazineyi almak için orada beklemektedir.

12. Anlatılanları dinleyen mert adam, ertesi günü önce sırtının olduğu yere gelir ve paraları alır. Daha sonra bu paralarla sığırtıcı sahibinden satın alıp kara koğ ile kopeğin başını kesip bunları ezer, bir ilâde yapar.

13. Mert, padişahın huzuruna çıkar ve padişaha kendisinin doktor olduğunu söyler. Padişah, eğer kızı iyileştiremezse onu öldürceğini söyler.

14. Adam önce padişahın kızına nikâh kıyar ve onu hamama götürür. Kızı soyar ve bu ilacı kızın vücuduna sürer. Kız iyileşir ve padişah merdi diledirir. Onu ordu komutanı yapar.

15. Mert, bu kez o hazinenin olduğu yere askerlerini yollar, onlara ağacın etrafını sarmalarını söyler. Korkan aslan oradan kaçar. Hazine bulunur. Mert hazinenin bulunduğu yerin etrafına bir apartman yaptırır, hanımıyla burada yaşar.

16. Némert, şanslı yaver gitmediği için, dilencilik yapar. Mert bu serveti nasıl edindiğini anlatınca némert de o eve gidip aynı şekilde zengin olacağını düşünür.

17. Némert eve gelir ve bir köşeye saklanır. Akşam olunca hayvanlar eve gelir.

18. Hayvanlar onları bu evde birinin dinlediğini anlarlar. Tilki bir köşede gizlenmiş olan nımerdi bulur. Hayvanlar adamı parçalayıp یدریدان ter.

Birinci Masaldaki Motifler

N 700. Tesadüfi karşılaşmalar

Mert ile nعمert karşılaşır.

M 201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Nعمert ve mert, yemeklerini paylaşacaklarına dair sözleşirler.

K 2370. Çeşitli aldatmalar

Nعمert, merde verdiği şey yerine getirmmez.

N 122. 0. 1. Yolların seçimi

Mert ile nعمerdin karşısına bir yol ayrımı çıkar ve iki arkadaş farklı yollardan gitmeye karar verir. Nعمert asfalt yoldan, mert ise kimsenin geemediği ıssız yoldan gider.

A 2286. Hayvanların özellikleri

Mert adam aslan, kurt ve tilkinin birbirlerine maceralarını anlattıkları eve gelir.

K 500. Hileyle tehlike ve ölümden kurtulma

Mert, hayvanların kendisini göremeyeceği bir yerde saklanarak onları dinler.

N 111. 2. Kaderin görünüşü

Mert, hayvanları dinleyerek onların korudukları hazineleri elde etmeye karar verir.

B 581. Hayvanın insanı zengin etmesi

Mert, hayvanları gizlice dinler ve onların bahsettikleri hazineleri bulurak zengin olur.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Kara koyunun başı her türlü hastalığı iyileştirme gücüne sahiptir.

H 1011. Padişahın kızı ile evlenebilmek için yapılması gereken vazifeler

Mert, padişahın feli olan kızını iyileştirebilirse kız ile evlenebilecektir.

F 950. Olağanüstü tedaviler

Mert, koyunun başını ezer, bundan bir ilaç yapar ve bu ilacı kızın vücuduna sürerek onu tedavi eder.

N 181. Zengin ve fakir adamın talihi

Mert zengin, nermert ise fakir bir adam olur.

Q 211. Öldürerek cezalandırma

Zengin olmak isteyen nermert, mertin hayvanları dinlediği eve gelir; ancak hayvanlar onu yakalayıp öldürür.

Gİnci Masal⁵⁵

Biri var ıdı, biri yoxudu, qızrez Allah, bi dene hacı var ıdı; bu hacı da ıox Allah bendesidk, sirvetmen idi. Hacıya Allah ılat vımezdı. Bir gını vırdı, Allah buna bi dene ılat oğul vıdı. Bi dene oğlan vıdı. Bu oğlan dınyaya geldi, gelennen sımra, hay bi yaşınnan, iki yaşına, üç yaşına, dırt, bı yaşına gıdı; haci bafat ıdı, dınyadan gıdı. O zaman da şehride qırx harami olardı. Her şehrin qırx haramıları olardk, şehrin qoxu başlarıydı. Bular ııtdile ki filan yıde bi dene hacı bıan, qırx haramının başı, bınyhleri dıdı: Gelın, gıdeg; bes birimiz dıyeg. Hacı bizim emimiz oğluydu. bı birimiz dıyeg. Dayımız oğluydu. bı birimiz bı Xalamız ıpağlıyaq, yalannan qalaq orda, onun sirvetin yııı. Kfım knk, damağımız ııı. Bular tıdıle, geldile, gırdıle; belı, bunun bi dene xanımı qalıp, bi dene de oğlı. Ağa bu yııdı başına vırdı, o yııdı kellesine vırdı:

- Ay benim xala oğlıdı, hacı niye ıldı!

O dıdı: Emim oğlıdı, niye ıldı! Bu dıdı: Bibim oğlıdı, niye ıldı! Ağılıla. Xanım dıdı: Ağa be siz, ne zaman ıdı, bı bura gelmezduz. Dıdı: Baba, biz bilmirdik ki bunu sirveti, dıleti vardı; gınnen gıınirdi; veli biz onu havasın saxlırdıx dıe şehirde biz onu gııırdik, day ııne gelib zehmet vımezdik. Qırx gını burda mesken ııdıle bu qırx haramı. Bıle yıdıle, bunu sirveti hı zat qalmadı. Hı zat qalmadı. Bunun bi dene o dıre atı, bi des libası, yıtımen pulı bu hacının. Day buları da arvat boyu almadı. Dıdı: Xob, day biz gııek, day bunun bi şeyi qalmadı ki yıı. Qırx haramılar gııdıle. Gııdıle, belı, bu arvat qaldı bu oğlannan. O oğlaan da adı Ehmedı. Ehmed bi gııe yatdı, bi gııe yatdı, yuxuda gııdı; bu bi dene yuxu gııdı yuxuda. Gııdı bu bııııı, aydı, uldus. Buları yuxusunda, bıııı de yuxuda gııdı. Yuxuda da qedim adamlar dııırdı: aydı, bııııı ıldus, her kim bunu yuxusunda gıııı; bu bııııı adam olıı, bunun meqııı yuxarı gıııı. Bu durdu: nene! Dıdı: Belı! Dıdı: Nene, men bi dene yuxu gıııııııı, men bu yuxunun dalıyca gııııııı. Dıdı: Oğıı, sen gıııııııı, meni villisen, qoca arvıı, bes men bıııııııı!? Dıdı: Gıııııııııı onun dalıyca; veli bi zaman geleceem senıııııııı dalunca; ege ıııııııı bı bı qaldım gellem. Dıdı: oğul, gıııııııı!? Dıdı: He! Dıdı: Xob, senıııııııııııı bi servet qalıyıııııııııııı; bi dene atı qalıp, bi des libası, yıtımen pulı. İndi o libası

⁵⁵ Bu masal, I. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır. Anlatıcı masala herhangi bir ad vermediğinden, bu masalı İkinci Masal olarak adlandırmaktayız.

getirim, گەتیر, y ى t ىmen de puli sene v ىf ىm xeşlig, atı da min g ىf piyada g ىfme. D ىf ى: گەت, geti. Ağa, getdi; libas ىf bil oğl ىn eynine b ىx ىlib, oğl ىn libas ى g ىy ىdi. Y ى ى t ىmen pulu v ىf ىdi, at ىn yeherin, q ىy ىrisin qoudu v ىf ىdi. Xudafiz ىf ىdi: nene, xudafis, bi zaman gellem.

- Xob. Bala, گەت da.

Bu گەت ىdi. Bi dene y ىf ىden g ىf ىrd ى, گ ىrd ى, ede, b ىrda iddeler, bi dene qoca k ىş ىyi (b ىf ىn bağl ىy ىb kendirinen, qoca k ىş ىdi, libas ىn ىekesen hamısı t ىk ىker y ىf ى) asl ىy ىbla kellesi ىsde, b ىn ى tafd ىlla, n ىf ىe nerillir bu, q ىş ىq ىr ىr; d ىf ى: Ağa, onu niye d ىld ى ى ى ى? D ىf ى: Oğl ىn, ىrey ىn yan ىr? D ىf ى: Baba, b ىf ىrad ى, onu niye? D ىf ى: Ağa, o bize y ى ى t ىmen boşludu, ىrey ىn yan ىr; v ىf y ى ى t ىmenin a ىzaq. D ىf ى: Gel al bu y ى ى t ىmen! Y ى ى t ىmen ى v ىf ىdi, bu qocanı aşt ىrd ى. Qocanı aşt ىrd ى; da bular g ىf ىd ىle, qoca qald ى. Bu mindi at ى, گ ىrd ى qoca geldi.

- Qoca emi, seni ki aşt ىrd ىm, گەت

D ىf ى: Oğul, hara گەت ىm!? Sennen el ىehmerem, sennen yax ىn yoldaş hardan tapacaam. D ىf ى: mennen seninki tutmaz ki, men at savar, sen piyada qoca k ىş ى. D ىf ى: Olm ىz. Men sennen el ىeken d ىnyrem, sennen گەdeceem. D ىf ى: Mennen el ىehmis ىn!? D ىf ى: X ىy ىr! D ىf ى: Xob, indi mennen el ىehmis ىn; ge min at ى, yoldaş olaq. D ىf ى: X ىy ىr ağa, sen atun min. Na xada illac ىf ىdi; qoca at ى minmedi. D ىf ى: S ى, men gelirem. Bu ne c ىr at ى s ىrd ى, گ ىrd ى, qoca bunnan y ىz qedem de qabaxd ى.

- Xud ىy ىc bu qocadı, bu nec ىr mennen gelir!

D ىf ى: oğul, ىrey ىndekin at o yana, o s ىzleri dan ىş ىma, sen iş ىn گ ىr. G ىrd ى f ى bunun ىrey ىnin sirrinde qoca bilir.

- Xud ىy ىc bu nec ىr, nec ىr, ne sirridi!?

G ىf ىd ىle (Qedim de meselem; Erdebil bir pay ىn-taxt ىd ى, İsfahan bir, T ىhran bir, her ş ىhir ىz ى bir pay ىn taxt ى), y ىf ىş ىd ىle meselem Erdebil ş ىhrine, az qalm ىş ىd ىla; d ىf ى: oğl ىn, Ehmed! D ىf ى: Bel ىf! D ىf ى: Sen yavaş yavaş gel, men گەt ىm, ىad ىr ىm ىz ى v ىrk ىm, menzil ىm ىz ى c ىr ىy ىm گە. Bu bi گ ىld ىdi. D ىf ى: baba, xob, bununki bi ş ىy ى yoxdu, ىad ىr v ىra; bu ne c ىr, ne c ىrd ىdi. D ىf ى: Oğl ىm, ىrey ىndekin at گ ىf ىsin kenara. Qoca q ىy ىboldu. Hay s ىrd ى qocayı y ىf ىremmedi. G ىf ى g ىrd ى, ş ىhr ىn y ىf ىş ىn kenar ىnda, ede, bu qoca bi dene burda ىad ىr v ىrk ىb; her nemene m ىretteb, qaza meretteb. Bu y ىf ىş ىdi.

- Geld ىn Ehmed?

D ىf ى: bel ىf!

- Ehmed en, atun qeşeh bağla orda, atun yəhın tək, ge naharımız hazırıdı.
- Xudəy, bu ne sirridi!?

Dədi: Oğlam, ıreyindekin at kenara, o sızleri danışma. Gərdı e, gəe bu ıreyı sirrin bildi. Geldi, nahar yəfıle. Dədi: Ehmedcan! Dədi: belə! Dədi: Ehmed, bu şeheı pətşahını bi dene xonəa bezesem; aparabilersən? Dədi: niye aparammaram. Xonəe? Dədi: belı! Ağa, bi dene xonəa bağladı, qeşeh bi dene parəa ızıne əhdi. Dədi: apararsan, derbara yəfışdün, qoyarsan şahun qabağına, şahun edebin yəfıne yəfırsen, dəyrsen: qible əlem sağ olsun, ağam dədi; Bizi bağışlasın, gədirik tacırığa, teze bineyig, qeyidende onun yolun gərı. Dədi: Baş ıde! Ağa, xonəanı apardı, yəfışdı derbara. Nıgehvan dədi: ağa, nemenedi. Dədi: ağa, bi dene ağam benim xonəa yolluyub, tıyfe aparıram şah ıdın. Yol vədile, gədi, gərdı vezir vızera hamısı otutrub; qoydu, şahın edebin yəfıne yəfırdı, qeşeg salamın vədı. Dədi: Qible əlem sağ olsun, ağam də: bizi bağışlasın, biz gədirik tacırığa, qeyidende onun yolunə, teze bineyik. Ağa, xonəanın ağzın aşdı gərdı, xudəy bəe cisler qoyub, eselen bunun xezənesinde bi dene bu cisden yoxdı. Oğlan dədi, qeyitdi.

- Vezir, vekil!
- Dədi: Belı!

Dədi: Baba, bu ne cereyandı!? Hele bunun xonəası, hele bu dəyir teze bineyım. Bunun bi dene cinsin satsun; benim hı xənavadam, memleketim ıxatmır. Hele o o yanda qalsın; eslen bu oğlana benim bəe ıreyim yatdı, ə aşiq oldım; bes gətı, bi dene qasıda nəma yazun vətın aparsın; dəe bes ağa, qible əlem dəy. Eger mennən qoum olsa olub, olmasa; cenge əmade olsun. Bi dene nəma yazdıla, vədile qasıda. Qasıd geldi. Ehmed de teze yəfışmışdı.

- Oğlum vədün?

Dədi: Belə! Gərdı, hob, bi dene qasıd, bi dene nəma getdi. Namanı aldı, gərdı, yazıb bəe ağa, sen her ıfəresen, her kimsen; mennən qoum oldun, eger qızımı oğlua aldun alıbsan, almadun; cenge əmade ol. Gətdı altın imza dədi; dədi: Qible əlem sağ olsun, sen qızı vədı oğluma; niye almırm, allam, əşb. Getdile vədile şaha. Ağa, şah bunu istedi, qızın buna şirni işdi, hemen Ehmed. Dədi: amma men gədirem tacırığa, qeyidende gelinimi aparacm; amma aparacm. Dədi: her yana apar; bıləxire bu oğlan benim dımdım olsun. burdan da gəe, belə, geldile, gərdı, baba, na əadı, ne qıri, hı zad yoxdu. Dədi: xudəy bu ne sirridi,

bunun bu qede sirveti var ıdı, y ısı t ımen pulu v ıfem mirdk, bunu tapdırdıla, men b ıke aşırdım. D ıfı: Oğlum, bu s ızı m danışma, ırey ındekin at kenara. G ırd ı e, g ıe bunun ıreyin irrin bildi. D ıfı: xob qoca emi indi ge min atı. D ıfı: sen ın iş ın yoxdu, sen atun s ır. G ıe bu mindi atı, bu g ırd ı baba, buunnan y ızı qedem qabaxdı. G ıfıle bi dene ayrı şəhre ıxdıl ı. D ıfı: Ehmedcan! D ıfı: bel ıfı! D ıfı: Sen yavaş yavaş ge, men g ıfım ıadı rı vırım, nahar ı m ızı m ıde ıfıyım. G ıe bu g ıfı, hay atı s ırd ı b ını y ıfıremmedi. G ıfı, y ıfışdı, g ırd ı g ıe şəhr ın kenarında ıadı rı vırıb onnan da m ırtteb.

- Ehmedcan geld ın?
- Bel ıfı
- En atun y ıfının t ık, ge nahar y ıfı.
- G ıfıle bel ıfı, nahar y ıfıle, atun y ıfının t ıkdi qabağına.
- Ehmed can!?

D ıfı: Bel ıfı D ıfı: ıfıyebilersen bi dene de xon ıa d ızeldem, bu şəhr ın patşahına aparas ı? D ıfı: Beli! Bi dene de xon ıa d ızetdi onnan da m ırtteb; apardı g ıe oğlan, y ıfışdı. Ağa, derbara selam, bed-ez selam, ağa şahun edebin y ıfıne y ıfırdk, qoydu derbarda şahun qabağına. Şah d ıfı: oğlan, o nemedek? D ıfı: Valla, meni, ağam yollıyıp b ını, d ıfı qıble ılem sağ olsun ıd ı Bizi bağışlasın, g ıfırik tacırlığa, qeyidende yollun g ırr ık, teze bineyik. ı Aşdı bu başın, g ırd ı, xud ıe ı cisler qoyup ki bunun birin sata; h ıfı memleketi ıxdıxmaz. Oğlan d ıfı: qeyitdi. G ıe bu şah d ıfı: vezir v ızera baxun g ırr ın! Hele bu teşkilat d ıfı biz teze bineyık, veli bu oğlan bir g ırr ılden min g ırr ıle benim ıreyime yatıp; bes g ırr ı b ı dene yazun, v ıfı qasıda, yazun ki şah buyurur ı mennen eger q ıum olsa olub; olmasa cenge hazır olsun ı yazdıla. G ıe oğlan y ıfışdı, qoca g ırd ı bel ıfı ıfılan geldi.

- Ehmed geld ın?
- Bel ıfı

G ırd ı hoo, bi dene de qası y ıfışdı elinde nama, ıxdıartdı. Ehmed baxdı, v ıfı qocıya. D ıfı: valla, qoca emi, bu c ırr ı yazıp! G ırd ı yazıp ki ı mennen eger q ıum oldun olupsan; olmadun cenge hazır ols ıd ı G ırd ı altın imza ıfı qıble ılem sağ olsun, sen mennen q ıum oldun; men niye ceng ıfı ımadeyem ı Bel ıfı g ıfı, d ıfı: qızı allam bu şertinen; toyun ıfıemerem, g ıfırem tacırlığa, qeyidende toyun ıfıyecem

aparım. Dəli: Her yana aparsun apar; biləxirə bu oğlan dəmatım olsun. Bunu da burda adaxladıla, kəndə. Gəhə gərdi həzad yox, kəhə hənən lət qoca, lut qoca. Ama bu qoca tətəzə ki Ehmed reyindəki at o yana. Gərdi yox da, bunun ki bu sirrin, reyini sirrin, bu bilir da ses kəmir. Gəndə gəhə, bir muddət gəndil, gəhə bi şəhrə yəndilə, az qaldıla, dəli: Ehmed! Dəli: Beli! Dəli: Ehmed can yavaş yavaş gel, mən gəlmişəm vırım, nahar qəmade kəyirəm. Gəhə qəyb oldu, gəndi. Bo oğlan gəndi gərdi beli, gəndir onnan da mətəttəb vırılıb, her ne amadə.

- Ehmed can geldün?
- Beli!
- Yəndi, atun bağla orda, yənin tək, ge nahar yəyək.

Gəndilə nahar nahar yəndilə, dəli: bi dene de xonə amadə kəsem; aparabilərsən bu şəhrni pətəşahına. Dəli: Beli! Vədi, cərdi, bu gəhə gəndi apardı, yəndi gəhə şahun edəbin yəndi yəndi, dəli: bes qible kəmə sağ olsun, ağam dəyib biz teze bineyik, bağışlasın bizkə. Baxdı, gərdi; xudəy hele bu teze binedi, bə cislər qoyup da eslən day danışmalı dən! Vədi qeyitdi. Qeyitdi bu şah: Vəzir, vekil!

- Beli!
- Tə bir təkni gəndək, hele bu cins o yanda qalsın; bu oğlan ki bu edeb bunda, bu cavannıx bunda var, mənəm bunu eslə, qənim xox reyimə tüşti; yazun ki Eger bu adam mənən qoum olsa olsun; olmasa cəngə amadə olsun.

Gəhə vəndilə qasıda, qasıda oğlanın dalıca yəndi gəndir vədi. Dəli: Beli, niyə olmaram! Dəli: Ollam bu şərtinən toy kərem, gəlinimi aparram. Dəli: Yəbi yoxdu! Ağə, burda qaldıla, burda bu qızı aldı. Buna xox qəfle, qatır, təşkilat, nəfə servaz ləşgər qoşdı. Kəndilə geldilə, hənən vesetdəki şəhrə yəndilə, kənarında gəndir vırdıla. Bu şah qisməti de səb duranda dərbni salar şəhrni dənəsin, dərbni saldı gərdi; dedəm vay, şəhrni kənarı gəndir vırılıp ki day ləm-elif-la kimin yatıp; dəli vəzir. Dəli: he! Dəli: Yəni dağılsın vəzir, bi dene qasid yolla şəhri dşman alıf; gəndək dostu, düşmənd!? Şəhrni kənarın alıpla, şəhrni dənəsin. Ağə, qasid, yazdıla bi dene nəme vəndilə, gəldi, dəli: ağə sen dössən, düşmənd!? Dəli: ağə, mən dostam, düşməndən yəm, gəlmişəm toyumu kəyirəm. Qeyitdi dəli: ağə senni qoumun gelib. Ağə, bərdə da toyun benəsin gəndi, qızı aldı. Aldı, o ne xada qoşmuşdi; dölbi bilən də bu şah qoşdı bu qızına. Bərdən də kəndilə. Geldilə o evvəlki şahun məmlekətinə. Gəhə yəndilə şəhrni kənarında, bi zaman yəndilə, gəhə gəndir vırıldı. Gəhə bu

şehr ın şahı s ıb durdi, d ır b ın ı saldı, g ırd ı d ı d ınnen, şehr ın d ıresin qoşun l ́şger alıb.

- Vezire, ıf ın dağılsın vezir, t ́bir t ́k, şehr i d ́şman alıb, bi qasıd yolla, g ırek dostu, d ́şmandk!?

Ağa, bi qasıd yolladıla: ağa doss ı? D ıfı: ağa, men dosdam, d ́şman d ́yrem, gelmişem toyumu ıfıyem. Qeyitdi: qıble ılem sağ olsun, sen ́n qoumun, famil ın gelib. Ağa, b ırd a da toy ıf ıd ıler, ne ğede b ılar qoşmuşdı; bu da dobli qoşun l ́şger, sirvet qoşdı, b ırd an da k ıf ı d ıle. Geldile ıxd ıla hemen ki o y ıf ıde bu qocanı taft ırd ı, y ı t ımen v ıf ıdı o y ıf ı. D ıfı: Ehmed! D ıfı: Beli! D ıfı: Bu y ıf ı tanıs ı? D ıfı: Beli! D ıfı: Hemen y ıf ıdı ki seni aslamışdıla b ırd a v ırd ırd ıla, hemen y ıf ıdı. D ıfı: berekenna oğlum, tanıdun. D ıfı: b ırd a ayrılacıy ıx, sirveti b ınc ıek, qoşun l ́şgeri b ınc ıeeyem. D ıfı: Ağa sene qurban olum, benim ne sirvetim var; sirvet sen ́n, qoşun l ́şger sen ́n, qızlar sen ́n. D ıfı: Y ıx, biz qardaşığ, b ınc ıek. Ağa qoşunu l ́şgeri, nemene sirveti v ırd ı yarı b ıld ı, qald ı qızlar. Qızun birin qoydı b ı yana, birin qoydı o yana; d ıfı: o sen ın, bu benim. D ıfı: Qoca emi, bu ne fermayışdı! D ıfı: Danışma, sene merbut d ́y. Qald ı o axır ki g ıf ıfle, o qız. Getdi b ını ıar-mıxa ıekdi. D ıfı: Bını da aradan qılincınan b ınc ıeeyim, yarı sen ın, yarı benim. D ıfı: Qoca, qoca emi, sen ıld ıme, hamısı sen ın, men istemirem. D ıfı: Olm ız gerey aradan b ınc ıem, yarıy ıx. Qoşun l ́şger ağılaşdıla, ne oldu elac olmad ı. Ağa, qılincın g ıtd ı, qeşek m ırt ıteb itiltdi, g ıf ıdı qızun baş ın ıde (qızı ıar-mıxa ıekib), qılinc ı getdi vesetden b ınc ı; bular d ıfı: ay qoca emi ıld ıme! D ıfı: ıld ırem. Ağa bu qılincın getdi, v ırd ımad ı, bi yolda qozadı ki v ıra, g ırd ı qızun ağız ınnan bi dene bu yoğunda ejdeha atıldı t ́şt ı y ıf ıde. T ́şt ı y ıf ıde, t ́şceyin; v ırd ı ejdehani ıld ırd ı, doğrad ı t ́ht ı tazı tuluya. D ıfı: Qızım dur ayağı. Qız durdi, d ıfı: qızım, bu k ıferdi girmişdi sen ın qarnua, elaş yoxudu sene; men istirdim bını ıld ırem.

- Ehmed can, ıf ı qoşun l ́şger de sen ın, qızlar da sen ın; meni tanıs ı?

D ıfı: X ıf ır! D ıfı: Men s ıf ıman p ıqumberem, o yuxu ki sene gelmişdi, o yuxu benim vesil ınnen sene gelmişdi, yuxua. B ılar sene qısmey idi, b ıların yazısı sene yazılıb. Gerey bu c ır ol ıf ıdı, men qoca culdunda gel ıf ıdim, o c ır meni asla ıf ıdıla, sen o y ı t ımeni getir ıf ıd ı v ıf ıd ı, men, aşdıréydun; men gelib sene necat v ıf ıd ıdim, bu mod bu qızları s ın ınc ın al ıf ıd ıdim; bu qızı da getir ıf ıd ıdim ejdehanı bunun qarn ınnan bu mod ııxar ıf ıd ıdim. Men S ıf ıman p ıqumberem, t ım ım bu

ilannar benim ixtiyarımdadı; bu kəfer idi, hənə cənən mına eləş yoxudi. Eger qızı da dərşidim dərşeyidim; bu ejdeha benim xəfəmnən çıxdı bının qarnınnan. Öldürdi, dən: senən nenən de ağılyıb gənleri kor olup, tüşüp bi dene bayat tendirdedk; benim ayağımın altının torpağınan (vədi, dən) apararsan, vıarsan nenən gənlerine ağan. Qeşeg əsasın vırdı. Bırda bi dene dəşmə çıxdı. Çəşmə çıxnnan sonra dən: bura qeşeg yədi, gən de Allahbəşükər, üş dene şahınan fəmil kədm. Bu senun qoşunun, bu ləşgerən; bırda saxtıman-səzi dəzəlt; her məqe işən müşgil oldi; ağırdun, senən dadua yəfşəceem. Senən ağun məselmandi, nenən de əox məselmandi; qırx lotular da senən ağun sirvetin dənyadan apardı; mən gərey sene necat vəşədim, bən cən olədi, bu qızların hamısının yazısı sene yazılıb, gərəh sene qismet olədi. Qeməsin saldı yə, dən: Ehmedcan eyil qeməmiş, eyildi gənre, gərdən qəb oldi. qəb oldi, ağlaşdıla.

- Ay benim gənəm kor olsun, mən seni tanımamışam, sen Səliman pəqumbersen, benim gənəm kor olədi, dilim lal olədi, mən sene qeşəh xidmət ləyəmmedim.

Bilexire qaldı bırda, ağladı, ərəyi zarab oldk Ağə, üş dene pətşahun qızı bunun xanımı, qoşun ləşgerə Bını oyatdıla, dən: Ehmed niyə ağlısan!? Allahbəşükər, senən puştubanun Səliman pəqumber oldi, gənəm de üş dene şahın qızı senən xanımuux, sen gən day bi dene dənya oldun, sen niyə narahassan!? Qeşəh gədi, nenesin de orda, o Səliman pəqumberən torpağınan apardı vırdı, gənlerin aşdē getdi, orda qaldılə. Mən xəber getdim senə.

Günci Masalın Epizotları:

1. Çok zengin bir hacı vardır. Bu hacının ٱocuđu olmaz. Yıllar sonra hacı bir oğu sahibi olur. Oğuına Ahmet adını verir.
2. Oğu beş-altı yaşına gelince hacı ٱان. Hacının hanımı ve oğu yalnız kalır.
3. Şehirdeki kırk haramiler hacının ٱىقىدان duyunca gelirler ve hacının akrabaları olduklarını söylerler. Hacının neredeyse tüm servetini harcarlar. Servet bittiğu zaman da oradan ayrılırlar.
4. Ahmet bir gece rıyasında balık, ay ve yıldız ٱرنرى. Bu rıyayı yorumlatır ve bu rıyayı ٱren kişinin gelecekte ulu bir kişi olacağını öğrenir.
5. Ahmet annesine bu rıyanın peşinden gideceğini söyler. Annesi de ona babasından kalan atı, elbiseyi ve yىز tىmeni verir. Ahmet, rıya gerek olursa dىنپ annesini alacağını söyler ve evden ayrılır.
6. Ahmet yolda baş aşağı asılmış yaşlı bir adamla karşılaşır; ona ٱok acır. Adamı asan kişiler adamın kendilerine yىز tىmen boralı olduğunu söylerler. Ahmet yىز tىmeni onlara vererek adamı kurtarır.
7. Yaşlı adam bir derviştir ve Ahmet ٱemihnet duyarak ondan ayrılmak istemediğini söyler. Ahmet yola devam etmeleri için adamın ata binmesi gerektiğini söyler; ancak adam bunu kabul etmez. Adam yىرىyerek gitmek ister.
8. Ahmet atla gittiğu halde yaşlı adamın kendisinden ٱnde olduğunu ٱرنرى ve şaşkınlık içinde kalır. Bu adamın bىyىk bir sırra sahip olduğunu düşünرى. Yaşlı adam, Ahmet ٱiniinden geçenleri anlayarak Ahmet ٱinbu düşünceleri kafasından atmasını ister.

9. Derviş ve Ahmet bir yerde konaklarlar. Derviş bir hediye bohçası yapar ve Ahmet'in bu bohçayı o şehrin padişahına g t rm sini ister.

10. Padişah bohçayı alır. Ahmet, dervişin yanına döner.

11. Boh anın içinde padişahın bile sahip olmadığı değerli e yalar vardır. Padişah hemen bir mektup yazar ve kızını bu adama vereceğini s nler. Kabul etmezlerse onlarla sava aca ını belirtir.

12. Derviş mektup yazarak padişahın teklifini kabul eder; ancak kendilerinin tacir olduğunu ve kızı daha sonra alacaklarını s nler.

13. Derviş iki şehirde daha Ahmet aracılığıyla padi ahlara hediye yollar. Padi ahlar da kızlarını ona vermek isterler.

14. Derviş ve Ahmet sırasıyla gidip kızları alırlar. Dönüş yolunda derviş bir kızı öldürmeye kalkar. Kız korkundan kuser ve içinden yılan kılığında bir  eytan çıkar. Derviş, kızı bu  eytandan kurtarır.

15. Ahmet dervişe çok kızar ve ondan yine ku kulanır.

16. Derviş de Ahmet'in çocukken g rd   r yasının gerçek olduğunu ve kızları onun için aldığını ve kendisinin Hazreti Süleyman olduğunu s nler.

17. Ahmet gerçeği anlayıp derviş için d   nd klerine pişman olur. Hz. Süleyman'ın bastığı yerin toprağını alıp hanımlarıyla birlikte annesinin yanına gelir.

18. Ahmet'in annesinin günleri k r olmuştur. Ahmet bu toprağı annesinin günlerine s  er ve annesinin günleri  alır.

Ökinci Masaldaki Motifler

P 150. Zengin adamlar

Çok zengin bir hacı vardır.

N 825. 1. Çocuk sahibi olamayan kahramanlar

Zengin hacı ve karısının uzun zaman çocukları olmaz.

P 230. Anne-baba-çocuklar

Hacının ve karısının yıllar sonra Ahmet adında bir oğulları olur.

E 0. Ölüm

Oğlu beş-altı yaşına gelince hacı ٱٱٱٱ.

P 475. Harami

Kırk haramiler hacının akrabaları olduklarını söyleyerek mirası bitirirler.

F 1063. Realist rüyâ

Ahmet rüyasında balık, ay ve yıldız görür. Bu rüya onun ileride büyük bir kimse olacağına yorulur.

N 825. Yardımcı yağı adam

Ahmet, yaşlı bir adamı tutsaklıktan kurtarır ve adam da ona yardım etmeye karar verir.

F 570. İnsanların olağanüstü davranışları

Yaşlı adamın olağanüstüleri vardır.

Q 111. 7. Mücevher vererek mükâfatlandırma

Yaşlı adam, **الملك**in padişahına Ahmet vasıtasıyla hediyeler yollar.

P 10. PadiGah

Padişahlar hediyeye sevinerek yaşlı adama mektup yollarlar.

M 201. Söz ve anlağmaların yapılması

Padişahlar hediye yollayan kişiye kızlarını vermek istediklerini, aksi takdirde onunla savaşacaklarını bildirirler.

C 755. Bir iGimuayyen bir zamanda yerine getirme

Derviş bir mektup yazarak kızları ancak yolculukları bittiğinde alabileceklerini söyler.

T 130. 1. Dünür olma

Yaşlı adam sırasıyla لىkeye de giderek kızları alır.

G 303. 9. 6. 1. Ğnan ile Ğeyanın savaĞnası

Aslında bir derviş olan yaşlı adam kızlardan birini korkutarak kızın içindeki yılan gırnımlı şeytanı çıkarır.

N 848. 0. 1. Yardımcı mukaddes adam

Derviş kendisinin Hz. Süleyman olduğunu ve Ahmet بن محمد گنبد گنبدی rıyı gerçekleştireceğini söyler.

F 884. Olağanüstü toprak

Ahmet, Hz. Süleyman'ın ayak bastığı toprağı annesinin gözlerine sürer ve kadın gümeye başlar.

Üçüncü Masal⁵⁶

Qedim diyerler İsfahan⁵⁶da iki qardaş var ıdı; biriin adı İsmail ıdı. Bu İsmail qardaşının bi oğlu var ıdı, bi qızı. Bu g^hirdi (Allah size razi k^hesin) Mekki^hye; bu qızın tapşırdı qardaşına, öz qardaşına. Er arvad aldı, oğul, bılar g^hediler Mekki^hye.

Bılar Mekki^hye g^hedenen sora, bu İsmail^hınqardaşı; ki qızın tapşırmışdı bın^h; bu n^h qardaşı qızına müşteri oldu. D^hedi: Gereh mennen (bağışlıyun, siz menne uşağ) başuu bir k^hıyesen. Xilese bu d^hedi: Baba, buc^hı, b^hek bi şey olm^hez. Çox d^heynennen sora, xilese bu qız bına baj v^hemedi. G^hın o g^hın oldu ki bılar Mekke^hde qayıtdıla geldile. Geldile, mesele bizim dile gelen, geldile Terbiz^h n^hema yazdı qardaşına ki b^h. Biz gelirik. N^hemeni bi nefer qasıd getdi, v^hedi bına; v^hedenen sora bu qardaşına, qardaşı g^hnti, mının muqabilinde yazdı: Qardaş sen ki Mekki^hye g^hipsin, senin bu qızun buc^hı işderden ıxıp. Oğlun g^hnderdi qabağıcax, d^hedi: G^hdersen bacıvu apararsan, cezirede başın kesersen, libasını qanına bular, s^hırsen, getirersen mene. Mının qardaşı geld^h bını mindirdi ata; bizim dile gelen, da bacıdı, qardaşdı, ı^hğinen gelmedi bını d^hıre Bını g^hnti apardı cezirede bıraxdı bacısın. Bacısı qaldı cezirede, n^hfe m^hddet qalannan sora bının libası, zadı eyninnen, b^hıyinnen g^hedi; cengelde, mesel cengel m^hıvesinnen zaddan y^hitdi, buc^hı.

Bir g^hın bi dene şahın oğlıyan, vezir g^hıy tüşdi bu cengele; bu şahın oğlu gelip g^hende g^hrdi bi dene zenen, mesel sıxılıp bi dene ağacın dibine, bının libası yoxdı; eyninde paltosu vardı, ağatdı atdı bının ı^hıstı, bu qız g^hntdi g^hıydi eynine. Bu şahın oğlu baxdı g^hrdü, bu k^h doğurdan da bi dene g^hzel bi zenendi, qızdı; mindirdi atına, d^hedi; vezir, men şıkarımı vırd^hım, gel qayıdax g^hdek. Bılar qayıtdılar, geldiler, getdi bu şah oğlu bu qızı n^hırdi n^h heremlerinin ı^hın; m^hddet qalannan sora adam g^hnderdi dedesinin ı^hıstı ki b^h. O qızı ki men getimişem, gerek izdivac k^hıyesen men ı^hın^h D^hedi: Baba, o bi dene d^hılden tutulmadı; mene şahların qızın, her kimin şahının qızın istisen; men sene alım. D^hedi: yox, men k^h onı istirem. Getdi hemen bu qızı, izdivac k^hedi oğluna. Bıların iki dene n^hylatdarı oldu, n^hylatdarı olannan sora bir g^hın bu şah oğlun ağırdı, d^hedi ki: axı, h^hı bilmirik, bu şah qızıdı, g^hday qızıdı; mının dedesi var, neyesi vardı ya yoxd^h. Bir g^hın bu qızı qoşdı vezire, d^hedi ki: apararsan mını İsfahan^h bının g^hrek ı^h dedesi var, neyesi var, f^hemili var, neyi v^her. Bu vez^hr, bir

⁵⁶ Bu masal, II. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır. Anlatıcı masala herhangi bir ad vermediğinden, bu masalı İkinci Masal olarak adlandırmaktayız.

(İsmayıl) bi nefer getiresen; bizim dile gelen; gele bırda, dıstan danışa; benim biaz fikrim tıpa. Dı: valla, bı adam y bilmirem; bizde bi dene bu cı var, o şâyed; bilmirem ki bile ya bilmiye. Bu qız geldi. geldile bını getdile. Bu qız geldi gırdı oban da bırda, emisi de bırda, şahın oğlu da bırda, dedesi de bırda, vezir de bırda.

Dı ki: Men bi dene dıstan danışacağam (bu kıl), herkes lene gedecek gısin; xılese men danışannan sora hı kesin heqqi olmasın lıxa. Çobana dı: Arvadu vıciyem sene; dur qapıda; hı kesi qoyma lıxa. Çoban da Allahdan istiyı. Dı: Arvaduvu verciyem sene, arvaduvun y bilerem. Bu başladı kıl, dı: benim bi dene babam var ıdı; bu cı danışardı qedim; men uşğ ıdım babam danışardı: İsvahan da bi dene Hacı İsmayıl var ıdı; Mekkiye gırdı, qızın tapşırđı qardaşına, gıdı Mekkiye. Mekkiye gıennen sora (babam bucı danışardı) bu qardaş qardaşın qızına müşteri oldu. Bı dıende; bu bırdadı da, bu İsmayılın qardaşı ki n qardaşı qızına müşteri olurdu, bu sancıldı; obana dı: sen icaze v! Dı: Yğ, hı kesin heqqı. Dı: Çoban, qoymıyacağsan hı kes lıxa; men arvaduvu vıciyem. Bu sancıldı, qardaşı, bu İsmayıl gırdı baba, bu nıdı. Dı: belı, bir gı Mekke de Hacı İsmayıl gelir, bi nıma yazı qardaşın cı: Biz gelirik, mene qurban filan teşkil vı. Qardaşın, nımanın cavabında yazı ki: Sen gıennen sora senin qızın bucı, İsvahanın lotularınan mesel baş bir yırle. İsmayıl gırdı baba, bu nı nıdı. Oğlun gınderir Hacı İsmayıl, deyir: ersen, bacuu apararsan filan cezirede başın kesersen, qanlı kınıyın getirersen men ı. Qardaşı aparı, ıyın gelmir başın kese (baba bu cı danışardı, indi bu kıl dı). Gı o gı olur, bi dene şahın oğlu, vezirinen ras gelir cezirede bu qıza. Şahın oğlu bu qızı gıne eyal ixtiyar ı; eyal ixtiyar ıyın sora bir gıneri bının iki dene oğlu olur. Bu şahın oğlu gırdı baba, bu nıdı, nı nıdı bını. Bılar değığ qulax vııle; bu dıı Menim babam mene danışardı, uşğ ıdım. Xılese, bir gı (mesel) vezir gırdı şahın oğlının arvadın (bıab) aparır İsvahan da dede nenesinin yanına; yolda dıı ki gereh; Tıı bu qız safa ığadı. Dıı ki gereh, bu vezir dıı Mennen başuvu bir nı. Bu da ımir (babam bu cı danışardı); ımiyennen sora bu vezir uşaxların ikisinin de başın kesir. Bu şahın oğlu gırdı, ba dedı, vezir de gırdı, buların nı nıleridi! Onnan sorı xılese o qız ordan qıır gelir, bi dene obana ras gelir. Çoban dıı: Ay kıl dedem

qurban sene, عك odi! Çobana ras gelir, عوبان dعه Xilese, عوبانin da başın alladır, عوبانی yollعف kende (baba buعی danışardı), yollعف kende, yollıyannan soraه Bu sefer gelir گرنعی arvat yoxdı; arvat da qoyunun derisin کفیرdir başına, olur bi dene کفف.

Éle o meclisde بركعی تنعی رعی qoyur یعف, تکیleri تکیلیعی.Xilese, Hacı İsmayıl da گرنعی زن qızıdı (erz-i be hعی), şahın oğlu da گرنعی زن arvadıdı ki başına bı qezo u qeder gelip. Orda bi sefer hemin İsmayılın qardaşın da دلیعی, veziri de دلیعی; عوبان گرنعی dede vay, vez xaraptı, عوبان qoyur قاغیر.

یافیم, işdim; senی geldim xıdmetعی یافیدیم.

Üçüncü Masalın Epizotları:

1. İsfahan şehrinde yaşayan iki kardeş vardır. Bu kardeşlerden birinin adı İsmail'dir. İsmail, hanımını ve oğlunu alarak Mekke'ye hac ziyaretine gider. Kızını ise kardeşine emanet eder.
2. İsmail'in kardeşi kız yeğenine talip olur, onunla birlikte olmak ister. Kız bu teklifi kabul etmez.
3. İsmail Mekke'den dönüşte Tebriz'de iken kardeşine bir mektup yazar ve geleceklerini haber verir. Kardeşi de İsmail'e bir mektup yazarak kızının kenti yolda olduğunu söyler. İsmail'nden oğlunu yollar ve kız kardeşini kendisine kanlı gümleğini getirmesini söyler.
4. Oğlan, kız kardeşine kıyamaz ve onu bir adaya bırakıp kaçar.
5. Kız adadaki ormana sığınır ve orada hayatta kalmaya çalışır.
6. Şahın bir oğlu vardır. Bu oğlan veziriyle ava çıktıkları bir gün kızı getirip haremine getirir. Oğlan, kıza şık olur ve onunla evlenir. Oğlanın bu kızdan iki oğlu olur.
7. Şah, oğluna kızın ailesini bulmaları gerektiğini söyler. Oğlan da kızı, İsfahan'da ailesini bulması için vezirine emanet eder. Kız, çocuklarını da yanına alarak vezirle birlikte yola çıkar.
8. Vezir konakladıkları yerde kızla birlikte olmak ister. Kız bunu kabul etmeyip kaçar. Vezir de çocukların başlarını keser.
9. Kız kaçarken bir çobana rast gelir. Çobanın da hanımı olmadığı için kızı almak ister. Kız, çobana ertesi gün şehre gidip bir kadı bularak kendisini

nikahlayabileceğini söyler. Çoban şehre gidince kız da bir koyunu kesip bu koyunun karnını başına geçirip bir keşel olur. İsfahan'a gelir.

10. Kız evlerinin olduğu sokağa gelir. Kızın annesi bu keşeli görünce onun, kızına çok benzediğini fark eder. İsmail'den keşeli eve hizmetli olarak almasını ister. Keşel kılığındaki kız evde çalışmaya başlar.

11. Kızı arayan Çoban, şahın oğlu ve vezir İsfahan'a gelip İsmail'inevine gelirler. Çok sıkıntıda olan şahın oğlu İsmail'den eve destan anlatan birini getirmesini ister. Böylece moralinin düzeleceğini düşünür. İsmail böyle birini bilmediğini; ancak evdeki keşelin belki bir şeyler anlatabileceğini söyler.

12. Keşel odaya gelir ve hikâyeyi ancak bir şartla anlatacağını söyler. Hikâye anlatılırken kimsenin dışarı çıkmamasını ister. Çobana hanımını bulacağını söyleyerek onu kapıda bekletir.

13. Keşel başından geçenleri bir hikâyeymiş gibi anlatır. Odadakiler çok şaşırır. Sonunda kız başındakini çıkarır, onun keşel olmadığı anlaşılır.

14. Evdekiler, İsmail'in kardeşiyle şahın vezirini bulurlar. Çoban da korkarak evden çıkar. Şahın oğlu hanımına, kız da ailesine kavuşur.

Üçüncü Masaldaki Motifler

P 251. Erkek kardeş

İsfahan şehrinde yaşayan iki kardeş vardır.

V 532. Mekke'ye giderek hacı olma

İsmail hacca gitmek için karısı ve oğluyla birlikte yola çıkar.

S 21. 6. Zalim erkek kardeş

İsmail'in kardeşi, abisinin kendisine emanet ettiği kızıyla birlikte olmak ister.

K 2110. Gışalar

İsmail kendisiyle birlikte olmayan yeğenine کتبی kadın diyerek iftira atar.

Q 211. Ölümle cezalandırma

İsmail, oğluna kardeşini öldürmesi için emir verir.

Z 101. Ölüm sembolü kanlı gömlek

İsmail, oğlundan kız kardeşinin kanlı gömleğini kendisine getirmesini ister.

P 251. Erkek kardeş

İsmail'in oğlu kız kardeşine acıyarak onu bir adada bırakır.

P 30. Padişahın oğlu

Padişahın oğlu av sırasında kızı bulur ve yanına alır.

T 15. Gılgörüşteâşk olma

Padişahın oğlu kıza عشق olur.

T 100. Evlenme

Padişahın oğlu kız ile evlenir ve ondan iki çocuklu olur.

P 110. Kralın vezirleri

Vezir, ailesini bulmaya giden padişahın karısıyla birlikte olmak ister. Kız kaınca vezir onun çocuklarını ریدان

K 1810. Hile ile kıyafet değıştirme

Padişahın karısı kel bir hizmetçi kılığına girer.

H 11. 1. Baştan geçni hikâye etme

Babasının evinde çalışmaya başlayan kız başından geçenleri bir hikayeymiş gibi anlatır.

U 110. Aldatmanın ortaya çıkması

İsmailbin hisinin ve vezirin kıza yaptıkları ortaya çıkar.

Q 211. Ölümle cezalandırma

İsmail bin kadeşi ve padişahın veziri رىلى مىدان

Dördüncü Masal⁵⁷

Melik Mehemed

Biri var idi, biri yox idi, Allahdan qıyr-ez bendeden xılas üş dene qardaş var idi; biriin adi Melik Mehemed idi, biriin adi Melik Cümşüd idi, biriin adi Melik Xurşud idi. Bir gınneri şah oğlunun toyı idi. Dəvet edile bulari. Bular iki qardaş atdarın mindilər. Erz yim. Melik Mehemed dedi: men de sızinen gelim. Çı bu uşağ ıdı, bunu vırdılar, bu qayıtdı ağladı.

Bılar gıddı Bılar gıdennen sonra bı dubre bir qara at mindi, qara libas gıyındı, bıların dalıycax gıddı Gelin geldi, mıydanda tamaşa emeye, gelini gıtdı aradan ııxdı. Daldan atdılar tıknı bının dalıycax. Çıx mını qoannan sonra mını tutabilmediler. Gelini gıtdı geldi, apardı qoydu bı otaxda. Bir qedir kıdennen sonra qardaşları geldi, dedi: qardaş, hemişe toydan gelesüz. Dedi: baba, ne toy, gıddik şer şebehe qaldıx, bir nefer nem kim idi, geldi, gelini gıtdı gıddi, şah oğlu qaldı avre. Dubre, sabas gıde bular gıddiler, o biri oğlunun toyu ıdı. Gıde bular devet ediler, bular gıddi, Melik Mehemed dedi: meni de aparun. Dıdiler ki sen uşaxsani, sen gıdebilmesen. Bını vırdılar, bu qayıtdı; bı ağ atı mindi, bı ağ libas gıyındı, bıların dalıycax gıddi. Gıdenden sonra, mıydı mıde oldu, atdılar geldi atdarın ıapanda bı da bı yannan geldi qoşuldu olara, gelin gıtdı aradan ııxdı. Daldan hay at saldılar mının dalıycax, tutabilmedi, bu aradan ııxdı. Qızı getdi qoudu bacısının yanında, dedi: indi narahat olmuyun, sabah o biri bacuzu da getireceyem sizni yanuz. Gıde sabahlar ı oldu, bular gıddi, Melih Mehemed ıı aparmadı. Melik Mehemed bı gıny libas gıyındı, gıny at mindi, bıların dalıycax gıddi. Gıddi, mıydı mıde oldu, atdılar geldiler, atdarın ıapdılar, şınlık ediler. Melik Mehemed bı yannan gıny atı mindı, mıydıdan vıddi, aralıxda dolandı geldi, gelini vırdı ıengine, gıtdı aradan ııxdı, apardı. Mının dalıycax ıox elleşdil, tutabilmediler, bı aradan ııxdı. Apardı qızı qoydu bacılarının yanında, qardaşları geldi. qardaşları gelennen sonra dedi: qardaşlar, hemmşe toyda olasuz, toydan gelesı. Dedi: Baba, ne toy, qara toy, gıny toy; tıy olmadı ki. Bı, nefer yolu yumurulmuş nem kim idi, geldi, gelini gıtdı ııxdı gıddi. Sora gıdeni qaldı, bu dedi ki qardaşlar, indi o gelini ki aparıfdı, olar; o gelini aparın men idim. Gelinneri men getirmişem.

- Ele seni yaraşır, ele sıfuma zadua, imkanı vardı, inanırız ki sen olasan!

⁵⁷ Bu masal, III. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Dedi ki qardaşlar o gelini ki aparıfdı, o menem. Gelinneri men getirmişem. Qardaşları mını tehsib dedi. Dedi ki imkanı vardı, yaraşır senı hıkelı! Senı ki işün dıyı; veli bu sız sen ız ve dıneginen. Dedi: Yo men getirmişem. Oları getirir, ağ atı, bızk qızı, ağ libası vır bızk qardaşlarına, Melik Cümşüd; gız libası, gız atı, ortancılı qızı vır Melik Xurşud'a; qara atı, qara libası, xırda qızı da rıtanız

Dördüncü Masalın Epizotları:

1. Melik Mehemed, Melik Cümşüd ve Melik Hurşud adında ٱkardeş vardır.
2. Kardeşler şahın oğlunun düğününe davet edilirler. Kardeşlerden ikisi ata binip düğününe gider; ancak Melik Mehemed kiki olduğu için onu yanlarına almazlar.
3. Melik Mehemed kara bir elbise giyip kara ata biner; ağabeylerinin peşinden gider.
4. Halk meydanda toplanarak gelini seyreder. Melik Mehemed birden ortaya çıkıp gelini kaırır. Kimse onu yakalayamaz.
5. Melik Mehemed ağabeylerinden önce eve gelir, gelini bir odada saklar.
6. Ağabeyleri eve gelerek, Mehemed ٱ dğünü olmadığını ve gelini kara elbiseli bir kişinin kaırdığını söylerler.
7. Ağabeyleri yine bir düğününe davet edilir ve yine Melik Mehemed ٱ yanlarına almazlar.
8. Melik Mehemed bu kez ak elbise giyip ak ata biner. Mehemed gelini kaırır; kimse onu yakalayamaz. Bu gelini de önceden kaırdığı kız kardeşinin yanına koyar.
9. Yine bir düğünü olur ve Melik Mehemed bu kez de mavi elbise giyer, mavi ata biner ve gelini kaırır. Gelini kız kardeşlerinin yanına koyar.
10. Ağabeyleri dğünden dndüklerinde Mehemed ٱ bir serserinin gelini kaırdığını ve dğünü olmadığını anlatırlar.

11. Melik Mehemed ertesi gın gelinleri kendisinin kaırdığını ağabeylerine anlatır. Ağabeyleri buna inanmaz, onun bu işi yapamayacağını düşünürler. Bunun ızerine Melik Mehemed kızları ortaya ıkırır.

12. Ak atı, bıyık kızı, ak elbiseyi bıyık abisi Melik Cümşüde verir. Mavi atı, ortanca kızı, mavi elbiseyi Melik Hurşid'e verir. Kendisi de kara atı, kıyık kızı ve kara elbiseyi alır.

Dördüncü Masaldaki Motifler

P 251. 6. Üç erkek kardeş

Melik Mehemed, Melik Cümşüd ve Melik Hurşud adında غی kardeş vardır.

T 70. Hakir görme

Ağabeyleri, Mehemed بن کىغى olduğu için davet edildikleri düğünlere گتمىrməzler.

K 1810. Hile ile kıyafet değıştirme

Melik Mehemed kıyafet değıştirerek دىغىnlere katılır ve gelinleri kaغırır.

R 39. Çeğitlikaçırmalar

Mehemed, gelinleri halkın گزنىnde kaغırır.

Z 140. Sembolik renkler

Mehemed kızları kaغırırken sırasıyla siyah, beyaz ve mavi kıyafet giyer; siyah, beyaz ve mavi atlara biner.

L 0. En genç çocuğun zaferleri

Melik Mehemed gelinleri kendisinin kaغırdığını ağabeylerine ispatlar.

T 100. Evlenme

Ak atı, büyük kızı, ak elbiseyi büyük abisi Melik C m      verir. Mavi atı, ortanca kızı, mavi elbiseyi Melik Hur     'e verir. Kendisi de kara atı, k      kızı ve kara elbiseyi alır.

BeGini Masal⁵⁸

Çobanın Nağılı

Bi dene xoban var ıdı, bu xobanın bi dene oğlu vardı; derse gahderdi; bi dene de o dıre patışahun qızıynan ders oxurdula bılar ikisi, bılar hem-qılasdıla birbirleriyle. Hem-qılasdıla, x oblan da cavan ıdı, qız da cavan ıdı. Gınnı bir gınnı qız dıdı ki: Ay oblan! Dıdı: He! Dıdı: Menim sene x oblağam var ki; dıznı seni gınnıyende bağrım xattır; hemi hem-qılasıx, hemi senı suyun mene xox xoş gelir. Dıdı: Xob, senı mene alağun vıx; sen bi dene şah qızısan, men bi dene xoban oğlı; Allah, seni mene qısmet xese; gellersın!? Dıdı: niye gelmerem, seni de Allah yaradıb, meni de Allah yaradıb; xox da şah qızıyam, sen xoban oğlusın; senı dersı dersı mennı de yaxı, cavannığın mennı de yaxı.

Da, bu bir iki kelme sıznnı bırdı danışdıla; bu oblan bir gınnı gınnı, nenesi xın danışdı, dıdı: Valla, nene, şahın qızıynan bi dene bınnı sıznnı danışdım; o qız, mene bu sıznnı dıdı. Dıdı: x, o sene aşıq olub; qoy dınnı, dedınnı seher gınnı xaste-qarlığā. Dıdı: xnnı dağılın, o nıne gınnı; o bi dene şahın qızı, men bi dene xoban oğlı. Dıdı: baba, o yalvarır gele; başuva da dınnı; gelir, men keniz, dedınnı nınnı; işlereğ o yeer dınnı. Dıdı: baba, ge, el nınnı! Dıdı: olmaz. Gınnı arvad kışıye dıdı. Kışı dıdı: he!? Dıdı: kışı xnnı dağılın, şahın qızı aşıq olub oğlana; seher gınnı xastqarlığā. Dıdı: arvad, bınnı iş olmaz! Dıdı: olar, yalvarır. Dıdı: gelı Dıdı: gelir, seni işnnı yoxdu. Oğlan o gınnı gınnı medresiye. Seher gınnımedi, qoyunu aparmır xnnı. Belınnı bu durdu, kışı durdu, (bi dene mein kimin kşarğır, bınnı; ağā, paltar cunuz) bi den de dağarxığā xnnı qoyub, dalına aslıyıp gınnı; belınnı, yınnı derbara. Yınnı gınnı; baba; nıgehvannı, pasınnı, durub.

- Qoca, ne zınnı oluf!?

Dıdı: Zınnı size olsun; mene ne zınnı olub!? Dıdı: be hara gınnısen!? Dıdı: benim xınnı işim var, icze vınnı, gınnı, şahın sıznnı vınnı. Dıdı: xnnı dağılın, bınnı qoy[mazla]. Dıdı: ağā, qoyalla, benim xınnı işim var, zınnı zınnı olsun; ne zınnı olacax mene; men xınnı işe gınnı. Gınnı, dıdı: iclax. Gınnı: qıble lınnı sağ olsun, valla, bi dene xoban, dalında bi dene bir şey aslanıp; dınnı: benim xınnı işim var. Dıdı: zınnı zınnı olsun, ne zınnı, men xınnı işe gınnı, bes, icze vınnı.

⁵⁸ Bu masal, I. Kaynak Kışı tarafından anlatılmıştır.

gəlim şahun yanına. Dədi: xo, yol vəfə, gəyün gəlsin. Dədi: gə gə. Gəti, gərdə; hə; vezir, vəzə, vekil, şahı hamısı oturufla; bılar baxdıla.

- Salam mələk m!
- Eləke salam!
- Ağə, sene ne zəlm oli!?

Dədi: ağə, zəlm meni istemiyennere olsun, ne zəlm, men xəyirrigə gəlmişəm, bu şahı mene tanıtturun. Bılar gərdə xaxol bir adam gəlib; dədi: nəyisən!? Dədi: ağə, mənim şahınan sənə var də! Siz bu şahı, men gərdə, hansuz şahsuz!? Dədi: ağə, şah, qıblə ləmə odə odu! Dədi: da qutardı, qıblə ləmə! Dədi: belə! Dədi: valla, danışmağın karı yoxtı; sənə qızınan mənim oğlun hem-qılasdı, hem-dersdile; bes qızı mənim oğluma aşiq olub; icəze vəsesen toyu nəyək! Bu şah bi gəldi, vezirə baxtı, vezir vekilə baxtı, bu ona baxtı. Dədi: baba, gərdənin bunun engin basun. Vezir dədi: qıblə ləmə sağ olsun; o bi dene bəre, bi dene xaxol bi adamdı; nəynən aldırən, onu Allah aldırəf də; ona bi dene sən də qə gəsin; onun nəyin aldırən, o bi dene bəre adamdı, o annamır ki danışmağ. Dədi: xob, sənə oğlun şuqlə! ? Dədi: mənim oğlun şuqlə hə zad; ders oxur sənə qızınan. Dədi: o şuqlə də; apar oğlun şuqlə qoy, şuqlə gəngəsin; gəlsin qızı vəsim. Dədi: Allah sene nə gərdə; arvad dəyir ki Y alvarıb vəseceh Qeyitti.

- Xudəfis!
- Xudəfis!

Ağə, bu gəldi; dədi: arvat! Dədi: he! Dədi: arvad, sən dəyən dəz oli; vəir; dədi: şuqlə qoy

- Oğlan seher gəme medresiye.

Dədi: sən dağılsın dedə, sən işdən ıxdan!? Sənə ıraqın gəsin, nə şuqlə; baba, menə! Dədi: baba, yalvarır, bed-bax, bizdən yaxısına vəseceg!? Men keniz, dedən də oban; gəder, qeşeg işlər, getirir; yəni, kənəni. Dədi: oğlanı seher aparacam şuqlə qoyam. Belə, seher oğlanı gəttə, day medresiye qoymadı; gəttə bını apardı. Aparır bını qoya şuqlə gəngə. Gəti, bi nisb-i rayda bi dene derbüş-i cədu fə dərş gəldi bına. Gərdə bi dene qoca, bi dene cavan oğlan aparır; ne oğ, adam oğlanun cavannığına, boy buxuna baxır, adam doyur. Dədi: qoca, hayana aparırsan bu oğlanı!? Dədi: valla, bını aparıram şuqlə qoyam. Dədi: qoy mənim yanımda. Dədi: sən şuqlə!? Dədi: belə, her şuqlə də bına gəngəderem. Dədi: xox qeşeg. Men

bını qoyacam da, ya sen ol ya her kim olsun. İndi ya bilmedim eline vaxt ya ala; bını qoydu bının yanında şuqlu, gəle şuqlu ərzene. Vaxd oğlanı qeyitti. Oğlanı vaxd derbüşə, derbüş de cədu-fəl; derbüş gəttdi oğlanı, qoca qeyitti geldi vaxt. Bu derbüş bını apardı, yandı bi dene meqqariye; ağa, bi dene dua oxudu, meqqarə gəttdi gənə, bi dene tənəldi; dahi: oğlan gə! Oğlan gədi: dahi: xudəy dedemni dağılsın; bırdə ne şuqlu ərzenecəm men; meni getti bıra. Gədi, hay gəle, gəle, yəştile; gərdə yəni altında bi dene qız, cavan, xox vecd oturub (vecd yanı xox gəzəl, gəzək), dahi: qız (qız da debüşün qızıydı)! Dahi: he dahi: oğlan adun ne? dahi: mənim adım Mehəmməd. Dahi: qız! Dahi: he! Dahi: qız, bu Mehəmməd getimişəm; bına qəşəg ərzedesən cədu-fəli, qırh gən sənə vax vaxırem, mətətib ərzedersən; ərzedənnən sora (məni gəldirəm) gələcəm men; bını oxuyacam, bi dene bına qəşəg xumux vıracam ola məcəssəmə, qoyam xəzəniyə. Bının məcəssəməsi, xəzəndə day qıyməti yoxtu; amma yaxın ərzedə, yəneyin də yaxın vax. Dahi: başı dahi: Dahi: xob, oğlana tənəldi, bu qeyitti. Qeyitti, qız dahi: oğlan! Dahi: bə!

- Adun ne!?

Dahi: adım Mehəmməd! Dahi: dağılsın Mehəmməd, sən hayannan gələn dərş bu dedemni xənginə!? Bu dedəm kəfərdi, məsəlman dənir; sənə bəyə qoyar bırdan dərş xənginə!? Dahi: vallam, mənim dedəm, bəsab getti mənə şuğul ərzedə. Dahi: xəb! Qız da bu oğlana bir gənəldən min gənəli aşiq oldi. Aşiq oldi bu oğlana; dahi: Mehəmməd! Dahi: he! Dahi: Mehəmməd, mənim sənə baxarsən sənə baladan reed tənəm? Dahi: baxaram. Dahi: mən, vətə, sənə bırdan xəxtərttım, gəttdi; mənim dalımca gələsən! Dahi: gələm. Dahi: and xə. And xəllə, and-qəssəm xəllə; bu gəssə; gələ bının dərşca. Dahi: oğlan! Dahi: he! Dahi: Mehəmməd, dağılsın, mətətib dərş ərzen. Qırh gən bını yəldirdi, Mehəmməd bi dene pəhlivanı oldu qəvi həkəl; dərşin qutardı ərzendə qırh gən başa gəldi. Başa gəldi, dahi: qırh gən ki başa gəldi, dedəm gəldi; sənə dəcəh bə Mehəmməd, gət gə kitabı, aş oxı; xəxəx, ohumuyasan a! Dahi: bu nedi? bilmirəm; o nedi? bilmirəm; o nedi? bilmirəm; sənə vıracax. Diyəcəh bə bəş xəpbel-i hərəm-zadə, bə sənə, eşşəyə Yasin oxurdux; sən gərş gən mənim bu qəddə ağuzamı, qıymı yəyibsen bırdə, sən bırdə nəyliyibsen bə? Sən bi dene dərş ərzene bilməyibsen; sənə vıracax. Mən də dəcəm ki bə ağa, bu hərbəl-i bə-muzdi; hət zəd ənnəmır, hət zəd bının şuuru yoxdu hət zəd ərzene; sənə

atacax نغ. Attı نغle, ge dalımaca یع! Dahi: baş ىde, gellem! Gırh گىn başa geldi, derbüş geldi.

- Qızım!
- Belه
- Mehemed ىرgettün?

Gırdى, ede, Mehemed یىب پىser هه, bi dene qevi هىkel olub. Dahi: kitabı get ge گىنم, گىgenipsen? Getti.

- Aş گىنم.

Aştı.

- Bu nemenedi?

Dahi: bilmirem.

- O nemenedi?
- Bilmirem.
- O nemenedi?
- Bilmirem.

Buna bi silli. Çepbel-i haram-zede, be sen qırh گىنى birda نهىyipsen!? Bu qedde یىfıfsen, olufsan bi dene pehlivan. Qız geldi: دهه, vırma, elac olmaz ona, هس زعدهalı olmaz bına; hambal-i bi-mىزدى, هه zad دىnyada bilmir bu bed-bax. Dahi: dur ayağı. Ağa, durdu; bi dene daldan bına tepik vırdı; xoş geldى. Be sen birda هه zad annamıyıfsen, هه zad bilmisen!? Oğlan da cadu-fهنگىn gınenib, day her emeli bilir. Oğlan bırdan ىىxdı. Çıxdı گهت, oldu bi dene qenخىn qenet qenete vırdı, گهت tüşتى نىz qapılarında. Tüştü ههه oldu hemen Mehemed, گهت; گىrdى, dedesi ههobanلىğف; nenesi de oturub. Girdi ىeri; nenesi دهه: oğlan sen kimsen!? Dahi: nene, men, tanımısan!? Dahi: sen kimsen!? Dahi: men Mehemedهه! Dahi: نهه Mehemedهه! Sen bu qırh گىnde ne cىr bu qedde oldun!? Dahi: men hemen Mehemedهه, na-rahat olma, هه senىn oğlun Mehemedهه. Dahi: ف, sene qurban olum; şuşlu گىgenه!? Dahi: şuşul گىgenmişem, senet گىgenmişem; da qutulan دىy. Gهه oldu; dedesi geldi; گىrdى, ede, bi dene qevi هىkel pehlivan bılarda oturub.

- Arvad bu kimdi!?

Dahi: Mehemed!

- نهه Mehemed!?

Dəli: نى داğıلسىن، meni tanımisən? Hemen Mehemedəm. Dəli: sene qurban olum; sen qırh گىnde necى bu qedde oldun!? Dəli: meni bi dene senete qoyubsan; evvelim senet نىrgenmişəm; narahat olma. Ağa, seher گىmesen, ville davari, davara گىme; dəli: Ağa, da men گىmirem. Seher meni aparacağısan; bi dene olacam at-i qırmız; qeşehligce aparacağısan bazara; mennən qorxmaya یى men seni لدىrmərem, sene eşleş eziyet گىmerem. Bazara apardun; hamı mene aşiq olacax, ne dىنى meni alacaxla, nە dىنى meni alacaxla; ama noxtanı vەmıyesen; men cەdunu oxuram noxtama; dəli: ağa, men noxta vەnerem. Noxtanı ki vەmedى; men her yanda olsam; geleceem, noxtanı vەsى; day gelemmerem. Dəli: vەnerem. Dəli: qorxma یى men seni vırıb, نىyen دىrem; eslen mennən qorxma. Ağa, گىtile, şehere youxlaşdı, bi dene elinde elində; dəli: vır başıma. Vırdı, bu oxodu, oldu bi dene at-ı Semet. At bە ki baxır, ağzınnan almىخىr, eller گىdir گىye; bu kişi xەf گىedi; dəli: د, dedem vay, bu meni لدىrەck. Dىb day men at oldum; danışammerem د; qorxma mennən! Beli, bını apardı, یىştı bazar. Ağa, millet گىrdى bi dene qoca kişi, bi dene at getirip eslen memlekette bu at yoxu.

- Qoca emi, nەye?

Dəli: ağa, müştəri her kim olsa ona vەerem. Ağa bu: nە? Dəli. O: nەye? Bu dəli: meselem birden یى tىmeni; dəli: iki یى tىmen, iki یى tىmeni bى yى tىmen; o dىre. Bi dene cavan oğlan گىزى qıfıllı; dəli: ağa, bu atun qıymetin dە Dəli: ağa, meselem (o dىre) iki یى tىmen. Dəli: buyur senى iki یى tىmenى. Dəli: men bu atun سىneki دىxdım; dىnyanı dağıdacaam. Dəli: ağa, men, sene at vەirem; noxta vەirem! Gە noxta al gel, vır atun başına; men, sene at satıram. Menim bى atım دıxtu; o noxtalar atun başına gelmez. Dəli: بى yox. Saxla, گىm noxta getirim. Gەdi, bi dene noxta aldı getti; bu noxtanı sıyırdı, vırdı bının başına, bu dەhdi apardı. Yىştı: arvat! Dəli: bel

- Arvat ersin get ge, atun ayağını altına. Gىr ne, at almamışam, qardaş almışam; bunu سىne dىxsam; memleketi dağıdacaam. Arvat geldi گىrdى, doğurdan da گى atti. Dəli: نى داğıلسىن kişi, bu bizim qapılardan olmaz. Dəli: olar! Ağa, dەhdi, bu at sığışmadı; tamam dەdەanı, qىr ف hamısı sındırdı, bastı گىti dەri. Dəli: arvat, گى bi ke yoncadan, arpadan geti, tىkek bının qabağına, گىrek yaxı yىebilr? Gەtile yoncadan arpadan gettile, tىktى qabağına, bağladıla axur. er arvad baxırdı, گى bi ke گىti, گىrdى; aho, at oldu bi dene milەk, üstى گىti.

naharı ٺههdim, otu ی بnın dedesın yandırırım, bes o, bize boyun almیb, dede
 yanadıracāğam ona. Noxtanı aldı; ده: نهه naharun یف Ağa, bu نههti naharın یفه;
 yavaşça ده: نهه dağılsın Mehemed, noxtanı siyirdi qax. Ağa, bu Mehemed
 qashı, نهه meqqereden ٱxanda; qız ده: ay dede, at qashı, vırdı benim de qaldı
 qarnım cırıla بvay لدمى. ده: ey, senى bonun sinsın, qız دههdim
 saxliyemmesen! Mehemed aradan ٱxtı. Mehemed ٱxıdı; bu derbüş de villedi
 qazasın, bın dalıyca ٱxtı. Mehemed گردى; yoq; derbüş gelir. Yنههdiler bılar bi
 dene derga var ıdı, dergeه, ینههti dergiya. Yنههti, oxudu, bi dene oldu بعلق, düşdü
 dergiya, hemen Mehemed. Bu ki گردى Mehemed oldu بعلخ; bu oxudu, نى
 نههdi bi dene naqqa; naqqanın qaneti یكه, بعلقın qaneti xırda. Ağa, bu نهه
 qabaxca, daldan da bu naqqa onun dalıyca نهه; دندىگردى; yo; derبى az qaldı,
 bını یفه; bu oxudu, نى نههdi bi dene گنرین qalxdı گنه. Bu گردى ki bu oldu
 گنرین, bu oldu bi dene qırqı, tüştى bın dalıyca (qırqı da axı bu quşları یفه).
 Ağa گنرین qabaxca, qırqı bın dalıyca; geldile, hemen şehirde دنر vırıllar; bını
 qualır. Mehemed baxdı گردى, bi dene ٱىده یف bu patıshadı, vezir, ٱzera
 hamısı oturup miz sendel ٱىده; فمرى geldi, نهه bu şahun başınun ٱىده oldu bi
 dene qızıl گلى, geldi dik tüştى patıshahun eline. Bu گردü, گنن den bi dene گلى tüştı.
 ده: vezir, vekil, bes bu گلى hardan geldi!? Bizim bağda bu گلى ٱر!? ده: valla,
 bilmirem. ده: bağmanı ٱاğırun gelsin. Bağmanı ٱاğırdıla. ده: bağman, bu
 گلىden ٱر!? ده: xىr ağa, o گلىden bağda yoxtı! ده: bu گنnden ma; ٱox
 eterli gül. Bu گلى baxır, xoşı gelir, etrin iyılır, elinde oynadır. O گردى ki o oldu گلى;
 endi geldi, oxudı hemen debüş oldı; geldi (heq Eli dus), derbarın qapısında, Eli şeni
 دىr. Eli şeni دىr, bına bi payه ده: ağa, men pay istemirem. ده: nemene
 istisen بى!? ده: ağa, o گلى benimdi, gelib tüşüb size, men o گلىمى istirem. ده:
 derbüş, şerm نهه, xıcalat نهه, گلىde ne ehemiyetه, benim bına xoşum gelir; گلىde
 ne ehemiyet...; qızıl دىفن, gümüş دىفن, pul دىفنه! ده: yo, نهه men گلى
 istirem. گلى istirem; bu şah qezebnak oldu; istedi bu گلى ٱهه bına; bu فمرى oxudu,
 نى نههdi nar. Bu gine oxudu. ده: ne istisen!? ده: nar. ده: bayaxdan گلى,
 ٱndi nar istisen! ده: نهه hemen گلى nar oldu; o benimdi; adaletى zor نهه, benim
 narımı ٱهه! ده: baba, şerm نهه, ٱىه ٱىşüe, mene eziyet نهه; seni ٱىلدن ٱىrem,
 dedن ده: xىr ağa, نهه vaxt edaleet zor yoxtı, sen benim narımı, o nar
 benimdi, geldi tüştى ora. Ağa, istedi ki bu ata derbüşün eline; bu parttıdı, تلىكن

yə. Derbüş ki gərdə, bu oldu nar, təkəliyə; oxudu, nədi bi dene cəeli tox. Cəeli tox oldu, ağa, bi başdan qıqqıllır, qıqqıllır, bu narun dennerin döşürülə, yəyille. Hay yəyille; biri gət, patişahun kə bil mizinə altına; ta ora yetişinceh, bu oxudu, nədi bi dene təkəli, hemen bu Mehmed. Oldu təkəli, mizinə altınnan axdı, daraşdı, cəeni, touğu, hamısın yədi. Dəbüşü yədi, aradan apardı; bılar da baxılla; oldu bi dene gərdə, qalxı gənə. Dədi: vezir, vekil; bu ege sirr idi; bu kə aşkara oldu; bu ne iş idi, qabağa geldi!? Bılgır hamısı mart qaldı, vezir, vekil, vızera. Dədi: da bu aşkar bi şey oldu; evveli oldu gəli, oldu nar; derbüş old bi dene cəeli touq; alttan bi dene təkəli axdı, oları yədi; ordan, bi sefer bu oldu bi dene gərdə, qalxdı gənə; bu ne qazo qederdi!? Dədi: bilmirem!? Dəbüşü yədi, yədi, bu gine qent qenete vırdı, dolandı, gət; gərdə, belə, bının qızı dersin oxuyub, bi dene qeşeg xırxıca qız, qırd dene qız keniz vəlib bına, bi dene bağda bın ıdın qeşeg kəlefirengi saxtuman dızeldib, qız orda; qırh dene de bına keniz vəlif, derin de qutarıb, hemen qız ki bınnan oxururdi. Évinin, saxtumanın orda bir serm ağacı var ıdı; hemen Mehmed, hemen gənəndi; gətəti ottu serm ağacındə; gərdə aluşqa axdı. Aluşqa axdı; qız da naharı yəyif, yatıp; bu yavacalı, kə, qenet qenete vırdı gətəti; oldu hemen gəli, qızıl gəli, qaldı taxxada. Qaldı taxxada; o qız durdu gərdə, baba, bi dene iy bəriyib bu otağı; baxdı gərdə; e dedem vay; bi dene de gəli var bu otax dənə; amma bəkdi, bəkdi, bının etrinnen adam mest olur; eslen bu gəldən həf memlekette yoxtu. Bu gəle baxtı bir, dənə, aldı eline iyledi; bu gəli bi qahqa xaldı gəldi; gəldi; təzgəli attı yə. Attı yə; dədi: baba, gəli de gəli!? Çağırdı; ay qızlar, gələn bira! Qızlar geldi; dədi: qızlar, kə bağmanı ağır, gənə bu gəldən varım!? Bağmanı geldi dədi: valla, bu gəldən bizim eslen yoxtu, bağda bu gəli yoxumuzdı. Dədi: Qızlar, dedzi yandırır; bu gəli istiye sola; nəcem sizi; bi gəli bi mod saxlıyacağsuz, gelib solmıya.

Gettile bi dene qeşeg gəldən dızelttile, gəli qoydula ora, qoydula bının taxxasına. Bəriyib, iy bəriyib, eslen şoq bəriyib otağı. Gəe odı, belə, şam geldi, bu oxudi (qızın gənə gənə), endi geldi, ottu surfanın başında. Bılar nemene gettile; bu yədi; qız aman vəfmedi. Qız dədi xudə be, bəyənə doymuram. Dədi: qız, şam getirən. Éle bu qızlar getireni Mehmed yədi. Qızlar getireni Mehmed yədi. Qırh dene qızun, bi dene xanımun; qırh bir dene; həməsın qazasın yədi. Bu qızlar gəldi, dədi: xanı, bəyənə senən qarnua ilan girip, bu qedde azanmı!? Dədi:

valla, men de teec بىلىمىrem; h بىلىمى doymadım; bu nec ى, ne cereyandi!? Vırdı, g ھe bu qız g ھe yatti, qızlar da g ھi, ىz otaxlarında ھ d ھile, g ھىle: olan xanımun; qırh dene, qırh bir de qazaynan biz aj qaldıx; bınun qarnına ne bala gelib!? Bu qız yatti, yuxuya g ھi, g ھennen sonra bu yavaşılı endi, g ھti, otti qızın başını ىs d ھnde Ottu başını ىs d ھnde; oturannan sonra bu qızun bu ى ىnnen, o ى ىnnen ىf d ھ; gine hemen g ھli oli ottu g ھldanda. Seher qız durdu; ھ bını ى ىne leke tüşüb; ھağırdı: qızlar, gel ىn bıra, g ھ ىm. Geldi. d ھi: yatmışdüz!? D ھi: x ھir! D ھi: k ھpeyin qızları, be yatmamışs ھz; benim ى ىme hardan leke tüşüb. D ھi: xanı, valla, billa, biz ھ bı g ھe sen ىn qaza y ھney ى, şam y ھney ى d ھip g ھlmüşük. D ھi: y ھ, yatıpsuz. Ağa, bıları bir-be-bir getti şallax vırdırdı. Bu qızları b ھe vırdırdı, b ھe vırdırdı; da bed-baxları day k ھli ھedi. Bılar ağılaşıla: xanı, valla, yatmamışğ. Gine oldu g ھe, d ھi: qazanı ھox ى ى. G ھe oldu, gine qazanı gettiler, endi y ھi; g ھenin bi zamanı gine qız yatmıştı; endi geldi aşığı. Geldi, gine g ھti, qızun başı ىs d ھ ottu; bu qızun bu ى ىne, o ى ىne ىft ى qızı oyattı; qız durdu g ھ d ھ; ھ dedem va; bi dene qevi h ھkel pehlivan oturup bını başın ىst ىde: ağa, sen kimsen, bıra gelipsen, sen ھi-k ھresen!? D ھi: qız, meni tanımısan? D ھi: y ھ! D ھi: men, ھ hemen Mehemed ھm; sennen ders oxurdum. Sen qızları niye vırdırdun!? Sen ى ى ىn leke, men salmışım, g ھli menem; g ھ ى ى ى, men g ھli ىem sen atısan y ھe. Ağam geldi, sen ى agua xaste-qarlığa; d ھi ھapar senet ھ, men b ھ ى ى senet ىrgenmişem. İndi, mene gelisen ya yo!? D ھi: sen ىn başuva da d ھnnem; onda gelirdim al ھn sehlidi hele! D ھi: buruza v ھme; qırh g ھn bılar y ھile, iştile, k ھnflerin cırdıla, bırda k ھfe baxtılar. Bir g ھn d ھi: qız, men g ھdirem ھmize; dedemi yolluyac ھ ھilige, sen ىn toyun başlıya; g ھrem ded ىn v ھir ya yo!? D ھi: baş ىste. Bu g ھi.

- Mehemed can hardasan!?

D ھi: Alla seni mehv ھsin dede! Sen, meni düşmana sattın!? Ceng ھedim; d ھnirem, y ھim; ama dedem yandı da. Seni mehv olasan! Sene d ھnedim ھ noxtanı satma ھ? d ھi: d ھnirem, onu da y ھim, dedesin yandırdım; amma...! Bu nenesi d ھdi: ay seni mehv olasan kişi, d ھnya malı g ھ ى ىn tutmuştu!? Sen, noxtanı, niye sat ھ! ? D ھi: ھbi yoxdu, da ses ھmiy ى; indi, seher ağa g ھ ھilige, g ھr şah ne d ھir! ? Seher durdu g ھi. Day libas saz evez olub, vez c ھrenib; hemen ھoban! G ھi gine, bu pasıvannan, servazdan; derbardı da.

- Qoca hara yədesen!? Ne zəlm olub!?

Dədi: zəlm nə zəze olsun, ne zəlm olub; benim xəyirrig işim var; gədirem şahun yanına; ne zəlm! Bılar gəldi. Dədi: yol vətən, gənim şahun yainə. Dədi: qoy, icəze alax. Gəti dədi: valla, bi nefer gelib, bize bu sənədi. Dədi: yol vətən, gəlsin. Yol vətədi, gəti.

- Selam!
- Eləyəke selam!

Dədi: qible cəm sağ olsun! Dədi: belə! Dədi: filen tarix men gelmiştim bira, senə qızıva gənə gelmiştim iligə; ne dəyisen!? Dədi: be, oğlun şüglə qoyufsən!? Oğlan da gəttdi dedesine, dədi: sene də; ne şüglə gənib? Dədi: istiyən nə istiyən sene də bini də, qəyit. Dədi: oğlun ne senet gənib? Dədi: onu mennən xəber alma ki; qible cəm sağ olsun; oğlanı nə istə bira; qoy sene desin nə e senet gənmişəm. Dədi: oğlanı yolla gən; bu nə-kəredil!? Bu bizdən eləhmir, be bınun oğlu ne cə oğuldı!? İki dene mamur vətədi bina, geldile, gənəde, bi dene qevi həkel pehlivan oturub bılarda; qəyənə, işmə, bınun gəl camalına tamaşa; cavannığına, boyuna, buxuna.

- Oğlan sensən şahın qızın istiyən!?

Dədi: belə, məm. Dədi seni istille, gədek. Geldi: salam!

- Eləyəke salam

yəştə derbara, ağa, salam vətədi, şahun edebin yəsinə yətirdi. Dədi: oğlan, o qocanın oğlu sensən!? Dədi: belə quban, menem! Dədi: sen ne senet gənibsen!? Dədi: ne seneti istisən!? Dədi: senet nə adı? Dədi: men o cə senet gənmişəm; bi dene gəl tüştdi, senə gəldi elə, bi dene derbiş gəldi, onu istədi; gəl oldu nar; narı attun parttadı tən; onnan sonra derbüş oldu cəceli toux, bir başdan döşürürd; narın bi terefin o yətirdi, bi terefi oldu bi dene təkli, qalxdı, daraşd o cəceli touğun hamısını yədi: onnan sonra oldu bi dene gənən, şü qalxdı gənə; men bə cə senet gənmişəm; men idim o!

- Sen idün!?

Dədi: Belə, məm. Vezir, vekil dədi: qible cəm sağ olsun, bə cə adam cədu fəfə bilir, bə cə adam derbara lazımdı d!

Dədi: Qızı mənə vətisen ya yox!? Dədi: vətirem, lap minnet vətirem; nə də; bınnan yaxşı senet nemenedi! Ağa, qızı vətədi bina, toyun vətədi. Bir gəl qıza dədi: qız! Dədi:

he! Dədi: bu seneti bi meqqərede ırgenmişəm; bes, gələceem onun dalıyca. Dədi: oğlan, meni de apar. Dədi: Aparram. Dədi: meni de apar, gələk, gənrek mennen cavandı ya yəm!? Dədi: dərət dene senin cavanuğundadı; bu seneti o mene ırgedib. Ağa, bılar durdular; o dərə indi ne vesilənin gətirib; hemen meqqəreni oxudu, qaxdı gənə; qızınan oğlan gətirib, axdı meqqəriye, gərək qız oturma; yənişidi; qız bını gərək tanıdı: Mehemed can geldün!? Dədi: belə! Dədi: dəni yədim, aradan apardım. Dədi: Allah ona leğət kəsib, o kəfer idi. Dədi: bu kim!? Dədi: bu da şahun qızıdı; men bını almışam; mene gelisen ya yo!? Dədi: baba, nə; senin başuva dənəm! Qız dədi: bənə senesen. O dədi: xeyir, sen şah qızısan, sen bənə Bılar dava kədi. Dədi: baba, niye dava kədi!? İki de benim xanımım olacaxsuz da! Qızı da orda aldı. Bının nemene xazəne, qəri, sirveti, hamısın gətirib, dərə getti şahlığa. Olar qaldı orda, men xəber gettim sənə in.

BeGini Masalın Epizotları:

1. Bir  obanın oğlu vardır. Bu oğlan padişahın kızıyla aynı medresede okur.
2. Çobanın oğlu ile padişahın oğlu birbirlerine  ık olurlar.
3. Kız,  obanın oğluyla evlenmek ister. OĞlan ise padişahın bir  oban oğluna kızını vermeyeceğini s yl r.
4. Çobanın oğlu eve gelip olanları annesine anlatır. Annesi de çobana kızı istemesini s yl r.  oban böyle bir işin imk nsız olduğunu s yl r; ancak hanımının ısrarlarına dayanamayarak padişaha gider.
5. Padişah,  obanın, kızını istediğini duyunca g ly r,  obanla dalga geçer. Çobanı önce oğluna bir meslek öğretmesini s yl r ve onu başından savar.
6.  oban, oğluna meslek öğretirse, padişahın ona kızını vereceğine inanır ve eve döner.
7.  oban ve oğlu yolda bir dervişle karşılaşırlar. Derviş onlara nereye gittiklerini sorar.  oban da oğluna meslek öğretmek için birini aradığını s yl r.
8. Derviş oğlana meslek öğretebileceğini söyleyerek onu çobandan alır.
9. Derviş ve oğlan bir mağaraya gelirler. Derviş bir dua okur ve mağara g Ğ e yükselir ve onlar da mağaranın altındaki t nele girerler.
10. Tünelde dervişin bir kızı vardır. Bu kız, Mehemed adındaki çobanın oğluna, babasının bir k  ir olduğunu s yl r. Derviş, Mehemed   besleyerek onu bir pehlivan haline getirecek, kızını da ona ilim öğretecektir. Daha sonra ise derviş, Mehemed   okuyarak heykele çevirecektir. Kız, babasının yapacaklarını anlatarak Mehemed   uyarır.

11. Mehemmed kırk gın içinde bir pehlivan haline gelir, pek çok ilim ve bıyı öğrenir.

12. Kız, Mehemmedın babası geldiğinde bir şey bilmiyormuş gibi yapmasını söyler. Kız, Mehemmedı daha sonra gelip kendisiyle evlenmek şartıyla oradan bu şekilde kurtaracağını söyler.

13. Mehemmed, derviş gelince bir şey bilmiyormuş gibi davranır ve oradan kurtulur.

14. Mehemmed ailesinin yanına gelir ve onlara başından geçenleri anlatır.

15. Mehemmed bıyı öğrendiğini ve bu sayede zengin olabileceklerini söyler. Mehemmed kendisini kızıl bir ata devirir ve babasının kendisini pazarda satmasını ister. Ancak babasının onun dizginlerini satmasını istemez; dizginlerini satarsa sattığı kişinin elinden kalamayacağını söyler.

16. Mehemmed kendisini ata devirir ve babası onu beş yztımene satar. Dizginlerini vermez. Bu sayede Mehemmed ertesi gün bir sineğe dönüşür ve satıldığı kişinin elinden kurtulur.

17. Mehemmed ve babası bu olayı pek çok kez tekrarlarlar ve zengin olurlar.

18. Derviş bir gün pazara gelir ve at gınındeki Mehemmedı tanır. Onun kendisini kandırdığını anlar. Babasından Mehemmedı dizginleriyle birlikte alır ve tınele getirir.

19. Dervişin kızı Mehemmedı yine yardım eder ve onun dizginlerini alır. Mehemmed mağaradan çıkar.

20. Derviş Mehemmedın arkasından koşar. Bunu gören oğlan balık olup denize atlar. Derviş de büyük bir balık olup onu yakalamaya çalışır.

21. Dervişin kendisini yiyeceğini anlayan oğlan gıvercin olup uçar. Derviş de şahin olup onun peşinden gider.
22. Oğlan uçarken padişah ve vezirlerinin bahçede olduklarını gırcı ve gılı olup padişahın başına düşer.
23. Derviş gılın kendisine ait olduğunu söyleyerek onu padişahıtan ister. Padişah gılı vemez. Gıl birden nara dönüşür.
24. Derviş narı yemek için gork tavuğa dönüşür. Nar gırcındeki Mehmed tilkiye dönüşür ve tavuk gırcındaki dervişı yer.
25. Mehmed, başından geçenleri padişaha anlatır. Padişah da ondan çok etkilenir ve şobanın oğlu olan Mehmed'ı kızını verir.
26. Mehmed hanımına, dervişin kızına söz verdiğini ve onu da almak istediğini söyler.
27. Padişahın kızı ve Mehmed gidip dervişin kızını alırlar ve birlikte yaşarlar.

BeGini Masaldaki Motifler

P 412. Çobanlık

Çobanın medreseye giden bir oğlu vardır.

T 10. ÂÇıkolma

Çobanın oğlu aynı medresede okuduğu padişahın kızına açık olur.

T 130. 1. Dünür olma

Çoban, oğlu için padişahın kızını ister.

H 1011. Padişahın kızı ile evlenebilmek için yapılması gereken vazifeler

Padişah, oğlanın bir meslek sahibi olduktan sonra kızını alabileceğini söyler.

V 206. 1. DerviÇ

Çoban ve oğlu yolda bir dervişle karşılaşırlar.

K 850. Hileli oyunlar

Derviş oğlanı biraz besledikten sonra onu bir heykele dönüştürmeyi düşünür.

N 820. Yardım eden insanlar

Dervişin kızı oğlana sihir öğretir ve oğlanın oradan kaçmasını sağlar.

D 620. Peryodik dönüŖüm

Derviş oğlanı takip ederken oğlan sırasıyla ata, balığa, gıvercine ve tilkiye dönüŖür. Derviş de balığa, gıvercine ve tavuğa dönüŖür. Oğlan dervişten kaçarken gıl olup padiŖahın başına düşer. Daha sonra nar olup yere saılılır.

N 130. ğans ve kaderin deęiŖmesi

Oğlanın sihir kabiliyetini gıren padiŖah, kızını ona vermek ister.

T 100. Evlenme

Çobanın oğlu padiŖahın kızıyla evlenir.

Altıncı Masal⁵⁹

Qoca Kişi

O qedim, beşere ان می یoxumuş. Beşer qocalarmış, aparıb qoyarmışla bi dene dağda daşın dibinde qurt quş ی یermiş. Bir گ ی bi nefer ی dedesi qocalar, day ځox epriler, day ب ځe olar ki eslen day lap qoc ی-y ځoca; bını aparar qoyar bi dene daşın dibinde. Bını qoyar qurt quş ی ی. Qoyar, qeyidende bu dedesi qaqqa ځalar گ یler.

D یer: Dede, neye گ یld ی!?

D یer: Ağa, ځe men de dedemi getdim bırda qoyd ځam, qurt ی ځi; sen de meni getd ی bırda qoydun. Orda qeyider dedesin گ ځن ځer geler. Dedesin getirer, d یer: ب Bes men de bu c ی olaccam. پ S ځra bu ان می یoxumuş qedim. Bi nefer گ ځer iki dene qecele, bular birbirinen ceng ځedile, biri vırdı, biri ځldı. Biri ځldı, ځlennen sonra o qecele ی ځi d ځdı, getdı onu qoydu torpağın atda, torpağı v ځdı ی ځe. Onnan sonra d ی ځ bu ی ځe defn ځemeyi mod d ځşdı. Millet ځlende defn ځirdile day bu d یnyada qurt quş ی ځırdı. Onnan sonra d یir bu deb d ځşdı. İndi p یqember zamanıymış, ne zaman ımış. He, bu defn ځemeg d ځf o qeceleden qaldı. Bel ځ, onnan qaldı.

⁵⁹ Bu masal, I. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Altıncı Masalın Epizotları:

1. Eski zamanlarda insanoğluna انىمى yoktur. Kişi yaşlandığında onu bir dağın başına bırakırlar. Onu kurt yer.
2. Bir adam vardır. Bu adam, babası çok yaşlandığı için onu گىرىپ bir taşın kenarına koyar.
3. Adam dñnerken babası kahkahayla گىلىر. Adam da babasına niye گىلدڭünü sorar.
4. Babası, kendisinin de babasını buraya koyduğunu, onu kurdun yediğini سىنلەر. Ben de بىنyle olacağım, der.
5. Babasını getiren adam bu sırada iki karga گىرىپ. Bu kargalar birbirleriyle dövüşürler, biri انىر. Ölen kargayı نteki karga yeri kazarak گىنمر.
6. Bu olaydan sonra انىى گىنممek عىدەت olur. Bu da peygamber zamanındaki bu karganın انىى گىنmmesiyle başlar.

Altıncı Masaldaki Motifler

P 233. Baba ve oğlu

Adam yaşlı babasını kurdun yemesi için dağa gır.

E 0. Ölüm

Adam, bir karganın diğer kargayı gmd gır.

P 600. Gelenekler

Adam, kendi babasını da gırmeğe karar verir.

A 1541. 1. 1. Mezar- gömme âdetinin kökeni

Ölüleri gmmme âdeti karganın yol gstermesiyle oluşur.

Yedinci Masal⁶⁰

Selim Cefayxuruç

Qedim bi patşah var idi. O patşahın baş o qedir eşedd ağrıdı, ăaresi olmadı. Vezire to vădi benim bu başım toxtamır, nəyniyek!? Dădi: Zindanda bi Selim Cefayxuruş văr, o başının sergızeştesin dăe senın başun toxtuyar. O başının sergızeştesin dese; zindandadı. Gădiler, mını zindannan ăıxatdılar. Gărdıler day aradan gălib. Bi cavan oğlandı, zindan ăox qalıb. Dedi: Selim-i Cefayxuruş! başın sergızeştesin dăyeceksın. Dăyăler, sen săbet ăiyende meem başımın ağrısı ăekiler, toxtuyar. Dădi: Baş üste.

Dădi: Şah sağ olsun! men bu şehrın filan terefinde emim qızı namzedim idi, gelin getimemişdim. Bi emi qızı qalmışdı, bi xanevadem bi emi oğlu. Yădi qardaş var imiş bu şeherde dăne munun biri benim o emim qızına ăıq meşuqmuş, ăıq meşuqmuş. Găe yatmışdım, gărdımeni tudular, găzıy bağladılar. Biri bu terefdən yapışdı, biri o terefdən. Dădi: Kăpoğlu! Dinsen qemeni soxdux qarnuva. Meni o qedir găe găıy găzıy bağlı apardılar. Bi dene cengelin ăinde, meni bu cengelde (bilmirem)biri o terefdən ses ăıf terpensen (găzıybağlıyılar) biri bu terefdən. Bir mogăy găzıy aşdım, gărdımeni bulardan ses yoxdu, ăekdim găzıy aşdım. Gărdımeni, Xudăy! Bi găyde Allah găıy bi yăde hă nemene yoxdu. Bu yana baxdı, o yana baxdı gărdımeni, cengeldi. Dădi: burdămeni vehşi hăyvan zat yăf. Burdămeni vehşi hăyvan zat yăf, qaşdı, găn var idi, gănı yanında ağacın ăi tălmüşdă, girdi ağacın ăine. Ağacın ăine girmişdi, gărdıüş dene quş geldi, her biri bir qoyun yăkelige geldiler düşdüler. Düşdü, gărdıleri, ede! pencek gibi qardı ăıxatdı, gărdıüş dene qızdı. Üş dene qızdı bular. Bular gănde ăimende yavaş yavaş ăib (şah sağ olsun dăyır) mının birinin o găymışdiki eynine, qantı var idi, onu oğurradım, apardım ağacınbaşına, ăinen ağacın ăinen. Mını ikisi durdu, găyindi, bu tapmadı; o yana qaşdı, bu yana qaşdı, o yana qaşdı loxt. Bular ăıxdı gădi. Dăyă, dădi: seni andı văfirem o yăinen găyı yaradana, o bir olan Allah! Ay benim cilidimi aparan, men burda qaldım, meni vehşi hăyvan yăf, beni ădem olsan geti, beni ădem olsan geti. Ağaşdan (dăyă) endim, elimde getdim. Dăyă: dădi: be beni Adem! be sen benim bu zadımı niye oğurladın? Be sen adam deeysen!? Allahı

⁶⁰ Bu masal, IV. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

tanımırsən? Dəf: dədim: Allahın geşek tanıyıram, men de burda girdaba düşmüşəm. Dəf: paltarın gəyincan tutdum qaxınnan, qaxar. Dəf: dədi: mənəhkem yapış qaxımnan, mənəhteber yapış qaxımnan. Dəf: qaxdı. Meni qalxızdı qəyənəğində, qaraoş kimi. Apardı, dəf: gəyənən bi yəde gərdən bi dene bənək şəhr var. Şəhrin qırağında meni saldı. Dəf: dədi: du qpıda, men kəim. Dəne bu patşah qızıymış. Dəne bu patşah qızıymış, dədi: bee! dedesi dədi: Qız! Hardıydın? dədi: Cilidim beni cədem eline düşmüşdü. Dədi: Nə oldu? dədi: Getimişəm, qapıdadı. Dədi: Gə onu bura geti. Dədi: And ola Allahın ezemetine! seni bəbə bəbə doğruyub şişə taxardım, əuniki qapıya gelibsen, biz qapıda adam gəldirmək, bu qapıya gelibsen. Qapının hətiramı ayırdı. Getdi, molla getdi; qızın ağının oxutdurdu vədi bu qızı buna. Bunun iki uşağı olmuşdu, bunun zadı yadına düşdü, öz vetenneri. Şah sağ olsun.

Dəf: oturdum, hay hayınan ağladım. O qeder ağladım, patşah meni ağdırdırdı.

- Bala niyə ağdırdırdı? Dəf: Dədim: Veten yadıma düşüb, eyimiz yadıma düşüb. Dəf: bi yəbə qara qaraoş ağdırdı. Yanı bu adam qaraoş cilidinde, ne inki qaraoşu, cilit onunku. Dəf: dədi: munu apararsan zən şəherrerinin qırağına qoyub gəlersen. Mene kağız vədi, bir aydan sonra yolluyacam gəlersen. Bir ay icaze vədi mene. Bir ay mene icaze vədə. Gəyənən meni getirir, alıb iki qanatının arasına; dəf: dədi: Selim Cefayxuruş! Gəlmə ha! Gəlsən ota düşərsən. Şəre lap yaxınlaşdı, gərdən, uşaq, biri qaşdı, tutdu oynur, biri küştə tutub, biri güleşir, oynayan kim, oxuyan kim; bunun dədiyi yaddan əıxdı, qah qah əaldı gəldi. Hemin saat dəf: qaxdı gəyən. Oq-qede qalxdı, qalxdı, qalxdı, qalxdı; bir moqey baxdım yəbə kem-qelbir kimi gənək. Bir veqti baxdım, gərdən tamam deryadı. Tamam gən işlətsen deryadı. Bu cən fırlandı ne qeder mənəhkem yapışdım elim munun qanatdarınnan qopdu, gənəden redd oldum. Bullana bullana geldim deryanın arasında quma düşdüm, buracan [beline kadar] batdım xam quma. Allah litf hədi həf zad olmadı mene, səlim qaldım. O yana gəldirdim, bu yana gəldirdim; dəf: gərdən bi məymin. Məyminmeni gənənde qaşdı. O zaman əekmedi, gərdən o qeder məymin geldi; qarışqanın sayı var, məyminin sayı yoxdu. Meni apardılar, bi qırmızı yəbə məymin getdilər, qoydular benim bənəymdə. Bular o oynadı, düşdü, gərdən bular mene məyminen xanım alır. Dəf: İlahk! men ne gənə qaldım, məyminen mene xanım

aldılar. Bunun meqqaresi var; qaldım bu məyminin yanında. Bi zaman məyminnen geldi benim bi oğlum oldu.

Patşah qah qah əldi, gəldi: yaxşı iş yibsen, məyminnen oğlun olub. Patşah (də) baxdı mene, gəldi. Şah sağ olsun! Də: məyminnen zindigi kəmekdən ləmek yaxşıdı. Gədim o Arazın qırağı kimi, o burqunun, civirin uzunluğuna, bişdim (pıxağım var idi) bi bəkə deriz getdim; başladım bi sebed, bənki sebedi kə yarısınıcan toxumuşdum, gərdəm xanımım məymin uşağı tənbi geldi. Geldi, meni apardı. Sabah gədim, munun tən toxudum, iki dene de sənəden halqa atdım civirdən, qoydum deryanın qırağına. Qışlarımı qoydum, Allah, Mehemed, ya Eli sennen meded! sebedi iteledim, sebed gədi deryəye. Sebed de batmaz, keşti kimi olar. Onda (də) məymin meni gərdi. Hay düşdü, məymin nə tənli, nə tənli geldilər deryanın qırağına atanda atıldı, batdı, qayıtdı, o atıldı, batdı, qayıtdı. Getdilər o uşağı ortadan cırdılar. Yarısın, o mene oxşarın deryaya dalımcən atdılar; tən tereflərin tənli, gəldilər. Sebete Allah litf kədi; Allah saxlıyana mən yoxdu. Hay kə maşalla! yəni ac ve susuz deryanın tənində sebed gədi. Bi vaxdı, gərdəm sebed civire dayanıb, nem yıldı, sənətdi; elimi atdım, əxdim. Otdum, ışıqlandı. Işıqlananda bura da adadı, qabaq deryədi, ağladım, ilah-i mebudə! gene qabağım deryədi? Dolanırdım, qarqı bitib, şam sənədi bitib adada; gərdəm bi kənə var. Qarqıdan bi dene kənə tikiblər. Də: dədim: dede vay! burda vehşi həvən zad olacaq, bu nemenese meni dənəcək. Otdum, gizləndim. Dədim: gərdəm, burdan ne əxır. Də: gərdəm burdan uca bi zenən əxdı, paltarının tebi qolları qalıb, buraları [tən] qalıb, tənli, tuman bağı burdan [belden] qalıb, lədi zenən, paltar tənli. Munu gərende durdum ayağıma. Ayağa duranda (də) menecən qaşdı: oğlan! Allah seni hayannan yərdi, hardan geldin, gəndən düşdün, yədən əxdın!? Duz kimi meni yaladı, doladı başıma: Be, xanım, sen burda nə kəresən, sene no_olub!? Də: oğlan! benim derdim əoxdu, mən İngiliz patşahının qızıyım. İl bayamı idi, oynamağa əxmışdım, tən de keşti sənədi; keşti deryəye qarq oldu, taxtanın tənində mən əxdım bu terefe. Dedem, nenem bilmir mən bu adada qalmışam. Yədi ildi burdayam. Ağax qurusunnan, otdan, elefdən yib qalmışam. Bilən de yoxdu, olar batdı deryəye, naqqalar utdu, qutardı. Bunnan bi hefte qaldıx, də: dədim: neq_qede lən-durum vər; sene xanım olacam, meni gər bu deryadan

axarda bilersən? d: d: Men iki sebed toxyuacam, ya naqqa balıq utacax bizi, ya deryeye qarq olub k, ya axacix.

Getdim iki sebed toxudum, sebedi birbirine burquladım mnhkem üş dnt yden; mnhkem sebed toxudum, ağzına iki yden halqa atdım, getdim, qoydum deryanın qırağına; qıxımı qoydum, d: d: Xanım! qııvu qoy deryeye f sebede. Birden qıxın sebede qoyanda d: benim yddi ilin bad-i xerecinnen dedem qızıl gerdenbed dıztmışdı; o kmede qalıb. D: D: Baba! qızıl ne kçradadı, beri gel. D: yox ! Hııfıdı qızıl.

- Baba! Beri ge.

Éle sebedi orda saxlamışdım, deryanın dalqası geldi, on mftir gddi kenara, qayıdanda əkdı apardı meni deryanın vesetine; qız qaldı ığıra ığıra. Ne qede gzmı işıdı, k qız ığırırđı, qız ığırırđı. Patşah ağladı, d: onun ber-heqqinde zlm olub. D: qısmeti o cımuş da, puldan tı Altı gın deryanın ınde gde gındı sebed gddi. Altı gınnen sonra gde gırdım dayanıb qırağa. Qırağa dayananda baxdım, gırdım, dağlar gırkı, day ıxmışam

- Allah ıox şükür, Xudıy ıox şükür, Allah ıox şükür! ııxdım. Çıxdım, d: az qaşdım, ıox qaşdım; gırdım ede! Tehran kimin şəhr var. Ama şəherde canrı cinni hēş nemen yoxdu.

- Xudıy! be munun adamı nı_olub!? Şehri dolandım, dolandım, dolandım; gırdım, hı zad yoxdu. Tıkan dolu, her nemene dolu, k bil; bu bazar kimi her zad mıcehez; ancan beşer yoxdu. D: d: hetmi burda bi iş var. Gde bi iki tebeqe bi dam var idi (deryanın qırağıdı ancağ, şəher deryanın qırağındadı Astara kimi) ııxdım bu tutabnağan ıde yatdım, axşamnan bir az gende aerya şaqılladı; gırdım hıvanat ııxdı dnt gamış boyda deryadan. Şehri dolandı dolandı, tek tek tula var, pişik var, it var; oq_qede fırrandı, geldi bu damın bıyındı (k tıkmüşdüle, tepe), tepede nırladı, nırladı, nırladı, gıha dıyđı, dıyđı; atıldı deryeye, ışıqlananda gddi. D: d: vay! bu şəheri bu yk, qalanı da qaııb. Yde de sen Selim Cefaxuruş olasan, muna ıare k bemiyesən! Gddim, gezdim (d), gırdım bir ımdı tıkan tı barıttı. Barıtdan bi yıngıı telis gıtdı geldim, qoydum damın qabağına. Qayıtdım gddim gırdım pambığı mahlı ııııbler, denesin ııxarıblar, enbizi var; pambıxdan getdim; munan b k dolaqacınan doladım dnt sicim boyu doladım bu yoğunnuğa, [parmak kalınlığında] dıyındım

uc uca, gətdim tikanın qabağınan geldim; bir qebir kimi əpəl qazdım, barıdı qoydum o əpala, pambığın ucun qoydum pambığın vesetine, stə ağaşdan döşədim, kə vədim, küleşə vədim, kə vədim stə, elefi vədim, stə bastırdım, nerivannan ıxatdım apardım qoydum damın stə. Gə batanda ıxdım damın stə (yaz gəydə, isti gəydə) uzanmışdım gərdim heniz həvanat derya şaqıldadı ıxdı. Oq qədir dolandı, bilmir men burdayam tama bi ıyın və; dam zad dayanan deyil, bə bi həvanatdı, deryadan ıxıb. Dolandı dolandı sehere yoxun gəldi o kəni stə yatdı, nırha və; kirbidi yavaşcalı daldada əkdim vurdu pambuğa, atdım yə. Işığa qaşdı; ışıq gədikcən bu gədi, ışıq gədikcən bu gədi; ışıq ki bə ki gədi kəni altına, yatdı stə, ağnadı; ağnıyanda xudə! ot ki yərdi baruda nəfədi bə bil; dağ uşdu, munun her tikesin gəndə bi terefe apardı, oara para bədi munu. Men dədim: Olduğum damda uşacax, bə qudretinen patdadı barut. Seher durdum gərdim day həf zad yoxda, bi şəmşir gətdim bi ətir, Allah, Mehmed ya Eli sennen meded z qoydum, yol aldım elime, ancan; bilirem ha terefdən qılbedən ya şumaldan, gəldiyim veteni bilirem hayandadı. O qədir yol gəldim, gəldim gərdim gəni batdı (tə ınar, məşe ağacı deryanın qırağında. Bu Astara bən, Meşə bən gələn yol kimi tə yol derya qırağı gəlir), ıxdım gərdim əlağan yuvası var ınarda; dədim: meni qurt quş yə; ıxdım o yuvada otdu.

- Şah sağ olsun o yuvada otdu, axşamnan ayın qarannığıdı biyez kəmiş idi gərdim derya şaqıldadı bir həvanata dədim: vay dede! dər yə ne ise gəlir, meni ağaşdan dər yə; o dər yəni yoldaşdı. Də: gəldi, benim o ağaş ki yuva var idi; orda onun indi, bə bil, bə [lambda ışığı] ışıq saldı; məşe oldu gəni z bə bil gəndi. Ot burdandı[dizdən] yə yə, doydu; seher ağzı gəldi, otdu, atıldı deryayə, ıxdı gədi. Də: dədim: ede! sen Selim Cefayxuruş olasan muna bi ərə kəmiyəsən! Gədim deryanın qırağında torpağ apardım sarı torpaxdan yədi bə papax qayırdım; getdim yığdım ağacın dibinə; bir bir qoydum başıma ıxdım ağaca, bir bir qoydum başıma ıxdım ağaca; orda yədisin de topaladım bədim bə; ay Allah bu gə de o gəydi! Axşamnan biyez gəmişdi derya şaqılladı, şaqıllayanda gərdim heniz həvanat ıxdı, gəldi heniz ışığı saldı heniz yəndə. Başladı otdu otdu; gədi uzağa, dədim aşağı şaxadan bə zığı bə apardım qefildən atdım ışığın stə; zığ s pər basdı, ışıq qaldı altında. O həvanat bi fişarınan

geldi geldi اinarın yالdisin vurdu; (ne qudretde hانvanat ıdısa) sındı ağaş dayandı birbirine, sındı ağaş dayandı birbirine; vay اedi aşdı. Seher گردم bu hانvanat dرت gamış boydadı, şişib hadavadan اıxıb. Düşdüm اekişinen vurdu qıan sındırdım, qolun sındırdım, başın ezdim ışığı اىğartdım. Bu ışığı اىğardanda munun bedeni terpendi, دنه; derya nuru derya nuru buyumuş. Getdim onu bکدم paltara zada, qoydum heybenme; Allah, Mehemmed, ya Eli! yolu aldım elime. Azacıx gelmişdim, گردم ağacın dibinde bi kişi oturub. Ay emi! eviz hardadı? داهي: bala bala bala! Qadaan alım, meni dala گنر, bu tirin dalı bizim eyimizdi, ا bu tirin dalı bizim eyimizdi. Meni داهي: گنم munu dalıma, yايه bilbirem; irizin kimi yapışdı mene. داهي: Emi! Be niye bاهي یسن!? داهي: sennen meninki گدی qıyamete. داهي: bize qayıspaça داهيeller; her kesin dalına minsek ne yاه işse ا bizi, o dalında ne qeder ممرى varه ا de گاه ba-hem گاهrik. Ne qada ylvardım ه داهي: Gدی qıyamete. Ay Ebelfez! men geldim ne yavazı deyişdim, otudum ağladım, Allah ا yad-bud اedim, on iki imamı, yى yirmi dرت min پىqemberi ااğırdım.

- İlah! bu geldi benim kreyime yapışdı; men ne cى اyeceyem! o yاه geldim اıxdım, گردم burdan اat گاهirmiş, oba گاهirmiş, köşk tikilmmiş, alaىق tikirmişler. گردم boranı denesi düşüb bu boyda bi boranı, ağ boranı; munu گنم başın kesdim, اın qazıdım; susuyanda muna munnan su vاهrem, ağacın qurusunnan yığıram (tاهmiş ağacının), bu da yاه, men de yاهem. Bi yاهde گدım گردم yک daşının dibine bu bاه ağı düşüb. Allah اox şükür qerib currandı. Ağını qoydum cibime, bu da kreyimde yuxluyub; munu oq_qede dolandırdım dağda yاه işdi susudux, داهي ; گاهek su اek; suya gelende yavacalı o ağını saldı o boranın اine, ezdim barmağımnan, suyunan yarisınacan doldurdım; ن اğızıma getirende meni vurdu تاه men اim; ağını vاهdim muna işdi; o zaman başın saldı dişliyende tutdum, ellerin tutdum, atıldı düşdü, düşdü yاه. Ezdim qolun qıan, ادىردم, avıq avıq اادım. Bir hefte yol geldim, گاه geldim qapımıza.

- Emi qızı qapını ا, men Selim Cefayxuruşام. داهي: oq_qede Selim Cefayxuruş gelib meni alladıb axırı sensen, axırı sensen, hان moqe men qapını اamaram; گ kirpit al, geti qapıda اek; گردم; ya اırağ al, گردم Selim Cefayxuruş'san qapını اım. داهي; şeherde adam öldürmüşümüşler; şehir hکmet

nızam imiş geşti var imiş, şəhəri dolanırmışlar, gəldi, ətəğ alanda tutdular. Adam
vəldən, qıl, şəhri yaranın biri budu.

- Meni onnan getirib zindana salıblar, şah sağ olsun. Şah getdi ona cayze
vəldi; şahın da başının ağrısı toxdadı; o derya-nurun da vəldi şah.

- Sağ olub şad yaşıyasız. Allah sizi sağ etsin bəheqq-i Hüseyn, işizi irast
getisin. Tamam Türkiyə, Azərbaycannı qardaşlarımıza da mennen salam yandırın.

Yedinci Masalın Epizotları:

1. Bir padişah vardır. Bu padişahın başı çok ağrır ve vezirine bu ağrıya bir çare bulmasını söyler.
2. Vezir, zindanda Selim Cefayhuruş adında bir mahkum olduğunu ve onun, başından geçenleri anlatınca padişahın baş ağrısının geçeceğini söyler.
3. Selim Cefayhuruş padişahın huzuruna gelir ve başından geçenleri anlatmaya başlar.
4. Selim amcasının kızıyla evlenmek üzereyken kıza talip olan bir adam ve bu adamın kardeşleri Selim'i kaçırmak isterler. Bu yedi kardeş Selim'i gırtlara bağlayarak bir şekilde tutsak ederler.
5. Selim bir gün gırtlardaki bağları açar ve bir ormanda olduğunu görür. Çok korkarak bir ağacın kovuğuna saklanır.
6. Selim saklandığı sırada koyun bükülüğünde bir kuşun su kenarına indiğini görür. Bunlar sihirli gırtlara sahip olan kızdır. Kızlar gırtlardan kuş giysilerini alarak yıkanmak için suya girerler. Selim, kızlardan birinin giysisini alıp çıkar.
7. Kız sihirli giysiyi arar. Selim de kendisini ormandan kurtarmak şartıyla giysiyi kıza verir.
8. Kız, Selim'i saraylarına getirir, durumu padişah olan babasına anlatır. Padişah Selim'i affeder; onu kızıyla evlendirir. Selim'in bu kızdan iki çocuğu olur.
9. Bir süre sonra Selim evini ziyaret ve gitmek için padişah'tan izin ister. Padişah ona izin verir ve Selim'i gitmesi için kuş gırtlardaki bir adamı çağırır.

10. Kuş, Selim'ide alarak g n ye yükselir; ancak ona ne olursa olsun g lmemesi gerektiğini s nyler. G lirse, Selim'i  a ı bırakaca ını s nyler. Selim,  ehrin  zerinden ge erlerken orada yaşayan tuhaf insanları görerek g ler. Kuş denizin ortasından ge erlerken Selim'i  a ı bırakır. Selim denizin ortasında bir adaya d  er.

11. Adada maymunlar yaşamaktadır. Bu maymunların içinde bir de kırmızı maymun vardır. Diğer maymunlar Selim'i bu kırmızı maymunla evlendirirler. Selim'in bu maymundan bir oğlu olur. Bu o lanın vücudunun bir yanı insan, bir yanı maymundur.

12. Olayı dinleyen  ah gülmeye ba lar, çok e lenir.

13. Selim, bu maymunla yaşamaya dayanamaz. Adadaki sazlıklardan bir sepet yapar; oğlunu alır ve kaçmaya  alır. Maymunlar Selim'in peşinden yüzerek çocuğu ikiye bölenler ve kendilerine benzeyen tarafını alıp giderler.

14. Selim, sepetle bir başka adaya gelir. Bu adada bir kızla kar ıla ır; bu kız İngiliz padi ahının kızıdır. Padişahın gemisi batınca kız bu adada tutsak kalmıştır. Selim bir sepet daha yapar ve kızı bu adadan kurtarmak ister. Kız, sepete binece i sırada, babasından hatıra kalan altınlarını almaya geri d n n e dalga sepeti alıp görür. Kız adada kalır; Selim gider.

15. Selim altı gün denizde yolculuk yaptıktan sonra, karaya çıkar. Bir  ehre gelir; ancak burada kimseler ya amamaktadır. Selim, bu şehirde bir gariplik olduğunu sezer; bir evin damına çıkar ve orada yatar.

16. Gece, denizden d rt kamı  uzunluğunda bir yaratık çıkar. Bu yaratık  ehri dola ır, yiyecek bir şeyler arar. Yaratık bir şey bulamayınca denize döner. Selim ertesi gün bu yaratı a bir tuzak kurar ve onu çaldırır.

17. Selim ertesi gün de bir ku  yuvasında uyur. Gece, deniz yine çalkalanır ve  ld rd   yaratı ın hanımı denizden çıkar. Yaratı ın vücudunda bir ışık vardır ve bu

ışık her yeri aydınlatır. Selim ertesi gün bu yaratığı da ٱldırır ve vücudundaki ışığı alır. Bu ışığa denizin nuru denmektedir.

18. Selim yoluna devam eder. Yolda bir adamla karşılaşır. Bu adama kayıspaa denmektedir ve adam yakaladığı kişiden ayrılmaz, onun sırtından gezer. Selim bu adamdan kurtulamayınca onu ٱldırmak zorunda kalır. Bu haber şehirde duyulur ve polisler katili aramaya başlarlar.

19. Selim akşamleyin amcasının kızının evine gelir ve kapıyı ٱalar. Kız kapıyı ٱamaz. Kız Selim ٱe bir kibrit ٱakıp yٱıgı göstermesini, kapıyı ancak o zaman ٱacağını söyler. Selim kibriti yakınca yٱıgı ٱır. Polisler onu yakalarlar.

20. Selim, şaha kendisinin zindana bu yٱıdan atıldığını söyler. Başının ağrısı gezen şah Selim ٱıfeder. Selim de şaha, yaratıktan aldığı denizin nurunu verir.

Yedinci Masaldaki Motifler

P 10. Padişah

Padişahın başı çok ağrıtmaktadır.

P 110. Kralın vezirleri

Vezir, padişahın baş ağrısını geçirmesi için Selim bî zindandan çağırarak başından geçenleri anlatmasını ister.

H 11. 1. Baştan geçeni hikâye etme

Selim yaşadığı maceraları padişaha anlatmaya başlar.

R 39. Çeşitli kaçırılmalar

Selim, sevdiği kızla evlenmek üzere yedi kardeş tarafından kaçırlıp ormana bırakılır.

Z 71. 1. Formel sayı: 3

Selim, ormanda koyun bileyinde ve kuş gümünde kız kardeşleri.

D 350 Kuş insan

Uzarak gelen kızlar su kenarına inerler.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Kızlardan biri üzerindeki kuş elbisesini çıkarıp suya girer.

K 410. Çalıntılar

Selim kızın ٱıkardığı postu alıp bir kenarda saklanır.

F 260. Perilerin davranışları

Kızlar Selim'ı bulup kendi saraylarına gnter.

T 100. Evlenme

Selim peri kızlarından biriyle evlenir.

C 700. ÇeGitliyasaklar

Selim'iailesine gntirmekle gntrevlendirilmiş kuş, onun uıarlarken gımesini yasaklar.

C 920. Yasağın kırılması

Selim, bir ıkenin ızerinden geıerlerken tuhaf insanlar gnter ve onlara gıler.

Q 400. ÇeGitlicezalandırmalar

Kuş gnterimindeki muhafız, yasağa uymayan Selim'ı denizin ızerinde uıarken aşığıya bırakır.

B 601. 7. Ğsanla maymunun evlenmesi

Selim bir adaya düşer ve burada bir maymunla evlenir; bu maymundan bir ıocuğı olur.

F 500. Olağanüstü kiGi

Selim'in oğlu yarı insan yarı maymundur.

R 110. Esirlikten kurtulma

Selim sazlardan yaptığı sepet sayesinde adadan kurtulup başka bir ülkeye gelir.

G 531. Çok büyük devler

Selim geldiği ülkede denizden çıkarak herkesi yemiş olan bir devle karşılaşır.

G 512. Devlerin öldürülmesi

Selim, sırasıyla iki devı de öldürür.

E 80. Suda hayat

Devin karısı da sudan çıkar ve bu devin karnında denizin nuru vardır.

N 700. Tesadüfi karGıGnalar

Yoluna devam eden Selim, yolda kendisine musallat olan bir adamla karşılaşır.

Q 211. Öldürerek cezalandırma

Selim, asalak gibi yaşayan adamı ondan kurtulmak için öldürür.

R 41. 3. Zindana hapsetme

Adam ىردىدن duyulan Selim yakalanarak zindana kapatılır.

Q 10. MükafatlandırılmıŖ ęler

Anlattıkları sayesinde padişahın baş ağrısı geçer ve padişah onu ىلendirir.

D 810. Sihirli nesnelerin hediye edilmesi

Selim minnetini sunmak için padişaha denizin nurunu hediye eder.

Sekizinci Masal⁶¹

Gök Qardaşın Nağılı

Deyelle, iki qardaş var imiş; buların biri ox sirvet-mendimiş, biri eciz imiş; yanı bizim dile gelen daylıx falan ermiş. Bu qardaşı ki sirvet-mend idi; gırgı baba, bının (Buna daylıx falan ermiş. Bunun qardaşıdır.) abrina bənis olur. Aparır bını; bi dene der-betdə, meselen bi dene cengelistan yəde kənlə var imiş; aparır bu qardaşın gırgı ora; deyir: Men bu sirveti, birdən emele getimişəm, bu kəndə. Bu qə qalır orda, qalannan sonra, gəni maddətənnən sonra gırgı (bizim dile gelen) bi dene ayı geldi bu kənlə, bi dene canavar geldi, bi dene təkli. Bu da bi mehelde gırgı mesel ayın oyunnan əkib gırgı, yatıb orda, mesel otdan elefdən o kəndə vətə ki bular gırgıyele. Sora bular birbirinə deyir ki: Qardaş, ser-gəştüzi danışun, gırgı, ne kəs bənlə? Bının biri, bu təkli deyir: valla, bu ketdə ki var, bu kendin mal həvvanı ora çıx; orda bi dene xəzəne vardı. Men, mal həvvan gənnən sora, mal həvvan onu dırxlar, gırgı; mal həvvan gənnən sora men gəderem onun gırgınterem. Bu canavar da deyir: valla, bu ketdə bi dene ki sıy var; onun xəndə qara qoyun var, onun meğzi her derdə dermandi. Men de o qoyunu gıderem ki ele getirem; gir vətmez. Bu yəru da şidir. Bu ayı da dər ki: valla, burdaki bu elan, mesel, şahlıq vardı, buların su yoxlardı; o şahın bağının xəndə bi dene vətme vət; olar bilmillər. O ayı, pelek de (Təkli) suyun şırıltısına yatar; su ki şırıllar, gırgı təkli; qorxusunnan gəder orda yatar ki xorullıy, xorullıyanda mesel şıkar-van şider ki bu, burda bu şir var gələr bura. Bular deyir, durulla, dağılılla. Bu yəru durur, gelir ordan; gırgı, belə, mal həvvan ki ora çıxardı; orda bi təkli geldi, bu cırlineni, bu cırlı torpağı yıgıdı, geldi gırgı, bərdə bi dene xəzəne var. Bını xərtədi, apardı vət; bını satdı bi qədri, geldi xobanın yanına, dər ki: Bu qara qoyun kimində? Dər: Mesel filanınındı! Dər: Bını satsala; nəyə vəteller? Dər: Mesel, satsala, vətelle elli mine. Dər: Men yəz min vətrem bu qoyuna. Bu qoyunu getdi, kəsdi; bının meğzın qurutdı yıgıdı bi dene desmala, saxladı; saxlıyannan sora, bir gırgı bu şahın da bi dene qızı var ıdı; bu lal ıdı, Təkli danışmırdı; nəfə dene dıktırlı gelmişdi bına bəvətə mualıca vət, vət bilmemişdi; o dıktırlı yıgıb zındəni vətmişdile; bu yəru hemin o qoyunun meğzinen, yıgıdı bi dene şüşüye geldi:

⁶¹ Bu masal, II. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Men dıktırm, derbarın qabağında bu yan o yana gəlir; xilese bını tutdula apardıla şahın yanına; dahi: Bax, eger sağaltsan bu qızımı vereceyem sene, sağaltmasun; seni aldırəeym. Dahi: bi yoxdu! Kağaz vədiler, kağaz aldılar. Ağa, bu dahi ki: (qızı getdile bi dene bu cı menzil [masalın anlatıldığı odaya benzetiyor]) gereh xud-u-beni ola, hı kes olmya. Bu meğziden; Tıknı meseli; qoydu bi dene bi şeyin başına, piledi bu qızın burnuna; qız ayıxdı, danışdı.

Xeber vədile ki şah, bes cereyan bu cırdı, senin qızun day danışır. Geldile, gırdıle; dahi: meni istiyen bu zada enəm; bına doyuncax pul vədiler. Pul vədiler, bu da sirvet-mend oldu; bu qardaş ki eciz idi sirvet-mend oldu. Yanı dınya evez evezidi! Sora bu bnyk qardaş ki vardı; bu vırdı eciz oldu. Bir gı geldi, bu qardaşı gırdı, baba, şahlıxda şah olub. Bu eciz qardaş ki, bunu aparmışdı orda hıvanat bınnen apara, bu gelip şah olup. Bir gı geldi, bu qardaşına qonağ oldu; dahi ki: qardış, sen bu şahlığı ha yannan elıve getdın!? Dahi: Hemin yıdeki sen meni apardun, qoydun o kılıd, men bu şahlığı ordan emele getdim. Çı bu aparmışdı ola, onu qoumuşdu orda, hıvanat onu bınnen apara. Bu qardaşı ki ecizlemişdi, bının dıyışinen gıdı ora, gene gıe gırdı, hemin hıvanatdar geldilər hemin kılıle; gelennen sora, dahi: qardaş, o sfer bırdı adam-zat var ımış; nemene dınişik emel ııyiple. Durun bıranı axtarx; gırek, adam-zad olsa; tutax, dıek, bizim sirrimizi hı aııpdı. Durdular, hemin yıde bu adamı Çı bu onu aparmışdı, orda hıvanat bınnen apara; he, odu ki bular ayıxdıla, mını tapdılar. Bını, bu adamı bırdı bınnen apardıl.

Sekizinci Masalın Epizotları:

1. İki kardeş vardır. Bu kardeşlerden biri çok zengin, diğeri ise çok fakirdir. Fakir olan dilencilik yapar.
2. Zengin olan, insanların onun hakkında konuştuklarını duyar. Herkes, kardeşine yardım etmediği için onu kınamaktadır.
3. Zengin olan, bir hile düşünür. Kardeşini öldürmek için bir mağaraya bırakır. Kendisinin servetini bu mağarada edindiğini söyler, kardeşini kandırır.
4. Bu mağaraya akşam bir kurt, bir ayı ve tilki gelir. Adam, bir hile ile otları üstüne kapatıp hayvanlardan gizlenir, onları dinlemeye koyulur.
5. Hayvanlar birbirlerine yaptıkları işleri ve maceralarını anlatırlar.
6. Tilki, bir kanyon'daki tepede hazine olduğunu söyler. Bu kanyon'da tüm hayvanları oraya otlamaya gelirler, hazinenin üstüne otururlarken çıkarlar. Bu tilki de o hazineyi korumakla görevli olduğundan, üstüne kapatır.
7. Kurt, o kanyon'da bir koyun sürüsü olduğunu ve içlerinde de bir kara koyun bulunduğunu söyler. Bu kara koyunun beyni her derde devadır. Kurt da bu koyunu koruduğunu söyler.
8. Ayı da memlekette su sıkıntısı olduğunu, yalnızca şahın bağında bir çeşme bulunduğunu söyler. Bu çeşmeyi kimsenin görmemesi gerekmektedir. Ayı bu çeşmenin başına yatar, horuldar; çeşmenin su sesi duyulmaz. Gelen avcılar da ayıyı görünce çıkarlar.
9. Bunları öğrenen adam ertesi gün gidip hazineyi bulur. Ardından, elindeki parayla kara koyunu sahibinden alır.

10. Bu ىلكedeki şahın da bir kızı vardır. Bu kız dilsizdir. Hiçbir doktor ona derman olamamıştır.

11. Adam, şahın huzuruna ىkar ve kızını iyileştireceğini söyler. şah kızını iyileştirirse, kızını ona vereceğini, yoksa kendisini ىldıracağını söyler. Bunun ىin kęğit imzalarlar.

12. Adam, kara koyunun beyni ile kızını iyileştirir. şah, buna kızını verir. Fakir adam zengin olur.

13. Zengin olan abisi ise fakirleşir. Kardeşinin ise zenginleştğini öğrenince yanına gelir. Olayı öğrenince hemen o da kardeşini gنتىدۇę mağaraya gider.

14. Ayı, tilki ve kurt mağarada gizlenen bir adam olduğunu ve onların sırrını öğrendiğini anlarlar. Mağaraya geri dنپادامى ىldىrmek isterler.

15. Mağaraya zengin olmak ىin gelen ağabeyi hayvanlar yakalar ve onu ىldىرتى.

Sekizinci Masaldaki Motifler

P 251. 5. Gök erkek kardeş

Biri zengin, diğeri fakir olan iki erkek kardeş vardır.

H 825. Zengin ve fakir adam arasındaki farklar

Fakir olan kardeş iyi niyetlidir; ancak zengin olan hırslı ve kötü niyetlidir.

K 850. Hileli oyunlar

Zengin adam fakir olan kardeşini öldürmek için onu mağaraya bırakır.

K 2211. Hain erkek kardeşler

Zengin adam kardeşini öldürerek ondan kurtulmak ister.

A 2286. Hayvanların özellikleri

Mağaraya gelen ayı, kurt ve tilki can sıkıntılarını gidermek için birbirlerine maceralarını anlatırlar.

K 500. Hile vasıtasıyla tehlike veya ölümden kazanç

Fakir adam kendini otlarla saklayıp bir köşeden hayvanların anlattıklarını ve hazinelerin yerini öğrenir.

N 500. Meydana çıkarılan sahipsiz hazine

Konuşulanları dinleyen adam ertesi gün hazineyi çıkarır ve alır.

P 40. Padişahın kızları

Padişahın dilsiz bir kızı vardır.

H 1011. Padişahın kızı ile evlenebilmek için yapılması gereken vazifeler

Padişahın kızını iyileştiren kızla onunla evlenebilecektir.

F 950. Olağanüstü tedaviler

Adam kara koyunun beyninden bir ilaç yapar ve padişahın kızını iyileştirir.

N 130. Şans ve kaderin değişmesi

Fakir adam padişahın kızıyla evlenir.

N 181. Zengin ve fakir adamın talihi

Kardeşinin padişahın kızıyla evlenip zengin olmasına şaşırarak hain kardeş daha çok zengin olmak için mağaraya gitmeye karar verir.

Q 211. Ölümle cezalandırma

Ayı, kurt ve tilki, sırlarını ortaya çıkaran kişinin hain zengin kardeş olduğunu sanarak onu parçalayıp yerler.

Dokuzuncu Masal⁶²

Qurdun Nağılı

Bi şaxsın üç qızı var idi. Üç dene qızı var idi. Bu gəldi, bu qızlarına paltar aldı, qayıdıb gelirdi. Geldi bi quyunun qırağına su içirdi, su içirdi; suyu işdi. Dedi: Xudəyə şükür, Allah şükür! Birden quyunun bəni men bi dene qurd atıldı. Dedi: Kişi, meni nəyniridin? Menim adım Şəki. Dedi: Ay Allahın həyanı! Nəe menim...

- Yox! Dən nəynirdin?

Dedi: Eslen men seni tanımıram.

- Hardan gelirdin?

Dedi: Qızıma paltar alırdım. Dedi: O qızın birin mənə vəkən, canuyu qutardın eger; mənə vəməsen, seni öldürəyem. Dedi: Meni öldürmə gəlmiş qıza dəyirəm gərək dene. Ağşam munun xanımı otumuşdu, qızları otumuşdu; kişi geldi vətine. Gərdi, xudəy! Kişinin nəni anı sureti gəkilib. Dedi: Bə! Kişi niyə bu vezdesen, sənə nələb. Dedi: Arvad axtarma, bi dene qurda ras gəlmişəm, qurt dəyir: Qızın birin vək mənə.

- Baba bi bələbi şey olar!?

Bu qıza, bəni qıza qı tutdu, dedi:

- Hindi Allah işimi qutarıb qurdum qalıb!

Ortancılına dedi:

- Baba, indi Allah mənim işimi qutarıb, indi qurt qalıb!

Xırdası dedi: Dede, sən nəni qoy kəni meni qurd aparsın. Kişi kəni qapıya çıxanda gərdi qurt həyatda durub. Qurt qızı gətdi, çıxdı gəldi. Apardı, dənə; o quyunun altınan munun meqqəresi var imiş. Gəldi, gərdi xudəy! Bu gurd o qədə zenen gərdi, o qəder adam gərdi. Yəni altda munun bi dene tənə ki, yəni var imiş; bi qurdu orda bağlayıb, birin orda bağlayıb. Qıza dedi: Bilirsən nəniyədən? (bilmirəm bu dağıstannarda həyanat danışmaz, bu neyin kimiş, nəni de teecim) Düşün birin -bir pıxağ vəkdi- kesib; o meem dedəmdi, o da nənəm; heresinə birin atacağsan, oturaçağsan burda. Gəldim, eger kesməsen; seni, öldürəyem. Qurt çıxdı, gəldi. O qədə ağladı ağladı, ağladı ağladı. Bəni direkt var ıdı qızıdan bu

⁶² Bu masal, IV. Kaynak Kişi tərəfindən anlatılmışdır.

zanda, o yafin altında. Allahın qudretinen o direhden bi dene qapı açıldı. Qapı açıldı, bu qız qaşdı girdi ora; qapı malyheq oldu. Qurt geldi. Geldi, gelennen sonra xeber aldı n z dede nenesinnen. Dedi: Girdi o direye.

- Baba! Direhde bi şey yox, qapı yox, meqqere yox; hardan girdi!? dedi: Ke girdi o direye, direk hamarrandı. (Hezret-i Yahya pəyqember Allah-um meslli ala Mohemmedin ve al-i Mohemmed inara girib hamarranan kimi). Qurt bu direyi sındı xatdı, apardı köşende yesiz bi deriye atdı; başladı munu gıddı. Gıddı.

- Men bu qız getirmişdim, girib bu dereye.

O vede gıddı, patşahın oğlu, iki dene tay tuş cavannan şikara xıxmışdı; gırdı derede bi şey bə parılıyır, dıfşen; ırağ yan. Geldi gırdı bu canda bi dene qızıldan direhdi, üş mən, dırt mən. Birine dedi: Düş; direyi gıtdı, biri aldı atın qucağına. Direyi gıtdı geldiler. Getdi, otağ diktirirdi, vurdu otağına şahın oğlu. Vurdu otağına, vurdu otağına direyi; vurannan sonra bi gın munun nenesi qeze pişirib qoymuş idi (otağı dikdirib başa gelib); şahın oğlun geldi. Nenesi dedi: Ay bala! Qezeni pişirib qoymuşam direyin dibine, qezeni yf. Geldi gırdı boşdu. Ha b y gırdı yoxdu, ha seher gırdı yoxdu, ha bir gırdı yoxdu; teec bədi. Nenesi dedi: ay bala! men sene qeze pişirib qoyuram or. İrem qıye geib gırem yoxdu. Gede geli, yatdı bi yde, qezeni qoydu ora; gizdendi munu gıddı. O qede gıddı, gırdı bi dene qeşeh xanım direhden xıxdı düşdü y; daraşdı ke qezeni yf de geldi tutdu.

- Be xanım! gınde benim qezemi niye yfırsen!?

Dedi: qismet meninkidi. Nenesi qaşdı şaha hay saldı; tıknı, geldiler.

- Be bala sen neyin kimisen!?

Dedi: Ke cereyan bucı. Da dımedi meni qurt getirib, dımedi meni qurt getirib. Qırx gın qırx ge bu qıza toy tutdular. Patşahın oğlu munu aldı. Bi gın köşene gımişdi, neye; gırdı bu qurt geldi munun yaanna. Qurt muna el qavzadı: Meni ıldırme (bi qurt danışâr!). Dedi: No_olar men sene it olam; dımi senin hendeverin, ge qapında yatam; neq_qede etrafdan sene düşman gelse; men onu hifz ıyem. Meni senə (qurdam. Nə_oli qurd olanda), mene ırey, dımi yatım qapında, ha yana da gısen, vehşi hıyan zad sene ras gelse, men onu hifz ırem. Qurt düşdü munun yanına geldi. Qızın da bi oğlu olub aradan bir il, iki il kəib. Qız gınceh tanıdı, gırdı hen z qurtdı. Day səbına dıe bilmedi; baba! bu qurdu; seni de

aldırəcəh, meni de. Utandığından dedi ki meni bu qurd aparmışdı. Dedesi girdi da tapa bilmedi; qız nə oldu. Qız ıyı saşdı. Dedi: Sed-dersed meni aldırəcəh. Bi gıne gıe yarı girdi qurt qapını aşdı keçdi ıeri; yapışdı munun qolunnan:

- Dur ayağı.

Yapışdı munun qolunnan:

- Dur ayağı.

Ha erin dıydı, hay vurdu, hay dıydı; atdı bke, atdı bke; girdi erinnen heseme yoxdu; dırsen b. Erinde muna ıqemat olmadı, erinde muna ıqemat olmadı. Çıxanda girdi bi kasa suyun ıinde bi bke ala şey vır; ılıy kasanın ıinde, suyun ıinde. Day munu qurd aparır qızı. Elin atdı bke bu ışığı, kasada gıtdı ıırpdı yke sındı; sınında gede ıerde vey bke dı, ıığırdı. Dıne bu yuxu bi şeyimış; atmış ımış eslen şehir bıtın yuxuya gımiş imiş. Ne cı cıger idi, ne cı sarkar idi. Munun ıığırtısına eri oyandı, dik sıradı qapıda, elinde şemşir, qızı tutdu, qurt gıdı. Hay düşdü şehre. Patşah geldi.

- Baba bu ne cereyandı!?

Dedi: Emi! Allahdan gizlin deyi, senden ne gizlin; bi dene qurt bke adamı qırıb, henı qurduydu. Meni direhde bu cı Allah hıfz ıb. Dedi: Bala, yın bilirsən o quyunun? Dedi: Emi! bilirem. Patşah destur vıdı; lışger ıehdiler. Qız geldi quyunu nişan vıdı. Dıne qazdılar; qurt dıne; quyuda yatmış ımış. Qurdu tutdular dırdı, dedesin de dırdı, nenesin de; orda mehvi nabud bke diler; tamam ne qede cenze ııxartdılar ordan.

Dokuzuncu Masalın Epizotları:

1. Bir adamın كى كızı vardır. Bu adam kızlarına elbise almaya gider.
2. Adam eve dñnerken karşısına bir kurt ٱkar. Kurt, adama nereye gittiğini sorar. Adam da kızlarına elbise aldığını ve eve gittiğini sñyler. Kurt, adamın kızlarından birini kendisine vermesini ister. Adam bunu kabul etmezse, onu لدىرæğini sñyler.
3. Adam eve gelir; ancak ٱok ٱىندى. Başıdan geæenleri anlatır. Bى كى kızına gider ve sorar; ama kız kurda gitmeyi kabul etmez. Ortanca kızı da aynı cevabı verir. Kى كى kız ise babasının ٱlmesini istemez. Kız kurda gitmeyi kabul eder.
4. Kurt kızı alıp bir kuyuya getirir. Bu kuyuda kurdun لدىلدى كى vardır. Kurdun annesi ve babası da bu kuyuda yaşamaktadır.
5. Kurt, kıza bir bıak verir ve kızın etinden keserek anne ve babasına vermesini ister. Kurt kuyudan ayrılır. Kız ağlar.
6. Kuyuda altından bir direk vardır. Bu direk Allah'ın kudretiyle ٱٱılır ve kız ٱٱıne girer. Kurt geldiğinde anne ve babasından durumu öğrenir. Direkte hiٱ kapı olmaması nedeniyle kurt bu işe şaşırır. Direği ٱى hiٱ kimsenin olmadığı bir yere atar.
7. Şahın oğlu ve arkadaşları avlanmaya ٱkarlar. Şahın oğlu bu direği ٱى ve eve getirir. Direğin ٱından bir kız ٱkar.
8. Kız şahın oğluyla, kırk ٱى kırk gece sىren bir düğle evlenir. Aradan bir iki yıl geæer. Kızın ٱocuęu olur.
9. Bir ٱى kurt, kızın karşısına ٱkar, ondan ٱى diler. Bir daha ona zarar vermeyeceğini, onu hep koruyacağını sñyler. Kurt karşılık olarak yalnızca kalacak bir yer ve yemek ister. Kız da kurda inanır.

Dokuzuncu Masaldaki Motifler

P 234. Baba ve kızları

Bir adamın كى كızı vardır.

B 211. 2. 4. KonuÇankurt

Kurt, adamın كى keserek kızlarından bir tanesini kendisine varmesini, yoksa adamı كىreceğini söyler.

R 10. Esir olma

K كى kız babası كىin kendisini feda edip kurdun esiri olur.

D 1150. Sihirli eÇalar

Kız kurdun yaşadığı t nelde bir altın direk bulur ve direktan اىلان kapıdan كىeri girer.

P 30. PadiÇahn oğlu

Kurt, direği alıp dışarı atar ve padişahın oğlu direği beğenerek eve getirir.

T 100. Evlenme

Kız direktan كىkar ve padişahın oğluyla evlenir.

K 850. Hileli oyunlar

Kurt, kızın yanına gelerek yaptıklarından pişman olduğunu ve kıza hizmet etmek istediğini söyler ve kızı kandırır.

D 1070. Sihirli nуска

Kurt, bir kabın içindeki suya sihirli nuskayı koyarak şehirdeki tüm insanları uyutur.

D 799. Sihirin bozulması

Kız sihirli nuskayı parçalar ve sihir bozulur.

Q 211. Ölümle cezalandırma

Padişah kurdu ve ailesini قتل

Onuncu Masal⁶³

Mirvârid Tesbêh

Bir gın vezirinen pçtşâh yolunan, xıyabanınan gıydı; bizim n dilimiz; tengınen gıydı. Pçtşâhınan vezir, ikisi bir dene mirvârid tesbêh gırdı yola düşük. Bu mirvârid tesbêh ağa da bu yannan elin atdı, vezir de bu yannan elin atdı; bu dı: Menimdı o dı: menimdı Ağa bular behs edile tesbêh de baha qimet imiş. Pçtşâh dı: vezir sağ olsun, sen indi zılm em, sen mennen siddisın, sen benim dedemın vezirisen; indi gel dıstı-i ser-quzeştimizi danışağ, her kesinki xox ol. Vezir qebul edı, vezir qebul edı; dı: Xıli xob! İndi sen dıstının dıyın dı ya men dıyım dıyım; icze vıdın!? pçtşâh icze vıdı, vezir dıstının başladı.

Vezir dıstının başladı, vezir dı: qıblıflem sağ olsun! sen şah dıyın, sen dedın rehmedik şah idi; men de xıyabanınan gıydım; bir dene quru kelle atıl: men qırx qan emişem, qırx birin de fıyeceyem. Bu mene yke geldi: len kınyonun quru sıy! Hı belı oğlasan! qırxın dırsın, qırx birin de fıyecehsın!? Men mını getdim, acıgımnan tıkdım deste dibege, deste dibege dıydım, mını tıkdımvaladan eledim, tıkdım bi dene şüşıye, qoydum refe. Ağa! bu qaldı burd. Bir gın benim bi dene qızım var idi, nde bkire qızım var idi. Bir gın bu qız dı: men sancılanmışam, baba! sancılanmışam, nırem. Öırem! dı cı oldu ki biz day bunı villedik nde, qap bacanı berkitdik, ocı bize eziyet edı munun nıesi. Bu qız bura ora el atı o şüşede o davanı gırdı, onnan gırdı, bi ke tırdı eline, atıağzına; munın ağrısı toxtı sancısı toxtı. Sancısı toxtı, ağa! biz geldik dıle qızın sesi kesilib, biz xoşhal olduq, qızım no_ı oldu sene!? Dı: ağa! siz davanı qoyubsuz orda, meni dırsız. Nemene davası!? Dı: odı bı şüşedeki ağ dava. Men bildim ahvalat nemenedi. Vezir dı! Men bildim ki burda bir iş vı. Ağa! bı gın, on gın, bı aylığ olanda, dırd aylığ olanda qız hımile oldu. Qız oldu hımile, Qız oldu hımile; bilaxire indi ne vesilınen munu zıyiman edı, nıledı bi dene oğlu oldu.

- Bu yannan bu oğlanın dedesi yoxdu, mene tıhindı; o yannan da ki xob, olub dı onu Allah yaradıb, men nınim! Belı o mesleye men gıuş be-zengem; gırdı

⁶³ Bu masal, V. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

axı! bu necr qırx birdene qan fıyecek! Ağa! b g n, on g n oğlan y feldi; oldu on b, on altı sindind, oldu teqriben cavc. Cavan oldu, pşah dı ki bir dene yuxu gnmüşem; o yuxu benim yadımnan xkb ve onun tıbiri de benim yadımnan xıxb; eger istiyes vezir, v zer vekil; bu boyda ki mennen huquq alırsız, y fız; bunu tapasuz gerek da; xob men ki bir zad bilmirem; siz ki vezirsiz bilesiz gerek de.

- Kişi! biz ne bilek, yuxuda sen ne g nısen! Ağa! bize otuz b g n v de femişdi, vex v fmişdi, qırx g n vex v fmişdi; otuz b g nınde men ağ fydım; bizi d rceh d c şahdı, d nez ki d rceyem. O oğlan dı: baba! niye ağ fısan. Dım: eh baba! cehennem ol sen de, f o yana. Dı: baba! dıda, dımene da. Menim o s n yadıma yeldi, o quru kellenin d fışı. Dım: b t d n, burda bi hıab var! Dım: bel f oğlum! başımıza bel c gelib, şah bir dene yuxu g nı, bizden ist f onun hemi eslin hemi tıbirin; biz bilm fık; b g n qalıb nımemiz. Dı: o bir zat d n ki, onu men bilirem.

- He, v n d fılsın bala! Dıda.

Dı: Y m! elan d nem. Men sen n başüvü uca f erem, narahat olma. patşah ki sizi istiyecek ki meclis quracağ, sefir, kebir, q rı yığılacağ; o dıecek ; d fıın! Sen d fıersen qıbl f lem sağ olsun! Men sen d fıen sahatı bil f dım, veli; men bu vezir, v zeranun, vekiller n; g r d mı hele; bi fehmi var ya y x! o qed f de d fıışem ki bu uşaq n genib, o gelsin sen xın d fıın; men g f derem, sen n başün uca f erem; narahat olma. men de arx fıın oldum munc. G dık patşahun menziline, fıni v c qanı men d fıım. Dı: qaxun, oğlanı getir nı! Bel f! ferraşlar g dıle oğlanı getdıl; qedim memurlara ferraş d fıermişle axı. Oğlanı getdıl, x m izzet tamamınan, munun libas mibası da merbut udu. Xob! menin fıim d fııdı de, vezirem, varım ıdı. Geldi, dı: Oğlum d n g fı m, men nemene yuxu g nmüşem!? Dı: qıbl f lem sağ olsun! s n g r d n, bi dene mejme getdile, qoydula sen n qabağuv c (a! qedim s fıre yox idi ki, mejm fııdı, tabax fııdı meselem), mejmede qırx bir dene qayrılı loxma var; bu qırx bir dene qayrılı loxmanın s n qırxın y f n, birine gelende bir it atıldı, loxmanı g n d fı, sen n qabağunnan qaşdı. Dı: he, barakalla! f odu, odu; sağ olsun veziri, eceb d fııb, sen n genibsen. Xob! bunun tıbiri n emenedk!? D fıı ki qurban! sen onda mejlisi m fırexes f, qoy, g fıın; babam qalsın, sen qal; men d fıım. M fırexes f dı, g fıenner g fıdıler. Dı: x b! d n g fırek! d fı valla! benim d fıeyim ib c retti ona ki senin qırx bir dene aravadun var; qırxı sene hel c ldi; biri na-şizedi, biri xarışlıx fı fııb;

elan zir-zemide, ferşün altınada qapısı vər, ordan pille yəf, gəf, burda qırx saxlayıb, qoxu başı saxlayıb, cavan, saxlayıb; bilexire olardan istiade fə. Axırda seni rıdan kək.

- He!

- Belə

Fərşəmşir, zad şah bağladı; men vezir idim; mene de vədi, oğlana da vədi. Ağə! bu arvadi ki burda oturub, bunun lap o baş heremidi; sen dənə, kə bu cı oturan yəsin altı qapıdk qatdama qapı. Dədi: dur o yana! Dədi: e, no_olub!? bahalarına qail olmadıx; bunu qozadıx, atdan qapının aşdıx, endik gədik aşağı, gərdki belə oğlan dən dıd, dıd. Şah emrədi ki oğlum! sen indi buların qırxının da başın kes (qırx nefer harəmi var ıdı burda). Bu qırx nefer harəminin ki başın kesdi, ıxanda dədi: bu arvadun da başın kes! bu oldu qırx bir dene qan. Qıbləlem sağ olsun! benim serquzeştım, ecaib serquzeştım bıdı; senin ki nemenedi? dədi: ay bəynava vezir! men aparacağam tesbəi, benim serguzeştım ıoxdu. Dədi: xob! kəf seninki ıox olar apararsan.

- Belə! otdux bir ağacın dibinde, patşah dədi: vezir sağ olsun! benim ozahımı qoy, sene dım, men qara gıne qalmışəm; meni tazı ııble, it ııble; men qara gıne qalmışəm. Mən bir dene xanımım var ıdı ki, biləsən de elan da bi (dur az cenab) qara ışəkdi; onnan daş daşıllı; o benim arvadımdı. Bu kişinin qızı; sen dənə; kə meni yuxuya vəf, dur; benim iki dene atım var ıdı, ıox qevi hıkel at, Tıkmen atı, ykimin; minı, gıf (bel-ferz Lıfı dağa), gəf, orda bir dene zağa var, zağada haramılar var; harambaşıynan bu cıreşib, ızleri de tesmim tutk ki bu şahı knde sal, biz ıdık. Bir gəe, bı gəe, üş gəe; men gınerdim soğuş soğuş bu arvad girdi benim yanımcındağılsın hardıdın!? dıyerdi: ııg yoluna yfırem, yeni isala. Men şekkədim, şekkədim; men bir gəe barmağımnan biraz yaraladım, duz basdım, yatdım, yuxum gelmedi, xırımı ıekdim; gırdmı belə! biraz ki bu arvad meni iteledi, gırdı her gıfeki kimin yatmışəm; durasan durdu ayağa. Durdu ayağə, men xırımı ıekdim. Bu durdu, atı mindi. Mıter de gırdmı qapıda dıf ki axı xanım! sen her gəe atdarı aparısan; bu atdar arıx düşelle; benim (şah) dedemi yandırır axı, ıdtdı meni. Dədi: hı zad zad ııyemı; şah benim yanımda sene nıııyebiler; pox yıer şah ıdtdı seni; nııler! Arvad buna d. Éle bu

qıblam sağ olsun! Senin dıstanın ıox oldu, tesbıhseninkidi. Olar yafıle, işdile;
medd-i murada yafışdile; inşalla siz de yafışesiz.

Onuncu Masalın Epizotları:

1. Bir padişah ve bu padişahın veziri vardır.
2. Padişah ve vezir dolaşmaya çıkaraklar ve yolda inciden yapılmış güzel bir tespih görürler. İkisi de bu tespihi almak isterler.
3. Padişah, vezirinin ve kendisinin başlarından geçenleri anlatmasını ister. Kimin hikayesi daha ilginçse tespihi o alacaktır.
4. Padişahın izniyle vezir hikayesini anlatmaya başlar.
5. Vezir bir gün yolda giderken karşısına bir kelle çıkar ve kelle vezire kırk bir tane can alacağını söyler. vezir korkarak bu kelleyi alır ve bir dibekte ezer. Kemiğin tozlarını da bir şişeye koyup evde saklar.
6. Vezirin bakire bir kızı vardır. Bu kız çok hastalanır ve kimse ona bir ilahe bulamaz.
7. Vezirin evde olmadığı bir gün kız, şişeyi bulup bir kısmını içen, bir kısmını üzerine dökten. Kız iyileşir. Vezire şişedeki tozlar sayesinde iyileştiğini söyler.
8. Kemiğin tozlarını içen kız, bir süre sonra hamile kalır ve bir oğlan doğurur. Oğlan altı yaşına gelince bir delikanlı olur.
9. Padişah (şimdiki padişahın babası) veziri yanına çağırır ve kütü bir rüyayı görüldüğünü; ancak rüyayı hatırlamadığını söyler. Vezire bunun bir ilaheini bulmasını emreder.
10. Vezir eve gelip olanları anlatınca oğlan padişahın rüyasında ne görüldüğünü bildiğini söyler. Vezir ve oğlan ertesi gün padişahın huzuruna çıkarlar.

11. Oğlan padişahın rıyasının tabirini sıyler. bu tabire gıre padişahın kırk hanımı vardır; ancak bu hanımlardan biri onu yeraltında yaşayan kırk haramilerle aldatmaktadır.

12. Oğlanın anlattıklarının doğru olduğunu gıren padişah ona, kırk haramileri ve hanımını ıldırmasını sıyler. Oğlan hepsini ıldırır Bıylece kellenin dediği şey gerıekleşmiş olur.

13. Vezir tespihi kendisinin alacağını dışınerek sınzı padişaha bırakır.

14. Padişah çok kıtıı duumda olduğunu ve hanımının bir kara eşek olduğunu sıyler.

15. Padişahın bir hanımı vardır ve bu kadın onu kırk haramilerin başıyla aldatır.

16. Padişah hanımıyla harami başını yakalayınca kadın ona okunmuş bir ıubukla vurur. Bu ıubuğun bıyısıyle padişah bir kıpeğe dınuşır. Kıpek gırnımııdeki padişahı saraya almazlar.

17. Bir ıeşmenin başına gelen kıız ve annesi padişahı gınzlerinden tanırlar. Padişaha bu oyunu hanımının oynadığını anlayan kadın ona okunmuş ıubukla vurur. Padişah eski haline dıner. Padişaha bir ıubuk verir ve onu saraya yollar.

18. Padişah saraya gelince kadına ıubukla vurur ve onu eşeğe ıevirir.

19. Vezir padişahın hikıyesinin daha ilginı olduğunu sıyler ve tespihi ona verir.

Onuncu Masaldaki Motifler

P 10. Padişah

Padişah ve veziri dolaşmak için dışarı çıkıyorlar.

P 110. Kralın vezirleri

Padişah ve veziri yolda bir inci tespih görüyorlar; ikisi de bu tespihi almak ister.

M 201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Padişah ve veziri kimin başından daha ilginç şeyler geçmişse tespihi onun alacağına dair sözleşirler.

H 11. 1. Baştan sona hikâye etme

Padişah ve veziri sırasıyla başlarından geçen olayları anlatırlar.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Vezirin karşısına gelerek yuvarlanan bir kelle çıkar.

M 361. Geleceği önceden takdir edilen kahraman

Kelle, vezire kırk bir can alacağını söyler.

D 1246. Sihirli toz

Vezir kelleyi döner ve bir toz haline getirerek evde saklar.

F 950. Olağanüstü tedaviler

Vezirin hasta olan kızı tozu bularak vücuduna sürer ve tozun kalanını da yutar.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Kız, ictiği tozdan hamile kalır ve bir oğlu olur.

F 1063. Realist rüya

Padişah bir rüya görür ve bu rüyayı bir türlü hatırlayamaz.

M 300. Kerametler

Oğlan, padişahın görüldüğü rüyayı anlatır ve karısının kendisini kırk haramilerle aldattığını söyler

Q 211. Ölümle cezalandırma

Oğlan kırk haramileri ve padişahın karısını öldürerek kırk bir can almış olur.

T 230. Evlilikte sadakatsizlik

Padişah, karısının kendisini aldattığını öğrenir.

P 478. Kırk Harami

Padişahın karısı kırk haramilerle birlikte olmaktadır.

D 5. Büyülenmiş İnsan

Padişah, karısının kendisine vurduğu okunmuş çubukla büyülenir.

Q 551. 3. 2. Hayvan Çekene sokarak cezalandırma

Padişah büyü ile bir kınpeğe dönür.

N 130. Şans ve kaderin değişmesi

Çeşme başındaki yaşlı kadın ve kızı kınpeğin padişah olduğunu anlarlar ve ona yardım ederler.

N 825. 3. Yardımcı yağıladın

Yaşlı kadın okunmuş çubukla padişahı eski haline getirir ve ona çubuğu verir.

Q 551. 3. 2. Hayvan Çekene sokarak cezalandırma

Padişah çubuğu karısına vurur ve onu eşeğe döndürür.

Q 10. Mükâfatlandırılmış Çılgınlar

Padişahın hikayesi daha ilginç olduğu için tespihi padişah kazanır.

On Birinci Masal⁶⁴

Derzi Qızı

Biri var ıdā, biri yoxudā, Allah dādan qayret hā kes yoxdā. Cenni cenni celalete qarışdı, iki hāvā g nā bir nāra qarışdı. Haralardan erz hāim, ağanın qulluğunnan, xanımın buyurduğunā. Bi dene derzi qızı var ıdā, bi dene patışah oğli. G nner n bir g nı olā patışah oğli derzi qızına aşiq olā Gelārbu qapıdan gāf: dāf canım derzi qız, g nı derzi qız; g nıde dā nāfedi? Dāf: canım patışah oğli, g nı patışah oğli toxm-i rāhan nāfedi? Gāf. Gāe saba olārgelāf dāf: canım derzi qız, g nı derzi qız; g nıde dā nāfedi? Dāf: Canım patışah oğli, g nı patışah oğli toxum-i rāhan nāfedi? Oğlan gāf, oğlan gāf bir az sabunnan, saptan, sancaxdan, mırdan mıncıxdān alār, t nā bi dene cābiye, aslāfıynınnen gelāf. Dāf: ay saf alan, sancağ alan, mır alan, mıncığ ān; gelāf bu qapıdan gāf. Qız āf āf ge, dāf: Nāfıye vāesen? Oğlan bi yana bi yana bāf, o yana bāf, dāf: valla, hā zada vāfāem bu qeder ver-vesaili bi cāf āfē vāfāem. Qız dāf: āf yox, g āf āf ninen. Gāf, onnan dāf āf qara yāf hā kes yoxdui bu geldi gāf de xob! Qız āf āf muna (bağışla) iki dene āfē vāf, bu xeder ver vesaili munnān āf

Bir g nı iki g nı bu oğān munun g nıne g nsenmāf. Bi iki g nınen sonra oğlan gelāf, gāe qapıdan gāf, dāf: canım derzi qız, g nı derzi qız; g nıde dā nāfedi? Dāf: Canım patışah oğli, g nı patışah oğli mili-i rāhan nāfedi? Dāf: Canım derzi qızı, g nı derzi qızı; g nı sabun vāf āfē āfē nāfedi, dāf: Dāf: A, sen nen nı oğlu olasan; bes sen meni alladıpsan! Nen nı oğlu olasan, sen meni alladıpsān qız gāf. Qız gāf bi dene qassaba, dāf: Ağa! Dāf: He! Dāf; bi dene men āf qoyunu deri boğaz āf, vāf mene. Belāf, munu dāf boğaz āf vāf buna; qeyidārgelāf Gāf bi nefer dāf ki: āğa! Deyāf: Ha! Dāf: Onun g nı nı stāde men āf qıngiro tutgınan. Gelāf āf nınnen onu āf āf kan vırdırāf, dāf āf altā. Kan vırdırār, bi dene qapāf nınnen qoyāf onu āf āf āfēge, bi dene de onu āf nınnen āf i yol āfāf, gāf.

G nner n bı g nı olā gāe bu oğlan gelāf qapıdan gāf, dāf: canım derzi qız, g nı derzi qız; g nıde dā nāfedi? Dāf: canım patışah oğli, g nı

⁶⁴ Bu masal, VI. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

patışah oğlu mili-i rəşhan nəfədi? Qız gəlmişdi. Qız gəlmişdi, axşam olar belə bunun, patşahun davarı gəlir Qız axşam eli sənə eli sənə bular. Patşah deyir ki xoban! Deyir: belə! Deyir: xoban qardaş, bizdə bi dənə yad var. Deyir: bi yo, sen yad yəni dənəsen ki saba gəldərsən qartarsən sənə ye. Belə, bu gəl qalır burda. Oğlan da der-i dünyada bi dənəmiş, azan dekermiş. Gənenin bir yarısı oğlan yatmış, ıraqı nim-xot qız gəlir girir bunun yəni, atılminə munun sinəsinə taxtasına. Deyir: başu ya dənə, qadou alım, sen nemenesən, bir qıllı canavarsən, sen benim (bağışla) döşümə sənəni xıxırsan! Deyir ki: men no olcam, men Erzail elək salamam, gəlmişəm sənə canui alam. Hay bu oğlan buna yalvar, bu bac vər. Deyir: faqat, men Erzailəm, gəlmişəm sənə canuyi. Deyir: Sen bil Alla, atamu anamun bi denesiyem, kiməni tayafamun bi denesiyem, sen, benim bu gəl canımı almə; saba gəl gel, benim canımı al. Men bu gəl, saba kimnən tayfamnan xudafislig yim, saba gəl ge, benim canımı al. Olmır bu ox deyir, bu az idər. Deyir: bi yoxdi (bi desmal atun pənin bir atdafa atun sənəni de qız yəni gənə, deyir: Bu desmaldakın yəni, atfadakın ıgəni, saba gəl gəlləm, sen canu yə allam. Belə, bu oğlan, şerinnen bi desmal atun pənin yə, bir atdafa atun sənəni ıgə; qız dur ayağa, gəl. Belə, dur ayağa, gəl.

Səbi olar padişahun gənə yoldadı, bu dura azan vər axı, gənə durmadı, hay qalır qalır durmadı; arvadına deyir: bes arva! Deyir: he! Deyir: kə bu oğlan niyə durub azan vərmedi!? Gəlir gənə oxa, oğlan bədi bədi eslən an halındadı! Deyir: nedi!? Deyir: no olacaq, Ezrail gəlmişdi benim canımı almə; bu gəl yalvarmışam uaxarmışam benim canımı almıyıp, saba gəl canımı ala; bes gəl xudafislig yəni mennen! Yığıllı ağıyan ağ, gələn gülər, gənəni bir yarısıncax bunna ağla. Gənəni bir yarısı olar deyir: nene dede! Deyir: belə! Deyir: nene dede, Ezrail sənə gənə benim gəl canımı almə; sənə durun gəl! Belə, bular ıraqı nim-xot gəl; oğlanun gənə qalır qapıda, gənə, Erzail ne vedə gəl! Erzail hardı! Səbi olar dede nene gəl bunnan gəl xəber tut; gənə, yə oğlan yatmış. İki gənə üş gənə, bu cə oğlanun gənə yolda qalır. İki gənə, üş gənə sora dur, boynuna bi dənə şerif at, gəl buların gəl qapısına. Deyir: canım derzi qız, gənə derzi qız; öpüşün biri nəfədi? Deyir: canım patışah oğlu, gənə patşah oğlu; Erzail olub, sinə taxtasın almax nəfədi!? Bir atdafa at sənəni birdesmal at pəni yəldirmək nəfədi!? Deyir: eh, sən nənəni sən ıın mələr qalsın, bes

128

ayağı nıñ, dur ayağı nıñér (üş dene evlatı oldu axı), qız, desmalı bağı qızınun başına, bazu-bendi bağırbir oğlunun qoluna, sahatı da vur bir oğlunun qoluna; dı sen gıersen dıersen b Çk-ni Çelebi! O dıer b nedi Mıın Çelebi!? Dıersen b hara gıen? Dıersen b tutmuşam İsm-i Bağdat elinnen, gıem xan babamun toyuna Belbu bacını alllaarıya, oğlanun biri bu yanda, biri o yanda; bacınun elinnen tutupla gelalle.

Dıer: Çın-i Çelebi!

Dıer: Nedi Mıın Çelebi!?

Dıer: hara gıen?

Dıer: İsm-i Bağdat elinnen tutmuşam, gıem xan babamun toyuna, bey babamun toyuna!

- Bu oğlan da aluşqadan baxmış. Beyseb gekin gelıaxı! Oğlan bax, gı sataşér bu uşaxlara. Dı: ay uşaxlar, nemene dıdı? Dı: hı zad. Dı: oxuyun, gı ne dıdı! Dı: men dıderem b Çk-ni Çelebi! O dı, b nedi Mıın Çelebi b tutax İsm-i Bağdat elinnen gıık, xan babamun toyuna, bey babamun toyuna Dı: xob, yuxarı gelı gı, kimı uşağısuz! Yuxarı ııa, gı, sahat n sahatı, kemer n kimeri, baz-bend n bazu-bendi. Dı: kimı uşağısuz!? O qız qeyid, dı: kimı olacıx, senün! Dı: benim ki uşağım yoxdu! Dı: senı! Dı: kimı nevesisı!? Dı: men derzinı nevesiyem, senı uşağıun. Sor gelini rıdı qeyter atınan. Gelini rıdı qeyterér, qazannar qeynı, pilo, xuruş ı, gelini rıdı qeyter, gı derzinı qızın getir. Gelini qeyterler, gı hemin derzinı qızın gıe getir. Dı: sen ki meni belke almıdun, benim abırımı aparacağıdan, xob, men ııegı (dı-e cenab) sıdıynen, atun pıının sene yadırdım ki sen meni qeytermiyesın. Qutardı gıdı. O yadı, ııdı, mekanına gıdı, bizde burda.

On Birinci Masalın Epizotları:

1. Bir terzi kızı vardır. Padişahın oğlu terzi kızına aşık olur ve her gün kızın kapısına gelip onunla konuşur.
2. Padişahın oğlu satıcı kılığına girip terzi kızının kapısına gelir. Kız dışarı çıkar ve satıcıya iğne, sabun ve tokaların fiyatını sorar. Satıcı da bunları parayla satmadığını ve ona bir pence karşılığında verebileceğini söyler.
3. Kız etrafta kimsenin olmadığını görünce oğlanı per ve satıcıdan ne isterse alır.
4. Padişahın oğlu ertesi gün kılık değiştirmeden gelir. Kıza bir pence eşya almak nasıl oluyor, diye sorar. Satıcının, padişahın oğlu olduğunu anlayan kız çok sinirlenir; ondan intikam almak ister.
5. Kız, soban kılığına girer. Padişahın oğlunun hayvanlarını gütmek için onun yanında işe başlar. Gece yarısı oğlanın odasına girer ve onu Azrail olduğunu söyleyerek korkutur. Öleceğini sanan padişahın oğlu Azrail kılığındaki kızdan bir gün süre ister. Kız da oğlanın at sidiğini alıp kendisini beklemesini söyler; ancak ertesi gün gelmez. Kızın bir dahaki gelişinde oğlan onun Azrail değil, terzi kızı olduğunu anlar.
6. Padişahın oğlu ailesine terzi kızıyla evlenmek istediğini söyler. Terzi kızı ve padişahın oğlu evlenir. Kız gerdek gecesi odanın duvarında asılı kamayı görür ve oğlanın kendisini öldüreceğini anlar. Kız, yatağın içine pekmez dolu bir tulum yerleştirir ve oradan kaçar.
7. Padişahın oğlu yatakta kızın yattığını düşünerek kamayı yatağa saplar. Pekmezler akmaya başlar; karanlık olduğu için oğlan bu kan sanarak iner. Terzi kızın kanının da kendisi gibi tatlı olduğunu söyler.
8. Padişahın oğlu ışığı yakınca gerçeği anlar. Evden ayrılıp Çin-i Çelebi'ye gelir.

9. Kız da kaarak Çin-i Çelebi'ye gelir. Burada karşılaşırlar; ancak oğlan kızı tanımaz. Sohbet edip eğlenirler.

10. Kız padişahın oğluna ondan bir çocuk sahibi olmak istediğini ve kendisine bir nişan bırakmasını söyler. Oğlan da kıza nişan olarak kemerini bırakır.

11. Padişahın oğlu ve terzi bu kez de Maraın Çelebi'ye gelirler. Oğlan kızı yine tanımaz. Bunlar yiyip içip eğlenirler. Kız oğlandan bir çocuk doğurmak istediğini söyler; ondan bir nişan ister. Oğlan kıza bilekliğini verir.

12. Daha sonra oğlan ve kız İsm-i Bağdat'agelirler. Burada da kız oğlandan bir çocuk doğurmak istediğini söyler. Padişahın oğlu kıza nişan olarak saatini çıkarıp verir.

13. Kızın Çin-i Çelebi ve Maraın Çelebi'de birer oğlu, İsm-i Bağdat'taise bir kızı olur. Kız çocuklara doğdukları yerlerin adlarını verir.

14. Padişahın oğlu eve döner ve ailesine terzi kızını bulamadığını söyler. Ailesi de onu vezirin kızıyla evlendirmek ister.

15. Düğün alayı kurulur ve yedi gün yedi gece düğün yapılır. Terzi kızı çocuklarına babalarının bıraktığı nişanları verir ve onları düğün yapıldığı yere yollar.

16. Çocuklar babalarına gerekleri anlatarak yanlarındaki nişanları gösterirler.

17. Padişahın oğlu gelini babasının evine yollar ve terzinin kızıyla tekrar evlenir.

On Birinci Masaldaki Motifler

P 441. Terzi

Bir terzinin kızı vardır.

K 1836. 5. Erkeğin bir başka erkek kılığına girmesi

Padişahın oğlu terzi kızına eşik olur ve derzi kılığında her gün kızın kapısına gelir.

K 850. Hileli oyunlar

Çerçi kılığındaki padişahın oğlu sattığı şeylerin karşılığında kızdan bir
 پىچىك alır.

K 1810. Hile ile kıyafet değİtime

Padişahın oğlunun kendisiyle dalga geçtiğini düşünen kız Azrail kılığına girerek oğlanı korkutur.

T 130. 1. Dünür olma

Padişahın oğlu kendisini korkutan kızdan intikam almak için ailesini terzinin evine dınyıçığı yollar.

T 100. Evlenme

Padişahın oğlu terzinin kızıyla evlenir.

Q 211. Ölümle cezalandırma

Oğlan gerdek gecesinde kızını öldürerek cezalandırmak ister; fakat kız evden kaçar.

N 700. Tesadüfi karşılaşmalar

Terzi kızını farklı şehirde oğlanla karşılaşır; fakat oğlan kızını tanımaz. Böylece kızını defa da oğlanla birlikte olur ve ondan bazı nişanlar ister.

T 526. Çocuk sahibi olma

Terzinin kızını bu ilişkiler sonucunda iki oğlan, bir de kız çocuk doğurur.

H 80. Gıyretle tanıma

Padişahın oğlu başka bir kızla evlenmek üzereyken terzinin kızını çocuklarına oğlandan aldığı nişanları verir ve onları düğünne yollar.

T 102. Kahraman geri döner ve ilk sevgilisiyle evlenir

Çocuklar yanlarındaki kemer, bileklik ve saati gösterirler ve durumu anlayan padişahın oğlu tekrar terzinin kızıyla evlenir.

دېكەر, bu qız da نرگەن بۇننان, qarağının qızı. Gىننەر بىر گىلىنىڭ ئىدى qız ne
 middetdi gelip bura (گىننەر بىر گىلىنىڭ), bu meselem bura geleli başın yumۇپ;
 qarağının qızına دېدىكى ئىدى bi dene iyne qalıp, sen oxuma Quran, men گەلیم, bi
 ke başımı yuum, gelim Quran, bىع-hem oxuyax. Bu qız bunu قىلغان bu başın
 yua; qarağının qızı oxuyغان, bu دىگەن. Ölü دىگەن, tutغان bunu yaxasinnan, دېدى:
 bes, sen menimsen, men سەن. Bu xanım, bu qabağıcax gelen xanım گەلگەن bu
 bunun yaxasinnan tutupdı. دېدى: O سەن نەي؟ دېدى: O benim kenizimdi. Bu
 qarağının qızıdı, bu qabax geleni نىزىنى keniz نىزى Bunu keniz نىزى دېدى: Xob!
 Gىننەر بىر گىلىنىڭ; bular beyseb er arvat گەلگەن bazara, نىزىنىڭ libas alalar,
 دېدى: keniz sen ne istەن؟ دېدى: ağa, men ھەق sad istەمەن. دېدى: Yە, sen bir
 Allah, ne istەن؟ دېدى: Men bi dene seng-i sebir istەمەن. گەلگەن, bى on dene
 تىكەننىڭ سورۇش; biri دېدىكى بار, biri دېدىكى يوق; biri دېدىكى niya mende var, onu
 رەيىگە دېگەن adam, رەيىگە بېرىمەن adam onu ister. Alغان. دېدى: amma bunu he
 kese ەتە; o گەلگەن sen گەلسەن; veli sen onun نىزىنىڭ نىزىنىڭمەن. O
 دېگەن, دېگەن; ئىدى her derdi var, axırda دېگەن. Ya sen partda ya men
 دېگەن. xob, demir ki partdamıyax, o adam partdıyax; sen onda tutarsan o
 adamı. دېدى: Xob! Belە bu گەلگەن seng-i sebirى alغان bu xanıma.

Bu xanım گەلگەن, bir iki dene menzil گەلگەن, گەلگەن oturma orda, نىزىنىڭ نىزىنىڭ
 danışەر, دېدى: seng-i sebir, sen de sebir, men de sebir; گىننەر بىر گىلىنىڭ ئىدى,
 nenemنىڭ dedemنىڭ bi dene qızıydım. Seng-i sebir sen de sebir, men de sebir; bi dene
 quş geldi otdu qolumun دىگەن Qız گەلگەن seni نىزىنىڭ qismet olasan, qız گەلگەن seni
 نىزىنىڭ qismet olasan. Seng-i sebir sen de sebir, men de sebir; dedem nenem meni
 گەلگەن, diyar-be-diyar گەلگەن. Seng-i sebir sen de sebir, men de sebir; geldik bi dene
 qelağıye, qelağıye dedem el vırdı اغان, nenem el vırdı اغان, men el vırdım
 qapı اغان, men qaldım o نىزىنىڭ dede nenem qaldı bu نىزىنىڭ qapı kilitdendi. Qapı
 kilitdendi, men گەلگەن baxdım گەلگەن de her nemene istەن var; veli meselem
 نىزىنىڭ yuxarı başına bir مەنەت yatıp, نىزىنىڭ doludu iynedi sancax. Gىندە bi سەنەت oxudum
 bi iyne دېگەن, b, سەنەت oxudum bi sancax دېگەن; گەلگەن qapıdan qefle گەلگەن; ağacı
 ağaca bağladım; دېگەن baxdım گەلگەن qaraغىدى گەلگەن. دېدى: Xanım, olardan bi
 dene mene satarsام؟ دېدى: Yo, satmarıx. دېدى: Baba onun ağırı size pul ەتەم,
 qızıl ەتەم, bi dene mene verەن. Onun ağırı pulunan qızıl ەتەم, bi dene olardan
 aldım getdim; o xede oxudum buna da نىزىنىڭ getdim. دېدى: İndi sen burda قالغان, men

gəlim, bura geleli başımı yumamışam, başımı yuyum gelim, bə-hem o bi deneni de oxuyax dekek, ya diriler, ya dirilər ya da ki dıan de. Men gedip gelene bu qarağının qızı oxudi, bu dıan durdi ayağq, tuttu bunun yaxasinnan, dedi: arvat sen menimsen, men senün, men de geldim gırdım valla, bu bunu tutup yaxıyı girmaninnan dedi: sen menimsen, men senı.

- O senı neyındı?

- O benim kenizim.

İndi seng-i sebir ya sen partda ya men atdıkm. Seng-i sebir ya sen partda ya men atdıım; oğlan geldi tuttu bunun yaxıyı girmaninnan. Dedi: bes, sen e zehmetimi deken sensen. Qarağının qızın zıne keniz dedi, bunu zıne xanım dedi. Bu sefer dındıı dedi, bənin libas aldı. Olar yadı, işdi, mekanına gıdı, biz de burda qaldıx.

On G lnci Masalın Epizotları:

1. Bir adam ve hanımı vardır. Bu adam ve kadının ancak yıllar sonra bir kızları olur.
2. Kız beş yaşına gelir. Bu kız ellerini yıkamak için avluya çıkar ve bir kuş gelir kızın eline konar. Kuş, kıza sen bir ٱٱٱٱٱ ye kısmet olacaksın der.
3. Kız ٱٱٱٱٱ ok ٱٱٱٱٱ ve bunu ailesine anlatır. Ailesi malını mٱٱٱٱٱ satarak o evden uzaklaşır.
4. Aile bir evin ٱٱٱٱٱ gelir. Kızın anne ve babası kapıyı ٱٱٱٱٱ; ancak kapı ٱٱٱٱٱmaz. Kapıyı kız ٱٱٱٱٱ ve kapı ٱٱٱٱٱ. Kız ٱٱٱٱٱ girer; kapı kızın arkasından kilitlenir. Kızın anne ve babası dışarıda kalır.
5. Kız ٱٱٱٱٱde ٱٱٱٱٱ bir adamın yattığını ٱٱٱٱٱ. Kapının arkasından ailesine bu durumu anlatır ve onu bırakıp gitmelerini ister. Anne ve babası ağlayarak kızı bırakıp giderler.
6. Kız adamın başında Kurٱٱٱ okur ve her okuyuşunda bir iğne ٱٱٱeker; vakti geldiğinde namazını kılar. Kız bu işi her ٱٱٱٱٱ tekrarlar.
7. Kız evin ٱٱٱٱٱnden bir kervan ٱٱٱٱٱğını ٱٱٱٱٱ; bu kervanda ٱٱٱٱٱeneler bulunmaktadır. Kız kervandaki bir ٱٱٱٱٱene kızı kendisine hizmetٱٱٱı olarak alır.
8. Kız, adamın yanından saٱٱٱını yıkamak için ayrıldığında ٱٱٱٱٱene kıza Kurٱٱٱ ve iğneye dokunmamasını sٱٱyler. ٱٱٱٱٱene kız onu dinlemez ve Kurٱٱٱı okuyup kalan son iğneyi ٱٱٱeker. Adam dirilir ve ٱٱٱٱٱene kızı kendi hanımı zanneder.
9. ٱٱٱٱٱene kızı da diğ r kızı kendi hizmetٱٱٱısı olarak tanıtır. Kız bu duruma itiraz edemez.

10. Çingene kızı, adam ve diğer kız alışveriş için pazara giderler. Adam, hizmetçi olarak bildiği kıza da bir şeyler almak ister. Kız da bir sabırtaşı almak istediğini söyler.

11. Kız sabırtaşını alır ve bir köşeye giderek başından geçenleri anlatır. Taşa, ya sen anlatırsın ya ben anlatırım, der.

12. Adam, kızın konuşmalarını duyar ve gerekleri anlar. Kızı kendisine eş, çingene kızını da hizmetçi yapar. Adam ve kız mutlu bir şekilde yaşarlar.

On Ğlinci Masaldaki Epizotlar

N 825. 1. Çocuk sahibi olmayan kahramanlar

Uzun yıllar çocuk sahibi olamayan bir karı-koca vardır.

P 230. Anne- baba- çocuklar

Adam ve kadının yıllar sonra bir kız çocukları olur.

B 211. 3. Konuğankuğ

Beş yaşına gelen kızın elinin ٱٱٱne bir kuş konar ve ona ٱٱٱbirine nasip olacağını sٱٱyler.

N 111. 2. Kaderin görünüşü

Kızın anne ve babası kuşun sٱٱylediklerinden rahatsız olurlar ve evlerini terk edip başka bir yerde yaşamaya karar verirler.

M 101. Kaderin değıştişilmezliğı

Kızlarını kٱٱtٱٱ kadeşinden korumak isteyen aile bir evin ٱٱٱnegelir ve kapıyı ٱٱalar. Kızları ٱٱeri girince kapı yٱٱzlerine kapanır.

R 10. Esir olma

Kız bٱٱyٱٱ bir evde tutsak kalır.

E 0. Ölüm

Evin odalarından birinde ٱٱٱbiradam yatmaktadır.

V 308. Kur'an-ı Kerim okuma

Kız Kızı başında her gün Kur'an okur ve iğne diker.

V 56. Namaz

Evde tutsak kalan kız Kur'an okuduktan sonra namaz kılar.

K 850. Hileli oyunlar

Kız yoldan geçen bir kervandan kendisine yardım etmesi için Çingene bir kız alır; ancak Çingene, kızını aldatıp son iğneyi kendisi diker.

E 11. Dönüşle ile tekrar dirilme

Son iğne dikildikten sonra Kızı adam dirilir ve karşısında Çingene kızını getirir.

T 100. Evlenme

Adam kendisini diriltenin Çingene kızını olduğunu sanır ve onunla evlenir.

T 251. Çirret kadın

Çingene kızını, diğer kızını hizmetçi olarak tanıtır.

N 130. Çans ve kaderin değişimi

Kız pazara gittikleri bir kendisine bir sabırtaşı alır ve olanları taşı anlatır. Adam kızın anlattıklarını duyunca Çingene kızını boşar ve onunla evlenir.

On Üçüncü Masal⁶⁶

Biri var idi, biri yox idi, Allahdan qayret həf kes yox idi. Cenni cenni celaletə qarışdı, iki həfva gəng bir nəre qarışdı. Haralardan erz tıfım, ağanın qulluğunnan, xanımın buyurduğunən. Bi dene qız var idi, qız da pətışahun qızıydı. Gınnərni bir gıniolar, bunun kə herkes gələr, dedesi vəfmez. Gınnərni bir gıniolar, dedesi vəfmez, bu ıxar gəfər, bi dene atdarı var ımış, atun sıstıre bir dene xurcun salır, bir qedre pulu, qızılı gıntıre gəfər bi dene bir yolğuya; demeli ki meselem pulsuz. Kişi dıyer ki seni bi oğula verecem ki eslen ne şamı ola, ne civinde pulu ola. Dıyer: ıbi yo! Bu da qabaxca pulun gıntıpaxı. Bu qız ıx gəfər.

Bu ıx gəfər gedennen sorasına bu kişini ağılı huşu ndə dıymüş. Bu qız gəng qefle gəfər, dıneli ki şıkarvan gəfər ki gəfər şıkara. Dıf: Menim bu erimi de aparun. Dıf: Neydın? Ne (dıf) pul istəfem, ne vəfem; faqat bunu aparasuz ağıl ırgedes. Dıf: Biz onu aparammerik. Dıf: Xob, aparmıyın. Bu qız nəfın!? Gəfərbuna bir qedre pul vəf; bu oğlana istəf ağıl ırgede; axı ağılı yoxdu bi ke. Buna pul vəf, dıf: gəf filan bazarda, filan parıadan menəin al getigine. Dıf: Xob, ne dıfım? Dıf: Dınen kə alım, alım, alım, alım; ıxeri girdıni selam vəfğın. Selami de bilmir axı, hes zad bilməf Éle bə alım alım alım ıxeri girende dıf: Sıze salım. Bunı vırılla, bu pulu bunnan alılla. Pulu bunnan alılla, qeyidəf gəfırağılyə ağılyə. Dıf: Nedi? Dıf: Mennen pulu aldıla. Dıf: Sen ağıllı olğına; sen dıe selamıni elık, selamıni elıkım. Gəfə buna bir qedre pul vəf. Bu gəf gəf gəf ıxeri girende dıf: selamıni elık! Dıf: Elıkım selam Mehemed, xob bunu qabaxdan bize dıdını, knteyi de yəndıdın, ne istisen!? Dıf: O filan top parıadan mene bi top vəfgine. Bi top parıanı alı, gəf gel; da arvad sıntıni. Gıntı beləf qapıdan da qefle gəf. Dıf: Qardaş! Dıf: He!? Dıf: Qefle, hara gəf ınsılla. Dıf: meselem: Filan yəf gəfık şıkara. Dıf: Men sıze bu uşağı qoşuram, bunu da aparun. Beləf, bunu dıne qoşér, gəf gıntı.

Gəf gıntı, bir middet qalır bir middetden sonrasına, bir middet qalır, bir middetden sornəf dıf: nəfım? Dıf: Həf zad! Bu arvad nəf!? Bu da bi dene indı qarının ınde oturup, qarı da bi deyirmanı adamdı. Bunnan bu yəf alér.

⁶⁶ Bu masal, VI. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır. Anlatıcı masala herhangi bir ad vermediğinden, masal On Üçüncü Masal olarak adlandırılmaktadır.

Meselem ۛinde oturmۛıyıp ki, ۛzgenۛ ۛinde oturup, hem-ikerqan. Bu ۛi alۛr bu kişi gelene bunnan yۛ alۛ, saxtımın qeyirۛ iki ۛř mertebۛ, (bağışuın) hۛmile de olۛr kişi gelene doğer iki ۛř dene ۛşax, ikisin de oğlan. Belۛ, bu oğlan gelۛr gelennen sonrasına dۛdۛ Xob Alla, men bi dene yolۛunun ۛinde otumuşdum, benim arvadım nۛ-olub ۛzۛ ۛzۛne fikrۛ belۛ hemin bu qoca kişininۛ, qeşeg bi dest libas gۛyıp, eline de esۛ vۛyıp, bu qoca kişi oturup qapıda. Dۛdۛ nۛnım, ha yana gۛdim, o yana gۛdim, bu yana gۛdim; xob, ۛim yoxdı, arvadım burda yoxdı; men ha yana gۛmۛ baxۛ bu qoca kişi oturup qapıda. Dۛdۛ ki nedi Mehemed, neyۛin gezۛen!? dۛdۛ: valla, men gۛende bura bir deyirman ıdı, benim de bi dene arvadım var ıdı; indi bilmۛem arvadım hara ۛıxıp gۛlip, ۛm de segerdan dolanۛam. Dۛdۛ: ۛ bura senۛ arvadun ۛıdı, bunu arvadun dۛzeldıfıdı. Dۛdۛ: yalan dۛdۛen. Dۛdۛ: Valla! Belۛ, girۛ heyete, gۛnۛ qeşeng heyetde gۛlۛ baxۛlar, bۛlۛlۛ oxuyۛ, arvad da iki mertebe ۛ qeyirip, necۛ ne! Girۛ ۛeri, gۛnۛ belۛ arvad yatıb, bu qolunu ۛstۛnde bi dene ۛşax, bu qolunu ۛstۛnde bi dene ۛşax. Dۛdۛ a kۛpeyin qızı, men gۛlennen sora bu ۛşaxlarıۛ, vuracam bunu ya vuracam. Dۛdۛ: Xob, men gۛende bu mene pul vۛyıpdı, meni ağıla getiripdı, men nۛe bu arvadı vırımۛ Oyanۛ, oyanۛ arvat dۛdۛ: Mehemed! Dۛdۛ: He! Dۛdۛ: Bu ۛ senۛndi, bu ۛşaxlar da senۛndi; sen niye narahat olۛn!? Dۛdۛ: Valla! Dۛdۛ: Hele xeberۛn yoxdu, men bi dene de arvat getirۛem. Dۛdۛ: Xob, nۛniyek, gۛnۛve de qurban, arvaduva da qurban, gۛ geti. Gۛ bi dene de arvadı getirۛ; bunnan olۛriki denۛ. Olar yۛlı, işdi, o yana gۛdı; biz de burdۛ.

On Üçüncü Masalın Epizotları:

1. Padişahın bir kızı vardır. Bu kız çok güzeldir. Kıza sürekli gırcıler gelir; ancak kız hiçbirini istemez.
2. Kız evden kaçar. Bu kız, Mehmed adına geri zekalı bir genle tanışır ve evlenir.
3. Kız Mehmedin akıllanması için onu eğitmeye başlar. Ancak Mehmed çok zor akıllanır.
4. Kız ava giden bir kervana rastlar ve Mehmedin onlarla ava yollar.
5. Mehmed gidince kız oturdukları kühne değirmeni yıktırır ve güzel bir ev yaptırır.
6. Kız Mehmed gitmeden önce hamile kalır ve o gittiğinde iki oğlan doğurur.
7. Akıllı tam yerine gelmeyen Mehmed başka bir kadınla evlenerek geri döner ve ilk hanımını çocuklarla birlikte uyurken gırcı.
8. Mehmed hanımının başkasıyla birlikte olduğunu ve ondan çocuk doğurduğunu sanar. Mehmed hanımını dörmek ister.
9. Hanımı, çocukların da evin de kendisinin olduğunu söyler.
10. Mehmed, kendisi için her şeye katlanan hanımına iftira attığı için pişman olur. İki hanımıyla birlikte mutlu bir hayat sürer.

On Üçüncü Masaldaki Motifler

P 40. Padişahın kızları

Padişahın çok güzel bir kızı vardır.

T 121. 3. 1. Padişahın kızının, aşağı seviyeden bir erkekle evlenmesi

Kız kendisine gelen erkekleri istemez ve evden kaçıp aptal bir adamla evlenir.

J 1702. Aptal adam

Padişahın kızının evlendiği adam hiçbir işten anlamayan aptal bir adamdır.

H 502. Öğrenme imtihanı

Padişahın kızı kocasını eğitmek için onu bazı imtihanlardan geçirir.

P 414. Avcılık

Kız, yoldan geçen bir grup avcıdan kocasını da yanlarında götürmeleri için ricada bulunur.

T 145. Çok eğlenme

Avcılık yapan aptal, adam bir süre sonra eve başka bir kadınla evlenmiş olarak döner.

K 2110. Ğfıralar

Padişahın kızının bir çocuğu olur; ancak aptal adam çocuğun kendisinden olmadığını söyler.

T 200. Evlilik hayatı

Padişahın kızı çocuğun kendisinden olduğunu söyleyerek kocası ve kumasıyla yaşamaya razı olur.

On Dördüncü Masal⁶⁷

Qara Çuxa

Biri var ıdı, bir yoxud, qır-ez Allah; bi nefer var ıdı, bu ox kasıb ıdı; h cı yfire bilmirdi, nağada işlirdi; h zad artıra bilmirdi. Bu bir g dı Menim qara auxam hetmen yatıb, gecem qara auxamı tapam; grem bu harda yatıp ki meni işim qabağa gmir, h zad da yfire bilmirem. Hes zadı da yoxud, bi dene arpa nreyi qoydu, bi dene qeşeg cemtayısına; dı: arvad, mene xuda-fis. Dı: Kişi hara gdisen!? Dı: Men gfirem, qara auxamı tapam, her yanda olsa; gerek tapam onu.

Bu durd, yol başladı gti. Az gti, ox gti, bi qedir yol gti; gti, bir yolu girdi; qaranquluğ ıdı; gı bi dene qurt yolda firranır, yolun ında firranır. Dı: Ağa, hara gdisen sen; qurt bu adama dı!? Dı: valla, benim qara auxam bilmirem harda yatıb; gfirem qara auxamı tapam. Bu durdu; dı: ağa, be şens g tapsun (qurt dı); benim de orda bi erzimi ersen. Men qurdam; bir aydı e bu yolda firranıram, bi dene h zad rapammıram yiyem: acınnan da helak olmuşam, ne bi dene (zıden ırağ) it yiyemmirem, ne bi dene hıvan yiye bilmirem; e gicelm işem qalmışam bırda! Dı: baş ıde! Gti, gti. Gti, bir y yfıştı, gı bi dene qoca cı t s rı bırda; bına salam vıdı, Alla quat vıdı qocaya. Dı: Oğlum, hayana inşalla gdisen? Dı: Gfirem, qara auxamı tapam. Dı: Kirpitı var; bi dene menı!? Çumux ekderdi qoca. Dı: Belı! Dı: Onu get ge, bi dene umux ekim. Getti, kirpiti vıdı; bi dene umux ekdi bırda, t gı ekdi. Dı: Sen Allah; gdisen, qara auxun taftan; benim de erzemi e. dı: senı erzı nemenedi!? Dı: Menim erzem; odu ki bu zemi bi xelver buğdanun yıdı, indi bırda men ilde bu zemini ekirem; zı de k lıft-daram, h adım yoxti; ekirem, bu zemim dır-ha-dır qalla getirir; bu veset getimir; bınun cereyanı nemenedi!? Buğda ekirem bu zemiye; bu zemim dır-ha-dır buğda getirir; veseti getimir, bu da bir xelver buğdanun yıdı; gır bınun cereyanı nemenedi!? Dı: Baş ıde! Bırdan da xuda-fis ıdı, gti. Gti, bi dene yfıştı cengele; gı cenegelı bi dene ağaş var k nı ıonun altı, boşdı, ağaş ıyub, vesti qalı k nı; bi nefer orda yatı; dı: e şensim bu k nı oğludı yatıp bırda; bına bi dene ağaş vırdı; dı: bırda niye yatıfsan!? Menim, da lmuşüm, h zad yfire bilmirem; day ox_qede gezirem, işlirem; elaş yoxtu mene!

⁶⁷ Bu masal, I. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Dədi: Vırma meni; men senin şensim; tafdun menə, day durdum, şensin day getti; qə Qra əuxa yatıp bərdə. Dədi: Sen benim qara əuxamsan; bərdə niyə yatırsan!? Dədi: Men yuxuya gəlmişəm; day durdum, vırma meni, day senin bənnən sonra şensin getirecək, hər yerdə gələn; işün düz geleceək. Dədi: Hetmen!? Dədi: Hetmen.

- Day yatma ya!

Dədi: Yo, yatmaram! Qeyitti. Qeyitti geldi; bə şəhri gəldi, gərdən, şəhərin kanarında bə dənə iki mertebe saxtumən; bu saxtumanda bə dənə qız gezir;. Bu uzaxdan salam verdi bu qıza; bu eləyə aldı. Dədi: Xanım, men acam; niyə bilersən mənə bə nahar verəsən!? Dədi: Buyur ge yuxarı; niyə verəmərim! Bu gətirdi otağa, gərdən hə kim yoxtu, bə dənə qızdı bərdə. Getti, bə nahar verdi; dədi: hardan gelisen!? Dədi: Valla, benim qara əuxam yatmıştı. Gətim men, qara əuxamı bə dənə cengelde, bə dənə kənə ağacı altınnən taftım, bə dənə ağaş vırdım; durdi, dədi: Day durdum, şensim men, durdum, da meni vırma. pədu qeyitmişəm. Dədi: Sənə bə gərdən verəmərim; niyə bilersən!? Dədi: Niyə yiyemmerem; nemedi gərdən!? Dədi: Dədi: gərdən şensin durub; hemeşə durmaz qara əuxa; men bə dənə şahun qızıyam; benim ağam dənəyadan gəlir; hə kimsemiz de yoxu; indi, ge meni gəl; bu şəhrin patişahın niyəim seni, ol patişah; men de senin xanumun olum. Dədi: Gəldən!? Dədi: Men sənə dərən; şensin duruf da! Dədi: Lap qeşeg! Qızı bərdə aldı; qız getti, şah verdi bəni bərdə. Şah oldu; hay bir il, hay bir il, hay iki il, hay iki il, hay üç il; Allah, bəni bə dənə de oğlan verdi; bə qızdan. Çən bənnən ağlı yərmirdi, paxma adam ıdı, xoludı, hə zad annamırdı; bunun hə hənən o qabax ki fikri geldi başına; dədi: Baba, benim kənə başıma, bərdə niyə qalmışam, gəldim, men şahlığı nəylirəm; otumuşam bərdə zindan kimi, mat mat baxıram; gəldim dağlarda kasıblıq gəldim, dağlarda həyvan otarıram, mal otarıram, annən soğuş sular gəldim. pə.

- Qız, men gəldim!

Dədi: Hara yəldisen!? Dədi: Men bərdə qalmıram. Dədi: Bed-bax, şens hemeşə durmaz; gəl! Dədi: Yox, gəldim; uşağı da istemirəm. Qız əox dədi; o az qıttı.

- Gəldən! ?

Dədi: Belə! Gəldi, bənnən hənən o yolun libasın getti; dədi: indi soyun. Gəldirdi o libası; dədi: xoş gəldən; day sen yəneyin bilmedən bed-bax! Dədi: Nəyə, şensim duruf da. Geldi yəldi; gərdən qerine dən; hənən qoca gine

orda cı t s rı. (Veli qocanı da orda dı) Ona, dı Be şens, bi dene qoc bi c rı mene bu s n z dı. p, dı: G dersen ona d yersen ki sen o zemini ekisen, d n r-ha-d n r buğda yetirir; veset buğdanı getimir, o veset xez nedı; bi dene keleh var, onun da qapısı o kelehdendi; keleh yığılıp, daş; onu s n ker, xez nenin qapısı ordandı; o xezaneni ıxadar y r; ora xez nedı, odu getimir. Geldi, hemen qocaya darış geldi. qoca g r dı; h m bu adamdı, hemen adamdı gelir; amma bınun vez mzası evez olub, bedeni qabağa g lıb.

- Dostum bıra ge g r m!

Geldi. dı: ağa, sen hemen adam d n y s n; bi zaman g dırd n bırdan!? Dı: bel!

- Şens n tafd n!?

Dı: Bel; dede yandırdım, bi dene de ağaş vırdım. Dı: Meem erzemi d d n? Dı: Bel! Dı: Ne dı o!? Dı valla b dıb o qocaya d yersen ki o zemi d n r-ha-d n r buğda getirir, veset getimir; ora xez nedı, pul var orda; onun vesetine daş yığılıp (qedim keleh d yerdile daşa); onu s n ks n, qapısı ordandı; xazanani ıxatsın y n. Dı: Şens n getirip ki; ge, s n kek, cem y k, sennen qaradş olağ. Dı: Kişi, benim şansım durub; men xazanani n n nırem, men şah oldum, şahun qızın aldım, bıraxtım onu; şensim duruf da, men istemirem. Dı: Bed-bax, şens hemmeşe durmaz; ge bıra! Dı: İstemirem! Dı: Men şahlığı bıraxdım; men xazanani n n nırem! Dı: Ay bi-ğara ağlun yoxtu. Kişi s n h n; g r dı, ede, xez nedı; daraşdı, y dı, k n n cırdı. Bırdan da redd oldu; geldi y n ştı; hemen g r dı qurd e orda gicelenir; g r dı, qurd dı: qardaş!

- Bel

- Sen hem nı adam d n y d n; bi zamanı g dırd n!?

Dı: Bel! Dı: Menim erzemi d d n; taftun şens n!? Dı. Bel, bi dene de ağaş vırdım. Dı. Xob, tafd n, benim erzemi d d n? Dı: Bel! Dı: Ne dı şens n!? Dı: Valla, qurda d yersen ki sen n baxtun bağılanıftk; h b c rı sen n ovua h f zad gelmez y f sen; sen bi dene paxma adamı tap onu daraş yé, baxtu a nılsın. Dı: Alla k n mey nı ossun; da oldux sennen qardaş. Bu qurt fikr dı, dı b Men na xada axtarım, bınnan paxmasın tapım; e b nı y nım şensim a nılsın da; da bınnan paxma hardan tapacaam? p Dı: Men şah oldum, şahlığı bıraxtım, bi den de oğlumu bıraxtım; geldim, bi dene b c rı xez ne darış geldi, onu da bıraxtım. Dı b Da men

bınnan paxmasın hardan tapacaam!? Éle bınnı yıym, baxrım axılsın.پ Endile bi deriye, گشتی qurt bınnın qabağın kesti. Dahi: Qardaş qabağım!? Dahi: Valla, yoldaş, hay fikr kırem, sennen paxma tapa bilmerem; که seni yıym, baxtım axılsın! Day kişini yadı, baxtı axıldı.

On Dördüncü Masalın Epizotları:

1. Çok yoksul bir adam ve hanımı vardır. Bu adam ne yaparsa yapsın para artıramaz. Bunun ىzerine şansının bir yerlerde gizlendiğini düşünür ve onu aramaya ىıkar.

2. Adam yolda bir kurtla karşılaşır. Kurt, adama nereye gittiğini sorar. Adam da olayı anlatır. Bu kurt da yiyecek kimse bulamamaktadır ve aalıktan ىlmek ىzerebilir. Adamdan şansını bulursa kendisinin de dileğini arz etmesini ister. Adam bunu kabul eder ve oradan ayrılır.

3. Yoluna devam eden adam, tarlasını sىren bir ihtiyara rastlar, ona selam verir. İhtiyar adamın şansını bulmaya gittiğini öğrenir. O da kendi dileğini sىyler. İhtiyar adamın tarlasının ortasında o ne yaparsa yapsın ekin bitmemektedir. Şansını aramaya giden adamdan bu durumu aydınlatmasını ister. Adam bu isteği de kabul eder.

4. Adam bir ormana gelir. Burada ىi oyulmuş bir ağacın ىninde durur. Ağacın ىinde uyuyan adamın kendi şansını olduğunu anlar. Ona ağa dalıyla vurur, adamı uyandırır. Uyanan adam, senin şansın benim, beni buldun; artık işlerin dىzelecek, der. Şansını bulan adam oradan uzaklaşır.

5. Adam bir şehre gelir. Orada bir kız گىر, onunla selamlaşır. Kız bu adamı eve ىağırır, sohbet ederler. Adam başından geçenleri anlatır. Kız da şansının gerçekten axıldığını; ىnkى kendisinin bir şah kızı olduğunu sىyler. Adam şahın kızıyla evlenir.

6. Adamın şahın kızından bir oğlu olur. Ancak, adam burada sıkılır ve gitmek ister. Doğuştan beceriksiz ve aptal olan adam, hanımının sىzlerini dikkate almaz ve gider. Nasıl olsa şanslı olduğunu düşünerek yoluna devam eder.

7. Adam, ihtiyar adamın tarlasının önüne gelir. İhtiyar ona dileğini yerine getirip getirmediğini sorar. O da ihtiyarın tarlasının ortasın bir hazine olduğunu ve bu yüzden orada ekin bitmediğini anlatır. Tarlayı kazarlar ve hazineyi bulurlar. İhtiyar adam hazineyi onunla paylaşmak ister; ancak adam bunu da kabul etmez ve oradan ayrılır.

8. Adam, dönüş yolunda o kurtla karşılaşır. Kurda başından geçenleri anlatır. Kurt kendi dileğini sorduğunda ise, kurdun aptal birini yerse şansının açılacağını söyler. Bu adamın aptal olduğunu anlayan kurt da onu yer. Kurdun şansı açılır.

On Dördüncü Masaldaki Motifler

P 200. Aile

Çok yoksul bir adam ve karısı vardır.

J 34. 3. Gurbete çıkma

Yoksul adam şansını bulmak amacıyla evden ayrılır.

B 211. 2. 4. KonuÇankurt

Adam yolda aalıkıtan ٱlmek ٱı zere olan bir kurtla tanışır ve kurt, adamın şansını bulunca kendisine de yardım etmesini ister. Adam kurda yardım edeceğini sٱıleyerek onun yanından ayrılır.

P 411. Çiftçilik

Yoluna devam eden adam bir çifti ile karşılaşır. Çifti de adamdan şansını bulursa kendisine yardım etmesini ister.

N 130. ğans ve kaderin değıńmesi

Adam ormana geldiğinde ağacın altında uyuyakalmış şansını bulur ve onu uyandırır.

N440. Değerli sırların öğrenilmesi

Şans, adama yardım eder; ayrıca kurt ve çifti ile ilgili bir şeyler de sٱıyer.

L 161. Fakir adamın padişahkızı ile evlenmesi

Şansını bulan adam padişahın kızıyla evlenir.

J 1702. Aptal adam

Adam bu evlilikten bir süre sonra sıkılır ve zenginlik içindeki yaşamını bırakıp saraydan ayrılır.

N 500. Meydana çıkarılan sahipsiz hazine

Adam çiftinin yanına gelir ve tarlasının ortasında bir hazine olduğunu söyler. Çifti ve adam tarlayı kazarak hazineyi bulurlar; ancak adam hazineden pay almaz ve yoluna devam eder.

J 2350. Aptalların gevezeliği

Yolda kurtla karşılaşan adam kurda aptal birini yerse şansının yoluna gireceğini söyler.

E Ölüm

Kurt, adamı یدردیdan yer.

On BeGinci Masal⁶⁸

Şibicik

Biri var ıdı, biri yox ıdı; bi dene Şibicik var ıdı, bının bi idde yoldaşları var ıdı (axı qedim bىىكى kimin dىدى; merdىم qazdan, nefden istifade ىر ىلان; qedim odun olardı, گەلدە, dağlardan, ىللەrdən odunnarı qırıp getirerdile); bıların neneleri bir گىننەرى (hetta men ىزىمde her penşembeler medreseden gelerdik, گەلدەdik bu kendimizin qabağında o tikannarı, boğanaxlar (boğanax ىن ىbilisen de nemenedi), hette quzu ىن ىleri qırıp getirerdik, odun ىلدiler nenelerimiz, atardıla tendirde yanardı, ىن ىreg yprdıla, qaza pişirerdile) گىnderir oları oduna.

Bılar گەللە, geven qazılla; oğed qazılla, qazılla, tىم گىن batıncax. Bılar şeşelerin گىن batanda yığılla, şeşle bağılyıflar ىزleriyin, şeşelerin گىن ىر ىler, geliller kende; bىşle qaranquluğ olur day tapa bilmifler kendi; ne gēd gezifler, ىز kendlerin tapa bilmiller. Bılar گىن ىler ki bi yşden bi dene yşden ışığ gelir; bular o ışığın semtine گەlliller; qapını dىyduler, گىrdىler, bi nefer qapının dalınnan ىxtı; bının başında şaxı var, qulaxlar bir ىrdى, bının quyruğu da var; bilişler bu divdi. Bu div de ki insannan zid idi; bılar dıvet ىr ىşeriyeye; geliller ىşeriyeye, bılara şam zad vşir. Bılar qorxularınnan yatmıllar. Dىş: yatun; yş salır hersi ىşin, bıları yatırdır. Yatırdannan sonra dىş: dىş گىnrek; kim yatıptı, kim oyax? Bılar dىş: hamısı yatıp Şibicik oyax! Dىş: Şibicik niye oyaxtı!? Dىş: Şibicik گەler; ىşin nenesinin eziz-giramisidi, nenesi durardı, şamnan sor ىş bın ىşin qorqa qourardı, qorqa yiyerdi, girdikan ىşinen; odu ki bu yşniyipti o qorqaynan girdikanın, bu oyax qalıp! Durur dىş, bırdan ordan varıymış, indi yoxıymış; qorqa qourur, onnan sora girdekan ىşin sındırır: bılar hamısı yşşille, yatılla. Bi mıddetten sora div dىş gine: kim yatıptı, kim oyaxtı? Dىşler: hamı yatıp; Şibicik oyaxtı. Dىş: Şibicik niya oayaxdı axı!? Dىşle: Şibicik niye oyağ olacağ; bu yatannan sonra nenesi bın ىşin yarma kىnbesi, yarma pilo pişirerdi (qedim dىş bu surette olmazdı), yarma kىnbesi pişirerdi; bi dene onun başına toyuğ keserdi, qoyardı, sar yağ tىkerdi; Şibicik yiyerdi, onnan sonra yatardı.

Bu div durur, gine bılar ىşin o qezanı mىşeya ىr; toyuğ getirir kesir, yarma kىnbesi pişirir, sarı yağ tىr; bular yşşiller, yatıllar. Bir mıddetten sonra div dىş:

⁶⁸ Bu masal, VII. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

On BeGinci Masalın Epizotları:

1. Şibicik adında bir  ocuk ve onun arkadaşları vardır.
2. Bu  ocukların anneleri Şibicik ve arkadaşlarını odun toplamaya yollarlar. Toplanan odunlarla evin aydınlatma ve ısınma ihtiyaçları karşılanmaktadır.
3. Çocuklar ormana gidip çalı  ırpı toplar, odun keserler. Hava kararınca k ne dönmek için yola çıkarlar; ancak karanlıkta yollarını kaybederler.
4. Ormanda kaybolan çocuklar bir ışık g r rl r. Çocuklar ışığın geldiği yöne doğru giderler. Işığın geldiği evin önünde durup kapıyı çalarlar.
5. Kapıyı, koca kulaklı, boynuzlu ve kuyruklu bir dev  ar. Dev, çocukları eve davet eder ve onlara yemek verir.
6. Gece olunca dev onlara yatmaları için bir yer hazırlar. Çocuklar yatar; fakat korkudan uyuyamazlar.
7. Dev, kim uyuyor kim uyanık, diye sorar. Çocuklar, herkes uyudu, yalnız Şibicik uyanık, derler. Dev, Şibicik n neden uyumadığını sorar. Çocuklar da, Şibicik n annesi her ak am ona yatmadan önce kavurga ve ceviz içi yedirir, diyerek cevap verirler.
8. Dev, Şibicik için kavurga ve ceviz içi getirir. Şibicik bunları yer ve yatar.
9. Dev, kim uyuyor, kim uyanık, diye sorar. Çocuklar, herkes uyudu, Şibicik uyanık, der. Çünkü, Şibicik n annesi o uyuduktan sonra bir de yarma pilavı ve tavuk pi irir. Şibicik kalkıp bunları da yer.
10. Dev, pilav ve tavuk pi irir, üzerine tereyağ döker. Şibicik bunları yer ve yatar.

11. Dev, yine aynı soruyu sorar ve aynı cevabı alır. Diğer çocuklar da korkudan uyuyamamışlardır. Çocuklar Şibicik'insusadığını ve devin ona pından elekle su getirmesi gerektiğini söylerler.

12. Dev, pınarın kıyısına gelir, eleği doldurur. Ancak ne kadar uğraşsa da suyu dökmeden eve getiremez. Çok sinirlenen dev çocukları hemen yemeği düşünür. Eve gelir ve bağıarak çocukların kapıyı açmasını ister.

13. Evde devin canının bulunduğu bir şişe vardır. Çocuklar bu şişeyi bulurlar. Şibicik deve, içeri girerse bu şişeyi kıracağını söyler.

14. Dev korkar ve gidip bir köşede yatar. Çocuklar deve, yatıyor musun, uyuyor musun diye sürekli sorarlar. Dev sonunda uyuyakalır.

15. Çocuklar, dev uyuyunca bir yerden iki mil bulurlar. Devin gözlerini bunlarla kır ederler. Daha sonra çocukların her biri bir tarafa kaçar. Dev çocukların peşinden koşar; ama kır olduğu için onları yakalayamaz.

16. Çocuklar kye gelir ve bu durumu halka anlatırlar. Halk da devin bu durumunu gidip görür. Böylece halk devden kurtulmuş olur.

On BeGinci Masaldaki Motifler

J 1112. Becerikli oğlan

Şibicik adında bir çocuk ve arkadaşları ormana odun toplamaya giderler.

F 53. 6. 6. Devlerin evleri

Çocuklar ormanda kaybolurlar ve bir ev bulurlar.

F 531. 1. 1. Alnının ortasında tek gözü olan devler

Evde, alnının ortasında tek gözü olan kuyruklu kocaman bir dev yaşamaktadır.

G 334. Devin esiri olan insanlar

Dev, çocukları kandırarak eve davet eder ve onlara yemek pişirir.

K 500. Hile vasıtasıyla tehlike veya ölümden kazanç

Şibicik ve arkadaşları devin kendilerini yememesi için gece boyunca onu oyalarlar.

G 512. Devlerin öldürülmesi

Şibicik devin canının bulunduğu şişeyi kırmak istediği söyleyip onu korkutur. Çocuklar devı uyuttuktan sonra onun gözlerini çıkararak çıkarırlar.

On Altıncı Masal⁶⁹

Qonax geldi gərdi bi ağ saqqal kişi bi cavan oğlanın qulluğun tutur, muna xidmet kəşir, xidmet-gəzardı. Salam bed-az salam! Dədi: Be bu neyin kimidi, meni bu sirridən məhəşir; gərdi bu neyin kimidi, axı niyə bəşir olub!

dədi: qardaş! gənnerin bir gənidi, bahalıq oldu, xərək tapılmadı, ajlıq oldu. Ajlıq oldu, biz bi on nefer adam gədik (dədilər: xarişdə buğda və), buğda almağa dəşən. Gədik deryanın qırağında dədik: Ede, burda ne su var, kə deve gəcecek. Deveni vurdux deryə; suyun vesetine gəndə hammısı xərək, batdı deryə; Allah emr kədi, ağ yədi vırdı vırdı meni xəta o taya. Hamısı deryaya qerq oldu, həşvanat; tek xədim. O qede qaşdı qaşdı, gərdi ede! Bi dene bənək şəhr var; insi cinsi həş nemene burda yoxdu.

- Xudə! Bu nemenedi!?

Şəhri dolandım dolandım gərdi həş zat yoxdu, yəni xəməli, tək bazar sabuttı. Beter nəş vıradım; gərdi bi dene dəkanda nəş var; deryanın qırağıdı; xədim otum imaretin şədi; yanix qelbinen nəş vırdım. Ələ yanix qelbinen nəş vururdum; gərdi deryadan adam xədi el ayağı perelli; durdum bulara sarı qaxanda bular zən tək dehenze. Seher bi bəş gətdi bi qazma; gədim ordan bi quyu qazdım, bəş metir bi dene quyu qazdım; ağzına Şam şənən zaddan döşədim, elefi vədim otun şənə gəldim. Sabah gənorta tək vırdım, vırdım, vırdım; gərdi ay dad-ı bi-dad gəş xədi; kə yığışır oturanda biri gəppəlişən düşdü quyu. Durdum xədim; gədim, munu getdim. Muna başladım dil xərgetməyə, bu ancaq; lmedi, bi zenendi. Munnan zindigə kədim, xəndə qapını kilitdəşem qalır xərde. Doqquz ay, doqquz gənən sora Allah vədi, benim munnan bi oğlum oldu. Minur-i zaman Dolandı, aradan iki il, xə il gəmişdi gəldi bi oğludu oldu. Bularda bu gedeler yəkəlib elimnen tutub bu oğlannarı o yan bu yana aparıb. Meni anda vədi, dədi: Sennen meni yaradana! sen o işi gənən, meni məşir men de xəam gezem. Mene qəm vədi, itminan vədi, gəmiye deheze. Bi gən munu gəddi, gərdi yoğ gəmedi; kə bu oğlannarın elinnen tutub dolandır; amma ayağı zadı perellidi, eli perellidi. O vaxtı ki seher dolanırdım, gədim gərdi yoxdu; qırağa xəndə gərdi deheze yəşir; kə her oğlunun eli bir elinde atıldı dehebze; ha

⁶⁹ Bu masal, IV. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır. Anlatıcı masala herhengi bir ad vermediğinden, masal On Altıncı Masal olarak adlandırılmaktadır.

ﺁﻏﯩﺮﺩﯨﻢ ﻏﻪﺩﯨ. O qede aﻏﻼﺩﯨﻢ, dehez qıraﻏﯩ qﺎﺷﺪﯨﻢ, qﺎﺷﺪﯨﻢ bi dene adam vardı; qedim ucubınﯨx dﯩﻴﻪﺭﻣﯩﺸﻠﻪr, tek ﻏﻨﺰ dﯩﻴﻪﺭﻣﯩﺸﻠﻪr; bi naxır malı otarır; ﺁtanda meni ﻏﻨﺪﯨ.

- Ay beni-ﻏﻪﺩﻩﻡ! sinem tutulmuşdu, Allah seni hardan yﻏﯩﺮﺩﯨ?

Meni qoydu ﺁﻧﺘﻪﺳﯩﻨﻪ. Meni qoydu ﺁﻧﺘﻪyﻪ, malı otardı otardı, ﻏﻨ batanda apardı yﯩﻐﺪﯨ daﻏﯩn altına. Malı yﯩﻐﺪﯨ daﻏﯩn altına. Dﯩﻴﻪ: dﻪﺩﯨ: sinem tutlub, ﺁoxdan beni-ﻏﻪﺩﻩﻡ tapbırdım. Dﻪﻧﻪ; o ﺷﻪhrin o tek ﻏﻨﺰ imiﺷﻤﯩﺶ hamısı, hamısı o tek ﻏﻨﺰ imiﺷﻤﯩﺶ. Yﻛﻪ dam boyda daﺷﯩ getdi, ﻏﻨﺪﯨ damın qapısın aldı. Malın yﻏﺪﯨ sekgizin diri diri tutdu ﺷﯩﺸﻪ; oq qede cengelden qırıp quru aﻏﺎﻗﯩ yﯩﻐﯩp daﻏﯩn altına; ﺷﯩﺶ kimi qızartdı daraﺷﺪﯨ muna. Dﯩﻴﻪ: Beni-ﻏﻪﺩﻩﻡ! sen de yﻏﻪ, yazıqsan! Seni indi yﻏﻨﯩyecem seher yﻴﻪcem. Sene qurban olum! dﯩﻴﻪ: munu yﻏﺪﯨ, yatdı, kelleni atdı yﻏﻪ. Tek ﻏﻨﺰﯨ var bu boyda, alnında kasa yﻛﻪlige, ﺁox yﻛﻪ bi ﺷﻪydi. ﻏﻨﺪﯨ bu bﻛﻪ yuxluyb! Çıﻏﯩp oturmuşam, yﻏﺪﯨ yﻏﯩ, sekgiz yﻏﯩ de maldı; daﻏﯩn altı meqqﻪredi. Dﯩﻴﻪ: Dﻪﺩﯨ: bi ﺷﻪy ki bu meni yﻴﻪcek; munun bu tek ﻏﻨﺰﯨn ﺁıxartacaﻏﺎﻡ. Şiﺷﯩn bi qırﯩﻐﯩ var idi; getdim, qoydum kﻏﻨﻪ, ota; qefilden ﻏﻨﺪﯨ dﯩﻴﻪ: basdım o tek ﻏﻨﺰﯨnﻪ; ﻏﻨﺪﯨ, part ﻛﻪﺩﯨ, ﻏﻪﺩﯨ, deydi daﻏﺎ; bi cihne vurdu mal hﯩﺮﺩﯨ bﯩﺘﯩv; durdu o yana qﺎﺷﺪﯨ bu yana qﺎﺷﺪﯨﻢ, bu yana ﻏﻪﻟﻪnde o yana qﺎﺷﺪﯨﻢ, o yana ﻏﻪﻟﻪnde bu yana qﺎﺷﺪﯨﻢ; yol yoxdu hﻏﻪ yannan.

- Beni-ﻏﻪﺩﻩﻡ! babamnan vesiyﯩydi; beni-ﻏﻪﺩﻩﻡı harda tapdın orda yﻏﯩﺰﯨnﯩ eyimi yıxdım. Özﯩ eyimi yıxdım, sﻪn meni vurdurma ﺁıxdın.

Seherecen ﺁﻏﯩﺮﺩﯨ; ne bildise ıﺷﯩqlanıb geldi daﺷﯩ iteledi, daﺷ aﺷﺪﯨ; barmaqların bﻛﻪ daradı. Mal gelir ﻏﻏﯩr, hay mal gelir ﻏﻏﯩr, hay mal gelir ﻏﻏﯩr. ﻏﻨﺪﯨ da (dﯩﻴﻪ) mal qutarır, mal ﺁıxıb qutarır. Geldim bi yﻛﻪ pıxaﻏﯩm var idi; bi yﻛﻪ malın qıxınﯩn arasıynan, qıxınﯩn arasıynan (elin bﻛﻪ darﯩyb mal barmaqlarınﯩn arasından ﻏﻏﯩr), pıxaﻏﯩ havale ﻛﻪﺩﯨm muna, qalxdı o ﻏﻨyﻪ, mal dﯩﺸﺪﯨ yﻏﻪ; elin bﻛﻪ atanda qıxınﯩn arasınnan ﺁıxdım, ﻏﻪﺩﯨm o yanda ﻛﻪ he ﻛﻪﺩﯨm yıxıldım.

- Ay kﻏﻨﯩnﻏﻠu! Beni-ﻏﻪﺩﻩﻡ ﻏﻪﺩﺩﯨ.

Elin bﻛﻪ bil bura [2-3 metre yakınlıﻏﺎ] atacaﻏﯩ idi, elin atdı terminalcan, o yancan yﻏﻪ; bi de qaxanda dﯩﺸﺪﯨ deheze; dehez ﺁıxdı munun barasına [boynuna kadar]; qaldı ﺁﻏﯩra ﺁﻏﯩra, Allah ﺁox ﺷﯩkür, Allah ﺁox ﺷﯩkür! qﺎﺷﺪﯨﻢ. O qede qﺎﺷﺪﯨﻢ, ﻏﻨﺪﯨ ede bi dene ket var. Xudaya ﺁox ﺷﯩkür, qerib! ras geldim kenede. Dﯩﻴﻪ: ﻏﻨﺪﯨ bi dene ﺁadıralı avrad, gelin geldi. Dﯩﻴﻪ: dﻪﺩﯨ: bize qonaﻏﯩsan. Dﯩﻴﻪ:

Dədim: men qeribeyem. Dədi: gəe it olursan. Dədim: gəe adam it olar!? Dədi: buranın xasiyeti o cərdə, gəe bura it olar. Baba! nəe..!? Dədi: dədi: yox! gəe bura it olar. Dədi: dədi: onda senin işin qutardı.

- Be xanım men nəniyim?

Dədi: bu canda bi ağaş gətir, yəke ağaş var idi bulağın başında; əx o ağacın başında ot; geleni vur sehrecen; seher gətir ne qede adam alsen; sene deymiyecekler, ama gəe seni pişirib yəyecekler. He! dədi: gəe seni pişirib yəyecekler. Dədi: qaşdım, əxdım ağaca. Ağaşda əxdım, axşamnan biyez gəfənde (dədi) munun bi qaynənesi vardı hırduladı, hamısı oldu sertaseri it; daraşdılar ağaca; ağace nəni? Gemirir ağacı. Sehrecen (dədi) qalxanın vurdum düşdü, qalxanın vurdum düşdü, qalxanın vurdum düşdü; seher ağzı (dədi) munun yatalısın, şikestin hamısın yığdılar apardılar. Gətir o gelini bəyibler qıpqırmızı qan; yanı sen ırgedibsen əxıb ağaca, tarıf sen tənibsen əxıb ağaca. O gelin qıpqırmızı qandı. Dədi: dədim: ge, seni gətir qaxım, gəlek. Dədi: dədi: yox! bizim melmeket sizin melmeketdə res gelmez; men de gəlem dedemgile. Dədi: bu gelin o yana dedesigile ۵ Yolu aldım elime qax qaxasan.

- Allah əox şüküre yaxı qutardım! Allah əox şüküre, Allah əox şüküre! Xudəy əox şüküre yaxı qutardım. Gədim (dədi) bir ay yol gədim. Bir ay yol gədim, gədim gətir bi cıfci cı ekir.

- Selam eləkim.

- Eləkinə.

- Qardaş yorulmıyasan! Allah quat vətən!

Dədi: Sağ olasan.

Dədi: Dədi: Be qardaş! hardan gəlirsən?

Dədi: Dədim: Qeribeyem.

Dədi: Dədi: Gəe mənə qonağ ol.

Dədi: Dədim: Sizin bu melmeketin xasiyeti, tebi, nemenedi?

Dədi: Dədi: Gəzel.

Dədi: Dədim: Bura it olar?

Dədi: Dədi: Xəyir! Eslen bə bi şey yoxdu. Ora bi alahı kəver, alahı melmeketdi.

Meni (دەڭەز) axşam getdi evine. Axşam buları kilisasi var meni apardı kilisəyə. Dədi: Menim bu qonağım qeribedi, muna kəlmehlig kəlin. Dəhiler: evezinde sen ne vətən? Dədi: Men bi otağ vətrem. Ay evin avadan, evin avadan! Biri dədi: men bi tay kəz vətrem, biri dədi: men iki tay ferş vətrem, biri dədi: men bi des yorqan döşək vətrem, biri dədi men yəz min pul vətrem. O qede muna, ayağına yıǵdılar, bu kişi oldu ticaret. Kişi oldu ticaret, muna bu kişi de bi dam vətədi, bəke bi dam [kendi evi gibi]. Eyleşmişdi, dədi: seher cəmedkə, gələceyik burda tuman tənkecehler, şansuva hindi errik qız ǵıxa, gelin ǵıxa, qoca ǵıxa şansuva; bura tuman tənhdə vilayetidi.

- He qardaş! bəke bi iş olar. Dəh: dəhiler: bula həkedi, qalib şansa, indi bax da ne ǵıxacağ; meni de gətdə, gətədi kilsiya. Ama tumanı gəndən qucağ qucağ bacadan tənkalı. Elin atdı (dəh) iki tuman tutdu. iki tuman tutdu, gətdə, dəh: dədi: ge, gələk. Seherrerin (dəh) gərdə bi qoca ala sinni arvad geldi (her kesen tumanına nişan qoymuşumuş): Ay! men qonağın xanımiyam. Dədim: benim şansıma bax! Bi qoca arvad gelib ǵıxdı benim şansıma. Bu dərtdə gəni qaldı bənimci gəni bu məriz oldu.

- Ay Ebelfez! men ne cəniyecem!? Dəh: bu arvad oq qeder merizligi eşedd oldu, mənə geldi. Dəh: camaat yığıldı, heyif qonağ, yazıq qonağ! Gərdə həkə arvada ağlayan yoxdu, bəke hamı mənə ağladı. Ê be qardaş! men olmemişəm ki! Dəhiler: be senəni xanımun orda tek qalmıyacağ ki! buranın debidi; gerek zenən əlse; kişisin de qoyağ yanına, kişi əlse zenenin de. Be! senin xanımın, qoca arvad orda tek qalacəğ!?

- E! ne gəne qaldım men! nə qoca arvad tek qalacağ! Ede bəke bi biş olar!?

Dəh: dəhiler: həkedi. Dərtdə dənə məmur benim yanımda kəlik qoydular bu qaxar.

- Be seen qardaş! xanımin əldə xanımin orda, o dənyada tek qalacəğ bi!?

- E köpö oğlu! men nağayırım!?

Dəh: seher bu xanıma əldə, benim de əy ayımın ǵəreyin suyun yıǵdılar yanıma. Getdiler bi palaz boyda daşı aşırıdılar, gərdə qırx erşin quyu vurublar (gəlib yənin altın gəntəbiler), bəni, xermen boyda. Qeşeg bu məyidi sarıdılar, sarmadılar, tulladılar gətədi. Meni ipinen salladılar quyunun tehine. İpinen salladılar, ipi kesdiler. Gədim. Dəh: dədim: Xudə! men nəniyecem, ǵıxmalı dey; olardan

birin gəndim kaftara bi sımıgı iki sımıgı; kaftar nəni tepdi o meqqəriyə. Kaftar əpine meni əkir, yapışmışam kaftarın qıxınnan; elime bəf vəfərem əйнаğ ste; o vaqti meni ıxartdı, ezan vaqti əhdi ıxartdı nəle kaftar. Kaftar meni yəfın altınnan əhdi ıxartdı. Ancağ ışıqlanır, seher seher ezan .. O yana qaşdı, bu yana qaşdı; gərdim bi kişi su suvarırmış, seher ağzı munu yuxu tutub bəf vırıb vergana; munu uyxu tutub. Munun bəfın gəndim qaşdı. Gədim biyez qamalaqdan elefdən yığdı qoydum o meqqərenin ağzına; bəfınen qaza qaza, qaza qaza, qaza qaza qazıram; zım quyludu; torpağ zıyılıdı, torpağ. O vaqti gədim, ıxdım, gərdim bu patşahın qızının reyı kəf, bəhuş olub. Munun başın aldım dizimin ste; aynıdı oq qede meni dua kədi. Dəf: dədim: xanım! day qoxma! ıxacıyığ. Gənde bəf mətirdirt mətirbu meqqəreyi bəfınen gəldirem, əf əf gəldirem. Ede! aradan bi üş kəfmişdi, gərdim kaftar gelib daraşib nıye, yəf. Bəf gəndim zıyılıdım dəf: dədim: quş kimi ha, benim qışlarımnan mnhkem yapış, kaftar bizi əkib ıxardacağ. Cumdum kaftara bi bəf iki bəf bəf atdım yəfə yapışdı kaftarın qıxınnan. Day kanı tırkı gəltmişəm. Kaftar meqqəredən əkir, qız da yapışib benim qıxımnan; axşamnan bi az maz kəfmişdi ıxdı. Koldan kosdan dolduruğ, dədi: oğlan! beri ge. Oq qede Allahbədua kədi.

- Xudəya! zulumnan qutaran sensen, zulmetdən qutaran sensen, nırdən sensen, dirildən sensen, yaradan sensen.

Geldik qapını, hayat qapısını aşdı, dədi odu, tıylə nəldedi, ge burdan iki dene at yeherre. Hayatdan nənde tıylə var idi; dəf: elbehil iki dene at yeherredim; haşarnan qapını aşdı, gədi dene nə evleridi. Gərdim iki xurcun qırax qırax qızıl getdi; atın biriin ste bu aşdı, biriin ste men aşdı. Atı mindik, Allah, Mehemed, ya Eli sennen meded! zı qoyduğ. dədi: men bilirem, keşti hardan dehezi kəf beledem. Ordan kəf bəf melmeketimize, gəlecıyik. Geldik (dəf) deryanın qırağına, xurcunnarı da atdı keştiye, gemiye, atdarımızı da əkdik, zımı də, deryadan azca qalmışdı ıxağ (dəf) gərdim yədi sekgiz bu keştide cavan oğlan var ıdı. Bu xanıma baxdı baxdı, bu ona ne edi, o ona ne dədi, o ona ne dədi; birden meni tutdular, tereredilər atdılar deryəye. Meni atdılar deryəye. Əle deryaye düşəndə gərdim bi cavan oğlan meni tutdu. Dede qorxma, dede qorxma, dede qorxma, ağa qorxma; meni tutdu, gənde tutdu. Biri qaxdı ıxdı geştiye; ıxan nəfndi!? onların, o altı yədi adamın hamısın gəndi atdı deryəye. Çədi ıxatdı,

keştini bağladı ۛnde, bizim atımızı ۛ Dۛۛ: dۛۛi: ağa! meni tanıyırsۛn? Dۛۛ:
dۛۛim: yo!

- Ağa tanımırsۛn!?

- Dۛۛۛ: dۛۛim: yo.

- Dۛۛۛ: dۛۛi: henüz o su adamınnan ki, dehezde olan oğlan bizik. Bۛۛۛn
nenemiz dۛۛi:

Ağazı derye atacağlar (olar bilir), biz bu keştini gۛdۛۛۛk yolda, seni
atacağlar deheze; senin yolu gۛdۛۛۛk. Buların boynun qucaxlıyib, balaların ziyaret
ۛۛıb, ۛpۛşdۛ ۛrۛşdۛ. Dۛۛi: nenemizi su adam ۛzleri qoymur ۛine. Dۛۛۛer: Sen
saabunna bۛۛaze gelibsen. Sen gۛmişdin, gerek onnan hilliyet alۛdın; bizim dil;
o zenen boşanan kimi, hilliyet alۛdın. Dayan, gۛek nenemizi getirek. Dۛۛۛ:
munun biri otdu yanımda, şahın qızıynan otumuşuğ; o zaman (dۛۛۛ) gۛrdۛm, o su
adamı, o zeneni ki av tutmuşdum; onu getdiler. Geldi, boynumu qucağladı; o yan, bu
yan ۛ Deyۛ: Dۛۛim: gۛek. Dۛۛۛ: Dۛۛi: da ۛz vurmağınan. Hilliyet vۛdim. O
zenen boşanan kimi; halallaşdığ, hۛmmetdeşdik; oğlarımnan ۛpۛşdۛk, gۛrۛşdۛk, olar
atıldı deheze, biz de geldik bura. Hemin şahın qızıdı ki benim xanıımımdı. Ô mۛn
qocalmamışam, burda qalan qardaşım bۛe qocalıb, ağ sۛmek olub. Sağ olun, şad
yaşۛın. Allah sizden razı olsun, mۛrۛۛۛn ۛsin.

On Altıncı Masalın Epizotları:

1. Yolculuk yapan bir adam vardır. Bu adam bir evin önünden geçerken yaşlı bir adamın genç bir adama kulluk ettiğini görür.
2. Yolcu genç adama selam verir ve yaşlı adamın niçin kendisine hizmet ettiğini sorar. Genç adam başından geçenleri anlatmaya başlar.
3. Genç adam, bir zamanlar ülkelerinde kıtlık olduğunu ve arkadaşlarıyla birlikte başka bir ülkeye buğday aramaya gittiklerini söyler.
4. Genç adam yolculuk sırasında deniz kenarına gelir. Denizden eli ayağı perdeli olan bir kadın çıkar. Bu kadın denizaltındaki bir ülkeden gelmektedir. Adam, kadına dil öğretir ve onunla evlenir.
5. Genç adamın bu kadından iki çocuğu olur. Ancak, kadın adamdan izin almadan yanına çocuklarını da alarak yine denize döner. Adam arkalarından bağırır, ağlar; ancak kadın ve çocuklar geri dönmeyiz.
6. Adam göçmen bir şekilde dolaşırken karşısına tek göçmen bir adam çıkar. Tek göçmen adam, genç adamı ahtasına koyarak onu ülkesine götürür. Bu ülkede yaşayan herkes tek göçmendir.
7. Tek göçmen adam sığırları diri diri şişe geçirir, kızartır ve yer. Genç adama, kendisini de ertesi gün yiyeceğini söyler.
8. Genç adam, gece yarısı bir şiş bularak tek göçmen adamın göçmenliğini çıkarır, onu kır eder. Oradan çıkar ve bir köye gelir.
9. Adam geldiği köyde bir gelinle karşılaşır. Gelin, o köyün erkeklerinin gece olunca köpeğe dönüşüklerini söyler ve adamı uyarır. Adama, ağaçta yatmasını ve kendisini korumasını söyler.

10. Adam, gece ağahta yatar. Gelinin sınılediği gibi erkekler kınpeğe dınüşürler ve ağahtaki adamı yemeğe alışırlar. Adam da onların doğunu dıdını.

11. Ertesi gün kın halkı, bu durumu adama anlattığı için gelini dınver. Adam geline kendisiyle birlikte kaınmasını ınnerir; ancak gelin kabul etmez. Adam kından ayrılır.

12. Bir aylık bir yolculuktan sonra genç adam yolda bir çiftiyle karşılaşır. Çifti ona acır ve adamı kiliseye gıtırır. Kilisedeki insanlar ona ev, halı, yorgan ve para verirler.

13. Bu yere Tuman Dıktı vilayeti denmektedir. Kilisedeki insanlar, adama ne isterse gerıkleşeceğini sınılerler. Adam da evlenebileceği bir kadın ister.

14. Ertesi gün yaşlı bir kadın ıkıp gelir ve kendisinin adamın kısmeti olduğunu sınıler. Adam istemeyerek de olsa bu kadınla evlenir.

15. Yaşlı kadın bir süre sonra ır. Kını adetı olduğu zere, adamı da kadınla birlikte gınmerler.

16. Adam yeraltında bir kızla tanışır. Bu kızın da kocası ılmüştür ve onu da buraya gımmüşlerdir. Kız babasının şah olduğunu sınıler ve adama, şahın onun bu durumda olduğunu bilmediğini anlatır.

17. Adam ve şahın kızı yeraltından bir sansarın yardımıyla ıkıkarlar.

18. Memleketlerine dınmek için bir gemiye binerler. Bu gemideki on delikanlı, şahın kızını beğenerek adamı gemiden atar. Adam boğulmak zereyken denizden iki kişi ıkıkar ve onu kurtarır.

19. Denizden çıkan bu kişiler adamın oğullarıdır. Bu ocuklar, annelerinin kocasından izinsiz geri döndüğü için deniz halkı tarafından kabul edilmediğini söylerler. Adamın annesini boşamasını isterler. Adam da memnuniyetle kadını boşar.

20. Genç adam şahın kızıyla evlenir. İki birlihte adamın ılkesine gelirler. Adam bu maceraları yaşadığı süre içinde hiç yaşlanmamıştır; ancak kardeşi epeyce yaşlanmıştır.

21. Genç adam, işin aslını bu şekilde yolcuya ıklar.

On Altıncı Masaldaki Motifler

N 700. Tesadüfi karşılaşmalar

Yolculuk yapan adam, bir evde yaşlı adamın genç adama hizmet ettiğini görünce şaşırır ve genç adama bunun nedenini sorar.

H 11. 1. Bağıtan geçeni hikaye etme

Genç adam başından geçenleri yolcuya anlatır.

J 34. 3. Gurbete çıkma

Genç adam ve arkadaşları ülkelerinde kıtlık olduğu için gurbete çıkarlar.

D 81. Deniz kızı

Adam, eli yaralı bir deniz kızıyla karşılaşır.

T 100. Evlenme

Genç adam deniz kızıyla evlenir.

T 526. Çocuk sahibi olma

Genç adamın iki oğlu olur.

R 100.-199. Kaçmalar

Denizden gelen kadın çocuklarını da alıp denize geri döner.

F 500. Olağanüstü kiGi

Genx adam tek gznı bir adamla tanışır ve kendisini yemek isteyen adamı ıldırır

J 155. 4. Kadının nasihatı

Bir başka ıkede adam, genx bir kadınla tanışır ve kadın adamı ıkedeki adamların geceleri kpek olduğunu syleyerek uyarır.

D 621. 1. 1. Gündüz insan, gece hayvan olma

Genx adam, gece kpeğe dönüşen adamların oğunu ıldırır.

V 110. Gıadet yeri

Genx adam bir vilayete gelir ve cemaat onu dileklerinin kabul olması için kiliseye gtırır.

T 100. Evlenme

Adam evlenmek istediğini söyler; ancak genx bir kadın yerine karşısına yaşlı bir kadın ıkar ve onunla evlenir.

E Ölüm

Yaşlı kadın bir sıre sonra ıdır.

P 600. Gelenekler

Kasabanın adeti ızine evli ıiftlerden biri ıldınde eşi de onunla diri diri gtırır. Genx adamı kadınla birlikte gtırır.

N 700. Tesadüfi karGıGnalar

Genâ adam, yeraltında kendisi gibi tutsak olan şahın kızıyla tanışır.

B 435. Yardımcı vahGı hayvanlar

Yeraltında yaşayan ve انی eti yiyen sansar sayesinde genâ adam ve şahın kızı yeryزیne ائکارlar.

Z 71. Formel sayılar

Gemide bulunan ve şahın kızını beğenen on erkek genâ adamı denize atar.

N 800. Yardımcılar

Genâ adamı denizde yaşayan iki oğlu kurtarır.

P 210. Karı-koca

Genâ adamın اءocukları annesinin henیز boşanmadığı için deniz halkı tarafından dışlandığını سۆyler ve adam karısını boşar.

T 100. Evlenme

Genâ adam, şahın kızıyla evlenir ve evine dۆner.

J 330. Kaybetme ve kazanmalar

Genâ adam yolcuya kendisinin bu yolculukta yaşlanmadığını, kardeşinin yaşlandığını سۆyleyerek durumu اءıklar.

On Yedinci Masal⁷⁰

Xoruz-u Neqel-xu

Günnerün bir günü bi dene pəşə var ıdı; minin qıx dene xanımı var ıdı. Minin qıx dene xanımı var ıdı; bu qıx dene xanımnan həf birinin evlatı yoxudu. Şah bi günü destər vətədi vezir vekile:

- Günü, dolanın bi dene mən için xanım tapın, ya əoban ola, ya kasıb ola; bilexire buların qızlarınan ola.

Vezirnen vekil düşdüle ketdere, bu yana, o yana, o yana, bu yana; geldile, dətəle: Bi dene əoban vətə, əobanın bi dene qızı vətə; yaxın esil qızdı. Geldile bu əobanın qapısına. Gündəle, belə, əobanın bi dene qızı var; dətəle: əoban qardaş! Dətəle: Belə Dətəle: Şah bizi gəndərək:

- Qızuvu vətəsen mene.

Dətəle: Menim qızım şahın layağı dən. Siz mene meskərə vətəş, şah benim qızımı almaz, şahın qıx dene xanımı var. Dətəle: var, var da; qıx dene xanımnan həf birinnen evlat olmə; belke senün qızunnan evlat oldu. Dətəle: bə yoxdu, gənün şaha dətən, her moqə aparə; gelsin aparsın. Günnerün bir günü oldu, geldile, şaha dətəle. Şah dətəle: gənün, əobana neme verecehsən verən; neme alacax vətən; alun qızı, getirən. Geldile, əobanın qərar-dadın, aməlın, filanın vətədiler, qızı bezedile, gətdilə; apardıla, təhvil vətədile şah. Bu bir maddet bu əobanın qızıynan zindigə dətədi. Alalh bu əobanın qızınan muna evlat vətədi. Bu bə-i hemli oldu, bala bala bu istedi bə-i hemlisin yə qoya; şah dətəle: bə gənün; benim xanımmı istə bə-i hemlisin yə qoya; gənün (vezir, vekile dətə) şəhərreri dolanın, gənün yaxın mama, yaxın qəbile harda var; tapun getirün. Bular gətədilər. Bu şahın bi dene qeynənesi vardı, bən arvadınun nənəsi durədi; dətəle: bə, gətərih biz, şah bizi gəndərip bi dene mənəyin, getireh, bu arvadı doğuzdura. Dətəle: gənün, şaha dətən (şahın qeynənesi dətədi):

- Biz qıx nefer; qıx dene xanımdur, bi dene mən; qıx bir nefer bə bi layaqəti, bi dene arvadı doğuzdura bilmək, gətərsən getdər!

Şaha munu dətəle. Şah dətəle: Xob, bə yoxdu; qəlbərinə gələr; gənün təhvil vətən bunu doğuzdursun. Getdile bu şahın hemun qeynənesinen munun nə qızın.

⁷⁰ Bu masal, VIII. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Bu arvadın qızı, qızın qızı, qızın qızı, bu çobanın qızın beyseb doğuzdura. Gəldi çobanın qızının yanına, bala bala, bala bala; şah da kəlaləfirengide dolanmış, bolqund:

- Na vaxt muştuluqdu gəl, mənə muşlux ver.

Belə, bu arvad doğuzdu, çobanın qızı doğuzdu bir oğlan, bir qız; oğlanın da bir qız, qızın da bir qız, qızın da bir qız; bir oğlan, bir qız. Bu şahın qeynəsi gəldi, ay oğlan, bu şah oğlaanan qızı gətirəcək, çoban qızı ki doğup buları; bu qız dənə arvadın hamısını biraxacaq. Nəniyə, qızına de, nəniyə!? Qız dedi: Nene, mən ne bilim, mən bilmədim, sen gətir nəniyəcehsən! Gəldi, tabaxdan bir bəkiyi gətirdi, xıyabana, tengeyə; bir alabaş, alabaş, qarabaş, qarabaş dedi; bi dənə (bağış) qancığ it gəldi bu arvadın yaana, bu çobanı atdı bu qancığ ite. Bu qancığ it bu çobanı gətirdi, qeyitdi; bu arvad düşdü munun dalına; gətirdi, ham bu it dedi, girdi bi kalaviyə, gətirdi burda balalayıp üç dənə. Bu kəhənlərinən iki dənə gətirdi (sən o hilededi ye!), munun kəhənlərinən iki dənə gətirdi, gətirdi; arvadın burda uşağın muşağın beledi, apardı, gizlətdi, arvadı apardı ayrı menzilə; bu kəhənləri beledi bu arvad doğan verə, villedi bura. Şah da ordan dolanmış, qız ki xəber verdi munun neyi oldu. Vəzir gəldi, dedi: Ay xala, ay bacı, şahın neyi oldu? Dedi: neyi olacaq, çoban qızın nənə olar!? İki dənə it gətirdi. Dedi: Yox bə ye! Arvad da it gətirəcək!? Dedi: Çoban qızın nənə it gətirənən sovay nənə olar, həmişə gələr bayıra çoban. Qeyitdi, dedi, şah dedi: Valla, hal-i qeziyə budu. Şah dedi: Gəlin, hamun arvadı, aparun, filan yerdə bi dənə quyu var, tepesi sədə salun quuya, çobanın qızın. İt gətirəcək! Bu sefer bu çobanın qızının da xəberi yoxtu; bu dedi, it gətirdi qoydu munu yərinə, uşaqların yərinə. Geldilər, bu çobanın qızın apardılar; bi dənə quyu var ıdı; tepesi sədə saldı, dedi quuya, gətirdi; quyunun elli metir derinliyi. Gəldi quuya, bu arvad nəniyə!? Bu arvad bu uşaqları beledi, dedi, iki dənə çobanı bəy yondurdu, gətirdi, ikisin də qoydu bi dənə çəbən, çəbənə muşampaladı berkitdi, bu yan o yanın berkitdi, dəzətdi çobanı apardı, kəndə tənədi ağaya. Tənədi ağay, bu uşaqları ağay gətirdi. Uşaqları ağay gətirdi, dedi.

Gəlin bir qız bi dənə tacır gətirdi xeridə, gəldi ağayın qırağında besab verdi xeridə devənən. Gətirdi, bi dənə çəbə gəlib adada dayanıb bi dənə kəndə, gətirdi. Çırmandı, dedi; çəbənə verdi, gətirdi quruluğa. Çəbənə verdi, gətirdi ho, çəbə ağırda. Çəbənə gətirdi, day xeridə gətirdi, çəbənə qoydu develəri

سدىنى getdi cəbeni. Cəbeni getdi; dahi: arvad! Dahi: He! Dahi: Şansımız durup. Dahi: Nemenedi? Dahi: Bi dene cəbe tapmışam; bizim dnyletimiz yoxtu; axacıyx, şert fityek, dnylet olsa bu cəbede, senı (arvada dahi); evlat olsa, benim. Arvat dahi: xob, senı de evladun yoxtu, benim de evlat olsa, şerik; dnylet de olsa, şerik. Cəbeni aşdıla, gırdıle bir oğlan bir qız, bu barmağın salıb onun ağzına, o barmağın salıb onun ağzına; qeşeh sorfala birbirin. Uşaxları cəbeden ındıartdıla. Uşaxları getdile menzile. Menzilde hay bir gı, iki gı, hay bir ay ay, il dolandı ay başa geldi, ay dolandı il başa geldi, uşaxlar reskde oldu, uşaxlara ad qoydu, oğlana qoydula Mehemed, qıza da qoydula Zerint. Bu sefer nınedi! Bu uşaxları qoydu medresiye. Uşaxlar gıdi medresiye geldi, gıdi medresiye geldi, gıdi medresiye geldi; ykeldılar, hedd-i teflih oldula, anladılar. Gırdıler, bu medresede bu uşaxlar bulara dıfı: Ay dedesiz, ay nenesiz! Siz dedesizsı, siz nenesizsı, siz tapbasuz, sizı dede nenı yoxta. Bu uşaxları bı ayığ edile bu uşaxları, medrese uşağı; bu uşaxlar geldi axşam ıf, qaş qabağın salladıla. Qaş qabaxların salladıla; bunun dedesinen nenesi geldi, dahi: bala, niye qaş qabağuzu sallıbsuz, her gı bu cırdıydüz!? Niya qabağuzu sallıbsuz!? Dahi: nene! Dahi: bel!Dahi: size bir and vıccık; biz eylan hedd-i teflih olmuşuğ, bizim zehmetimizi dekıbsı, bizi hedd-i teflih ıfıbsı, medresiye qoyubsuz; bize axı medrese uşağı ıfıf: sizı dedı yoxdu, nenı yoxdu, siz tapbasuz. Arvad qeyirdi, erine dahi: kişi dımedim, ızge ıvlat sene ıvlat olmaz, anladıla, gıfıfın. Her yıden xeber geldi, ıfıtdılar; ızge ıvlat adama ıvlat olmaz. Bu kişi qeyitdi: xob, Mehemed! Dahi: bel!Dahi: düz, siz tapbasuz, men sizi tapbışam, siz bizim bıfımızden gelıfıbsı. Sizi men tapbışam, elan nıf illerdi, sizi bıyıtıtmüşem, ykeltmişem, medresiye qoymuşam, eylan anıfıbsuz; eylan hıfıfı, men sizi reddıfıyem gıdesı, uşağsuz, gıdebilmesı.

- Yox ata! Sen ındıreyi bize halal ıf, ville, qoy, biz gıdek. Gıdek, belke; nene dedemizi tafdıx.

Dahi: xob, ıfıbi yoxdu, qalsın sabıya. Bular qaldı sabıya, saba day bular medresiye gıfımedi. Dıfıle: Atacan, gelesen, ındıreyı bize halal ıfıyesen, bizi villıyesen. Dahi: xob, ıfıbi yoxdu Mehemed, gıfıfıfı; amma men size vesiyet ıfıfım; bu qırmızı atı sen min, o qere atı bu minsin, bacı qardaş ıkı de merdne libası gıfı, qız atdan zenne libası gıfısin, sıden merdne libas, sen de merdne

libası gey, bu tıfengi de salun diynuza. Geldi, Allahı tevekkeli belke dede neni tapduz; veli men size vesiyet verem; bu at her yede elin vırdı yed, orda eni, orda qalun, geydi, atın sını baxu! Az geydes, ox geydes, her yede bu at elin vırdı yed, orda qalan. Bular dede nenelerinnen xudafislig ediler, mindile atdarı, bala bala geldile. Az geldile, ox geldile; bir qedri yol geldile. Geldile, xıdila; meselem bizim Berende ye geleceg idile, yuxarda Girveser var, imen-gah var, orda; bu ket gınde bu at elin vırır yed. Elin yed vıranda bu Mehemed bi qemai vırdı ata: kın poyun malı, odı ket, odı şehir; at yatdı. At yatdı; qız dedi: qardaş, niya vırırsan!? Demiz bize neme dedi! dedi: at her yede elin vırdı yed, orda qalun. dedi: xob, bi yoxtu. Çekildile, bi kenar quşede, burda qaldılar. Atdarın tıyle mıxısın vırdıla yed burda qaldılar. Bı oğlan tıfengi saldı diynine, geydi, şıkar ovladı, getdi, bu qız burda pişirdi, burda yedile, işdılar. Qız da bıydı, bıydı, ne gınehligde. Bu Berende meselem; cıydı, axşam geydile cıte, sıb geydile, gıydile, burda bi qız vırdı, qız bıydı ki yed, işme xetd-i xaline, gı cemaline tamaşa ed. Qızın şôqunnan, gınehlighinnen cıte gıle bilmıydile, qaldıla, tamaşa edile, axşam qeyidıdiler kende. Şah damda geıydı; gırdı olan bu cıy sıb gıley, beyseb cıte gıle, axşam gelı, gı toxumun getirı. Seslendi, ket-xudaya dedi: ay ketxuda! Gı bu cıylere dınen bıydı, niye toxumuzu geyterı, getirı, niye ekmı? Gıdile, bulara dedile. Bular dedi: şaha dınen Bizik, gıyrik, axşam qeyd gelıyrik, sen gı, gı; hı gelmesen. Şah bir gı nınedi!? Vezirin gıtdı, vekılın, derbiş libası gıydı, mindile atdarı gıdıl, hemun yede bu qızı gırdı. Hemun yede bu qızı gırdı, bi dıyrdile, geldile bu qızın yaana; şah qeyitdi: Qız! dedi: bel dedi: sen neıngıresen burda. dedi: valla, men burda düşergahdı, geldim, düşdım burda.

- Senın adamın var, neyin var?

dedi: He, adamım var bir dene.

- Hara gıdip?

dedi: gıdip bayıra, axşam gelecek. Xılek qaldıla, qalannan sonra bular qeyitdiler, geldılar. Şehre gelende, şah sını vırdı yed lal oldu. Şah sını vırdı yed lal oldu; hay dıktır getdile, hay vekil getdile, hay neme edile, şah danışmadı. Bi dene dıktır gıdile, tapdıla, getdile; dıktır munu muayna edı; dedi: bu qı vırıb munun başına; gerek dayra zurna, tar balaban vırası, bu aynıya. Gıdile, sıq

getdile, sızendiyən zadınan mını ayıxdırdıla, bu oyandı, dile geldi. دله: qıble
 clem sağ olsun, niye bacesen!? دله: valla, filan yəde bir qız gənmüşəm; eger eri ola,
 eger hər neyi ola, onu mən için almasuz; men llem, gerek onu mən için alasuz.
 Tamam həməni işitdi bu hikəyeti, cereyanı, bu məcaranı həməni işitdi, bının bı arvatdarı
 da işitdi, mının bı qeynənesi de işitdi şah gəlib orda bir qız gərib. Bir gün şah gəle
 adam gənderdi; gərdə hə, bu qızın adamı yanında; salam verdi, gəldi, eyleşdi.
 دله: valla, meni şah gənderib bura; bilməyrem bu sənə bacundu, arvadundu,
 neyundu; şah gelip, burda münü gərip qeyidib; indi dənəyə gəreg onu mən için
 alasuz. دله: şah dənəyə üş gərdə mənə vax versin; onnan sonra
 cavab vermə. Bu hemun qasid qeyitdi. Qasid qeyitdi, geldi. Bının bı qeynənesi
 işitdi bu sənə. Bının bı qeynənesi bi des libas gəydi, yavaş yavaş gəldi hemun bu
 qızın yaana. Gəldi bu qızın yaana, oğlan bayıra gəlmişdi; qıza baxdı, gərdə hə, bu
 hemun qızdı ki belege belemişdi, cəbeye qoyub, atmışdı deyaya, bu hemun qızdı.
 bu hemun qızdı, tapılıb gələn, day bizi paymal oləcəkdir. دله: qızım! دله: Bel! دله:
 Sənə erən var, qardaşın var, neun var? دله: Bi dene qardaşım var. Bu barmağın
 dişledi. دله: onun da burasında xal var. دله: belə onun da burasında xal var. Bala
 bi menzil dənəltmişdile, kelekden yığmışdı; bu bu yan o yana baxdı; دله: qızım.
 دله: belə. دله: həyif sizni bu balaca menzilə, dənəldibsi, burda oturubsuz!
 دله: nemedi, nemesi həyif!? دله: burda bi dene bağ var; Ağlar-Gülər bağı
 dənəlle. Ol bağda bi dene ağlar-gülər ağacı var, alma ağacı; biri ağlar biri gülər. O
 almaları dere qardaşun, getire, birin bərdə qoyasuz, birin orda; bu ağlıya o gülə bu
 ağlıya o gülə; sizni menzil yaxşı tekml ol. دله: Ağlar-Gülər bağıdır? دله: belə!
 Sen dənə; diblərin bağıdır; istə mını gənder. Bu arvat qeyitdi. Oğlan axşam
 bayırdan geldi, gərdə bacısı bəkdə. دله: bacı niyə bəkdən!? دله: valla, bi
 dene qarı geldi bura, menim yanıma bəyün, mennen hem-sənəbet oldu; دله: filan
 yəde bi dene bağ var, orda iki ağacı alma var, biri ağ, biri gül; biri ağ, biri
 gül, onun almalarının iki dene getsi, burda qoyasuz; day məcehhes olarsız.
 دله: bəybi yoxdu, gələrem, getirrem. Gəle yatdı, seher durdu, atın mindi gəle;
 gəldi, yolda gərdə hə, bi nefer şəxs dayanıp yolda. دله: Mehmed! دله: belə!
 دله: gəlsən Ağlar-Gülər bağına!? دله: beləyə, gələyrem Ağlar-Gülər bağına.
 دله: İbrahim, axırundu ya, mənə gəlsən e! دله: be ağa, neme yim!? دله:
 mənə gəlsən, meem sənəmə baxarsan!? دله: belə, niyə baxmam! دله: Qeyit

bazara, qeyit bazara, ağaşdan bi dene izgilet al, ağaşdan libas yap, gel, گە o baġâ, ağacına ey, derginen; eger istiyesen گەرسەن, diblerin baġıdı, seni گە el-be-hel paymal گەlle. Bu qetirdi, geldi, گەldi bazara, bi dene ağaşdan libas yondurdu, libas گەldi ayaġına. Bu sefer bi dene izgile aldı eline. Geldi, mindi atı, geldi hemun yە گەrdی hە, hemun adam گە burda dayanıb; dەdi: ibrahım! Dەdi: hە! Dەdi: he m cehhezsn, گەrsەn. Gەrsen, alma ağacının dibinde dayanısan, baġa گەmesen e, dibinde dayanısan, izgileni uzadısan almayع eyersen, derersen; maba elن گەrsedesen e, o baġda adam vardı, hay salalla, qırx haramılar seni daldan tutع. Mehmed nەnedi!? Mehmed geldi atınan, geldi, baxdı, گەrdی; ay oġlan, iki ağa alma var, biri bە ağladı, biri یەلای. Bu sefer bu izgileni uzatdı, eydi, birin dere; bi dene uşax vardı, seslendi: ay ağع ağac almanı derdi. Dەdi: e xeperin biri xeper ağa da almanı derە!? Dەdi: valla, ağac almanı derdi. Dەdi: xeperin biri xeper, fuzul danışma, ağac almanı dermez. Bu onların behesine elin uzatdı bu sefer. Qolun xırmadı, elin uzatdı, almanı derdi. Dەdi: ay ağa el almanı derdi bu sefer. El almanı derdi dەyende atıldı atu گەyە, yaldı; qırx haramiler yumuldu munun گەyە O oġlan almaları ki getdi, qoydu o ەde, biri ağladı, biri گەldی; bu sefer hemun qarı گە geldi bura. Qarı geldi bura, گەrdی, Ağlar-Gەler baġın almaları gelib, biri ağladı, biri یەلای; biraz baxdı, onnan sonra dەdi: qızım! Dەdi: bel! Dەdi: hemun baġda گە bi dene el-daşı vع, o el-daşını da qardaşun getse; o el-daşı yەde işliyeceg, bir گەne qızıl tneceg, bir گەne گەyە, bir گەne qızıl tneceg, bir گەne گەyە. Dەdi: bi yoxdu, onu da getirrik. Mını dەdi, گەldi. Bu sefer şahın qasıdı geldi oġlanın yaana: bes, neme dەyە, mene bە گە vax vەmişdün; elan day bە گە souşûb!? Dەdi: şaha dەyەnen büş گە de mene vax vە, üş dene de seferim qalıb, indi ya sene vەen Allahdı, ya bize vەen Allع. Bu sefer oġlan nەnedi! Oġlan گە sūb atı xartdı, mindi, گەrdی. گەrdی, گەldi, گەrdی ağa, hemun şexsi گە durub ordع caddanın qıraġında. Dەdi: Mehmed! Dەdi: bel! Dەdi: گەrsەn? Dەdi: Bel, گەyەrem. Dەdi: El-daşıxın? Dەdi: Bel! Dەdi: Gەrsen, izgileni; atu گەyە, atdan enmesen e; izgileni sallarsan; el-daşı orda iş; گەyە izgileni sallarsan, el-daşının başınan گە aşag; Allع, Mehmed, ya Eli; xekersen, getirisen, qorxma, tuta bilmezle seni. Mehmed گەldi, گەrdی bel hemunbaġda el-daşı iş. El-daşı iş, bir گەne qızıl tne, bir گەne gümüş; izgileni saldı, گەldi el-daşın boġazına: Allع, Mehmed, ya Eli; xekdi atın terkine, el-daşın da getdi, qoydu o ەin

bucağında; bu sefer el-daşı işledi, bir زىنى qızıl, bir زىنى gümüş. Seher oldu, هه hemun qarı geldi. Hemun qarı geldi, دىردى, bını da getirib. Dedi: Ey qızım; dıyesen mını da getirib qardaşun!? Dedi: He, mını da getirib. Dedi: Day bi dene de şeyنى qalıb, onu da getisنى, day mıcehhez olacaxsuz. Sen dıne; bu qarının bedbaxlığıd; bu işler hamısı qarının bedbaxlığıdı . axşam oğlan geldi, bacısı qeyitdi, dedi: valla, qarı geldi, هه bى dedi. Dedi: neme dedi!? Dedi: hemun bağda هه bi dene xoruz-u neqel-xu وى; o xoruz-u neqel-xunu da getisنى, ىنى redyol kimin, danışacax başuzadan گفنى, دىnyadan geleni, گفنى, geleceyi danışacax, elan men ne ىنى danışeram; ىنى danışacى. Bu sefer oğlana dedi mını.

Oğlan هه seher atı mindi, گدى, دىردى, hemun şexsi هه dayanıb orda. Sen dıne; bu şexs munu ağasıdı, ماملاسیدی. Dedi: Mehemed! Dedi: he! Dedi: xoruz-u neqel-xu ىنى گفنى? Dedi: belى! Dedi: qeyit, گى, tifengنى گنى, sal ىنى, gel, گى Gىنين; amma sennen bir milyon adam گىb ora, همىسى mىcesseme olub, housun dىresinde همىسى muğabba olub. Gidersen, qorxma ya, atı qoy housun qırağında; م adamları; elى sal adamların ikisinin arasına, bu ىنى fişar وى, aralansınar, olar da seni kimin گىb, orda tilismdi, o tilismdi; eger getir bildىn xoruzu getiribsen, getiremedىn sende olar kimin tilisim olacaxsan. Dedi: neme ىnim!? Dedi: gidersen, elى salarsan, camaatı bى [ellerinle ayırırsan] گidersen, üç defe dıyersen ب xoruz neqel xu, xoruz neqel xu, xoruz neqel xu مىنى defede bu housdan qalxacax yuxarı, گدى yuxarı, qeydip taponnan bi dene dimdik vıracax, orda quruyacaxsan; amma cehd بى, o yuxarı گىde vır tifenginen munun şâ-perreri تىنى. Day sene dinمى; amma vırmasun, qeyidip teponnen bi dene dimdik vıracax, orda muğabba olacaxsan. Belى Mehemed گدى. Geldi, گدى atın qoydu orda, belى, adam بىdi, بى bu qılıx housun dىresi. Bu elin saldı camaatın arasınan bir az fişar وىdi, tifengin مىde tutdu: xoruz neqel xu, xoruz neqel xu, xoruz neqel xu. Gىردى housdan xoruz şakılladı, qıyhadı yuxarı, yuxarı qıyhadı, qeyidende tıfenginen vırdı şeh-perreri تىنى; تىنىlende xoruz geldi, munu elinin ىsde otdı. Atıldı, mindi atı, bağdan ىxdı. Qırx haramılar mının dahıycax fayda vımedi, geldi, hedd-i sedden گدىdi. Getdi, xoruz neqel xunu qoydu orda. Dedi: Bacı! Dedi: He! Dedi: Biz bi هه bu xoruz neqel xunu danışdırax, گىrek, bizim مىceramız nemenedi, bizim dede nenemizi tapsa, bu tapacى. Bu xoruz neqel xunun pişi vardı, pişin burdul بى, bu xoruz neqel xu durdu سىbet بىmeye. Dedi: گىnnern bir

گئی bi dene pətşah vardı, onun qırx dene xanımı vardı, bi dene qeynenesi. Şah
 dest-ı vardi, benim qırx dene xanımlımlan alayım olma, گئی bi dene mən için
 tezeden arvat tapun. Geldile, dolandı bu yanı, o yanı; geldile bi dene xoban var ıdı,
 xobanın qızın aldila (bu uşaxlar qulağ asle ye). Geldiler xobanın qızın aldılar,
 apardılar, şah için toy edile. Ay dolandı, ay başa geldi, il dolandı, ay başa yeldi;
 bının bir oğlu, bir qızı oldu. Şahın qeynenesi bu oğlanın qızı gizletdi; geldi, it
 kuyı getdi, qoydu oğlanın qızın yeline. Bu qızın oğlanı beledi, apardı; bi dene
 cəbe qeyitdirdi; qoydu cəbeye, atdı deryaya. Atdı deryaya, deryada gıner bir
 گئی bi dene tacır xeride gidi, bi dene tacır münü tutdu, getdi Getdi, زن
 nılat edile. Bir گئی, iki گئی, üç گئی bu uşaxlar emele geldi, başa yeldile, medresiye
 yeldile, hedd-i teflih odula, زنlerin tanıdila. Uşaxlar, bu uşaxlara cəşdi, dedile: siz
 dede nenə yoxda, siz tapbasuz bu sefer bular geldile, nıledile! Hemun tacırdan
 xahişt edile, dedile: sen bizi villiyesen, biz gdek, dede-nenemizi tapax. Tacır da
 qaldı sergerdan. Tacır da bu qızın bu oğlana hersine bi dene at vardi, mindilar, bi
 sefer bulara vesiyet edile, dedile: گئی, hemun yedeki at elin vıracax yce, men
 dıen yce elin vıracax yce, orda qalun, gımeý. Day bu xoruz neqel-xunun
 pişin qet edile, dedi: day danışma, ını bizik, day məceraı uzatma, ını bizik.
 Pıqam edile, dedi: Şaha, dınen, ıl xanımun apar. Geldiler, qefle, qoşun, zad
 geldiler, qızı bezediler. Qızı bezediler, gıtdiler; ya Eli sennen meded; xoruzu
 neqelxunu da gıtdiler, hamısı yığışdıla, geldile, dest-i cem gıtdile şah hıne.
 Geldile şah hıne gınenen sonr day şam mam yıldı, day may ıldk, sbet
 başlandı. Sıbet başlandı, şahın vezir vekili qeyitdi, oğlana dedi: Mehemmed! Dedi:
 Sen kimsen, sen nekarasan, sen hardan gelib, hara gıdensen; sen bu bacun, siz
 ikı kimin qızısuz, kimin oşlusuz!? Dedi: Valla, men bilmırem, icze vıze odı,
 o xoruz var orda, o xoruzun pişin burax, o sıbet kesn, men bilmem. Bu sefer
 xoruzun pişin burdula, xorux ını men evvelden ki ne cı dınişem, cı məceraı
 başladı, geldi, yıdı yline; şah dedi: ı, olan bu benim kızımnan benim oğlumdu
 ki! Men ın kızımı alıram! Qeyitdi, xoruza qeyitdi, dedi: o arvat ki quuya salmışıx,
 o quyuda durı ya ını!? Dedi: quyuda durı, sağdı, evvelkinnen de yaxıdı, Allah
 ona perestar olup, perestar vıip, nıgehan vıip. Dest-ı vardi, geldile, tenef
 salladıla, quyudan arvadı edile, ıdı ıge; gırdiler, arvat ne arvat, evvel xoban
 qızıydı, elan lap şah balası olup. Arvadı getdile ıf. Məcera burda hara ıatdı Şah

tamam vezir vekili yıǵdı bir yǵe, tamam xanımların hǵmısın yıǵdı getdi otaǵa, hemun qeynenesin de getdi otaǵa; dǵdi: xob, menim qeynenem! Dǵdi: bel!

- Menim xanımmı!

Dǵdi: Bel!

- Bunun qızısın?

Dǵdi: Bel! Dǵdi: Siz bu xobanın qızın doǵuzdurdız, niye gelip mennen muştukuǵ almadız, men size bi dene ket baǵıslıyam, bi dene şehir baǵıslıyam; gıdıt it kıyıtı getdıt, qoyduz bu xoban qızının yǵine, munun uşaxların beledıt, aparduz, cıbiye qoyduz atduz derya; gıdıt, tacıra qısmet oldu, tacırdan geldi, ıni mene qısmet oldu; belke bu xoruz neqelxu olmdıt, bu mǵceranı bu danışmdıt; gereh men ız qızımı alıfım. Dǵdi: Cellatdar hıdır. Aa cellatdar hazır oldu. Dǵdi: Menim xanımlarım, hamı dıyır ıni meni. Bi dene, bi dene heresine bi dene şehir yazdı, vıdıt. Dǵdi: filan şehir senıt. Talaǵın dǵdi.

- Kalan şehir senıt. Talaǵın.

- Kalan şehir senıt.

Buların hǵmısının talaǵın dǵdi. Dǵdi: Qeynenemnen, bu qızın celatdar başın vırsın, bular baisdi mene. El-be-hel celatdar ımada oldu; o qeynenınen, ız qızının başın vırdıla. Şah burda hemun xoban qızıynan ız oǵla, ız qız. Çobanın qızın ıne xanımdı, oları evlat. Öz qızın qeyitdi, vıdıt hemun vezirin oǵlunı, vezirin qızın aldı ız oǵlunı. Bular burda yǵile, ışdıle şad oldula; siz de hamuz şad olasız inşallı.

On Yedinci Masalın Epizotları:

1. Bir padişah ve bu padişahın kırk tane hanımı vardır. Padişahın bu kırk kadından da çocuğu yoktur.
2. Padişah vezir ve vekilini kendisine bir kız bulması için yollar. Onlar da bir çobanın kızını getirirler. Padişah bu kızla evlenir. Kız bir süre sonra hamile kalır. Kız doğuracağı zaman padişah vezirine onu doğurtacak birisini bulması için şehre gitmesini söyler.
3. Padişahın ilk hanımının annesi kızı kendilerinin doğurabileceğini söyler. Padişah da buna izin verir.
4. Çobanın kızı ikiz çocuk doğurur. Bu çocukların biri kız, diğeri erkektir ve çocukların yanaklarında ben vardır.
5. Padişahın kaynanası bu duruma sinirlenir. Kadın, dışarıda yeni doğum yapmış bir kçpek bulur. Bu kçpeğin yavrularını içeri alır. Kçpek yavrularını padişahın ikizlerinin yerine koyar. Çocukları da bir sepete koyup nehre atar.
6. Çobanın kızının kçpek yavrusu doğurduğunu öğren padişah sinirlenir. Vezirlerine emir verip kızı bir kuyuya attırır.
7. Suyu atılmış olan çocukları bir tüccar bulur ve evine getirir. Tüccarla hanımının çocukları yoktur. Oğlana Mehmed, kıza ise Zerintac adını koyarlar Bu çocukları kendi çocukları bilip büyütürler.
8. Çocuklar erginlik yaşına gelmişlerdir ve medreseye giderler. Ancak medresedeki çocuklar bu çocuklarla, siz bulunmuşsunuz, diye dalga geçerler. Onların annesiz babasız olduklarını söylerler.

9. Çocuklar, eve gelince durumu tıccar ve hanımına anlatırlar. Onlar da gerçeği çocuklara söylerler. Çocuklar gerçek anne ve babalarını bulmak için evden ayrılmak isterler. Tıccar onlara bir at ve tüfek verir. Bu at elini nerede yere vurursa, çocukların orada yerleşmelerini öğretir. Çocukların ikisine de erkek giysisi giydiren ve onları yollar.

10. At bir tepede ayağını yere vurur. Mehmed durmak istemez; ama Zerintac ona tıccarın dediklerini hatırlatır. Burada yerleşirler. Mehmed gıdıkları avlanmaya gider; Zerintac yemek yapar, ortalığı düzenler.

11. Zerintac çok güzel bir kızdır. O yünden geçen çiftler onun güzelliğini izlemekten iş yapamazlar. Çiftlerin her akşam elleri boş bir şekilde eve döndüklerini gören şah şaşırır. Çiftlere bunun nedenini sorar. Onlar da durumu şah anlatırlar.

12. Şah derviş kılığında veziriyle birlikte Zerintac'ın yaşadığı yere gelir. Şah, Zerintac'ın görünce ona şık olur. Saraya dönen şah, ziyetinden hasta olur ve Zerintac'ın alması için bir adamını yollar.

13. Adam durumu Mehmed'e anlatır. Mehmed de bir cevap vermek için dert gün izin istediğini söyler.

14. Şahın kaynanası olayı öğrenince hemen kılık değiştirerek kızın yanına gider. Kızın yüzüne bakınca onun şahın kızı olduğunu anlar, telaşa kapılır. Kıza kardeşi ya da kocasının olup olmadığını sorar. Kız da bir erkek kardeşi olduğunu söyler. Kadın onunda yanağında beni olduğunu öğrenir.

15. Şahın kaynanası Mehmed ve Zerintac'ı tuzağa düşürmek ve öldürmek ister. Bunun için Mehmed'in Ağlar-gölü bağı adındaki devlerin ve kırk haramilerin yaşadığı bağa yollamayı düşünür. Bağdaki bir ağaçta ağlayan elmalar, diğer ağaçta ise gelen elmalar vardır.

16. Kadın, kıza oturdukları evin çok kntı olduğunu ve Mehmedin bu bağdaki elmalardan toplamasını; ağlayan elmayı bir kntıye, gılen elmayı diğer köşeye koymasını ister. Böylece, elmanın bıyısı sayesinde çok güzel bir eve sahip olacaklardır.

17. Mehmed bu bağa gitmek üzere sabahleyin yola ıkıkar. Yolda bir adama rastlar. Bu adam Mehmedin Ağlar- gıler bağına gittiğini bilmektedir. Adam ona gittiği yerde mını onu beklediğini sıyler; Mehmedin kendisini dinlemesini ister. Mehmed de bunu kabul eder.

18. Adam, Mehmede pazara gidip ncelikle bir tahta merdiven ve tahtadan yapılmış bir elbise almasını sıyler. Mehmedin bu elbiseyi giymesini ve elmaları toplarken elini gntermemesini ister. Bunu yapmaması durumunda onu devlerin ve kırk haramilerin dıreceğini sıyler.

19. Mehmed adamın dediklerini yapar. Ağlayan ve gılen elma ağacından birer elma alır. Bağda bir çocuk vardır. Bu çocuk, bağın sahiplerine bir ağacın elmaları topladığını sıyler.

20. Haramiler ağacın elma topladığına inanmayınca çocuk durumu kendi eliyle gntermek ister. Ancak ağaca bir elin değmesini istemeyen haramiler bu çocuğun sıre atlarlar. Mehmed de bu sırada kaıp eve gelir.

21. Mehmed elmaları getirir. Elmaların bıyısı ile ev çok güzel bir yere dönüşür. Şahın kaynanası Mehmedin elmaları getirdiğini gınce çok şaşırır. Bu kez de kadın, Zerintacı bir bağda eltaşı denen bir şeyin olduğunu sıyler. Bu taş yerde işlerken bir yana altın, bir yana gümüş saımaktadır. Kadın, Mehmedinonu da almasını sıyler ve oradan ayrılır.

22. Kadın gittikten sonra, şahın elıisi gelir ve Mehmede cevabını sorar. Mehmed de yola ıkıkmak üzere olduğunu ve kendisine gı daha sıre vermelerini ister.

23. Mehemmed eltaşını almak için yola çıkar. Yolda yine aynı adamı görür. Adam onun eltaşını almak için gittiğini bilmektedir. Adam, Mehemmed'e eltaşını alırken atından inmemesini ve onu tahtadan iskeletle almasını söyler. Mehemmed eltaşını bu şekilde alır ve eve getirir. Eltaşı bir yana altın bir yana gümüş dökülür.

24. Şahın kaynanası eltaşını da görünce çok şaşırır; fakat işlerinin daha bitmediğini söyler. Bir bağda masal anlatan horoz vardır. Kadın, Mehemmed'in bu horozu da getirmesini ister. Bu horoz insan gibi konuşmakta, geçmiş ve gelecekteki olaylardan haber vermektedir.

25. Mehemmed yola çıkar, yine o adamla karşılaşır. Adam, Mehemmed'e horozu almaya giden çok kişi olduğunu; ancak bu kişilerin onu bir türlü alamadıklarını söyler. Çünkü horoz tılsımlıdır ve onun dokunduğu herkes heykelle dönüşmektedir. Horozu yakalamak için havuzun yanına gitmesini ve bu heykel adamların arasından elini uzatıp tılsımla horozun kanadını vurmasını söyler.

26. Mehemmed horozu yakalar ve eve getirir. Zerintac ve Mehemmed, horozun onların anne ve babasının kim olduğunu söyleyeceğini düşünürler. Horozun düğmesine basarlar ve horoz olayı en başından anlatmaya başlar.

27. Hikâyeyi yarıya kadar dinleyen çocuklar durumu anlarlar ve horozun düğmesini kapatırlar. Şaha haber verirler; vekiller de Zerintac'ı alır, sırtları, şahın karşısına getirirler. Mehemmed ve hikâyeye anlatan horoz da onlarla gider.

28. Mehemmed şahın huzurunda horozu konuşturmaya başlar. Horoz her şeyi anlatır. Şah gerekleri anlar; neredeyse kendi kızıyla evleneceğini düşünerek kızını. Şah, horozu kuyuya attırdığı hanımını sorar. Horoz da kadının yaşadığını, hatta eskisinden de güzel olduğunu söyler.

29. Şahın hanımını kuyudan çıkarırlar. Şah diğer kadınları hemen boşar. Kaynanasının ve kızının başını hemen vurdurur.

30. Şah, hanımına kavuşur. Zerintac ۛ vezirin oğluyla, vezirin kızını da Mehemmedle evlendirir. Çok mutlu olurlar.

On Yedinci Masaldaki Motifler

P 10. Padişah

Bir padişah vardır.

Z 71. 12 Formilistik sayı: 40

Padişahın kırk hanımı vardır.

N 825. 1. Çocuk sahibi olmayan kahramanlar

Padişahın kırk hanımından da çocuğu olmaz.

T 100. Evlenme

Padişah çocuk sahibi olabilmek için Çobanın kızıyla evlenir.

K 2293. Hain yağı kadın

Padişahın büyük hanımının annesi Çobanın kızı hamile kalınca ondan intikam almak ister.

T 589. 7. 1. Hayvan ile çocuğun aynı anda doğumu

Çobanın kızı bir kız biri erkek olan ikizler doğurur; bahçedeki kopek de aynı anda yavrular.

S 300.-399. Terkedilmiş veya öldürülmüş çocuklar

Padişahın kaynanası ikizleri bir spete koyup suya atar, kopeğin yavrularını da çocukların beşiğine koyar.

Q 499. 7. Evlilikte gururunkırılması ile ilgili cezalandırma

Karısının k pek yavrusu doğurduğunu gören padişah, kadını kuyuya attırır.

R 124. Çocuğun sudan kurtarılması

Çocuklar yoldan geçen bir tüccar tarafından kurtarılır.

P 431. Tüccar

Tüccar Zerintac ve Mehemmed adını verdiği çocukları kendi  ocuklarıymış gibi büyütür.

N 122. 0. 1. Yolların seçimi

Okuldaki arkadaşlarından evlatlık olduğunu ę renen çocuklar evden ayrılıp gerçek ailelerini bulmak isterler.

H 1233. 6. 1. Macerada yardımcı at

Tüccar,  ocuklara yolculuk sırasında yardım etmesi için at ve tüfek verir.

M 100. Yeminler ve antlar

Tüccar, at nerede durursa çocukların orada konaklaması gerektiğini söyler ve onlardan söz alır. Çocuklar atın durduğu yerde konaklarlar.

F 575. 1. Harikulade güzellikte kadın

Zerintac çok güzel bir kızdır ve aiftiler onu izlemekten işine zaman ayıramaz.

T 24. AĞla düĞne

Padişah aiftilerden kızın güzelliğini duyar ve o da Zerintacı gence ona aşık olur.

T24. 1. AĞkhastalığı

Padişah aşkından yataklara düşer ve Zerintac ile evlenmek ister.

H 51. 1. Doğum sırasında vücutta meydana gelen iÇartılarle tanıma

Hain kaynana Zerintacı gence yanağındaki benden ve bir de erkek kardeşi olmasından onların padişahın çocukları olduğunu anlar.

K 850. Hileli oyunlar

Hain kaynana Mehmeddan irtmek için onu sihirli elmaların bulunduğu bağı yollamak ister.

T 130. 1. Dünür olma

Padişah, Zerintacı istemek için Mehmede adamlarını yollar.

M 200. AntlaÇmalar ve söz vermeler

Sihirli elmayı almaya gidecek olan Mehmed padişahın adamlarından birkaç gence ister.

N 800. Yardımcılar

Mehammed'in karşısına yolda bir adam çıkar ve ona bağdaki tehlikelerden nasıl korunacağını anlatır.

D 950. Sıhırli ağaç

Ağla gۈلىر باغۋا گەلەن مەھمەد، بىر اۋاۋىتىكى ەلمەلەرنى
اۋلادىغىنىنى دېگەندەكەلەرنى ەسە گۈلدۈرۈپتۇر.

K 1810. Hile ile kıyafet değİtirme

Mehammed elmayı alabilmek için ağaç kılığına girer ve انىمن kurtulur. Elmayı alıp eve gelir.

D 981. 1. Sihirli elma

Mehammed ve Zerintac antaki sihirli elma sayesinde güzel bir ev sahibi olurlar.

D 1150. Siharli eGyahr

Mehemmed'in kurtulduğunu gören yaşlı kadın onu öldürmek için altın ve gümüş sağan taşı bulmaya yollar. Mehemmed yoldaki adamın tavsiyelerine uyar ve taşı alır.

B 171. Sihirli tavuk

Hain kadın son olarak Mehmed'ı kendisine dokunan herkesi heykele çeviren konuşan tavuğu almaya yollar. Mehmed tavuğu da alıp gelir.

H 11. 1. Bağtangeçeni hikaye etme

Çocuklar tavukla birlikte padişahın huzuruna çıkırlar. Tavuk tüm hikayeyi anlatır ve gerekler ortaya çıkar. Padişah çocuklarına kavuşur.

Q 211. Öldürerek cezalandırma

Padişah büyük hanımı ve kayınvalidesini ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ.

R 122. ÇeÇitlikurtarmalar

Padişah, karısını kuyudan çıkarır.

T 100. Evlenme

Tekrar İobanın kızıyla evlenen padişah çocuklarını da vezir ve vekilin çocuklarıyla evlendirir.

On Sekizinci Masal⁷¹

Bi nefer iki oşağı var idi, bi arvadı. Biaz zaman ona fişar geldi. Dədi: Gəldim xarice işlemeye. Gəldi xarice işlemeye. Bu bi iki gəni gəldi gezdi iş tapmadı; bir qassabnan bu dost oldu. Qassabnan bu dost oldu.

Bir ay gənnən sonrasına bu qassab dədi ki hele sen mənki bir il iki il burda olasan; ge seni eləndirim, izdivac ol biriyən. Bu qəbul oldu, biriyən izdivac oldu; bi dene de menzil verdi ona. O menzil de qaldı bi iki ay. Bir gəni eylemişdilər təkandə gərdə ki cemaat gəlir tebli şəypurunan; bağladı, dədi: du gələk, bulara baxax. Gərdə bi dene mənə aparılar qəbrestanlığa, bu tebli şəypurunan aparılar; bular da bunnan gəldi. Gənnən sonrasına, bir dağı yırıblar, nəfə yədən qapı asıblar polatdan; dağdı onun için cay-sazlıq yığ; adamlar elənde atıllar ora. Nəfə ildən nəfə ilə gəlib meselen bunu temizləyər, eslen dava vırıllar, zad yəllər ki zad olmasın. Bu dədi: onda bes biri, arvad olan kişini de aparılar; onnan sonrasın day dünyada tezeden arvad almasın; buranın qanunu odu. Kişi olan arvadı aparılar. Bes men onda (dədi) boş yənam. Dədi: Burda herkes boşasa öldürərler.

- Gəxim.

Dədi: Dervazeler bağlıdı. Şans getiginen belke bi elli il mənə yun. Nəghan bir ay kəmişdi, bu arvad aldı, bu kişinin arvadı aldı; mən tutdular munnan apardılar. Arvadı olan saldılar hemun yə, kişini de saldılar arvadın yanına. Dədi: buranın qanunu odu. Üş gəni üş gəne muna su, xureyi qoydular. Qoyannan sonra bu üş gəni üş gəne zinde qalsın. Dədi: bu da mənə; arvad olan kişi de mənə kişi olan arvad da mənə. Buların qanunu odu ki kişi de mənə. Bini salıllar ora, salannan sonrasına qapılar bağlandı. Çırağlar bağlanıb qarannıqdı, tamam elərin elengesi, lingesi, qol qarsenir; tamam mənətdi, mənətdi; burda bu senger oldu, yatdı orda, ki bu mənə qorxısınan. Bir mənə az qalmışdı; gərdi o terefdən bir şey terpenir. Baxdı gərdi bir həyvandı. Bu həyvən geldi, gelənnən sonrasına bu gərdi bu bir kaftara oxşer. Mənə gənnən sonrasına, o dağdan bir suraxdan kədi, girdi ora. Bu gədi ora gərdi; ora girdi qoydı gədi. Dədi: Hetmen bu bi yədən kənə atıb gelib çıxıb bura da. Dəne kaftar ımış, surax yığ, yığ gelmiş bura. Bu

⁷¹ Bu masal, IX. Kaynak Kişi tərəfindən anlatılmışdır. Anlatıcı masala herhangi bir ad vermediğindən, masal On Sekizinci Masal olaraq adlandırılmışdır.

گەلدى، geldiy geldi onun yanında senger تەلەپلىدى، o hemen تەنىلىن، o kaftar ئايدان يەنە. Bu
 gelse; muna bi iş گەنە، ئىشنى گەنە، muna bi ئىشنى گەنە. Bu geldi گەلدى o terefe. O terefe
 qeydanda bu adam, (daş yoxdi ki) adamın sır sınıyınınnendi; birin tulladı mına;
 deydi mının bedenine, bu şəkeldi, birin de atdı bu qaşdı. Hemun həşvan qaşdı,
 qaxanda tepildi o suraxa, o kanala tepildi ki ordan گەلدى. Bu ora tepilende bu yatdı
 يە، yapışdı onun dal qıxınnan; bu da yatdı يە، bını ئەھدى، bını ئەھدى apardı. Bi
 dene de o adamın elengesinnen, qol qıxınnan, ئاننىق qol qıxınnan, qabağ lennerden
 گەنەrip herden mını vırır; bu hereket گەلدى; bırıda qalsa ئىش bu da ئىش، bu da
 ئىش. Gەردى dayanıb bir az dinceldiler; sەmra bu hereket گەلدى. Hereket گەلدى، گەردى
 bi مەددەت گەلدى. Bu da yatıb ağzı ئىشە bes yapışıb qıxınnan, dal qıxınnan. Gەلدى
 گەلدى، گەردى ışıق gelir. Dەل: yoxunlaşdı (سەندى)، qutarmışam men ئىلمەن. Bu
 ئايدى ئىشە، ئايدان sonrasına bu دەل: meni ئىش bu qeyidar, سەپەر يە، mının
 qıxın boşladı، mına bi hay vırdı، ağacı atdı ona: bu baş گەنە، qoydı گەلدى. Bu qaldı
 burda. Gەردى dağdan يە. Dağada ne! o zaman həşvan koptu، bi şey yoğ، heş zad
 ئايدى bilmir; گەنە ئىشە qaldı o. Baxdı گەردى bu Almas dağdı; almas var ki bu
 şüşeni kesmə; o almasdı، tamam bıra almasdı. Xırda xırda، بى بى، بى بى;
 tanıyırdı. Mini yığdı cibin doldurdi. Cibin doldurannan sonrasına گەردى havada bir
 quş gelir، bi şş گەنە، يە، meselem uqab. Hemun uqab quşdı، يە bi quşdı; bi
 həşvanı گەنەrib qıxında، hereket گەلدى mının ئىشە. Bu qorxusunnan yatdı يە.
 Yatdı يە، hemun həşvan bi dene bi şey qoydu orع uşdı گەلدى. Bu geldi onun
 yanına، گەردى ki bi dene maldı ya qatırdı; bının derisin soublar، ئاننىbler، ئان
 ئايدان; duzdان etdi. Bu quş mını يە، getirip qoyup bıra bu. Gەلدى. Dەل:
 Hetmen quş qoydı qoydı bıra، gelip bını گەلە aparacağ. ئان boş idi، bu almaslardan
 yığdı mını ئان doldurdi. Doldurannan sonrasına bu girdi bının ئان. O hemun o mal
 idi، ya qatır idi; boşatmışıdılar ئان boş idi; əperelerin دەل، qeyişin ئايدان، qeyişin
 ئايدan sonrasına bu ئان qoluna bağladı ئان qeyişin o həşvanın qabırqasına; surax
 گەلدى onu، bağladı orع yatdı orda. Muxteseren کەلدى، bi de گەردى ki bu quş geldi.
 Hemun quş tolandı geldi، tolanıp gelennən sonrasına mını گەتدی. Mını گەتدی
 qıynağın، bu kişi qarışx bu quş mını گەتدی. Apardı گەنە. Bu da گەنە yumub، o
 qorxusunnan: گەنە yumum yatıp mını ئان. Quş firrandı. Dەل: Allah
 tevekkəl! Meni ya ata يە، ya ne! Bu گەردى yavaş yavaş يە. Bi dene ئان گەلدى،
 ئان-گەلدى، su ئان، menzereli bir يە، safalı bir ئان-گەلدى; yavaş yavaş يە

ora, yavaş yavaş yəhər ora. Oraya yəhmeyi hemun bu nemenedi!? Qə quş onu ora qoymax hemun, düşdi bu su işməye. Dəne bını kesip getirip duzlaymışlar, qəmişlər ora. O quş nəzinen aparırmış ora ki mını ayrı quş gələr aparar, qoyurmuş orda.

Bi vaxt gərdi ordan tebli şeypr vırıldı; bəf altı dene atdı bəfə gelir mının fəni. Bu quş oların sesin qitceğin, tebl dəfəyən bu quş uşdu qaşdı. Quş qağanda bu atdılar yəfşdi mına tebli şeyprunan. Yəfşende bu zadın içinnen çıxdı. Çıxanda teec bəfədilər. Gərdəyler, biz mını qoymışux bi kişi çıxdı burdan. Dəf: Sen nəmiş!? Dəf: Be siz burda ne gezisiz, bu nemenedi cereyan!? O hemen adam, o atdılar dəfə ki biz ilde bi defe gellik bi həvvan keserik, boşaldarux, duzdarux. Bu quş gələr aparar. Duz seperik ona, doyuncan bırdə yəf, yənnən sonrasına aparar orda yəf. Meselem susar, susayanda ordan gelib bırdə su içmez; onu da gətirər nəynən getirer. Getirer ki quşun biri gələr aparar. Éle bıra qoymax hemun biz tebli şeypur vırrıx, gellik buna, o etine yapışan almaslari yığarux aparrux; bir ilimizin bizim rəzisin dəf. Bular geldilər, tezedən dəfəler sağ əm. Mını gətdilər mindirdilər ata; onun cibindəkin də zadında apardılar təqsim bədilər, bəldilər. Bu kişi qeyitdi geldi. Yola saldılar nə şəhrine gəf, memleketinə gəf. Olarda qaldı nə yerində, qaldı.

On Sekizinci Masalın Epizotları:

1. Yoksul adamın bir hanımı ve çocuğu vardır. Bu adam geçim sıkıntısı yüzünden gurbete çalışmaya gider.

2. Adam, geldiği yerde bir kasapla dost olur. Bir ay geçtikten sonra bu kasap adamı biriyle evlendirmek ister. Adam kabul eder ve kadınla evlenir.

3. Kasap ile adam bir gۈن dۈkkanda otururken, cemaatin bir انجىdavul ve zurnayla mezarlığa gۈنrdۈڭىنىڭىنلىرى.

4. O yñredeki اءءى ءىزىne ءءءن ءءءىءىءe ءءء, ءءء ءءءءىءe ise ءءء onunla beraber ءءءى. Ölenin ardından evlenmek yasaktır; cezası da ءءءى. Bunları ءءءىءe bir ءءءىne yerleştíirler. Bءءى ءءءler yapılır ve bu ءءءler, ءíşinin ءءءmaması ءءء, ءíltlenir.

5. Aradan bir ay geçtikten sonra bu adamın hanımı عی. Adamı da kadınla birlikte gımerler. Üç gı, gece bu adama su ve yiyecek verirler. Tınel gibi olan mezarda, aydınlatmak ıın, ateş de yakarlar.

6. Işıqla birlikte t₁neldeki t₂m anları, bunların kol ve bacakları g₁ng₂ı. Adam anların korkusundan kendine bir siper bulur ve yatar. Bir s₁re sonra, bir sansar gelir.

7. Sansar bir yerden tۈnel kazarak gelir ve leş yer. Adam bu sansara ان ۈڭرین kemiğinden atar. Sansar bunu tutar, adam da bir ucundan tutup sansarla dışarı ۈڭار. Oradan kurtulur. Tۈneldən ۈڭکینچە sansarın başına vurur, onu iktirir ve kaxar.

9. Adam etrafına bakar ve büyük bir dağın tepesinde olduğunu anlar. Bu dağ, bir elmas dağıdır. Burada çok değerli elmaslar vardır.

10. Adam elmasları cebine doldurur. Bu arada gökyüzünde büyük bir ku  g nr . Bu ku  pençelerinde kocaman bir hayvan taşımaktadır. Adam korkusundan yere yatar. Ku  ta ıd   hayvanı yere bırakır ve gider.

11. Adam, hayvanın yanına gider. Bu bir danadır. Adam kuşun gelip hayvanı alacağını anlar. Dananın ine elmasları doldurur. Kendisi de ine girer, kemeriyle kendisini dananın kaburgasına bağlar.

12. Kuş gelip bunları alır, daha sonra su içmek için bir kay kenarına iner. Bu sırada beş altı atlı davul-zurna çalarak gelir. Kuş korkarak kaçar.

13. Atlılar gelince adam, dananın ininden çıkar. Herkes çok şaşırır. Adam atlılara buraya neden geldiklerini sorar.

14. Atlılar, her yıl bu kuş için bir kurban verdiklerini söyler. Kuş kurbanı alıp dağa çıkar ve onu yere koyar. Tuzlanan hayvana o dağdaki elmaslar yapışır. Kuş suya hayvanı yanına alarak iner; çünkü onu başka kuşun almasından korkar. Bu sırada da atlılar gelip kuşu korkuturlar ve elmaslar onlara kalır.

15. Olayı anlattıktan sonra atlılar adamı yanlarına alırlar. Elmasları paylaşırlar ve adam, kendi şehrine geri döner.

On Sekizinci Masaldaki Motifler

J 34. 3. Gurbete çıkma

Yoksul adam ٱalışmak için gurbete ٱıkar.

T 100. Evlenme

Gurbette tanıştığı ve arkadaş olduğu kasap, adamı bir kadınla evlendirir.

E Ölüm

Kadın evlendikten kısa bir süre sonra ٱıan.

P 600. Gelenekler

Adamın yaşadığı yñrede ٱlen kişinin eşi de diri diri gñmñmektedir. Bu yüzden adamı da kadınla birlikte gñmerler.

Z 71. 1. Formel sayı: 3

Arkadaşları gñmñen adama ٱıgece yemek ve su getirirler.

B 435. Yardımcı vahşî hayvanlar

Adam, ٱıleri yemeğe gelen sansarın yardımıyla yeraltından ٱıkar.

N 130. ğans ve kaderin değışmesi

Yeraltından kurtulan adam elmaslarla dolu bir dağın tepesinde olduğunu anlar.

S 260. Kurbanlar

Yüre halkı her yıl büyük bir kuşa kurban verip bu kurbanı dağdan yapışan elmaslar sayesinde geçirir.

K 850. Hileli oyunlar

Birkaç adam, su içmek için yanındaki kurbanla birlikte aya gelen kuşu korkutup kaşırır ve elmasları alır.

K 500. Hile vasıtasıyla tehlike ve ölümden kazanç

Yoksul adam kuşun kendisini yemesinden kurtulur ve kurbanın içine çok sayıda elmas doldurur.

B 450. Yardımcı kuşlar

Dağın tepesinde kalan yoksul adam kurbanın içine saklanarak kuşla birlikte ayan kenarına iner.

Q 111. 7. Mücevher vererek mükafatlandırma

Kurbanın içinden çıkan adam yanında getirdiği elmasların bir kısmını kuşu korkutup kaşırın adamlara verir.

On Dokuzuncu Masal⁷²

Gül-ü Mola

Bi dene sñbet fñyek ağaların huzurunda, ağaların sağlığın. Gñnerñ bir gññ; bir var ıdı, biri yoxudu; Allahdan qñr-ez hñ kes yoxudu. Bi dene pñşah var ıdı; mñselmen pñşah ıdı. Mñselmen pñşahın iki dene arvadı var ıdı. O arvatdardan hñ birinnen nvlatı yoxudu.

Bir gññ oldu, bi dene derbiş geldı buların qapısında qeside dñfi. Şah dñfi: Aparun derbişin vezifesiñ vññ. Munun xanımının biri apardı munun vezifesiñ vññ; derbiş qayıtdı ki: Manım! Mene bi gñe yer vñsesı, benim vezife fñtiyacım dñr. Feqet men gelmişem gezmege, dolanmağa; feqet bi yñe mene burda yñ vñsesı. Bu qayıtdı, gñdi, şaha dñfi. Şah dñfi: Helbet azdı vezifesi; biraz dñreg apar vñ. Tezeden bir kasa qızıl yığdı apardı, dñfi: gñm-ı-ı! şah munu gñnderd; bes, şayed ac ımış. Dñfi: Xñir ağa! men vezife istemñ; mene bi yñe bi dene menzil vñsesı, saba burdan dñxam, bi yñe gñdem. Derbiş geldi, şah yñ vñdi. Derbiş geldi, şahınan otdu hem-sñhbet oldu. hem-sñhbet olannan sonra bu derbiş bu yan o yana baxdı, gñrdı; munun iki dene xanıñı vñ; olardan; dñyesen; hñ birinnen nvlat yoxdu. Dñfi: qible gñlem sağ olsun! dñyesen; senñ bu xanımlarınñan hñ birinnen nvlat yoxdu. Dñfi: xñir, gñm-ı-ı! nvlatım olmñ Dñfi: xob! sen neme vñfersen; men sene bi dene alma kesem vñem; buların ikisinnende nvlat olñ, ikisinnen de oğul ola!? Dñfi: Neme istesñ vñrem. Bu cıfınñ bi dene alma dñxartdı, almanı aradan böldü; dñfi: parasın bu xanımunñan yñ parasın o xanımunñan; veli bu şerti hñ arada yazı qoyax, yñgi il bu mñqe senñ iki dene nvlatun olñ, ikisi de oğul nvlatı; birin vñsesen mene. Dñfi: gñm-ı-ı! mñla! bi yoxdu. O almanı bñldı, parasın vñdi, bu xanımyñan yñile; parasın vñdi, o xanımyñan yñile. Bu sefer derbiş gñe yatdı, qaldı burda, seher oldü; pñşahdan xudafislig fñdi, gñdi.

Gñdi, il dolandı, ay dolandı, iller başa geldı mñqñfñbu xanımların bar-i hemli oldula, mñqñfñ bular istedile bar-i hemlin yñe qoyalñ; derbiş dolandı geldi, gñe hemun memlekete, hemun şehre. Derbiş gñe geldi hemun qapıya, gñrdı belñ! hemun şahın; dñyesen hanımlarınñ ikisinin de uşağı olub; qeside dñfi. Şah dñfi: xanıñ! gñ derbişi geti vñ. Derbiş geldile, apardıla vñ; şam mam yñile; dñay may işdile, hem-sñhbet oldulñ, derbiş gñrdı xanımların ikisinin de oğlu olub. Buların

⁷² Bu masal, VIII. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

uşaqları d e hed-i teklif olubla, medreseye g e l e r. D e d i: Xob, qible e lem sa ğ olsun! d e y e s e n a x ı! xanımların ikisi de uşa ğ ı olub, ikisi de o ğ land ı. D e d i: bel e ikisi de o ğ land ı g e l e m l a. D e d i: X m b! indi bizim ş e r t i m i z n e m e n e d i? D e d i: X m b ş e r t i m i z var d e i n d i h e r b i r i n b u l a r u n i s d e s ı n a p a r d a, m e n s e n n e n ş e r t k e s m i ş e m; h e r b i r i n i s d e s ı n a p a r. G e e y a t d ı, q a l d ı b u r d a, s e h e r o l d u; d e d i: Xob! indi o ğ l a n n a r u n h e r b i r i n v e f e n v e f m e n e. Ş a h d e d i: q o y, m e n g e l i m a r v a t d a r a m e s l e h e t k e y m, g e n m h a s ı v e f. B u d u r d u g e d i i x e r i, o y a n k ı o t a x d a x a n ı m n a r a d e d i: xob! s e n o ğ l u n v e f y s e n d e r b i ş a p a r a, y a s e n v e f y s e n!? D e d i: qible e lem sa ğ olsun! n e m e n v e f y r e m, n e o v e f:

- E l a n n e i l l e r d i, s i n n i m i z s a ğ l ı ğ ı m ı z g e n i f d i. E l a n i k i d e n e, a d a m a b i d e n e n v l a t t a f m ı ş ı x o n u d a v e f e k d e r b i ş a p a r s ı n!

Ş a h d e d i x a n ı m ı n a: O l m a z, b i z ş e r t b a ğ l a m ı ş ı ğ g e r e h b i r i n v e f e h a p a r a. M u n u n x a n ı m ı n ı n b i r i T k ı d ı b i r i G i l e k. B u G i l e g e z o r e d i l e, G i l e k o ğ l a n ı v e f d i l e d e r b i ş e; a d ı d a M e h e m m e d i d i. D e d i: d e r b i ş! b u M e h e m m e d ı n v e f e k, s e n g e n t e d e d i: b i y o x d u. D e r b i ş M e h e m m e d ı n g e n t d ı, y a p ı ş d ı e l i n n e n; s b b u r d a n x u d a f i s l i g e d i, g e l d i ı x d ı. B i r m ı d d e t y o l g e l d i, ı x d ı b i r c e n g e l a r a s ı n e. D e d i: o ğ u l M e h e m m e d! D e d i: h e! D e d i: y a v a ş y a v a ş y e k. M e n b u r d a b i r o t u r u m, a y a q q a b ı m ı n b a ğ ı n b a ğ l a m M e h e m m e d m e ş q u l o l d u y e f i m e y e; d e r b i ş (y a l a n n a n a y a q q a b ı s ı n b a ğ l a m d ı), d e r b i ş a t d a n d ı n d ı g e l d i; M e h e m m e d ı n q a b a ğ ı n a b i d e n e ş i r ş i k l i n d e ı x d ı. M e h e m m e d q ı ş q ı r d ı, M e h e m m e d q ı ş q ı r d ı: a y g e l e m l a! ş i r m e n i d a ğ ı t d ı, g e l a y a y g e l e m l a! ş i r m e n i d a ğ ı t d ı g e. M e h e m m e d g e n d ı, y a g e l e m l a! h a r d y d i. Ş i r e n - q e r i b o l d u b u o ğ l a n ı d i d e; g e n d ı o ğ l a n ı n b a ğ ı n a t d e f ş i r n z q a y ı t d i. Ş i r n z q a y ı t d i. D e r b i ş i d i d a, v i r d o x u m u ş d u. V i r d o x u d u, g e e o l d u d e r b i ş, g e l d i; d e d i: M e h e m m e d! n i y a q ı ş q ı r ı d u n. D e d i: v a l l a! b i d e n e b u r d a n ş i r ı x d e k g e l e m l a! e n - q e r i b i d i m e n i y e; o u d u q ı ş q ı r ı d ı m. Y a p ı ş d ı M e h e m m e d ı n q o l u n n a n, q a y t e r d i, g e t d i, v e f d i ş a h e. D e d i: qible e lem sa ğ olsun! g e l e b u o ğ l a, b u m e n i m k e r ı m a g e l m e z; o b i r s i n v e f g i n e n. B u l a r q a l d ı l a s e r g e r d a n. B u o ğ l a n ı v e f d i l e o n a, o o ğ l a n ı t e z e d e n v e f d i l e d e r b i ş e. O o ğ l a n q a y ı t d i:

- D e d e! D e d i: H e! D e d i: M e n i v e f y s z d e r b i ş a p a r a; a m m a b i d e n e o e y r i l e r n n e n, o q ı l ı ş l a r u n n a n m e n i m a t d a n k e m e r l e r i m e b a ğ l a m s d e n m e n k o t ş a l v a r ı m ı g e y i m. M u n u n a d ı İ b r a h ı m ı d k B i d e n e e y r i g e t d i l e, b a ğ l a d ı l a a t d a n m u n u n b a f n e, s t e n m u n u n k o t ş a l v a r ı n g e y d i r d i l i r, y a p ı ş d ı l a m u n u n q o l u n n a n, v e f d i l e

derbiş. Vﺋﺪile derbiş. Derbiş gﺋﺪﻯ geldi. derbiş bi az geldi, ﺋﻮx geldi, gﺋﻪ hemun yﺋﻪ geldi ﺋﯩﺗﯩﺪﻯ gﺋﻪ, munu imtahan ﺋﯩﻴﻪ. Dﺋﻪ: İbrahim yﻜﻪ, men de elan gﺋﯩﺮﻩm. İbrahim meşqul oldu yﺋﯩﻤﻪyﻪ. Derbiş bu yannan dﺋﯩﺪﻯ geldi, vird oxudu, ﺋﯩﺰﻧﯩﺪﻯ şﯩﺮ, ﺋﯩﺨﺪﻯ İbrahimﻧﯩﻦ qabağﯩﻦ; yumuldu İbrahimﻧﯩﻦ ﺋﯩﺴﺘﯩﻴﻪ, yumulanda İbrahim eyrini ﺋﻪhdi (qılınﻊ ıdı da), yumuldu şﯩﺮin ﺋﯩﺴﺘﯩﻴﻪ:

- Kﺋﯩﻦﻧﯩﻦ malı! Men de Mehemed oldum, gﻪﻟﻪﻥ, meni dağﯩﺪasan!

Şiri qovdu, tepdi cengele. Şiri qovdu, tepdi cengele, qayitdi yola. Yola qayidende; derbiş gﺋﻪ vird oxudu oldu hemun derbiş. Geldi, dﺋﻪ: İbrahim! Dﺋﻪ: Belﺋﻪ! Dﺋﻪ: Nemﺋﯩﺪﻯ, sesﻧﯩﻦ gﻪﻟﯩﺪﻯ!? Dﺋﻪ: valla! gﺋﯩﻠﻤﻪ! burdanbi dene şﯩﺮ ﺋﯩﺨﺪﻯ, ﺋﯩﺗﯩﺪﻯ meni dağﯩﺪa; men munu tepmişem aşağﻪ.

- Xob! ﺋﯩﺒﻲ yoxdu, nem olﺋﻪ!?

Day bu derbiş oğlanı qaytermedi. Bu derbiş oğlanı apardﻙ. Az gﺋﻪ, ﺋﻮx gﺋﻪ, bir qedir yol gﺋﻪ; gﺋﻪ ﺋﯩﺨﺪﻯ, bi dene dağﯩﻦ başında qelaﺋﻪ var ıdı; gﺋﻪ, ﺋﯩﺨﺪﻯ qelaﺋﯩﻴﻪ, gﺋﻪ, ﺋﯩﺨﺪﻯ qelaﺋﯩﻴﻪ. Bu oğlan gﺋﯩﺪﻯ derbiş cıfınnen bi deste ﺋﻪﺯﺍﺭ ﺋﯩﺨﺊﺗﺪﻯ, evvel bi dene qapını aşdı, evvel bi dene qapını aşdı, hoy bu qapını, hay o qapını, hay o qapını, hay o qapını, qırx dene qapı aşdı. Qırx dene qapı aşdı, gﺋﯩﺪﻯ ﺋﯩﺰﻧﯩﺪﻯ; bi dene qapı aşdı, qırx birinci qapını; baxdı gﺋﯩﺪﻯ; ay oğlan! bu otağun dﺋﯩﺮ-ha-dﺋﯩﺮ hamısında şüş qızıl, mﯩﺴﺴﻪm qızıl ﺋﯩﻨﻨﯩﺒﻲ vırıb duvarrara. Dﺋﻪ: gﺋﯩﻠﻤﻪ! bular nemenedi? Dﺋﻪ: sene dﺋﯩﺮﻩm; bular nemenedi. Dﺋﻪ: xﺋﯩﺒ! qırx dene otağun var, bu da qırx bir dene; buları evvel dﺋﯩﺮﻩm, bular nemenedi. Dﺋﻪ: Hele buların sirrin sene dﺋﯩﻨﻪm, hele sen uşağsan. Qeyitdi derbiş, oğlanı tutdu, qeyitdi, geldi aşağıda bi dene tﺋﯩﻠﻪsı var ıdı; tﺋﯩﻠﻪnin qapısın aşdı; gﺋﯩﺪﻯ hoo! iki dene at var burda. Dﺋﻪ: gﺋﯩﻠﻤﻪ! bular nemenedi!? Dﺋﻪ: bi dene qırmızı at var, bi dene qara at. Dﺋﻪ: İbrahim! bu atdarın tﺋﯩﻠﻪnnﻪn üş dene yandırasan, her birinin tﺋﯩﻠﻪnnﻪn üş dene yandırasan; her yﺋﯩﺪﻩ olsun, dﺋﯩﺪﻯ yﺋﯩﺸﻪr. Dﺋﻪ: ﺋﯩﺒﻲ yoxdu. Bu sefer oğlanı getdi, ﺋﯩﺨﺊﺗﺪﻯ, otağﻪ. Getdi, ﺋﯩﺨﺊﺗﺪﻯ, otağﻪ; gﺋﯩﺪﻯ, bi dene aşpez-xanası var ıdı; gﺋﯩﺪﻯ aşpaz-xanaya. Oğlan baxdı, gﺋﯩﺪﻯ; e dedonan! bu bﺋﯩﻴﻪ aşpaz-xanadﻙ; munun vesetinde bi dene bﺋﯩﻴﻪ qazan vﺋﯩﺮ; doludu suunan, pıkr pıkr qeynﻪ, qeynﻪ, ﺋﯩﺸﻼşır! İbrahim dﺋﻪ: Gﺋﯩﻠﻤﻪ bu nemenedi!? Dﺋﻪ: Elan sene dﺋﯩﺮﻩm, nemenedi. Dﺋﻪ: Xob! Dﺋﻪ: O kot şalvar nemenedi!? Dﺋﻪ: O kot şalvar da benimdi, kot şalvarımdı; gﺋﯩﺮﻩsen, atdarın tﺋﯩﻠﻪnnﻪn qoyarsan cıfﻪ, her yana gﺋﯩﺴﻪ, girdaba düşdün; atdarın tﺋﯩﻠﻪnnﻪn otdarsan, her birin ﺋﯩﺴﺘﯩﺪﻯ; gﻪﻟﻪr dﺋﯩﺪﻯ.

Dədi: xəb! Geldile yəşdile bu menzile. Dədi: İbarahım! Dədi: he! Dədi oynamax bilersən? Dədi: yəx, gəli mələ! men şah-zadəyem men şah balasıyam, men oynamax bilmem ki. Men dənenk uşağam. Men necə oynayım. Sen oynagın, qoy men baxım ırgenim. Dədi: yə! kə bu qazanın dənresinə firranasan. Dədi: Axı, men bilmem gəli mələ! Sen oynə, gərim, necə oynə; men de, onnan sonra men oynaram. Gəli mələ durdu ayağâ. Gəli mələ durdu ayağa, bu qazanı dənre kədi, bi, iki yol firrandı qazanın başına. Bu oğlan gərdə hoo, bir de qeyidif gelende oğlan tepiginen vırdı; gəli mələ düşdü qazana. Gəli mələ düşdü, derbiş dıdı qazanın ıın. Qazanın qeynemeyi yatdı, oldu sapsarı zəferan su. Derbiş yapışdı, əhdi ııge; gərdə, derbiş oldu xalı şüş qızıl, şüş məcəssəme qızıl. Gədi, o ııderdəki qızıllara baxdı, gərdə, e olan! bular kə heresi bi dene adamd kəni derbişin şəkəlinedi. Derbiş ilde bir dene ya ayda bir dene bəy uşaq gəyimiş, tapıymış, getirıymış; burda buları qızıl kəyimiş, qoyıymış məcəssəme kəf Dədi: xəb! Allah mənə sarıydı, Allah yərdi mən ıın. Bu oğlan bu derbişi gətdə, atdı hemun bu qızıllarun ııssıne, gətdə, atdı bu qızıllarun ııssıne. Oğlan bir gəe burda zindigi kədi. Dədi: Perverdigə! men hayana gədim, hayana gəməyim; bəy kə olmaz, men burda daimi qalam. Oğlan durdu, geldi, atın her ikisinin de təkənən birəz qopartdı ayrı ayrı, geldi, bi tıfəh var ıdı kot şalvarın yanında; bu kot şalvarın bi destin gırdı; tıfəngin birin gətdə, saldı ııynin bu təkəri de ayrı ayrı qoydu ciblerine. Bu qelağeden ııxdı. Az geldi, ıox geldi, bir mıddet yol geldi. geldi, ııxdı bi dene biyəbana, gərdə bu biyəbanda bi dene davar var, ıoban var; ıoban davar otarə. Geldi, ııxdı ıobannarın arasına. Çobannara dədi: ıoban qardaş acəm, bir az mənə ııreh mıreh vıesəz. Çobannar bir az sıtı mıtı sağdı, bir az ııreh mıreh zat vıədile, bu yəkə. Yədi, ıışdı, nəşə oldu. Dədi: ıoban! Dədi: Belə Dədi: bi dene bu gıfılerızen mən ıın kesesüz; pulun vıem size; munun qarnın mən ıın ııxardasuz, bıkesəz, ovasuz, mən ıın burda deri kıyesəz. Çobannar dədi: ııbi yoxdu. Öz gıfılerimizden bi dene vıırık. Gədi, bi dene gıfı getdile, kesdilər, qarın bağırsağın zadın sındı, bu gıfının qarnın ııxartdı. İbrahim dədi: Bu gıfının qarnın mən ıın burda ovun, gıfının qarnın ovdula, ııdı, ovdula, kədi ağ apağ dağarıx. Éledile ağ apağ dağarıx. Bını dıyre bışdı, bırk endəzesinde bışdı; elbəhel Bını tikdi, kədi bi dene bırk. Éledi bi dene bırk, oğlan gıfırtı başına; gərdə, he! kə başına qəlıfdı. Çobannara dədi: ıoban qardaş! Dədi: belə Dədi: indi siz birüz libəsuzu mennen evez

D.ale: bizim libasımız kesifdi. Sen şahzadəsən, senin libasun həfidi.
 D.ale: bi yoxdu, sizin işüz olmasın, men bu libaslarımı veyrem size, siz birzi libasuzu verin mene. Bu libasların, birinin, evez kedi buların birinen. Oların oban libasıydı, kesefet idi, oben Öz libasların ıxartdı vadi oların oların libaslarının bir destin aldı, gedi. Bu sefer bu bın, hemen bu bın gırtı başına. Bın gırtı başına, obannardan xudafislig kedi obanın, gının pulun vadi. Bir mddet yol geldi. bir mddet yol gelennen sonra geldi, ıxdı bi dene arxın bendin. Gırdı bu arxdanan xyleh su gıh enişê. D.ale: xob! men şayed burdan gsem; azam, kendi tapabilmiyem. Men bu arxın suun burdan uurdum bir ydın; lıbud bu suun dalısıcağ bir nefer geleceğ. Yetişdi, bir yden bir uux y var ıdı; burdan vırdı, sındırdı, arxın suun qet kedi; soudu kenara, arx qaldı quru. Sen dene de bu su gı, bi dene ayrı memleketde ayrı pıtaşahın bağına. Gı ayrı pıtaşahın bağına hemun bu su; munun da bağda nkeri var. Bu sefer bu gıh! sñve sñve bi nefer gı:ay kınyoğlu su salan! Bu qaşdı, gizlendi. Bu qaşdı, gizlendi, bala bala, bala bala gı, bi dene bıyninde bir nefer qoca kişi geldi: kınyoğlu! suu sen hardan salıfı! yışdı bu suvu bağlyı bu gı bu suvu bağlyabilmıqoca kişi; d.ale: Ay qardaş! meni vırmı bu suvu men soumuşam; qoy, men de gelim sennen kımehleşim, bı suvu bağlyı. Belı bu yışdı, bu hemun kişinen bu suvu iki yannan başladı su gı arı. Bu oğlan qeyitdi ki ay qardaş, ay emi! bu hara gıey bu su? D.ale: gıh benim bağma. D.ale. meni aparısın? D.ale: gel gıh mennen. Bu düşdü munun dalına, munnan geldı

Geldi, ıxdı bi dene bağa, gı ay oğlan! bu bağ bi dene bıışdı ki, day memleketde bı bağ yoxtu. D.ale: Ay berziyar qardaş! bu bağ kimin bağdı? D.ale: isfahan pıtaşahının bağdı. Onun (men) nkeriyem burda; yışirem; berziyariyam. Bı bu terefi gı, o terefi, ıimen, o terefi sebzi; bı bağdı ki ne qeşehlihe. D.ale: xıb! meni burda nker saxlarsın, men burda sene kımıyım? D.ale: niya saxlamam; saxlaram; ama ırgenesen e! D.ale: ırgetsın; ırgenerem. Bu kişi nınedk! bu kişi muna ırgetdi; bax bı suvarılla, bı suvarılla, bı bağlalla, bı; bi dene de burda dam var ıdı, ıay ıreh var ıdı. Bu oğlanı ırgetdi bu suvarmağı, zadı. Bu oğlana d.ale: gı sen burda bağda qı, men gıyım, seher gı gellem. Bu ıxdı gı, şahın nkeri ıxdı gı. Bu oğlan gı qaldı bağd. Bir des kot şalvar ki ıde qalmışdı; atın tınnenyandırdı; o kot şalvarın qara at geldı Kot şalvarın qara

at geldik Kot şalvarı asladı duvardan, çıxdı qara atın bəfline. Çıxdı qara atın bəfline, düşdü bu gəli bağın bi terefine; suvarmış gəli bağdak; bu atınan düşdü munun bi terefine, enişə vırdı, yoqquşa vırdı, sağa vırdı, sola vırdı; bu gəli tamām bəyinnən apardı. Gəli tamām bəyinnən apardı, endi, atı yudu, temizledi; ata dedi: gə gə hemun yəyva. At gədi gə hemun tənliyə. Bu gə yatdı bu bağda, sərbərdi berziyə gelə. Berziyə gelə, qaşdı gizlendi, hemun deri bərkə qoydu başına; kot şalvarı da gizledib oyanda; deri bərkə qoydu başına. Olan bu berziyə geldi, şahın nəkeri geldi, gərdi: ay dedem, nenem vay! Bağ, gəli bağın bir qismetin bəyib, bəyib vən.

- Ay İbrahim! Bura ne geldi, bu ne ozahdı, bunu neme bədi, bu ne ahvalatdı!? Şah gelse, gərse; benim dedemi yandırır!

Dedi: Ay berziyar qardaş bu yə bi sərıdouz geldik douz geldi, qeytere bilmedim, qorxumnan gədim, davar qapısını berkitdim yatdım orda. Tamām douz buları bu cəri vən yip. Dedi: mən yıxılıp da şah meem dedemi yandıracaq. Dedi: xob! men neme yim! Bu sefer yaman, məsibətinən bu gəli bir qismət qozadıla, suardıla, dızeltdilər. Bilexire qaldı saba yəy. Saba yə de bu sefer bağban gədi, bağban gədi. Dedi: İbrahim ba, day qoyma douz gele buraya. Dedi: yox! qoymam. Gə oldu, gə bi sefer o biri atın təkinnən yandırdı; o biri at geldi. Məndi atı, düşdü o terefe, düşdü o terefe; o terefi bədi vən. Atı yudu, temizledi, at gə gədi. Bu sefer seher oldu gə bu adam geldi. bağban gərdi olan, bu sefer bu yanı vən yip. Dedi: mən dağılsın İbrahim! be bu nə vaxtı niyə burda douz yoxudu. Sen niyə bəyən. Dedi: mən dağılmasın, benim dedemi yandırılıf yəy, dıyile meni! Men qorxumnan çıxmışam damda yatmışam, day dənə! Dedi: xob! da gə de; şah gelse bura; dedemizi yandıracaq. Bu sefer buları da temizledile, dızeltdilər. Day bu bağban dedi: mən dağılsın! day men gəyrem, saba şahın qızları gelecəh bura; nava nava, gərüşesen. Dedi: yəy yoxdu. Dedi: Bax, sen kəfelsen, başunna gərşən kəfellerinnən, burdan yağ gelə burdan sərı. Gəninin derisinin piyi eri, bulardan gə tənli. Dedi: saba şahın qızları gelecəh bura; qırx dənə kenizi var; kenizlərinən. Bə bağban gədik İbrahim çıxdı dama, damnan bu libasların gədi, bərkə qoydu başına, on dırt aylıx gəsi, ayı zəndə tamām bədi; xob da başının bir terefi qızıl, bir yerefi gümüş. Bu burda yavaş yavaş gerdiş yədi o yan bu yana; şahın qızları (üş dənə şahın qızı var ıdı), qırx dənə kenizlərinən bala bala geldile

bağa, geldile bağa. Bu qapılıxdan bular varıd olanda bağa; şahın bən kızı dahi: gelni, bu terefdən gedek o yannan bəle gelek; bu ortancıl qızı dahi: gelni bu terefdən gedek o yannan bəle gelək. Bular hər biri, hər birinin sənə baxmadı. Şahın bən kızı o yannan düşdü, kenizlər buların dalısıycax; ortancıl qız bu yannan düşdü, bu terefdən. Ortancıl qız bu yannan gəldi gərən olan, bağın bu terefində bi dene cavan vər; yəne, işmə, xetdi xalına, gəl cəmalına tamaşa bə. Bəle cavan İsfahan'da yoxdu. Tə qeyitdi, təf qeyitdi, qaşdı qızların qabağına; kenizlərdən qızları qeyterdi, qoymadı gelege muna sarı (o yannan bəle gelecegi idi axı). Qeyterdi, o yannan aıxdıla, bağdan aıxdıla, gedilər, gedilər və.

Gedilər və, bunun bən gı bacısı dahi: axı biz qərar ıdı; o yannan bəle geleg, sen bizi niyə qeyterdini? Dahi: da o yan xereb idi, o yannan qoymadım sizi gəlesiz, o yannan sizi qeyterdim. Bular geldilər, bular geldilər və; bağbanı çağırtdılar. Bu qızlar bağbanı çağırtdı; bağban gəldi bu qızların yanına. Dahi: bağban başı! Dahi: belə! Dahi: Biz üç dene qızix, şahın qızları. Gəl biz için üç dene xırda al, geti; biri maya vırmış, biri tox yığılmış, biri kəç; o xırdaaları biz için geti bura. Bağban gəldi, üç dene xırda gətirdi. Qoydular üç dene boşqaba, heresinin yanına bi dene pıxa qoydular. Dahi: bağban! bu xırdaaları apar qoy dedemin qabağına. Bağban bu xırdaaları apardı qoydu şahın qabağına. Şah bu xırdaalara baxdı, pıxaxlara baxdı; dahi bağban! bu nemenedi, bu ne hikəyetdi!? Dahi: Bular qızların gənderip. Şah qeyitdi vezire: təbir tək, gərən bu ne cereyandı, qızlar munu gənderip. Vezir gəndi, baxdı, gərən; üç dene xırdaı, biri kaldı, biri maya vırmışdı, biri tox yığılıp. Dahi: qible cəm sağ olsun! bu senin, yığışən senin bən gı qızundu, maya vırmış veset qızundu, kal xırda qızundu; bular sennen er teveqqi yığıp; dahi: biz hedd-i teklif olmuşux, bizi ere vətəsen. Şah muna baxdı, o ona baxdı, o ona baxdı. Vezir, vətəzə dahi: Xob! qible cəm sağ olsun! gereh vətəndiresen buları, vətəsen ere bular. Dahi: xob, təbi yoxtu.

- Bağban!

Dahi: belə! Dahi: gəl qızlara dənən; saba zurna balaban vırılacax, mənədən sulanacax, miz sendel qoyulacax; İsfahan'ın nemene cavanı var, gelip bu miz sendellerde eyleşecəh redif redif, gelesiz düşesüz bu xıyabanlar bu rediflere; her kes her birin beyense; elin qoya onun istəy. Belə! saba zurna balaban vırıldı mənədən sulandı, miz sendeli qoyuldu; İsfahan'ın şəhrində day neme cavan var ıdı;

vezir, vəzira, hamı geldi, miz sendelنى استىnde eyleşdi, yığışdılar, otdular. Dəli: Bağban! bağ qızları bağır, gelsin. Bağban bağdı, qızları bağdırdı, geldi. Qızlar geldi, o başda dayandıla de. Şah qeyitdi, dəli: qızlarım! Dəli: belə! Dəli: xob! siz mennən er teveqqi cəmüşdüz, sizi men ere vəfrem; xıyaban xıyaban girin bu camahatın içine, her birin pesend kesüz, barmağın qoyun içine, her birin pesend kesüz. Ağa! bu üç dene qız düşdü redifinen, bu redifinen bağdiler, o redifinenə, qabax redifinen bağde bənki qız elin qoydu vezirin oğlunun içynine; bağdıle, o veset qız elin qoydu vekilin oğlunun içynine; qaldı bu ortancıl qız. Ortancıl qız bu xıyabanı souşdu, o xıyabanı dndi, o xıyabanı dndi, o xıyabanı dndi, dnr-he-dnr bu camahatın içi dolandı, bağdı, durdu kenarda; dəli: qible clem sağ olsun! men isteyen burde dny. Dəli: Gə İsfahanın şəhrinde cavan qalıp? Dəli: Xəyir! qalmayıp. Dəli: cəra baxun, gərni, gə cavan qalıp. Dəli: xəyir! qalmayıp, hamı gelip. Dəli: qızım bu boyda camahatın içində, bu boyda cavanın içində bi nefer sen istiyen olmadı? Dəli: xəyir! men istiyen burda dny, men istiyen hardıydı burda! Men gərni cavan burda dnr. Dəli: bağban! Dəli: belə! Şah dəli: bağban! Dəli: belə! Dəli: qabağa ge. Dəli: bu qızlar dnen bağa bağmıştı, bağda senin berziyarun yoxtu, nənkeri yoxdu ki!? Dəli: xəyir ağa yoxdu! Dəli: dznı d Dnen bular bağa bağmışdıle, bu qız bağda cavan gərni. Bu boyda cavanı beyenmedi; bu qız bağda cavan gərni. Be berziyar da Allah gərnişetmesin, qorxı, az qalın şahın qorxusunnan. O da bağda keşeldi cındır libas bağayıp, gaday libası bağayıp; keşel, derinin yağı bulardan [yanaklarından] sənliyə gəlir: axı men bağım, onu ne cı getirim! Ağa! bu bağban qeyitdi bağa. Bağban qeyitdi bağa, bağdı, gərni o keşel bağda girip lap o zadın bucağında dayanıp. Yənişdi, dəli: Allah senin tıfağın dağıtsın, sen benim dedemi yandırıp, şah seni istayıp; nlesen de şah seni aldırəh. Yənişdi munu qarpaladı, atdı içyninə, atdı içynine, səriye səriye munu apardı camahatın içine. Bulardan (yanaklarından) da derinin yağı tənli; isdi deyər; getdi səriye səriye, getdi, munu saldı camaatın içine. Salanda qız o yannan dolandı, geldi, barmağın qoydu munun içine:

- Ağa! Men munu istəyirəm.

E olan! camaatda ona baxdı, o ona baxdı, o ona baxdı. Şah qeyitdi dəli: qızım! sen benim başımı saldun aşağı, sen nəfədi, bi dene gedaya, bi dene keşele, bi dene nifrine; bağdın barmağın qoydun onun içine. Dəli: qible clem sağ

olsun! men munu istəyirəm. Vəfə, menu istəyirəm; vəfəməsə, de munu istəyirəm; redd-i miras da fə, munu istəyirəm. Ağ! şah gətdi, nəz dest-i xettinen redd-i miras namesi yazdı, imzaladı vəfə qız. Dəf: o sen, o da keşel; gətdi her yana gəfəsen gə, şəherdende ıxartacağam. Bağbana qeyitdi: apar munu, kendin ayağında bi dene qarı var, qoy o qarının fəinde.

- Belə

Bu oğlanın bu qızı sər ye sər ye; bağban; getdi, qoydu; kendin ayağında bi dene qarı vardı; qarının fəinde. Bular qaldı burda. Siz ıxın hardan xəber vəfə! bu qızların birin vezirin oğluna qırx gə, qırx gə toy əldə vəfə, birin vekilin oğlun. Vezirin oğlun vekilin oğlu oldu şahın dəmətdəri. Bu sefer bu da qaldı bu qarının yanındə. Gəfədi gəfəler dolandı, gəfələr gəldi qarının yanındə. Gəfənin bir gəfə oldu, şah meriz oldu. Şah meriz oldu; gəfədlər dəktə getdile, dəktə gəldi, baxdı, mayna fədi, baxdı; şaha qeyitdi dəf: sen gəreg fəhu eti yəfəsen; diri fəhu tutala, getirele, sen onu kesesen yəfəsen; senə merizligə yaxın ol. Dəf: Xob! diri fəhunu da tutmaq olmaz ki. Dəf: Da bilməyirəm da, diri fəhu gəreg tutasan, yəfəsen. Bilexirə bu şah qeyitdi, dəfə dəmətdərinə: saba gəfəcehsəz ovlağə dağa. Gəfəzə, orda gəresəz, fəhudan zatdan; fəyənən dirisinnən; təfip vırıp getire bilersüz!? Bular dərbə gətdi, at gətdi, təfəhəri gətdi, ıxdıla gəfədlə ovlağa, gəfədlə ovlağa. Bu qız gəldi, qeyitdi: İbrahim! Dəf: He! Dəf: Dedem meriz olup. Dəktə dedemə dəfip gəreg fəhu eti yəfəsen, sen sağalasan. Kərekennerin gənderip fəhu vırmağa. Gelesen, düşesen onların dalına gəfəsen; olar o fəhunu her yəfəde vırsalə, kelle paxasın kesip atacaxlar; oları sen getiresən, bedenin de olar apar. Bu dəf: men gəfə bilməm. Men bi dene keşel oğlan, fəyay oğlan; men gəfə bilməm. Dəf: yo gəreg gəfəsen; qəfə-i məmki. Dəf: xob! indi gəfə dedənnən bi dene at al gət (dedesinin arası yoxudu ya); gəfə nənənnən bi dene at al geti, men minim, gəfə. Bular gəfə. Bu sefer bu nəfədi, bu qız gəfədi, nenesinnən bir dene fəmaydan at aldı, getdi; palanlax; vəfə Mehəmməd İbrahim. İbrahim mindi, gəfə; o zədə bir dere var ıdı; dereədə atı yıxdı yəfə, atın qol qışın yığdı bi yəfə, məykəm sencir teneffinen bağlad, atı qoydu dereədə. Qırmızı atın təkə yandırdı; təfənginen, libasınan gəldi. Hemun təfənginen libas, qırmızı at gəldi. İbrahim libası gəfədi, təfəngi saldı fəynən, atı mindi, gəfə gəfə şıkar-gah. Gəfədi, bi dene dağın qullesində bi fəimen-gah var ıdı, gəfədi atın mıxın vırd, bağladı orda. Bi dene vird

oxudu; neme şıkarvan, neme ovla var ıdı, neme cıyran var ıdı; hamısı yığıldı, geldi munun yanına. Geldi munun yanına, İbrahim binyanına. Bu şahın dımeçtları geldi, bu baxacaxdan, o baxacaxdan, o baxacaxdan dıyın saldıla, gırdı ay oğlan! hıyde vı yoxtu; feqet bi dene ımın-gahda at gırdı, bi nefer de atın yanında yatıp; tamam neme vı var, ordadı. Dıdı: Xıb! gıdek da, gıdek ora; bu ki bize de r kese olsa; bize nede hm [vımem] dıye bilmez. O şıkarının meseli kimi nede hm [vımem] dıyer; tutar, qol qıxın bağlar, vılardan bi dene aparar. Bu iki dımeçtdar geldılar, geldiler atdarınan yavaş yavaş geldiler, ıxdıl hemun buğlanın yanına; gırdı ay oğlan! bu bir dene cavand, bi dene cavandı; yıne işme; xett-i xalına, gı camalına tamaşa kıl, kıl oğlandı. Dıdı: xob! bala, oğlannar! neme ımın gelipsı? bulara qeyitdi. Dıdı: valla! bizim qeynatamız merizd; ımın de şahdı; meriz olupı dıktı gerimişik, dıktı dıyıp: gerek sen cıyran eti yıyesen sağalasan. İndi biz de tamam şıkarğahları zadı dolanmış, cıyran tapabilmemişik; feqet cıyranı senın yanunda gımmüşük, indi gelmişik bura. İndi bu cıyrannan bi dene bize pulunan vısesen apar. Dıyır: Xıb! bıbi yoxt. Bi dene cıyran size vırem, aparun. Bu getirer bi dene cıyranı tutar, vıer bu iki dımeçda. Bular ıxdardır bulara pul vıer; bu pulu almaz. Bu pulu almaz, şahın kırekenneri dıyer: siz niye pul almırsız!? Dıyer: Valla! men şıkarı pula satmam. Dıyer: Xob! be nemiye vıersen? Dıyer: İndi qeynatuz merizdi, ordan gelipsı şıkar ımın; benim bi dene mıhrı vıer, bu mıhrı her ımın boynuna bir bas; annan size bi dene şıkar vıem, day men pul almam. Dıyelle: xob! bıbi yoxtu. Bu bıyık kırekeni gelir, bu cıfınnen mıhrı ıxdardır, basar bunun burasına [boynuna]; bu sefer o birsi gelir, mıhrı gıe basar onun burasına [boynuna]; baxar, gırer burda qul yazılıp. Mıhrıde qul yazılıp bısenın dımeçtdarun menin qulumda. Bu bi dene şıkar vıer bulara. Bular şıkarın başın keser, el ayağın keser; vıer hemin oğlan; bi sefer cendeyi gırdı, gıelle. Cendeyi gırdı, gıelle. Bu hemin oğlan başınan ceneyisslar bi dene qaba, miner atın, gıler aşşığı, gıler, ıxdar qarının ıvıne. El ayağınan başı vıer qız, cendeyi olar aparıp. Qız el ayağı, başı ıter, pişiri temizlar. Qazanada pişiri temizliyennen sonra Bular cendeyi aparıp vıer aşpaza, aşpaz pişir; getirille munun etinnen biraz vıele şaha. Şah barmağın vırar, gırer; Allah gırsıetmesin; zehr munun yanında yaxıddı, bile bil zehr idi bu. Kırekennerinen deyer: bu nemedi! bu ov etd, bu cendeg doaz etidi, nemedi; bu niye acıdı? Dıyer: qıble lem sağ olsun! bu munu kıl diri getirıydık; mıntahası kesmişig, baş, el

ayağın atmışix. Öz de bu oğlan kesmişdi; kesende tüpürmüşdü: dadı başuva, zehri cendeg ve (onun cendegine). Aparılar cendegi pişirdile şah ıxın, acı oldu, şah yeye bilmedi. Qız başı pişirdi, temizledi; kelle paçasının suvu bəle oldu ki day adam barmaxların yeydi. Bu sefer bu qız nəynedi! Bilirdi ki o cendek yəneli olmuyacx; bir kese munun etinnen suunnan tıhdı, apardı vədi nenesin. Dədi: munu apar və, dedem yəkn. Sən dımeçdarun gəlip bi dene v vırıp, baş, el ayağın kesip atıplı; keçel gəlip getirip, onu da men pişirmişəm. Munu apardı, qoydu şahın qabağına, dədi: munu qız gənderif, hemun o ovun kelle paçasıdı. Şah gətdı, dədi: gətdı, at o yana ya! ov da neme dad var ıdı ki, kelle paça da neme dad ola. Onun cendegi zehr kimin idi, yəneli dıydı, acıydı; tamam atdıx. Dədi: Hele munu gətdı yə; gə. Bu yaxındı, o yaxındı!? Şah munnan qorxa qorxa biraz yədi, gərdı olan! bu yənelidk; gətdı hamısın yədi. Hamısın kəf, bu sefer ağardı o dımeçdarın; dədi: ay oğlan! Dədi: Belə dədi: Ov ki kesipsız baş, el ayağın filni aparıp cenedeyi mən ıxın getiripsız, niye cendek yəneli olmadı; baş, el ayax yəneli oldu!? Dədi: Qible cəm sağ olsun! biz ne bilek, biz bilmırdı ki, o şexs vədi bize da!

Bilexire ne başuzu ağrıdım! Bu başın, el ayağın, kelle paçanın suun, etin yədi, şah sağaldı. Şah sağaldı, gınnərin bir gıdı oldu tuş ağarannan sonra nama gəldi; meselem Rum pəşahı yazdık, nama gənderdi İsfahanın pəşahına: saba cengimizdi, filan dağa, sen de filan dağa, men de filan dağa, cengimizdi. Nama getdile vədile, şah baxdı, gərdı belə, nama gənderiflə saba sen de hemun şikargaha, men de hemun şikargaha ceng fəyeceyig. Belə İsfahanın bu şahı destur vədi İsfahanın şəhrine qoşunnarın. Tamam atdandıla, tıfeg mıfeg, ıxdıla dağa. Çıxdıla dağa, o yannan da o qoşun gəldi dağa. Bular her iki terefdən de qabax qabax gəldile, ceng fəyelər; bu qız gəe gəldi, dədi: ay oğlan, ay İbrahim! Dədi: belə! Dədi: bə amandı İbrahim! Meni xıss kəmeye, indiye kimi xıss olmamışam; dedemnen filan şahın davasıdı, saba ıxıxacaxla filan dağa, davasıdı; gelesen, gədesen bulara sarı. Dədi: rehetdiyin qızı! men keçel adam, men nifir adam; cenge gedenem! Dədi: eh bəy-i qıret İbrahim! Dədi: xob, yəbi yoxtu. Bu yannan bu şah hemle kədi, o yannan o şah hemle kədi. Bular ki her iki terefdən bir birine hemle kədi; ibrahım nəynedi!? İbrahim gəe qırmızı atın tıkını yandırdı; at gəldi, tıfək gəldi. atıldı, mindi atın bəline, tıfengi saldı ıynine, şəmşiri aldı eline. Şəmşiri aldı elin, yumuldu buoşuna sarı. Yumuldu başuna sarı; şah gərdı, ay oğlan!

Aşağıdan bi dene tətini gəlir, bi dene tətini gəlir, da başa yelen tətini dən. Qeyitdi, bu qoşuna dahi: bilmirəm bu gelen tətini bize sare gəlir ya o yana gəly?! Eger o yana gəlsə, bizden qoymuyqcağ bi dene Allah!u ekber dən qala; bize sarı gəlsə o yannan qoymuyacağ Allah!u ekber dən qala. Baba! Gəddəle ay oğlan, bu geldik qırmızı at geldi, gəldi, düşdü, o terefe, düşmanın içine. A bu bilirdi, bu munun qeynatasıdı. Gəldi, düşdü düşmanın içine; zizden ırağ; sağdan vırdı soldan ıxdı, sağdan vırdı soldan ıxdı, sağa vırdı sola vırdı, sağa vırdı sola vırdı. Bular da bu yannan baxır a. O terefdən qoymadı bi dene canlı qala; qıranı qırdı, qırmayan, qazan qeyitdi qaşdı. Qazan qeyitdi qaşdı, bi nefer qalmadı.

Şah qeyitdi: aman, bəle-yi qıret munu tutan, n qoşuna qeyitdi ye. Munu tutun gəreh bu kimdi!? Amandı, munu tutun. Bu yan o yannan daire vırdıla, zencir aşdıla, bu atdarnan zencir aşdıla bu yan o yannan, qoymadıla, bu İbrahim qəc. İbrahim tutdula. İbrahim tutdulə, dahi: sen kimsen, bize sarı geldini, bize kəmeg geldini!? Dahi: hele men dənəm. Şah bunu gətdi, getdile yavaş yavaş, yavaş yavaş getdile ıxdılə payın-texte. Getdile ıxartdıla payın-textə, payın-texte getirennen sonra bu şah gərdə olan, bu nemenedi, buun kərekenneri nemenedi, bu nemenedi; bının cavannığında İsfahan daadam yoxdu, cavan yoxdu. Şah qeyitdi muna: cavan adun dənəm; sen kimsen!? Sen hası şah-zadesen!? Sen bize geldini kəmey dən; olar bizi qıracağ ıdı; sen olardan bi nefer qoymadun qala. Dahi: sen dənəm, sen kimsen!? Dahi: Menen xeber alma, kərekennerin xeber al. Dahi: baba kərekennerim seni tanımır. Dahi: kərekennerin boynuna bəc. Şah ağardı kərekenneri: bu yana gələnəm. Gəldile qabağa, şah buların boynuna baxdı gərdə olan bu bi dene mənhr vırıb bunun boynuna b Bu benim qulumdu b bi dene mənhr vırıb onun boynuna b Bu benim qulumdu b Dahi: Qible ələ sağ olsun, olar benim qulumdu qulum, olar. Ov için gəndermişdün olark!? Ov için gəndermişdün; olar mənə pul vədile, mennen cəran alalə men pul almadım; men oları n qul ddim. Hemun mənhr vırmışam oların boynuna olar benim qulumdu. Ê gə men seni bilmirəm kimsen!? Sen kimsen aa bular qul dən n? Dahi: qible ələ sağ olsun, gə qızun geti, qızunnan xeber al. Gəldile, hemun qarının ındə qızı getdiler. Dahi: qızım dənəm; bu kimdi!? Dahi: qible ələ sağ olsun, bu hemun oğlandı ki burda men elimi qoydum ıstə, ddim: men muna gəlmirəm, bu hemun keəldi. Dahi: e bu keəldi!? Dahi: belə, bu hemun keəldi; meni, sen redd-i miras dən,

uurdun aşağıya; bu hemun keşeldi, hemi sene kınmehlig kēdēk, senın terefuu qırdı qutardēk, hemi sene kınmehlig kēdi, şıkar-gahdan sene şıkar vādēk, kınrekennerın zıne qul kēdēk, bu sefer senın terefın de qırdı; bu hemun keşeldi. Dēdi: yox, oda!? dēdi: belē! Dēdi: meni istiyen buna enamē Bilexire meni istiyen muna enamē, muna xox enamnar vādiler.

Onnan sonra şah qırx gın, qırx ge toy daldırdı, tezedən bu qızın vādı bınē. Qırx gın, qırx ge toy daldırdı, tezedən munu vādı muna, bu da oldu munun kınrekeni. Olar orda yādile, işdile, şad oldula; siz de şad olasz.

On Dokuzuncu Masalın Epizotları:

1. Bir padişah ve iki hanımı vardır. Bu padişahın iki hanımdan da çocuğu olmaz.
2. Bir derviş vardır ve bu derviş padişahın kapısına gelerek ona bir elma verir. Padişahın bu elmayı hanımlarıyla birlikte yemesini söyler. Bu sayede padişahın çocukları olacaktır. Derviş bunun karşılığında bir süre sonra gelip çocuklardan birini alacağını söyler. Padişah da bu teklifi kabul eder.
3. Padişahın hanımının biri Tük, diğeri ise Gilek'tir. Padişah, Gilek hanımından olan çocuğuna Mehmed, Tük hanımından olan çocuğa ise İbrahim adını verir.
4. Derviş, çocuklar büyüyece gelir ve Mehmed'i alır.
5. Derviş yolda bir dua okur ve aslana dönüşür. Aslan Mehmed'i hırpalar ve Mehmed çok korkar. Derviş bu çocuğun bir işe yaramayacağını anlayarak onu ailesine geri verir. Aile de ona bu kez İbrahim'i verir.
6. Derviş yine bir dua okur ve aslana dönüşür; ancak İbrahim aslana karşı koyar ve onu ormana atar.
7. Derviş bir dua okur ve aslan suretinden çıkarak İbrahim'in yanına gelir.
8. Derviş ve İbrahim bir kaleye gelirler. Derviş cebinden anahtar çıkarır ve kırk tane kapıyı art arda açar. İbrahim girdiklerine çok şaşırır.
9. Derviş odaların sırrını İbrahim'e anlatmaz. Daha sonra bir ahıra girerler. Bu ahırda bir kırmızı bir de kara at vardır ve bu atların tıyeleri sihirlidir. Öteki odada ise bir takım elbise vardır. Derviş, bu takım elbisenin cebine atların tıyelerini koyup dolaşmaktadır. Baş sıkıştığında bu tıyelerden yakar ve tüm canlılar ona yardıma gelir.

10. Dervişin amacı İbrahimؑı kazana atıp onu ٱدٱmek ve heykele ٱevirmektir. İbrahim dervişten önce davranarak onu kazana atar.

11. İbrahim, atların tٱylerinden ٱٱer tane koparır, takım elbiseyi giyer ve kaleden kaٱar.

12. İbrahim yola devam eder ve bir ٱobana rast gelir. Bu ٱobanın elbisesini alıp giyer. Çobandan bir koyun alır ve bu koyunun karnını ٱıkartıp bir bٱrk yaptırır ve bٱrkٱ başına takar.

13. İbrahim bir ırmağa gelir ve ırmağın suyunu keser. Bu ırmağın padişahın bağına gitmektedir. Su kesilince bağban suyun kaynağına gelir ve bunun nedenini araştırır.

14. İbrahim bağbanla tanışır ve bağbanın kendisine bir iş vermesini ister. Bağban ve İbrahim suyun ٱٱndeki seti kaldırır ve İbrahim bağbanla birlikte şahın bağına gelir.

15. İbrahim geceleri bağda bekٱılık yapmaya başlar ve tٱylerin hikmetini dener. Bağ bozar; ancak bağban olanlara bir anlam veremez.

16. Padişahın ٱٱı kızı ve bu kızların kırk hizmetٱisi vardır. Kızlar bir gٱı dolaşmak ٱٱın bağa gelirler.

17. İbrahim ٱoban kıyafetlerini ٱıkartır ve bağda kendi kıyafetleriyle dolaşır. Padişahın ortanca kızı onu gٱı ve İbrahimؑı sıkılır.

18. Ortanca kız kardeşlerinin yanına dٱı onlara kavun toplayıp bu babalarına yollamalarını sٱıyer. kavunlardan biri iyice olgunlaşmış, biri olgun ve ٱteki de hamdır. Bu kavunların ٱzerlerine birer bٱak saplayıp babalarına yollarlar.

19. Padişah bu meyvelere bir anlam veremez ve vezirine bunların ne anlama geldiğini sorar. Vezir de kızların evlenmek istediklerini sٱıyer.

20. Padişah ٱىلkenin tىم genىlerini bir meydana toplar ve kızlarına kimi isterlerse onu almalarını sىنler. bىىk kız vezirin oğlunu, kىىk kız vekilin oğlunu seىer. Ortanca kız ise ٱoban kılığındaki İbrahimبىى saىer.

21. Padişah ortanca kızının derdinden hastalanır, yataklara dűşer. Doktorlar padişaha ceylan etinin iyi geleceğini sىنlerler.

22. Padişahın bىىk damatları ceylan avlamak ٱىn saraydan ayrılırlar. İbrahim de arkalarından ava ٱىkar. İbrahim elindeki sihirli tىler sayesinde ceylanı avlar ve diğer damatları kendisine kىle yapar. Padişah eti yiyip iyileşir.

23. İbrahim padişaha savaş aىan orduları da bu tىler sayesinde yener.

24. Padişah ٱşin aslını ٱđrenir ve ortanca kızını affeder. İbrahim ve şahın ortanca kızı kırk gىn kırk gece sىren bir dűđىnle evlenirler.

On Dokuzuncu Masaldaki Motifler

T 145. Çok eGle eLenme

Bir padişahın iki hanımı vardır.

N 825. 1. Çocuk sahibi olmayan kahramanlar

Padişahın iki hanımından da çocuğu olmaz.

H 1233. 3. 2. Dervişyardım eder

Derviş padişaha bir elma verir ve padişahın iki oğlu olur.

M 100. Yeminler ve antlar

Derviş çocuklardan birini daha sonra alacağını söyleyerek padişahla anlaşır.

D 620. Peryodik dönüşüm

Derviş padişahın Mehmed adındaki oğlunu alır ve yola çıkar. Yolda aslan kılığına giren derviş Mehmed'i hırpalar. Daha sonra derviş yine insana dönüşür.

W 121. Korkaklık

Mehmed çok korkak olduğunu anlayan derviş onu padişaha geri verir ve yanına İbrahim adındaki diğer çocuğu alır.

H 563. Hüner imtihanları

Derviş yolda aslana dönüşür; ancak İbrahim aslanı hırpalar ve cesur olduğunu dervişe gösterir.

Z 71. 12. Formel sayı: 40

Dervişin evinde kırk oda ve bu odaların kırk kilidi vardır.

C 420. Sırları açıklama yasağı

Derviş evdeki kırk odanın sırrını İbrahim öğrenemez.

N 440. Değerli sırların öğrenilmesi

İbrahim dervişten bir bir kırmızı bir de kara at olduğunu ve bu atların tıylerinin sihirli olduğunu öğrenir.

K 850. Hileli oyunlar

Derviş İbrahimi kandırarak kazana atıp heykele dönüştürmek ister. Ancak, İbrahim dervişten önce davranıp onu kazana atar.

H 1233. 6. 1. Macerada yardımcı at

İbrahim arların tıylarından bir tane koparıp cebine koyar ve dervişin evinden ayrılır.

K 1836. 5. Erkeğin bir başka erkek kılığına girmesi

İbrahim yolda karşılaştığı mobanların elbiselerini alır, başına koyunun derisini geçirir ve padişahın bağında bekâlik yapmaya başlar.

P 40. Padişahın kızları

Padişahın üç bekar kızı vardır.

Z 100. Sembolizm

Kızlar evlenmek istediklerini anlatmak için bir tabağa فاكهه farklı olgunluktaki meyveleri koyup bunlara birer bıçak saplayarak anlatırlar.

T 100. Evlenme

Padişahın büyük ve küçük kızları vezir ve vekilin oğluyla evlenirler.

T 121. 3. 1. Padişahın kızının, aşağı seviyeden bir erkekle evlenmesi

Padişahın ortanca kızı bekâlik yapan İbrahim ile evlenir.

D 1021. Sihirli tüy

Padişah bu olaya زحمتinden hastalanır ve iyileşmesi için av eti gereklidir. İbrahim sihirli tüylerden birini yakar ve tüm hayvanlar ona yardım eder.

F 950. Olağanüstü tedaviler

Padişah İbrahim'in getirdiği av eti sayesinde iyileşir.

J 1112. Becerikli oğlan

İbrahim, padişahla savaşmak isteyen orduyu yenilgiye uğratır.

Z 71. 12. 0. 1. 40 gün 40 gece düğün

Padişah İbrahimı affeder ve İbrahim ile padişahın kızı kırk gün kırk gece süren bir dğnle evlenirler.

Yirminci Masal⁷³

Şah Abbas'ın Nağlı

Qedim dəyəllər, şah Abbas bi dene xobanın qızına müştəri oldu. İstedı onnan izdivac niye. Veziri vekili gəndərđi; dadi: gəni, xobanın qızın ərşiligi niye (Türki), xastaqarı niye. Bular gedile, xobanın qızı dadi: men ona gəmerem, men şaha gəmerem. Dadi: baba, vən dağılsın, sen bi xobanın qızı, sen bi dene şaha gəmənmən!? Dadi: gəni onun kesbi yoxudu. Birden şahlığı qoydula yə, day o niyebilmez; meseletni bi ayrı kesb niye, acınnan ər. Gelsin, men ona bi dene senet ərgekm, onnan sonra men gəderem ona.

Geldile Şah Abbas dadi. Şah Abbas dadi: baba, bu ne cı işdi axı, bi dene xobanın qızı mene gelmir, şah. Geldi, bu qızı istedi, dadi: sen niye mene izdivac gəmisen!? Dadi: Çı senni kesbni yoxdu. Bizim dile gelen, getdi muna bu cı ferş toxumağ ərgetdi bu Şah Abbas (Türki dilinde). Dadi: Elan bə, şahlığı yə qoysalar; niyebilersen, feş toxuyub satasan, nəve kesb niyesen.

Dəyerler bu Şah Abbas da qedim da qedim gezermiş gə. Gelir bu; bir idde mesel qırx haramıya ras gelir. Bunu tutulla bu Şah Abbas. Bunu tutulla getirirle; gənı baba, bular getirirler bu adamları, yədirle, kəkeldille, etin kesirle, satırla; nıba gelir yəşir bu Şah Abbas dadi ki: Baba, mesel benim etimnen sız ne qada istifde ərşiz!? Dadi: Mesele bi bə, bir mığdarı. Dadi: Gelen, men size bi dene ferş toxuyam, elli neferin pulıycax sız istifde niye. Getirir, bi dene bizim dile gelen bu cı ferş toxuyam; vər bunun birinin eline dadi: buna derbarad müştəri olallar, ayrı yəde bının müştəri olmaz. Sora, burda da yazmış ımış ferşde. Men bu cı giriftaram, bu menteqede, be mehelde men bu cı giriftartam. Ferşün ıstide yazmış ımış. Getirille derbarın qapısında bını salılla yə; bu Şah Abbas ınarvadı gelir, hemin bu xobanın qızı ferşe baxır, gənı belə, Şah Abbas girifdardi, tutupla bını. Getirir bu ferşe bə yə (mesele on tımem puluyımı), bə yə bına pul vər. Gelille gənıle baba, dadi: baba, da bu eslen məza bi şeydi, bə yə tımen bını biz kesb gəmişik. Gə arvad (mehellin yazmış ımış ferşün ıstide) memurrarı gəndərđi, gelille dənıle, buları tutullâ, Şah Abbas daordan azad niyill.

⁷³ Bu masal, II. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Yirminci Masalın Epizotları:

1. Şah Abbas bir gün çobanın kızıyla evlenmek ister. Vezirini ve vekilini çobanın evine yollar.
2. Vezir ve vekil şahın kızla evlenmek istediğini s nler. Çobanın kızı şahla evlenmek istemez.
Çünkü, bir gün şahın şahlığı elinden giderse hiçbir i  yapamayacağını düşünür; şahın bir mesleği yoktur.
3. Şah, kızın kendisini istemediğini öğrenir. Gelip kızla konuşur. Kız ona durumu anlatır. Bir gün şahlığı giderse elinde mesleği olsun diye ona halı dokumayı   retir. Onunla evlenir.
4. Her ak am olduğu gibi, Şah Abbas dolaşmaya çıkar; kırk haramilere rast gelir. Kırk haramiler onu yakalayıp kaçırırlar.
5. Kapatıldığı yerde Şah Abbas, kırk haramilerin, diğer insanların etini kesip sattığını görür. Sıranın kendisine geldiğini anlar.
6. Şah, kırk haramilere çok para kazanacakları bir i  olduğunu söyleyerek onlara halı dokumayı   retir.
7. Şah Abbas bir halı dokur, üzerine de tutsak olduğunu ve yerini yazar. Kırk haramiler halıyı satmak için pazara g t r rl r. Bu halıya saraydan bir alıcı çıkar.
8. Halı saraya gelince çobanın kızı, yani şahın hanımı durumu anlar. Ertesi gün muhafızları yollar. Muhafızlar kırk haramileri yakalarlar; Şah Abbas da  zg l ne kavu ur.

Yirminci Masaldaki Motifler

P 10. Padişah

Şah Abbas Çobanın kızıyla evlenmek ister.

T 131. Evlenme Çartları

Çobanın kızı şahın bir meslek sahibi olmadığını ve ancak bir meslek öğrenirse kendisiyle evlenebileceğini söyler.

T 100. Evlenme

Şah, kızın şartını kabul eder ve onunla evlenir.

H 502. Öğrenme imtihanı

Çobanın kızı, evlendikten sonra şaha halı dokumayı öğretir.

P 478. Kırk harami

Kırk haramiler şahı kaçırmırlar.

K 500. Hile vasıtasıyla tehlike veya ölümden kazanç

Şah, kırk haramiler için bir halı dokur ve onların halıyı satarak para kazanabileceklerini söyler. Şah halının üzerine yerini yazar.

H 80. Çöretle tanıma

Şahın karısı halıyı görür ve muhafızlara şahın yerini söyler.

R 122. ÇeGitlkurtarmalar

Muhafızlar kırk haramileri yakalayıp şahı kurtarırlar.

Yirmi Birinci Masal⁷⁴

Biri var ıdı, biri yoxudı, Allahdan qızrez hı kes yoxudı. Qedim zaman bi nefer, bu buçı cavan, İbrahim adını gəlir mesel bir ayrı kişvere. Gidir orda bi neferin yanında xıdmet-kar qalır; at mat var ımış, ona baxırmış, mesel ay-ba-ay bına huquq qaral vırmış. Bının da üş dene qızı var ımış. Bir gın mına dıyır: oğlum, sen niye nılenmisen!? Dıyır: Baba, men bu memleketin adamı deyrem, men ayrı memlektden gelmişem bıra. Dıyır ki: Bizim şəhrimizin resmi bıdış ilden ile qızlar gələr hamama, hamamnan ıxannan sora oğlannar gələr, o hamamın qabağında o tay bu tay durarlar; her kes her kese xoşu gelse; onun ısdıne desmal atar, onnan izdivac ıer.

İl başa gelir, bına bi dene desmal vıır, dıyır ki: sen de gıdur, cavannarın sefində, her kesi xoşun gelse, qızın, at onun ısdıne Bu da gəlir qalır; bu da Allahdan istiyir ki bının ız qızlarınnan, mesel, bu birin intixab ııye; xilese gəlir, ay bına atım, ona atım, ağa souşur qutarır, ata bilmir. Qeyidir, korı pıman gelir; gelennen sonra bu hacı bına dıyır: oğlum, be niye atmadun? Dıyır: valla, cereyan buçı. Qalır yığı ile. Gıe yığı başa gelir, il dını başa gelir; bu gəlir. Dıyır ki: eger qızların ısdıneatabilmesını; qızlardan sora dullar geleller, yanı o adamlar ki eri ıp ya boşanıb, olar geleller; oları intixab ııne; xilese atıpsan atıpsan. Be gıe gəlir, oğlannarın destesinde durur; hay qızlar gelir, souşur; bu atabilmir. Gıı, belı, bu sefer dullar destesi geldi, bının birin intixab ııer, atır bının birinin ısdıne Atır bının birinin ısdıne, dıne bu da, bu şəherin malikinın arvadıymış. Qedim, bu şəhre, bının eri malik imiş. Dıyır: Sen kimin oğlusun? Dıyır: Mesel, İsmail bın. Dıyır: Filan filan-şüde yanı bıe ağız bu yıe yıırıpsen; benim ısdıne desmaluvu atısın!? Gıe xilese. Oğlan gelir nılerine, gıı bu hacı, onun elinde desmal yoxdı. Dıyır ki: Hop nınedını!? Dıyır: Valla, qızların ısdıne atammadım; buçı, bi dene arvadın ısdıne atdım; o da mene bıe dıı! Dıı: Allah ıviyi yııxsın; sen meni ki xarab yııyipsen, o benim dedemi yandıracax, filın! Qaldı, qalannan sora bir gın bu arvat sermayedar ımış; bi des mına kot şalvar tikdirir, qoyur buxuyı vıır bi dene nıkerrlerinin eline, bı on dene de atınan gınderir bıab bu oğlanın dalıyca. Bu kot şalvar ki tikdirip bının da cibin doldurup mesel ııı cavahıratnan, dıı ki oğlana

⁷⁴ Bu masal, II. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır. Anlatıcı masala herhangi bir ad vermediğinden, masal Yirmi Birinci Masal olarak adlandırılmıştır.

dərsən kim bura gələcək gerek bını paylıya fağır, bəyərəyər Gelille belə, nəkerrer gelir; bını dep tereqqinə mindirirler at; bu libası dəyir qeşeg, cavandı da, başın zadın dərıyır, olur bi dene şux cavan, minir ata, elin salır cibine, gər, xalı cavahıratdı; bu nəkerrin biri dəyir ki: xanım buyurdu ki bəyərəyər Bunu gelinek paylıyasan bəyərəyər Bu dərəkkelidi, dəyir bəyərəyər Başa meni imtahan dəyir, men pul qazanmamışam ki, bu pulu paylıyam, başa meni bəyərəyər imtahan dəyir xılasa mını dep tereqqinə getirirler bu xanımın yanına. Getirirler bu xanımın yanına, getirennen sora bular izdivac eliyə.

İzdivac eliyə, bıların da şəhrin qaydası o umuş ki camaat namazı qıllarmışlar, her kes camaat namazına gəlməmiş, onu dərmişlər. Bu arvat xox sirvetmənd idi; getiri bına təkən nişan vər; gər tamam etlezdən, divadan basıplar bıra, bi dene qızıl yarım erşin vər bu oğlanın eline, dəyir: bıra menimdi. Bırda al-vəgengen; ne vede ki Allah-ekber əkdildi gədesen, qapını bu cər ax qoyasan, gədersen namaza, gəlməni; dərle seni. Bax, yadunda qalsın; gəni menim erim, o üç dər nefer ki dul var ıdı olardan sora dər, men ere gəmişəm; olər kəetle, geelle, sen burda başuvu alladalar, namazdan qalarsən, seni dərle, ayığ olgına. Bu gelir belə, qalır təkəndə, al-vəni dəyir, gəeden gəye neqdin nisiyesin aparır xanıma tehvil vər. Bir gər olur, hemin o arvatdar gelir bının başın qal dəyir. Bının başın qal dəyir; bu namaza gədebilmir. Namaza gədebilmir; axşam gelir, dəyir: valla, (xanımına) cereyan bu cər oldu, men gədemmedim. Dər: E, gəni yıxılsın, men sene dərmedəm, seni dərəcəhle. Axşam olur, belə gelille bını, məmmurrar gelir dərlet tefeffinnen, bını əke əke aparılla. Dər ki: İndi gədisən; bular da, o şah da, qaral qoyup, üç dene her kes nemene istese; onu vəcəcek, onnan dərəcəhle. Dər ki: Sene dəyəcək ki ne istiyən qanuva? Dərsən ki bəyərəyər Men xeznəni istiyəm. Ağə bını əke əke məmmurrar aparılla. Belə, şahdı, vezirdi, onnan bi dene de (bizim dile gelen) imam cəmedi: oğlan be niye gelmedən namaz!? Dər: Xob, xilesər bu cər oldu. Dər: Xob, bəyərəyər qanua ne istiyən? Dər: Qible cəm sağ olsun xeznəyi istiyəm. Dər desturdu; vər xeznəni, əkillər bu yərunun gəni, əkillər bu yərunun gəni. Üş gər qaraldı bını aparıp bəab danışdırılla, gə seher olur bını aparılla, dəyir: xanım, xob bəyərəyər ne istiyim!? Dər ki: Bəyərəyər de dər bəyərəyər qanua ne istiyən dəyərən ki şaha: Qızuvı istiyəm. Gə mını məmmurrar getirille, belə, mını danışdırılla: bəyərəyər qanua ne istiyən? Dər ki: Qızuvu istiyəm. Dər: Ede! filan filan-şüde, bir gər nər qalıp, seher seni

dedemi niye رىدىن!/? He, xılasa qoymadı; da ordan yığışdı. Dاف: bu ne qanundı; belke benim hاف elim yافışmedi, köşendeyem, namaza gelemmedim; gerey هاف meni رىدن resüz!/? Bu ne qanundı!/? Ordan hemi qanunı sindırdılar; day herkes هاف her yافde namaz qıldı qıldı, day o qanunı ordan hesb افادiler, qanunı yığışdırdılar.

Yirmi Birinci Masalın Epizotları:

1. İbrahim adında bir genç vardır. Bu genç, bir adamın yanında köpe olarak çalışır. Bu adamın da üç tane kızı vardır.
2. Adam İbrahim'i evlendirmek ister. İbrahim'e o memleketin adetini yerine kızların yılda bir kere hamama gittiklerini ve dışarıda bekleyen erkeklerin de beğendikleri kızın yerine ceketlerini atarak onları aldıklarını söyler.
3. İbrahim adamın kızlarından birini alabilmek umuduyla hamamın önüne gelir ve sıraya girer. Çok utanan İbrahim hiçbir kıza ceketini atamaz ve geri döner.
4. Adam, İbrahim'e ertesi gün de hamamdan dul kadınların çıkacağını ve onlarda şansını deneyebileceğini söyler.
5. İbrahim hamamdan çıkan kadınlardan birinin yerine ceketini atar. Bu kadın şehrin sahibinin hanımı olduğunu söyler ve İbrahim'i azarlar. İbrahim yine eli boş bir şekilde eve döner.
6. Kadın daha sonra İbrahim'i bir sınavdan geçirir ve onun güvenilir biri olduğunu anlayarak onunla evlenir. Kadın, İbrahim'e bu şehirde ne olursa olsun namaz saatinde camide olması gerektiğini, olmazsa bunun cezasının ağır olduğunu söyler.
7. Dikkanda çalışan İbrahim namaz saatinde camiye gitmeyi unutur. Padişahın adamları onu tutuklarlar.
8. Hanımı İbrahim'e padişahın soracağı sorulara hangi cevapları vermesi gerektiğini söyler eve döner.
9. Padişah ve imam İbrahim'e üç gün sonra onu alacaklarını ve üç gün içinde İbrahim onlardan ne isterlerse yerine getireceklerini söylerler.

Yirmi Birinci Masaldaki Motifler

P 412. Çobanlık

İbrahim, bir çobanın yanında çalışmaya başlar.

P 600. Gelenekler

İbrahim evlenmek için hamamdan çıkan kızlardan birine ceketini atmak zorundadır.

H 200.-299. Doğruluk imtihanları

İbrahim bırattığı ceket evli bir kadına düşer; kadın da İbrahim'in dürüstlüğü onun aine değerli eşyalar koyarak sınar.

T 100. Evlenme

Kadın, İbrahim ile evlenir.

C 700. Çeçitli yasaklar

Karısı İbrahim'i namaz vaktinde cemaatten ayrılmasının yasak olduğunu söyleyerek uyarır.

C 920. Yasağın kırılması

İbrahim namaz vaktini unutur ve cemaatle birlikte namaz kılmaz.

C 900.-999. Tabunun kırılmasıyla ilgili cezalandırma

Padişahın adamları İbrahimپىyakalarlar ve padişah İbrahimپىنى
نى
sonra idam edileceğini sنىler.

J 155. 4. Kadının nasihatı

Padişahın kızı İbrahim پىنى kurşunla dolu, نى hayvan
motifleriyle bezeli bir كىتىك hazırlar.

N 111. 2. Kaderin görünüşü

Padişah ve imam İbrahimپىنmeden نى dileğini de
gerçekleştirebileceklerini sنىlerler.

K 500. Hile vasıtasıyla tehlike ve ölümden kazanç

İbrahimپىnson dileği kurşun dolu kütüğü padişah, imam ve vezirin
kafasına vurmaktır.

C 920. Yasağın kırılması

Ölmekten korkan imam İbrahimپىn kendisiyle birlikte cemaat
پىnde bulunduğunu sنىler. Padişah da korkarak cemaat namazı zorunluluğunu
kaldırır ve İbrahimپىn sebest bırakır.

Yirmi Glini Masal⁷⁵

İçli Dünya

Biri var ıdı, biri yox ıdı, Allahdan qıret hı kes yoxd ıdı. Cenni cenni celalete qarışér, iki hıva gıne bir nıre qarışır. Haralardan erz ıyım, ağanın qulluğunnan, xanımın buyurduğunı. Bi den İbrahim var ıdı. İbrahim var ıdı. Gınerı bir gıne olı İbrahim durır ayağı, gı şikara. Gıne bi dene o yannan cavan gelır Dı: Hara gınen İbrahim? Dı: Men gınem şikara. Dı: Meni de gıne yoldaş ır. Dı: Senı adun nedi. Dı: Menim adım İbrahim. Dı: benim adım Bırehim. Dı: Yaxı. Belı, bular gıne, az gıne, xox gıne, dere tepe dı gıne, iki kel qarpuz birbirinnen tı gıne; gıne bi den de o yannan cavan geldi. dı: qardaş, hara gıne. Dı: Biz gıne şikara. Dı: Meni de gıne yoldaş ır. Dı: adun nedi? dı. Dı: Adun nedi? Dı: Menim adım İbrahim, onun adı Bırehim. Dı: Menim adım Rehim. Rehim, İbrahim Bırehim gıne qardaş oldular. Belı, bular gıne.

Gıne bi dene bir qelaıye. Gıne gıne qelaıde bı her nemene istıen vı. Belı, bular bir midde burda qaldılar; bi midde den sonra İbrahim dı: Rehim! Dı: Ha! Dı: Bırehim. Dı: Ha! Dı: Sı qalun, men gınem şikara bıne, sı qeza pıırı. Belı, bular ikisi qalmadılar, biri qaldı. Bu Rehimin İbrahim gıne. Bırehim qaldı qeza pıırdı. Gıne belı, tarap turpbunan bi dene qarı qoca geldi; gıne bi qarış, seqqeli qırq qarış qoca geldi. dı: gıne Bırehim qardaş, sen hara, bura hara, quş qenet salmaz, qatır dırx salmaz, sen bura gelipsen! Dı: Xob, qoca emi gıne bi kefgir tıne, o qezadan yıne. Belı, bi kefgir tıne, qoca emi gıne, dı: bi kefgir de tıne. Bi kefgir de tıne gıne yoo, bu qoca emi xox yıne, qardaşlara bu gelip cavap vıne. Dı: Da yoxdu; da yoxdu dıne bu bi dene seqqelinnen gıne, bunun qolun qıne bağıladı, qezanın hamısın yıne. Belı, bu dı: xob, indi nıne!? Qardaşlar gıne, mennen dıne; durdu azcıx xışilden xışulden gıne pıırdı, qardaşlar geldi. qardaşlar geldi, bu İbrahim ustad ıdı; baxdı gıne bu qeza o qezadan dıne. Dı: bu gıne niya pııripsen!? Dı: Sancılanmırdım. Dı: gıne yox. Day bılme ki o qoca gelip meselem bunun el ayağın bağıbı. Belı, saba oldı, Bırehim dı: men qalır. Belı, saba Bırehim qaldı, İbrahimıne Rehim gıne.

⁷⁵ Bu masal, VI. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

İbrahim bina Rehim gəldi. Saba vırdı dahi: Gır ne qeşeg qeza pişirdim! Pişirdi, üşüdü, hair qoydı yıǵdı orı; gırdı qe belatıp tıpınan bi nefer geldi: ay Rehim qardaş; sen hara bura hara, quş qenet salmaz, qatır dırnax salmaz, sen bura gelipsen, bi kefgir tıkn o qazıdan qoca emi yafın. Belə, birin tıknı, bunun yadına düş. Ay dedelli, bes o qardaşın da dınenneri gelip, bu başına oyun vafıp. Bi dene seqqelinnen aekdi, qoca emi qe bunun elin ayağın bağladı, ta bu vurana o bunun el ayağın bağladı. Bağladı, yafeni yafı, yafeni dağıtdı; xileser qaret kedi. Bu qaret kedi, belə, bu qe bir cımen bu sapı aşdı, teleke peser pişirdi; qe qardaşlar geldi. O qardaş ki bilirdi meselem bunun başına oyun gelip, o qardaş da bildi bunun başına oyun gelip. İbrahim dahi: seher sızi ikızi qe, men qaza pişirecım. İbrahim seher Bırehim bina Rehim biyolladı. İbrahim qaldı, İbrahim qeşeg pişirdi, getdi bi dene qemeni ititdi qoydı taxtu altına. İtitdi qoydı taxtu altına İbrahim. Belə, pişirdi kedi, gırdı qapı aıldı; bi dene qoca emi geldi, zı bi qarış, seqqeli qırx qarış. Qoca emi geldi: Ay İbrahim qardaş, sen hara bura hara, quş qenet salmaz, qır dırna xsalmaz, sen bura gelipsen; bi kefgir tıkn, qoca emi yafın. Éle bi kefgir tıknı, qoca emi ta qutarana bi dene qemınen vurdu, bunun başın şaqqaladı. Bunun zı qaldı burda, bedeni qaldı burda; bunun kellesi qadı tıp tıpınan. Kelle qadı tıp tıpınan, bke Bırehim geldi, qeza, gırdı yoo geşeg qazadı. Dahi: sizi Allah, indi, mennen ki yoldaş düşüpsüz; sı başuzdan gıdığzı danış, gımbaşıza ne gelmidi. Dahi: Hı zad! Dahi: Yalan dıfıyın! Dahi: valla! Dahi: and işmıy, gelı sıze cendegi gırsedim; kelle ki gıfı cendek qalıp. Belə, gırssetdi. Dahi: hı, bizim başımıza bu oyun gelip. Dahi: İndi durun, qapını kilitdiyık, biz gılek gırek bu fı mdeninde nemene vıe!? İndiyencek gelmişik bu fı mdenine el aparmaşık. Belə, gılek bir qedri, meselem gılek indi, bı mıtiron mıtirgılek; gıennen sonrasına gınele bi dene burda quyu var. İbrahim dıfı ki Birehim b Ge seni salım, sen gıgınen. Bu bir mıtiren dıfı: men yandım, meni aekı. Birehim bıekı. Rehim dıfı: meni sal. Rehim bısalır Rehim de k bir mıtırya mıtıryarım gılek, dıfı: men yandım, meni ıxart. Bu da ıoxı. İbrahim dıfı: meni salun, men neq qede dım b men yandım pımeni sallıyun gılek. Belə, k bu dıfı: yanam bunu sallılla, yandım sallı, yandım sallı. Xilese bunu sallılla, yafı mıtır bunu sallılla quya.

Yeddi mıtırisallı, bu gılek; bi dene nzenin senem xanım oturp bunun dizinı sınde bi dene div yatıp; dıfı: ay İbrahim, sen hara, bura hara, quş

qardaş şey mənə dek; hay dek, hay dek, hay dek; qalib bu sefer arvatdır. Arvatların ikisin de dekler, qalib biri; dər: yox, sen yalannan dər, sen gəlmərsən. Bunu da bağla, Üş de dek, quyudan xıxdı, qaldı İbrahim. İpi bağla, İbrahim de mənirde yuuya. Yəddi mənirde yuuya, gər üş dene qoş geldi ikisi ağ, biri qara. İstər mənirde ata ağ qoxun sənə, atə qara qoxun sənə, qara qoş bunu yəddi mənirde vər. Yəddi mənirde vər, gənnən sorasına buna (gənnən ıraq) susuzlux eser kər, bi dene bi qarandulux yə, bi dene bere tapər. Gər bi dene qarı arvad oturup orda cehre eyir. Salam _melik Qarı nene dər: bel dər: Qarı nene, mene bir qurtum sı vər. Dər: A İbrahim, sen bura niye gəlipsen? Dər: Valla, qarı nene gəlmişəm de. Buna bir qurtum su getir, (bağışla), zər bər getir, buna su vər, da su yoxumuş. Bu gənnən sonra dər: qarı nene! Dər: bel dər: sən suyu hem istid, hem şör. Dər: indi İbrahim, sen ki mənə bağışla, suyumuz yoxdu bizim. Bi dene şirdi yatırdı; indi nər mənirdeydi, o dayi tutup bu tay, o tay; ejdehadı ya Təki. Ejdehadı yatırdı; veli biz gəndə üş mejme tər vər (qəza dər), bi dene qız; o ta onu yəne biz gər, onun altınun irin dər suyun gər gər. Meselem da biz bu cən su gər. Bel bu vər; dər: indi qarı nene! Dər: he! Dər: Seher kim mən nobasıdı? Dər: Der-i dərnyada bidene şah vər, şahun der-i dərnyada da bi dene qızı var; indi saba, o bi dene qızun nobasıdı. Dər: Sen gər dər bilərsən ki o qəzanı vərle men yəm; men o şirün ağzına gəm, ejdehanu. Dər: yax! Amma, oq qəde bu cən meselem adamlar gəlir dər. Bu vər bi dene iki başlı mən (xəndər dərler de) qılınçı qeytdir, iki baş. Gərdur yolun ağzında, gər meselem bu qəddek cəmiyyət, bu qədde kən cəmiyyəti bi dene qızı alıpla arıya, ona gəlennik paltarı gər indirip, üş dene de tər bularun başında. Bu qarı nene vər qabağa, dər ki sen, bu qəzanı vən bu cəvan yər, qızuzu da saxla. Qızuzu saxla ki bu ağa dər men meselem, bunu gər. Üş dər: yalannan dər. Üş dər: yo, ualannan dər. Bel, buları buları yər bu qəzanı vər; bu kişi bu cən [kılıcı iki eliylə yatay bir şəkildə tutaraq] tut iki baş, gər bu ejdehanu ağzına. Éle bu başdan gidər ejdehanu ağzına (bağışla) bunun gənnən. Sorasına ki bu xər, (gənnən ıraq) xob bu olarda o qədde ejdeha (kər bil ki hacı Meybi qapısının meselem bər ne qədde yoldı! [bir

kilometreye civarında]). Bu durur ordur: bu qız gəlir, bu qana elin vurur, vurur bunun kəynegini dalına. Sen gələndən deyir: men öldürdüm. O gəlir, deyir: men öldürdüm. Deyir: kimin nobasidi? Deyir: bəyimin şahun qızının nobasıydı. Şahın qızına deyir: kim öldürdü? Deyir: valla, o uşax, o oğlan ki öldürdü, cavan öldürdü onun men kəynegini dalına qan vırmışam. Gəlir, baxla gəlir o oğlan ki öldürdü bunu hə bu (zənnən ırağ) dayın qırağınan gəlir, qalır burda. Belə, gəlir, bunu aparla, bir maddət bu burda qalır deyir: xob, sen ne istəyən? Dənyanın malınan sen sırab alırsan. Deyir: men hə zad, men dənyada faqat ışıqlı dənyanı istəyirəm.

- Işıqlı dənyanı istəyirəm?

deyir: he! Deyir: xob. Bu durur ayağın, deyir: men ışıqlı dənyanı sənə verdim, bu qızınan da yəddi dənə deve yək sənə verəcəm, qızıl. Deyir, bə he! men üç dənə zənnən almışam, seğerdən qalmışam” zənnən deyir. Belə, bu durur ayağı, deyir: yəbi yə. Qarı nənə deyir: valla, bi dənə sumuruq gəlir, kə (zənnən ırax) qarnı doludu, yanı boş; bilməg olmur, onun balasın nemənə yə. Bi dənə sumuruq gəlir, qarnı doludu, yanı boş; həmişə doğur, onun balasın bilməyən nemənə yə. Bu gəlir, onu gəlir bi dənə həyvandı; iki başlıdı, dimdigi uzun; gəlir dimdigin vırır vırır, bunun meselem başların dəlillər bunu yəllər. İndi her həyvandı; onu bilməyir. Belə, bunu da vurur. Bu həyvandı da öldürür; sumuruğ deyir: sen ne istəyən; men seni dənyaya malınan sırab alıram. Deyir: Men sənən ışıqlı dənyanı istəyirəm. Deyir: onda gəlir yəddi putdux su al gınan, yəddi put su, yəddi put et; men seni aparram ışıqlı dənyaya. Her vedə dənə yandı, mənə su verə; her vedə dənə acıxdım, mənə et verə. Belə, bu gəlir yəddi put su getirir; yəddi put et getirir bunun bi terefine bağlar; suyu bunun bi terefine bağlar; zənnən de minir sumuruğun boynuna. Sumuruğ bunu kə her axırdanda, deyir: yandı. Mənə su ver. Her axırdanda, deyir: acıxdım, mənə et ver. Bi dənə bud et qalanda, meselem də istəyirəm axı lap yuxarı, bu et düşər bunun ağzınan; bu, ağzınan düşəyir, budunna kesir ver bəna. Day qoyur ki meselem bu zad ola. Bunu yəllər. Yəllər axırdanda bunu, ışıqlı dənyada deyir oğlana: indi sen du yə, men gəlir. Deyir: sen gəlir men gələyirəm. Deyir: yox, sen dur ayağı yə. Deyir: valla, sənə et düşdü, men budunna kəsdim, sənə ağzına atdım. Bu ağzınan tipircegin gəlir, vurur bunun meselem qına, bu eti yapıştırır bunun qına; bu durur yəllər. Yəllər gəlir, gəlir

qardaşlar هك hemun quyunun başındadı, qardaşlar هك b yan o yana دنمئپ, هك qalıpla quyunun başında. Bi ke bularınan دوعهك, bu meselem arvadun هه birin زن این گنرئد ikisin هه olara وهه. İkisin olara وهه, bu malı بئانbi ke olara وهه, bi ke زن این گنرئد. Éle bu بئلنده گنرد, بئلفئدی dene devenی یکی گئدی, bi den de xanım onu استیnde گئدی. بئلف,buları da گنرئد bunun olئیکi dene arvadı, olarun olه bi dene arvadı, malın مئلی ییڭ وهه گنرئد گئلف

Gelئف bi dene kişı cئی سئئد bunun cئی قارا, کن قارا, zemi de qara. Dئف: qardaş, senی کنئدئ قارا, زن قارا libas گئپsen; bu nemedi? Dئف: valla, bi dene şahımızu oğlu der-i دئنیada var یدی; o baş گنرئد, ځیپ وهه; indi onnan bu yana biz ne ağ libas گئد بئللیک, ne meselem کنئدئیمیز ağ بئد بئللیک. Dئف: benim oğlum baş گنرئد وهه, siz de gere گنرئد قارا گئدئ. Dئف: sen ona وهه دئد بئلسن ki senی oğlun گئد? Dئف: yox, men gedip دئممم. Dئف: وهه, dene senی oğlun گئد. Dئف: o گنرئد کور olup. O tûpircekden, (indi bunun قئدında qalıp, neyinde qalıp; onu Allah بئلف) o tipircekden دئقئıla bu cئی eline سئدئد elin vurه bi dene kağaza, وهه buna. Dئف: sen apar bunu, سئدئد onun گنرئد, qoy onun گنرئد ışıڭ olsun. getirه o tipircegin vurه onun گنرئد, munun گنرئد ışıxلان. Gئف بئلف,bunun oğlıdı, گئدی. O یئدی یشدئ mekana گئدی, biz de burda qaldıq.

Yirmi İkinci Masalın Epizotları:

1. İbrahim adında bir genç vardır. Bu genç avlanmak için yola çıkar.
2. İbrahim yolda Beyrahim adlı bir gençle tanışır. Beyrahim de onunla birlikte avlanmak ister. Daha sonra aralarına Rahim adlı bir genç de katılır.
3. Gençler boş bir hana gelirler ve bu handa bir süre konaklamaya karar verirler.
4. İbrahim ve Rahim sabahleyin avlanmaya giderler. Beyrahim de yemek pişirmek için handa kalır.
5. Beyrahim yemeği pişirir. Bir süre sonra hana, boyu bir karış, sakalı ise kırk karış olan yaşlı bir adam gelir. Yaşlı adam, Beyrahim'den bir kupa yemek ister. Yemeği yer ve tekrar ister. Beyrahim kardeşlerinin aklını kalacağını düşünerek yemek vermek istemez. Yaşlı adam onu sakalıyla bağlayıp yemeğin hepsini yer ve kaçar.
6. Beyrahim aceleyle yiyecek bir şeyler hazırlar, bunları sofraya koyar. İbrahim bu yemeği beğenmez, ona kızar. Beyrahim de sancıldığını ve bu yüzden iyi bir yemek pişiremediğini söyler. İbrahim onu anlayışla karşılar.
7. Ertesi gün aya İbrahim ve Beyrahim gider; Rahim evde kalır.
8. Rahim sabahleyin kalkıp güzel bir yemek pişirir. Bir süre sonra yaşlı adam gelir. Beyrahim yaptığı gibi tüm yemeği yer ve kaçar. Rahim kardeşleri gelmeden önce aceleyle yiyecek bir şeyler hazırlar.
9. Akşam, İbrahim ve Beyrahim eve gelirler. İbrahim yine sofrada çensiz hazırlanmış yemekler görünce kardeşlerinin başına bir şey geldiğini anlar. Ertesi gün kendisi evde kalır, Beyrahim ve Rahim avlanmaya yollar.

10. İbrahim evdeyken yaşlı adam ڤاگالیر. İbrahim bu adamı دانردی Kardeşleri eve gelince onlara adamı داندیrdüڭدی s'yer.

11. İbrahim ve kardeşleri evi arayıp bu adamın nereden **aktığını** bulmaya **alışırlar**.
Evin altında bir kuyu bulurlar.

12. Kuyuda ne olduğunu görmek için önce Beyrahim'le salarlar; ancak bir metre indiğinde Beyrahim yandığını söyler. Onu yukarı çekerler. Daha sonra Rahim'le salarlar; Rahim de yandığını söyler ve onu yukarı çekerler.

13. İbrahim, kuyuya kendisini salmalarını, yandım dese bile onu yukarı çekmemelerini söyler. İbrahim kuyunun dibine iner.

14. Kuyuda, dizlerinde devin uyuduğu bir kız گنجی. Kızı, devin canının içinde bulunduğuşişeyi kırarak kurtarır. Kızın iki kardeşi vardır ve bu kızlar da aynı şekilde devlerin tutsağıdır. İbrahim diğer kızları da devlerin elinden kurtarır.

15. Kızlar, servetlerinin kuyu içinde olduğunu ve bu serveti de alıp yukarı çıkabileceklerini söylerler. Ancak, kızlardan biri kardeşlerinin İbrahim'ı kuyuda bırakacaklarını düşünerek ona bir sır verir.

16. Kuyunun dibinde iki ak koç, bir de kara koç vardır. Kız, İbrahim'e ak koça binerse yukarı çıkabileceğini, kara koça binerse yedi kat daha aşağı ineceğini söyler.

17. Kızları ve serveti gören kardeşler İbrahim'i kuyuda bırakırlar. İbrahim ak ko a binmek ister; ancak kara ko a biner. Koç, İbrahim'i yedi kat aşağı  eker.

18. İbrahim bu karanlık dünyada bir nineyle karşılaşır. İbrahim bu kadından içmek için su ister. Kadın, şehirde suyun olmadığını, bir ejderhanın su kaynağının bulunduğu kestiğini söyler.

19. Su almak için her gün bir kişinin feda edilmesi gerekir. Sıra şahın kızına gelir. İbrahim sırayı kızıdan alır ve ejderhayı دىرىد İbrahim bunun karşılığı olarak oradaki insanlardan ışıklı دىنیاا اىكمaya talep eder.

20. Yaşlı kadın, simurgun İbrahimى yardım edebileceğini; ancak onun, simurgun yavrularını canavarın elinden kurtarması gerektiğini سىلەر. İbrahim yavruları kurtarır.

21. Yavruları kurtulan simurg, İbrahimىışıklı دىنیاا اىكartmak için ondan belli bir miktarda et ve su almasını ister.

22. Yolculuk sırasında İbrahim, simurga et isteyince et, su isteyince su verir. Et bitince İbrahim kendi bacağından bir parça et kesip simurga verir. Simurg eti yemez, ağzında tutar.

23. Işıklı دىنیاا geldiklerinde, simurg İbrahimىدە kalkıp يىرىmesini ister. İbrahim de bacağının etinden kesip simurga verdiğini سىلەر. Simurg ağzındaki eti tükürüğüyle İbrahimىن bacağına yapıştırır. İbrahim يىرىmeye başlar.

24. İbrahim kuyudan kurtardığı kızlarla malları kardeşleriyle paylaşır. Yeraltındaki şahın da kızı da mallarıyla gelir ve onunla evlenir. Böylece İbrahimىنiki hanımı olur.

25. İbrahim babasının گىزlerinin كىر olduğunu öğrenir. Bacağındaki simurgun tükürüğü babasının گىزlerine سىرەر. Babasının گىزleri اىلىر. İbrahim ve ailesi mutlu bir şekilde yaşar.

Yirmi İkinci Masaldaki Motifler

P 414. Avcılık

İbrahim ve yolda karşılaştığı iki genç ava çıkarlar.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Boyu bir karış, sakalı kırk karış olan yaşlı adam, sakalıyla gençleri bağlayarak onların yemeklerini yer.

F 92. Kuyuya giriş

İbrahim, yaşlı adamın düştüğü kuyuya girer.

F 90. Alt dünyaya açılan kapı

İbrahim, kuyudan içeri girer ve yeraltındaki dünyaya ulaşır.

G 512. Devlerin öldürülmesi

İbrahim, yeraltında bir kız kardeşi rehin almış olan bir devi öldürür.

P 252. 2. Üç kız kardeş

Devleri öldüren İbrahim kızları ve onların hazinelerini alarak kuyunun çıkışına gelir.

J 155. 4. Kadının nasihatı

Kızlardan biri İbrahim'i arkadaşlarının onu yukarı çekmeyeceği konusunda uyarır.

A 2286. Hayvanların özellikleri

Aşağıda kalan İbrahim, kendisini yukarı çıkılabilecek ak koyuna binemez, onu daha da aşağı indirecek kara koyuna biner.

S 562. Canavara belli zamanlarda verilen kurban

İbrahim, yeraltındaki dünyada insanların ejderhaya her yıl bir kişiyi kurban ettiğini görür.

J 1112. Becerikli oğlan

İbrahim ejderhayı öldürür ve kurban olan kız ile simurgun yavrularını ondan kurtarır.

F 62. Kuşların insanları öbür dünyadan taşıması

Simurg, İbrahim'i yeryüzüne çıkaracağını söyler; ancak İbrahim'den yolculuk sırasında kendisine et ve su vermesini ister.

F 950. Olağanüstü tedaviler

İbrahim, simurgun tıbbî bilgilerini babasının gözlerine söyler ve adamın gözleri açılır.

T 145. Çok eğlence

İbrahim, yeraltında tanıştığı kızlardan ikisiyle evlenir.

Yirmi Üçüncü Masal⁷⁶

Qarqu

Biri var ıdı, biri yoxudı, Qır-ez Allah yoxsul adam var ıdı, hə zadı yoxudı; na xada işlirdi; hə zad yəfəre bilmirdi; dadi arvad uşağına: Baba, men gəfərem, gəfərem nə me bi dene. Bu gəfəti, day terg-i veten oldi vinnen. Gəfəti dıxtı bi dımenun başına; ottu bırdı, biaz su işti; bi dene de arpa dıneyi var ıdı; bını yadı; gırdı bi nefer de bi dene qarquunu minib, nə at yıyib; geldi, qarquunu aştı bağladı orda bi dene otun kənə; evvel qarquunu tuttu, fısqırıq vadi, su ıxə. Bu bi gıldı. Dadi: Qardaş, neye gılsən? Dadi: Valla, ona gılsəm ki sen, o qarquunu at yıyıfsen; onu minıfsen sırsən; da nə yıfısen da; bu bir! Bir de sen bağlıyıfsan su ıxsin; qarqu da su ıxırlı? Dadi: Kişi, dıyesen sende iman yoxdı; sen kəfer memleketinnen gelıfsen. Sen nə hə zadda qayıllığun yoxdı; nə ki!? Bu benim atımdı, men bunnan her yana gəfərem, bu olmasa; men gəfəmmərem. Su işti, bi az ottu; bu durdu mine gəfə; dadi: qardaş, men sennen el dıeken dınyrem! Dadi: mennən gəfəlsən (qarqu minene dadi)!? Dadi: he! Dadi: ge, min qarquunu gəfək. Dadi: Yox baba, onun neyinə, bı cı gəfərem da; onu da minsem; yıyıyecem da. Dadi: Gırdı; sende iman yoxtu, sen kəfer memleketinnen gelıfsen! Dadi: Sen ne işü; men qarquunu minmırem day, gəfək day! Dadi: Xob, ge, gəfək. Bu qarquunun minib tozlu; bu da piyada bınnan. Gəfətile yıfıftıle, şəhrun kanarında bi denen cengele yıfıftıle, gırdı, qarqudan nə me bi dene dam dıyeldip, hemen o qarquunu minen! Bi dene qaraudan nə ıxın poru dıyeldib; gəfə o qarquunu bağladı gəfti; gəfə bi nefer nə yıfıdı. Dadi: Bıra benim saxtumanımdı. Dadi: Lap yaxı! Hə zadda yoxtu! Oldu axşam.

- Yoldaş!

Dadi: Belə! Dadi: İndi sen qal bırdı; men fəren minim atımı gəfəm, şəhrimizdən şam alım getirim, yıyək. Dadi: Gəfə da! Ağə, gəfti, gine qarqusun mindi, dıdıpşş, dıdıpşş” gəfti. Bi sahat dıekmedi, gırdı, bu iki nefer nə şamun aldı getti. Getti, dadi: Yoldaş, aldım şammızı. Dadi: Lap qeşeg! Dadi: Yoldaş, gəfəni şəhere dıxdın; qelen-naharun da alıydun bi diblice. Dadi: E, indı gırdı, sende iman yoxtu kişi! Nəki, qelen-naharun alıydun!? Be, sen kəfer memleketinnen gelıfsen, sen Mıselman dınsen! Kişi, gereh her vaxtun, her vaxda qazasın alam. Bizim şəhrimiz İmam Zaman

⁷⁶ Bu masal, I. Kaynak Kişi tərəfindən anlatılmışdır.

memleketidi, salavatadı her ne? Dədi: Nə salavata? Dədi: Bizim yərib, işmeyi, hamısı salavat.

- Nə salavat!

Dədi: Belə salavattı; biz eger xox alsaq; salavatımız qutarar; acınnan kələn. Dədi: Bə iş olar!? Dədi: Belə. Dədi: Seher men binnan gədim şehere; gəm, şəher nə salavattı. Seher binnan gəttilə. Dədi: Ge, min atı. Dədi: Yox, kə men bədi. Dədi: Ay bed-bax, sende iman yoxtu. Bu qarqunu mindi, bu da binnan piyada; gəttilə, yəftə ilə şehere. Gəttilə, bünun gənəni oğurradı; də hele men gədim reh-xanəya ya bi qehve-xanəya, gəm bu salavatadı; ne cı salavatadı bu. Bu bünun gənəni oğurradı; gəti bi dene qehve-xanəya, bi dene day işdi; xartı pul vədi. Dədi: Ağa, o nemenedi; diyesen, sen kəfer memleketinnen gelifsen!? Bira salavatadı, İmam Zamanın zə memleketidi; bırdə pulu dəy ki; kə bi yol salavat gətir; qutarsın. Gərdi, bu diyen dırdı. Gəti reh-xanəya, bi dene gəy aldı; xartı pul vədi; dədi: kişi, o nemenedi, iman yoxtu sende, sen hardan gelifsen, sen bu memleketin adamına oxşamısan, salavatadı bira!? Çəreyi de salavata yədi. Gərdi, baba, bu diyen dırdı; hamısı, ne yərib işmə salavat! Dədi: kə, mənim yədim bıradı. Geldi: qardaş! Dədi: belə! Dədi: day mennen narahat olma, men kə bırdə qalacağam, sen gə. Dədi: lap qeşeg! Bu mindi qarqunu gəti. Gəti, bu gezirdi xıyabanda bı yannan o yana. Bi dene culfacı şal toxurdu orda; gərdi, bi nefer kə gezir bı yana o yana, sylan vəylan gezir; dədi: ağa, bira ge, gəm! Geldi. dədi: sen bu memleketin adamına oxşamısan; hardan gelmelisen sen!? Dədi: valla, men qeribeyem; men de bira na-beletem gelmişəm; bilmirem bıranun vezi ne cırdı. Dədi: bıranun hı qemi yoxtu; yemə salavat, işmə salavat, otumax salavat, durmax salavat, hamısı salavat. Dədi: ağa, men qeribeyem; bi neferin damı yoxtu! Dədi: salavata vəselle.

- Bi neferin arvadı yoxtu!

Dədi: O da salavatadı, hamısı salavat. Dədi: ne mod o arvadı alım!? Dədi: bilmisən!? Dədi: xıdır! Dədi: gədersen, o xıyabanun başında oturarsan; orda bi debristan var, qızlar hamısı orda dər oxur; olar ki sahat bir de azad olulla, hamısı gelif gədeceh nahara; daldan yafışarsan onun eteyinnen; olar da hamısı subaydı; he rbirin eteyinnen yapışdun; qız seni aparacaq; salavata, sene onun dedəsi qızı vəcege, dam vəcege, her ne vəcege mifti meccəni. Dədi: yox! Dədi: valla! Dədi: Allahın dırdı ki. Gəti, ottu xıyabanun başında; ottu, ottu; sahat oldu bir; gərdi,

bu qızlar debristannan hamısı azad oldu, nahara yədlə. Bu qız geldi, gətirdi; rey kəşf etmədi, o qız geldi, gətirdi; rey kəşf etmədi; bi dene qız qalıb, daldan elində kitab baxa baxa gelir; dən Allah təvəkkül, durum hele bını yapışım, eteyinnən qorxa qorxa, kə qız souşanda; durdu, yavaşca daldan yapıştı bınun eteyinnən. Baxtı, gərdən bi nefer; hə o memləketin adamınnan dəy; yapıştı bınun eteyinnən. Dən: f, nən dağılsın; sen meni bed-bax kədən ki! Sen kimsen benim eteyinnən yapıştın!? Bıra İmam Zaman şəhridi; yapıştın gerek seni aparam; kəşf etməm ki onun qanunun ayaxlıyam! Dən: valla, men qeribeyem, gelmişəm bıra. Dən: Yazıq oldum, ge, gedək. Gəttən bunu geldi, yəşidile, bi dene qapını açdı; gərdən bi dene həc xət (qızun dedesi). Çıxttı, gərdən qız, bi den de oğlan bınan gelib; hə o memləketin adamına oxşamır. Dən: qız, bu kimdi!? Dən: valla, həc, hə men de tanımıram; dəyir qeribeyem; men geldim gəndə bu qafildən durdu benim eteyinnən yapıştı! Dən: Çox qeşeg, ağa gəndə. Gətirdi ottu. Dən: oğlum! Dən: Bel!

- Hardan gəldən?

Dən: Valla, men bi dene ayrı memləketdən gelmişəm. Dən: sen benim qızımın eteyinnən yapıştın; sen bunun salavatın vətə bilecehsen; bu qızı vətəmə sen!? Dən: Bel! Dən: Çox qeşeng; bes, du gəndə qomşularımızı dəvət kə, gel. Dən: Men hə kimi tanımıram ki dəvət kəşf! Öz oğlun yolladı; filen ağa, filen ağa dəvət gəlsin; bu qızı vətərem bına. Ağa nəf dene ağ saqqaldan gəldile ottula. Dən: Bu benim qızımın eteyinnən yapışb; bınan sual kən, gəndən, bu salavatı vətə bilecək ya vətəmmiyecek!? Dən: Ağ, sen bunun salavatın vətə bileceksən; bu qızı sene aqd kən!? Dən: Bel, salavatın hemiyeti yoxtu ki! Dən: E, nən dağılsın; nəf hemiyeti yoxtu; salavatı vətəmedən; qutardı; nəf hemiyeti yoxtu; salavattı!? Dən: Vətərem!

- Hetmen!?

Dən: Hetmen! Qız dən: ağ, men üş dene şərt bağlayacam, eger o şərti yəşine yəşir! Ağ, meselem yəş dene bunun şir-bahası salavat. Dən: iki yəş yazun. Dən: nən dağılsın vətəmmesen! Dən: vətərem.

- Saxtumanın vət?

- Xəyir!

Ağa, bi den de saxtuman yazdırun buna, hacı vər; o da salavata; qızı salavata vədile; ama qız dēdi: üş dene şert kiyecem mınna; eger qabul kесе; meni veyni muna, kemesе; veymiyēni e!

- Nemenedi qız şertēni?

Dēdi: Şertim odu ki bu yalan danışmıya; bu bi şertim. Dēdile: lap qeşeg! Şertimun de biri odu ki bu gēnde gēle, kе; nahar, nahar ala getire yeyeg; şamı, şam ala; qela-naharı, qela-nahar; da iki vaxtı bi yol ala getise; men bınnan yoxam; yanı salavatımız qutarar, bura İmam Zaman memleketidi. Dēdi: baş ıde, onu da kеrem! Yazdılar.

- Üçmci nemenedi senün şertēni!?

Dēdi: Üçmcisi de bu kifir dēniye. Kifir dē; men bınnan yoxam; salavatımız qutarar. Dēdi: Yo, dēmerem! Qızı vədile bına; hacı, bına qeşeg saxtuman vēdi, ferş vēdi, yeyib işmeh vēdi; yeyib işmeyi de ki salavataydı. Qaldi, hay bir il, iki il; Allah, buna bi den de vlat vēdi, oğlan. Bunun şuglu, faqat bir az gēlerdi, qelan-nahar alıf getirerdi yeyerdile, nahar alıf getirerdi yeyerdile, şam alıf getirerdi yeyerdile; piş düşü de bu qız kērdi, nezafeti qız kērdk. Bir gēni geldi hağlı subutlu yalan danışdı, bi dene haxlı subutlu, bēniyēk yalan danışdı. Qız dēdi: bē salavatun biri qutardı; sen yalan danışdun; burda gerey yalan danışmıyasan, İmam Zaman memleketidi bura. Dēdi: day danışmaram. Dēdi: İki dene salavatun qaldı ya, iki dene şertimiz qaldı; olar da qutardı, day men sennen yoxam a! Dēdi: Yox, day danışmaram. Bir gēni bu dēdi bē olan, pox yeyir hacı qızı hacıynan (dē-e cenab), men kе bıra qşeg dēyrem ki kе herden gēlem qelan-nahar, kе gēderem, iki gēni xercin bi yol alım aparım, oturax, yeyek da; baba, kе gēnde gel al, her vaxda al, her vaxda al. Gēti ağa, iki gēni, üş gēni xercin bi yol aldı getti. Qız dēdi: o nemenedi; veyni dağılsın salavatun, şertēni ikisi qutardı, qaldı biri; o bi dene de qutsarsa, sen da ot tutuf yanacaxsan a; day men seni atacam dēne ye. Dēdi: Yo, iştiba kēmişem; da kēmerem. Bi dene bularun şerti qaldı. Vırdı, bir gēni hava bir az dēlelirdi, yağırdı, yağış yağırdı. Dēdi: veyni dağılsın, kе oturufsan bırda; şah tembeli dēnsen ki; bu uşağı al qucağıva, bi dēne; men bıranı nezafet kiyim, qız dēdi kişiyе. Bu uşağı aldı qucağına, kе pilekene enende bunu ayağı sürüştü, yıxıldı, uşağı yıxdı; dēdi bē xaraba qalasan bi bēn de hava yağâr!? Dēdi: E! veyni dağılsın salavat qutardı; ottu.

- Yانی, yانی, yانی, yانی; yانی, senی otun (sen kعfer memleketinnen gelifsen) bizi de yandırar; ya Allah, ځیځ, ځیځ, ځیځ!

Dانی: Çıx, ځیځ da baba; گډېرم, sennen yaxځısın salavata allam; nانی ځیځ!

- Çıx, ځیځ da!

Uşağı da aldı, dانی: ya Allah, xoş geldی. Senی alan otun erş-i ځلایا گډېب; sene halı dی; bırda gerey kifir olmya, yalan olmya; dرت, beş vaxtun qazasın bi yol almıyasan; sen ne bilisen ki dرت, bځی گنی منی گنی yecehsen; گډېfsen dرت, bځی گنی qazasın alıf getiribsen; ya Allah. Ağa, vırdı bını tepiginen, attı ځلای. Dانی baba, nځیniyeg axı, گډېrem salavatadı her ne, گډېrem allam. Gانی bi dene ځreh-xanaya: ağa, bi dene mene ځreh vانی! Çreh-xana baxdı, dانی: kişi, rehmettig oğlu senی salavatun qutarıb. Senی alan aloun erş-i ځلایa گډېir; sen kعfer memleketinnen gelifsen; ne ځrey; kişi uzağ ol; bizi de senی otun yandırar; ağa, vانیmedile. Qehviye گانی, hemen sز; her hana گانی, hemen sز; şherden ځıxattıla bını. Dانی: ځbi yoxti ځgډېrem, o yoldaşım ki ordadı, o cengelde, گډېrem onnan nahar allam yځېrem ځ Can bastı onun yaana. Gانی گردی, o nahar yځir.

- Ay qardaş yانی geldim!

Dانی: Kişi, bu yana youx gelme! Dانی: niye!? Dانی: ځنی dağılsın salavatı qutarıfsan; bed-bax, senی alan aloun erş-i ځladedi; gellersen, benim de ځimi, ځمی yandırarsan; qeyit, qeyit; men ځiyemmerem sene ځreh vانی!

- Baba, bu ne bildi, benim salavatım qutqırıb!?

Dانی: Sen at vانیrem Allahځ acınnan ځنیrem. Bi para ځrey attı uzağa; dانی: ځیځ, ځیځ, ځیځ; ya Allah; sen bu yانی adamı dنysen, sende iman axıret yoxtu; iman, axıretی yoxtu, salavatı da qutarıfsan. Ağa, ordan da ځıxtı, geldi, gine hemen culda tüştü. Geldi gine; arvat گردی, kişi gine geldi; dانی: ay kالی senی başuva tکمی sen گډېfsen, Allahځn yانیrib; ordan ځıxıb gelibsen! Da salavatı qutardı da; hamısınnan eli ځıxtı, gine geldi hemen kasıblığa.

Yirmi Üçüncü Masalın Epizotları:

1. Çok yoksul bir adam vardır. Bu adam ne yaparsa yapsın para artıramaz. Adam ailesiyle vedalaşıp para kazanmak için yola çıkar.
2. Bu adam yolda kargıya binmiş bir kişiye rastlar. Kargıya binen kişiye gıyler, onunla dalga geçer. Kargıdaki kişi bu adamın imansız olduğunu söyler. Adam kargıdaki kişiyi bırakmayacağını, yola onunla devam edeceğini söyler. Bu kişi de onu kabul eder.
3. Kargıya binen adam bu adamı evine getirir. Kendisi de şehre gidip ikisi için akşam yemeği alır. Adam, şehre gidene neden kahvaltıyı da alıp gelmediğini sorar. Diğer adam da bulundukları yerin İmam Zaman şehri olduğunu ve iki gün birden alınamayacağını söyler. Ayrıca bu şehir de her şeyin salavatla alındığını anlatır.
4. Adam ertesi gün şehre inip diğer adamın anlattıklarını sınar. Nereye gitse bir şey almak için para verir; ama onun imansız olduğu söylenerek para kabul edilmez. Her şey salavatla satılır.
5. Adam, kargıya binen adama artık bu şehirde kalacağını söyler. Yolları ayrılır.
6. Adam şehirde aylak aylak gezerken bir dokumacıya rast gelir. Dokumacı bu adama, sen yabancıya benziyorsun, nereden geldin, der. Dokumacı bu adamın durumunu öğrenir, ona acır. Evlenmek isterse, onu da salavatla yapabileceğini söyler. Ancak bir okulun önüne gidip beğendiği kızın eteğinden tutması gerekmektedir.
7. Adam okulun önüne gelir ve bir kızın eteğinden tutar. Kız da adamı alıp eve getirir, babasına durumu anlatır. Kızın babası bu adamı damat olarak kabul eder.
8. Kızın bu evlilik için şartı vardır. Bunlardan ilki adamın yalan söylememesidir. İkincisi ise adamın her gün için şehre gitmesidir; üçüncüsü iki gün birden alınması

gınahtır. Ücncü şart adamın doğa olayları karşısında isyank olmamasıdır. Adam bu şartların ncı deyerine getirmediği takdirde kadın onu boşayacağını söyler.

9. Adam bu şartları kabul eder ve kızla evlenir. Ancak zaman içinde, adam bu kuralların ncıne de uymaz. Kız onu kâfir olduğu gerekçesiyle evden kovar. Şehir halkına göre adam çok büyük bir gınahkardır. Bu adam şehirden de kovulur.

10. Adam zıncı bir vaziyette gezerken kargıya binen adama rastlar. Bu adam da onu yanına yaklaştırmak istemez. Adam sonunda eski hanımına ve yaşantısına döner.

Yirmi Üçüncü Masaldaki Motifler

J 34. 3 Gurbete çıkma

Yoksul adam para kazanabilmek için ailesiyle vedalaşıp gurbete çıkar.

N 700. Tesadüfi karGıGnalar

Yoksul adam, yolda kargıya binen bir adamla tanışır.

V 207. Ğnam

Kargıya binen adam, yoksul adamı para kazanabilmesi için İmam Zamam şehrine getirir.

C 700. ÇeGitliyasaklar

İmam Zaman şehrinde her şey bedavadır; ancak tüm günün yiyeceğini bir kerede almak yasaktır.

T 131. Evlenme Çarları

Yoksul adamın evlenmek istediği kızın bazı şartları vardır. Bunlar; yemekleri ğnındealmak, yalan söylememek ve isyankar olmamaktır.

C 920. Yasağın kırılması

Adam, evlendikten sonra yasakları sırasıyla iğner.

Q 431. Sürgün ederek cezalandırma

Adam yasakları ađđenediđi iain evden ve şehirden kovulur.

N 100.

Kader ve anın tabiatı

Adam, eski karısına ve evine geri dđner.

Yirmi Dördüncü Masal⁷⁷

Şah Abbas ona gənre cennet-mekan deyib ki o zaman dey: Gəldirdi, vezirin gətirirdi, gələr dolanardı, merdmi hal ahvalın soruşardı; gənre merdmi vezi necirdi, neci infille, nın! Bi zama dey: Gə bu gə, vezirin gətirdi, gə sahət on iki zat gəpdi, bi dene kəndən ox bə aşix sesi gəl, aallar oynala bərdə. Bılar gəllər elbette derviş paltarında; gəllər derviş paltarında dey: Baba, bərdə ne xəberdi, ne hay kəydi!? Ya Eli meded, məla Eli meded! Év yesi dey: Ağa buyuruz, buyuruz. Bılar gəllə ixiye.

- Ağa senin şüglun nedi, ne-i-qaresen, nəylərsen, bu kesbiyi hardan gətirərsən, bu aşixləri neyin ələyən?

Dey: Valla, men pinehniyəm, ayaqqabıya zədə vaks vırram, ayaqqabı mayaqqabı tikerem. Gəndə iki Qıran qazannam (o zamanun puli); onun bi qıranına dıy, etdən, xəngdən, bə cə şeylərdən allam; bi qıranın da vaxrem, gəndə aşığ gətirəm, ələldirəm bərdə sənə kimin. Şah Abbas mına dey: Baba, seher birdən, şayad bu ayaqqabı tikənnəri, zəddəri Şah Abbas destə vaxdi, yığıstırdılar; senin tekifni nə olar!? Dey: Baba, Şah Abbasun ayaqqabı tikəndə ne işi var! Dey: Baba, xob, işdi də; dənəg olmaz ki! Élə bə cə oturla danışəlla; xilase; bu aşixlər ələ, bılar durula gəllər. Səbə Şah Abbas destə vaxdi. Her ne pinehni var, ayaqqabı tiken var, vaks vıran var; tutuz buları. Tutula bıları; hay tuta tut olar bu gənə tutula bıları vaqən; viller bu qaxə. Qaxə dey: Alla, nəyəim, men xəngreyin nəyəim axşama, zindegimi nəyəim, her gəni aşix ələldirmişəm; nəyəmişəm! Gəldi; dəderem su paylaram. Bi dene cam gətirdi, xz dilimiz; o zaman da ki camınan su ixdirdilər; dey: Ya saqqa, ya saqqa-yi herm, ya saqqa-yi Ebelfez! Bərdə orda merdme su vaxmış; hala, bi şayi almış; iki şayi almış; o gən vıx, bu üç qıran, dırt qıran qazan. Gə gəl; gine o bi qıranına xurd u xurak, zədzənin ələ gətir; bi sefer iki dəstə aşığ gətir. Şah Abbas dey vezirine: Baba, o kişini tutuğ, helə gəlek gənək, bi gə onun vezi ne cə oldi! Durula gəllə geze, geze; gəllə; bəbə, bu aşixlərin sesi, bi dəstə, iki dəstə işi dən; gənəni. Gine gəl: Ya Eli medet! Dey: Ay azar Eli meded, gə ixi, gənək; dən senin dilni fal oldi; gəl, danışdun bərdə; gəldilə bəni pinehniyə tutdular. Dey: Xob, bəni

⁷⁷ Bu masal, X. Kaynak Kişi tərəfindən anlatılmışdır. Anlatıcı masala herhangi bir ad vermediğindən, masal Yirmi Dördüncü Masal olaraq adlandırılmışdır.

nəylədi?! Dey: Bəyimi gətirdim, bi dene meşək kira etdim, gətirdim, su payladım; bəyiminəri üç qıran qazanmışam; odu iki deste aşığı getirmişəm bəyimi. Dedi: Hob, seher Şah Abbas dəstə verdi; su palıyannarı tuttular, saqqaları tuttular; onda senin tefligin necə olar?! Dedi: Baba, Şah Abbas, Yezid dəy ki, su paylıyanda Şah Abbasın işi; men xilaf iş görmədim ki su paylaşam da! Dey: Baba, sənə; danışərix da. Dey: Baba, sen ne dəyən fal olar boşla, su paylıyannarı tutmaz. Gine bılar danışəllər, əllər Seher verdi, dəstə verdi, dəydi. Su paylıyannarı tutuz. Tutula, bu gənə tuta tuttu, hər terefdən gələ; bu da meşgin zadın atar bı yan o yanda qaxa, gizlə.

- Perverdigənim, nəyə; qerib gire gədim men! Gələ, biden pasıban paltarı kira et. Pasıban paltarı kira et bi dene gətir yanınnan, ağaşdan şəmşir asla Gələ dur bi quşəde, gənə bi nefer et alıb yəine apar; bını ağır: ağa nemne aparısan?! Dey: etti. Dey: kimnen alıbsan?! Dey: o filan qassabdan.

- Nəyə alıpsan!

Dey: Meselem, bi bə! Dey: o bi kilo dəy, bi kilodan az vəible sene. Dey: yo baba, mənim yanımda əkdə, bi kilodə! Dey: azdı. Eti alar elində ağır. Dey: az vəib minə sene. Bu kişini gətir apar qessabın tükənə; gələ bu etten bi zerre gətir cibinə; apar orda ək, gənə yəz girem azdı. Ağa mənə eti niyə az vəipsən?! Qessab da bərvə, bə bil, bu pasıbandı da. Dedi yaxı, nəni yaxı: bə Qıran qessabdan alar o et də azın dəzəldər və o terefe, gələ. Gələ, bəyimi gətir üç des aşığı gətir. Şah Abbas dəy vəzirine: Du, gələk, gənək, kişi nəə oldi. Gələ gənələr, kişi üç des aşığı gətirib. Gine bu gələ Ya mələ Eli meded! Dey: Baba, gəxi; gənə dağılsın; sen her ne dəyən, səni dilə fal olar Bular gələxi; mənanı bular xən danışə, dey: valla, bəyimi bəy cədim, gətirdim, pasıban libas kira etdim, bəy cə, bi neferni etin, filan. Dey: Seher pasıbannarı Şah Abbas yığdı sanadı; səni tefligni ne cə olar?! Dedi: baba, kim kimədi rehmetdig oğlı! Şah Abbas dur verdi; seher dəy: Her pasıban var, yığuz gətir şəherdə; pasıbannardan mənim işim var. Yığla pasıbannarı, gətir; bu da bını gənə gərmüşdü, tanıyıda; bu qaxa, gələ, bi xaraba da gizlə. Hay bı yan, o yan; dey: pasıbannardan bi nefer qalıp! Gələ, minə bi dene xaraba yədən tapla gətirəllə. Bu da mənə tərif emişti. Mənim şəmşirim ağaşdandı, yanımnan

aslamışam. Gel: Ağ, bi dene birda mucrim var; qaraldi bi nefer pasıbannardan gele, bu mucrimin boynun vıra. D: kim gelsin, kim gelsin!? Şah Abbas dest: o pasıban gelsin! Getir bu beşevani, muun da şemşiri ağaşdandadi, yanınnan aslıp. Şah Abbas d: ki: pasıban, vır onun boynun; bu mucrimdi! D: qıblalem sağ olsun; bu seyitti; misl-i inki Şah Abbas da o zaman sıddere tıram kermiş. D: se seyit de olsa; gerek boynun virasan! Bu bunun hı elinnen itel: bed-baxt oğlu, dınen sıyidem Bu deyer: baba, men sıit dırem; ne dım axı, sıyidem! Bu hı tıkrar bu dı Sonra d: qıblalem sağ olsun; bu mucrim dımen sıyidem. D: o sıit de olsa gerek boynun virasan; desturdu da! Bu d: Şah Abbas da istı sıitteri de dı edaletten zaddan ıxıptı; indi benim gerek şemşirim ağac ola da; yanınnan ek şemşiri (şemşir ağac ıdı da): Allahımme selli ela Mehemmed; Şah Abbas ıgılmek tut; desmalı qoy ağzına; minı ağır, dıyer: dı dağılsın; ge bıra, day senin razın qabağın hı kes kesemmez; men sene gınde bı Qıran vıecım; indi zın pinezilig ıysen, su paylısan, pasıbannığ ıysen, her nemene ıysen; seen razun qabağın, men her ne cı dım alammedim. Sora gınde bı Qıran Şah Abbas vıermiş mına; bu da gıdermiş o aşıxları getirermiş, xurd u xureyin de alarmış; indi zı de ki ne kesb ıymış; kesbin élermiş.

Yirmi Dördüncü Masalın Epizotları:

1. Abbas adında bir şah vardır. Şah Abbas, geceleri veziriyle birlikte derviş kılığına girerek halkın arasında dolaşır.
2. Şah Abbas bir gece, derviş kılığında, halkın arasında dolaşır; bir sokakta Âşık sesi duyar. Bu sesin geldiği eve gider.
3. Derviş kılığındaki Şah Abbas, evin sahibine ne iş yaptığını, Âşık getirecek parayı nereden bulduğunu sorar. Adam, ayakkabıcı olduğunu söyler. Bu adam yaptığı iş sayesinde evin ihtiyaçlarını görmektedir, paranın kalanıyla da akşamları Âşık getirip eğlenmektedir.
4. Şah Abbas, adama, ertesi gün Şah Abbas ayakkabıcıları tutuklatırsa ne yapacağını sorar. Adam da Şah Abbas'ın böyle bir şey yapmayacağını söyler.
5. Şah Abbas, ertesi gün ayakkabıcıları bir bir tutuklatmaya başlar. Bu durumu öğrenen adam kaçıp saklanır. İşsiz kalan adam daha sonra sakalık yapmaya başlar; çok para kazanır. O akşam eve iki Âşık getirir, eğlenmeye başlar.
6. Şah Abbas, adamın durumunu görmek için yine aynı sokağa gelir. Eve geldiklerinde şaşkına dönerler; çünkü adam bu kez eve iki Âşık getirtmiştir. Şah Abbas'ın öğrenen adam, onun falının doğru çıktığını ve şahın ayakkabıcıları tutuklattığını söyler.
7. Şah Abbas adama, bu kez de sakalar tutuklanırsa ne yapacağını sorar. Adam yine, Şah Abbas'ın böyle bir şey yapmayacağını söyler.
8. Ertesi gün, Şah Abbas sakaları tutuklatmaya başlar. Bu durumu öğrenen adam kaçıp saklanır. Adam bu kez de bir polis elbisesi bulur ve giyer. Kendisine ağaçtan bir kılıf yapar.

9. Adam, elinde et olan bir adamı durdurur. O eti nerden aldığını sorar. Etin sahibi olan adam da kasaptan aldığını söyler. Polis kıyafetindeki adam etin bir kilo olduğunu duyunca eti eline alır, etin ağırlığını kontrol eder. Etin bir kilo olmadığını, kasabın onu kandırdığını söyler. Etten bir parça koparıp saklar. Kasaba gelirler ve adam kasaptan ceza olarak beş kıran alır.

10. Adam bu parayla eve عی آشك getirtir. Şah Abbas yine derviş kılığında adamın evine gelir. Adam, dervişe, sen ne dediysen اکتی, der. Derviş kılığındaki Şah Abbas bu kez de polislerin tutuklanabileceğini söyler. Adam da artık ne olursa razıdır.

11. Şah Abbas polisleri huzuruna toplar. Adam dervişin Şah Abbas olduğunu anlar bir köşeye saklanır. Şah Abbasın adamları onu yine de bulurlar. Şah Abbas bir adamı اءریر ve bu adamın seyit olduğunu söyler. Polis kılığına giren adama da onun başını kesmesini söyler.

12. Adam başta bir seyidin boynunu vurmayı kabul etmez; ama yine de Şah Abbasا karşı gelmek istemez. Elindeki ağاان kılıcı havaya kaldırır. Tam bu sırada Şah Abbas گىلمeye başlar.

13. Şah Abbas, kimsenin bu adamı evinin nafakasını sağlamaktan alıkoyamayacağını anlar. Onu affeder. Adama گىnde beş kıran vereceğini; ayrıca kendisinin de hangi işi isterse onu yapabileceğini söyler. Adam da bundan sonra hem اءك para kazanır hem de her akşam آشك getirtip eğlenir.

Yirmi Dördüncü Masaldaki Motifler

P 10. Padişah

Şah Abbah adında bir padişah vardır.

K 1840. Bir bağkasının yerine geçerek aldatma

Şah Abbas derviş kılığına girerek halkın arasında dolaşır.

P 400. Zanaat ve meslekler

Şah Abbas, her akşam evine Ėsık getirip eğlenen bir ayakkabıcıya konuk olur ve kendisini derviş olarak tanıtır.

Q 200. Cezalandırılmığ Ėler

Derviş kılığındaki şah, ayakkabıcıyı cezalandırmak için tüm ayakkabıcıları tutklamaya Ėalışır.

K 500. Hile vasıtasıyla tehlike veya ölümden kazanç

Ayakkabıcı, sürekli meslek değiştirir ve şahın elinden kurtulur. Ayrıca eve yine her gün Ėsık getirir.

J 1500. Zekice pratik hazır cevaplar

Ayakkabıcı tutuklanır; ancak şahın sorularına zekice cevaplar verir.

Q 10. Mükafatlandırılmışlar

şah Abbas, ayakkabıcının ekmeğine mani olamayacağını anlar, onu serbest bırakır ve onu parayla ٱalıandırır.

Yirmi BeGini Masal⁷⁸

Qaz Otaran Qarın BaGı

Qedim zaman bi dene patişah var ıdı, sonsuz ıdı. Bi denne ıııqu derviş geldi Eliñinşeninnen dıye dıye, dıye dıye munu qapısına. Dıdı: Patişah sağ olsun, men sene bi dene alma vıbecegeem, ortadan keseceksen; yarısın sen yıñisen, yarısın xanımın yıcek. Üç bıleceksen (İki xanı mı var ıdı.), senı iki oğlun olacaq; birinin adın qoyarsan Melik Memmed, birinin adın qoyarsan Melik Cümşüd. Biri benim, biri senı. Kntdı bi sıyıt ağacı sağdı, qapıdan arx gıdırdı. Geldi, Allah vıdı, munun heresinin, xanımının bi oğlu oldu bi almadaan; birinin adın qoydular Melik Memmed, birinin adın qoydular Melik Cümşüd. İla maşalla! On beş ilden sonra bular yıldı.

Cahallaşmışdı, gırdıler bi derviş gelib qapıda Eliñinşeninnen dıdı. Eliñinşeninnen dıdı; dıdı: Vezir ona (Dervışı gırende ıreği sağdı.) biaz pul vıdı, ııxsın gıdısin. Getdi dervişe biaz pu vıdı, qabul ıemedi, ha pul vıdı qabul ıemedi; namanı getdi. Dıdı: Ağaa! men sennen peyman bağlamışam, biri benimdir, biri senı; hansın saxlışsaan, saxla, birin mene vı. Xırda arvada her ne qada yalvardılar vınedı. Bıyık arvat getdi, Melik Memmedıvıdı, bezediler, bertediler, sordan soqatdan yığdılar mına. Derviş mı nı gıtdı, Allah, Mohemmed, ya Eli sennen meded! ız qoydu gımeğe.

Gıdı, şehre yoxunnaşanda buyurdu: Melik Memmed! Gınzlerı qadasın alım, yavaş yavaş ge; soğuxdu hava, men gıdı ot qalı m, qızışax. Gırdı, dağdan bi kelle taqqa taq, taqqa taq hılene hılene gelib gıle gıle. Atı saxladı, dıdı: kelle neye gülürsen? Özıme gülürsen, Allah yaradıb Allahı gı; atıma gıısen, Allah yaradıb; paltarıma gııseen, derzi tikib. Menim neyime gıııseen? Dıdı: Yox ıeyi. Seni aparacağ, otu qalayacağ, o yannan bıe bi kırmızı alma getirecek; atacağ sen tutacaqsan, sen atacağ o tutacağ, almanı salacağ tendiree. Sene dıecek bı Qoyma alma yana, Melik Memmed! Gınzlerı qadasın alım. Eylep almanı gırende seni basacağ tendire. Dıdı: Ay kelle! Sene gurban olum, meen teklifim nemenedi? Dıdı: Sen gıderseen, biaz suu gıtırıesen, biaz qır alarsan, bi gıı alarsan, biaz da duz. Alarsan, xurcunuvu apararsan, qoyarsan ora. O sene ki dıecek almanı gııı;

⁷⁸ Bu masal, IV. Kaynak Kışı tarafından anlatılmıştır.

- Menim balalarımı ilde bu ilan yafıyadı. Getdi, mına qoltuğunun dibinnen iki tük vafı, dafı: Naqada quş vaar, bi de xan cıranı benim ixtiyarımdadı; haan tük bu ota tutduun, onda gellem. Souşdu, gafı. Bi yafıde gırdı; şirinen peleng elleşir. Kafı, daldan şirun boynunnan vırdı, şiri iki bıldı. Pelek otdu yafı, dafı: iste gırm, mennen ne istafısen? Dafı: sağığı. dafı: İste gırm, mennen ne istafıseen? Dafı: Sağığı. Dafı: Sennen onu isyafıseem, afıkek balavın birin mene qulax yoldaşı vafıseem, meni bu mēşelerde vehşi, hıyven yafıniye. Gafı, afıkek balasının birin getdi, n dilincen (Melik Memmed de bilirdi, Allah, al-i Mohemmed zadınnan bunun dilin bilirdi) dafı: Düşdün, dossax olarsan, an dafı, nlersen, qal dafı qalarsan. Vafı mınaa. Bi qedir gafımişdı, gafı, gırdı bi qara qulağınan şir elleşir. Kafı qara qulağı vurduu qılıncınan. Şir dafı: mennen iste gırm, ne istafısen, iste gırm. Dafı: sennen, afıkek balavın birin mene yoldaş vafı. Bu da getdi afıkek balasının birin muna yoldaş vafıdii. O qedir yol gafımişdı, gırdı, meşede bir nırıltı geliir, bi gırtı geliir; yafı zelzel afıyir. Yafı zelzel afıyir, atı nırdı qafışdı. Gafı, gırdı, bi dene div qafıxanda bu canda bi xıpnı munun qıxına batıb, ağacın xıpnı Yıxılıb can vafıırdı. Çıxardabilmeyib, skıb, batıb lıleyecen gelib. Ağlı başında yoxdu, dafı. Gafı, nıne bi yuva qayırdı. Geldi, munun oyanın yondu, bu yanın yondu; bi el yafı qayırdı nıne. Ayağının birin qoydu dalınaa, birin davanına, birin bırına.

-Ya Allah! afıekdi, skıdxı, qafışdı, gizlendi.

Div durdu, bi nere vırdı, bi mırıltı afıedi, bi gırtı afıedi; ay benim yaramı tezeliyen elime düşsen etıvi aşıkcan afıerem qanuvu qafışıqcan. Div afışdı. Oq_qeder qan afırk munın ayağınnan gafı, toxtadı. Yuxladı; az yuxladı, xox yuxladı. Ayıldı, ağlı başına geldi. Gırdı o xıpnı xırdıblı. Og_geder qan afırk aqıp munın qıxı toxtuyub. Dafı: Ahh! Menim bu yaramı yaxşı afıeyen elime düşafıdı, seni dınya malınnan gani afıyerdim. Qafışdı, geldi. Dafı: Divzad, onu men xıxartdım. Dafı: Ne istafısen vafıceciyem. Sen benim yaramı yaxşı afıeyibsen. Dafı: Senı sağıluğu. Dafı: Biz yeddi qardaşıq, yeddi qardaşıq. Her zaman işin müşkile düşse; (iki tük afıekdi qoltuğunnan) munu ota tut, yananda men bileceğem. Yafıdimiz de sene kımeğe gellik. Gafı bi dağın başına xıxdı, bizim Savalan kimi, baxdı. Gırdı bi Tehran kimi bınyı şehr gırtı. Qeşek bir xoban var idi. Çobanın paltarın aldı; bi quzu aldı. Quzunu kesdi, biyez etinnen yafı; xobanın patların gıyadı. O kuzunun gırcın kafııtdı başına. Pırxeyinin biri qızıl idi, biri gümüş. Alamat o derviş vafıen almadan idi.

Həkimet o almadan idi. Patların bağladı atın üstünə. Atın ciloun deddi, bağladı üstünə. Qır atın tükünü qopartı, vaxtdı şirinen pelenge tehvil; qıy qoydu, geddi şəhere. Gəldi, ujdə gərdən bi qarı, qoca avrad var, bi qadın arvad; salam, bad-ez salam deddi: Ana! Meni Allah qonağı saxla. Deddi: Allahda da qurban olum, qonağına da. Deddi: Bala! be hardan gelirsən? No_olar gelib mene oğul olasan; burda kəfnek. Deddi: nene! oğul ollam, men de bizim bilmirem hayandadı. Qeribeyem bura gəlmişəm. Qeribeyem, gelib gəlmişəm. Ama qarı qaldı, seher, birgənə gəldi, padışaha deddi: menim bi oğlum var, yaxşı oğlandı; sən qazun vardı üş dərtdən, vaxtesən o qazı bu otar, mene de burdan bi huquq vaxtesən. Deddi: bəbi yoxdu, gəlsin, aparsın, otarsın. Qarını gəlib başına, qıy ne biaz kəldən məldən sənəbi, suyuyubdu tanınmır. Qazı apardı, otardı. Bi gənə isti idi. Girib gəlmirdi, bunun bu başının ışıqına gənə düşdü, şovq vırırdı. Qazın fikri bunıydı bəti. Patşahın qızı var idi. Bostan vaxtı idi, yənişin o yənişən vaxtı. Mının xırdasına bənən deddi: ay bacı! ged ordan bi az su geti, houzdən. Geldi, gərdən bi cavan oğlan gəlir. Xudaya! munun misli dünyaya gəlməyib. Dəyirsən, yənişim, gəlməyim, tənə bu oğlana tamaş yənişim. Yənişim, gəlməyim, tənə bu oğlana tamaşa yənişim. Soyu doldurmadı, qayıtdı. Melih Memmedbə de xəberi olmadı. Gəldi, deddi: Bacı! gəl bi iş gənəyin. Deddi: ne iş gənəyin? Deddi: gəl, adama bi yəniş derek, yolluyağın dedemize. Deddi: axı! ne teher? O bənənə deddi: sən bi tənə sarı yəniş der. Ortancılına deddi: bi yənişmişin der. Özünə de gəldi, tezeden değmişin birin derdilər, qoydular xonəuya, geşək de qoydular kenizin başına; herkesen pıxağın saşdı. Apardı keniz qoydu patşahın qabağına. Salam, bed-ez salam: keniz bu nemenedi? Deddi: bilmirem, qızların yolluyub. Veziri gəldi: vezir! bu nee iışdı? Deddi: şah sav olsun. Bənən qız dəyir: dede! men saralmışam, vaxtım gəlib meni ere vax. Ortancılı dəyir: dede! men de yənişmişəm. xırdası dəyir: dede! men de değmişəm, bizi vax ere. Patşah seher destur vaxtdı: tamam naqqadar cavan var, yığılsın, qızların quşun uxtutacağam. Yığıstılar, seher bənən qızın quşu gəldi vezirin oğlun başına qondu. Ortancıl qızın quşu gəldi vekilin oğlun başına qondu. Xırda qızınkı gəldi, qondu kəlligə. Ha bi yol, iki yol gəldilər, qarı gəldi, Melik Memmedbə getdi. Çobanın paltarın gəlib qıy gənə kəli sənəbi quzunun qarnın başına gəldirib şahiyetdən qıy itirib. Gələcək quş gəldi kondu munun başına. Xılasa! dedilər: Allah! Allahın qisməti buyumuş. Mını vaxdilər, deddi: adun nedi? Deddi: qaz otaran qarın başı. Vaxdilər qaz otaran qarın başıya. Aradan

biyez kəmişdi, şah mının fikrinnen meriz oldu. Meriz oldu ki menim qızım gər neye gəlib! bi adama gəlib həş tanımalı dey, adam şıqqıyeti yo. Duxtərər yığışdı. Dədi: men meriz olmuşam. Dədilər sene av eti dermandı, xəçəranı. Vezirinen vekilin oğlu atı mindi, dədi: gəderik yarıqnan yay oqnan vırrıx. Melik Memmed de dədi: xanım! axsaq qatır al geti, men de minim. Allahı tevekkəl men de gədim de ne! Həf bu qız da bilmir bu nəzi kəredi (nə xanımı). Apardı, qatırı mindi. Hay şahın yeznesi av vıracax, derede qatırı bağlıyıb nəni yəirdi dağdan Simurqunun təkni tutdu ota, bir səy av geldi yığışdı mının xədirinin başına. Hemin qır atı geldi. O şah paltarın geydi. Elin nəni yuyub oturmuşdu xədirə. Gərdə vezirin oğlunyan vekilin oğlu gelir. Dədi: Ede! gərçesən şirinen pelengi, nəni dənçər, ox atmıyun. Bura gelin gənim, ne dəyisiz. Gənzler e! Çadırın bənərində bi şər yatıb bi peleng. Geldi, dədilər bu avın birin bize səç, pəşah meriz olub ona derman vəfille. Dədi: Satmaram, şerti bu ola, boynuzə damga vıram, mənə qul olasız, avın birin vəfrem size. Getdi vezirin oğlunan vekilin oğlunun boynuna damqa vırdı, renk, gəlməyən renk; qul vətədi. Avın biri kesdi vətədi bulara, dədi ancaq; başı qıxı menim. Bular geldi, getdilər avın etin. Bu da qır atın, paltarın soyundu, evez vətədi, qarnı gəvirdi başına; baş qıxı gəntdi geldi. Geldi, gelennen sora aqsaq qatırı aşdı mindi. Gətdi, xanımlar dədi: mınnan bi şorba qoy. Şorba qoydular. Bişirdi, dədi: mınnan bi kasa apar vətə dedeve. Naq-qadar o vezirnen vekilin oğlu getirmişdi, dədi: dadı başına təbuğu ləşinə, bunu etinin dadı tam olmadı; başı yəneli oldu. Patşah dədi: bala! ne yənelidi! Yəvirdi, qızın nenesi zoran yəvirdi. Dədi: nooli, kesikti, Allahdan qismeti buyumuş. Patşah bunnan yaxşı oldu. Seher bi nefer nama getdi, seherreri bi bənçki patşah nama yolladı bu şahə; eğer mənə ebd olursan, teslim olursan, hidayet olursan; mənə maliyet vətəceksen, yox! teslim olmursan; sabahdan cenge amada ol, huşdar vətədi. Dədilər: Yox! Biz teslim olabilmerik qəf-i mənki ndi. O şahın qoşunu tamam yəvirdi. Bu da, şahın ne qoşunu var idi, bu da hereket vətədi. Melik Memmed dədi: Xanım! dedengilin axsaq qatırın al geti, men de gədim de ne! Allah qədir, gəvə bi nefer artıq olsun. Şeherdən xəxanda daş qalmaq vırdılar mına, ho budu şahın yənesi qoşun qaytaracağ, qıracağ qalmıyacağ! Qıracağ, qoşun eslen qalmıyacağ!

Gətdi, kə ki köşənə xəatdı, axsaq qatırı bağladı bi ağaca. Qır atın təkni tətərdi qır at geldi. Şirinen pelengin, divlerin təkni ota tutdu; neq-qeder şir peleng vətəşin təkni tutdu otaa, mindi atı. Oq-qedere munun qoşunu geldi, tətəddən

axdı, tı hıvanat. Yıldı dene div geldi tı qolunda deyirmen daşı. Qoşunu bi terefdən əkdi. O qoşuni ki istıdı ceng fıye, o muna hedef diken qoşunu, (qeynatasının terefinnən destur vıdı hıvanata) o qoşuna bke qırdılar, bke qırdılar; terg-i veten əkdi. Qaxan qaadı, qırılan qırıldı. Vezirinen patşah dıdı: Allah bu şahı hayaannan yıldı, vehşiden qoşunu var, tı hıvanatdı munun qoşunu. Gıe bu qoşunun əkdi (Melik Memmed) dağaa. Bular da geldi şehre. Geldiler, dıdiler: necı oldu? Dıdı: Allah vesile saldı. Dağdan, méşeden bi patısaah geldi, qoşunu tı vehşidi, qoşunu tı vehşidi. Dıdı: Onda nıniyek!? Aradan bi iki ay gıb o şah oq_qede qoşun tehye əkdi, bı yız ox atan yığdı. Dıdı: O veşinin ki bi dene şahı var bu adamnan, tek onu dırsı o veşinin teki gele bilmez. Gene qoşun geldi, yıfınde burdan tamam hereket qoşun əkdi. Melik Memmed gene dıdı xanımına: dedengilin qxsaq qatırın al geti, men de gıdim. Şherden axıncan vırdılar mına daşdan kessekden, habudu! şahın yznesi indi qoşunu qaytaracağ, habudu! şahın yznesi indi qoşunu qaytaracağ! Geldi gene qır atın otun tutb ota, tamım.

Yirmi BeGini Masalın Epizotları:

1. Bir padişah ve bu padişahın iki hanımı vardır. Bu padişahın çocuğı yoktur.
2. Bir derviş vardır ve bu derviş padişahın kapısına gelerek ona bir elma verir. Padişahın bu elmayı بانی بانی hanımlarıyla birlikte yemesini söyler. Derviş bunun karşılığında bir süre sonra gelip çocuklardan birini alacağını söyler. Padişah da bu teklifi kabul eder.
3. Padişahın çocukları olur. Çocuklara Melik Memmed ve Melik Cümşü adlarını verirler.
4. Çocuklar büyüyeince derviş gelir ve padişaha anlaşmalarını hatırlatır. Padişahın kızı hanımı çocuğunu vermek istemez. Büyük hanımı oğlu Melik Memmed dervişe vermeyi zorla da olsa kabul eder. Derviş ve Melik Memmed yola çıkarlar.
5. Derviş yakacak bulmak için gider, Melik Memmed onu beklemeye başlar. Melik Memmed, dağdan gıerek yuvarlanan bir kellenin geldiğini görür. Kelle, dervişin döndüğünde Melik Memmed dervişe verdiğini söyler. Melik Memmed ne yapması gerektiğini ve zift, tuz ve su alarak bunları cebinde saklamasını söyler.
6. Derviş gelir ve sobayı yakar. Derviş bir elma çıkarır ve bu elmayı karşılıklı atıp tutarlar. Elma sobaya düşer. Derviş bu elmayı Melik Memmed sobadan alması gerektiğini söyler. Melik Memmed elmayı almayınca kendisi elmayı almak için sobaya eğilir. Bu sırada Melik Memmed derviş sobaya atar.
7. Derviş sobadan çıkınca üzerine atar, derviş yaralanır. Ardından dervişin yaralarına tuz serper. Derviş yine ayağı kalkar Memmed peşinden gelir. Son olarak cebinden suyu çıkarır ve Hz. Süleyman hıkmı bu su kızı bir denize döndürür. Derviş denizde boğulur; suyun üzerine kanlı kırklar çıkar.

8. Melik Memmed dervişten kurtulup yola devam eder. Yolda bir aslan ve kaplanın dövüştüğüنىرىرى. Aslanı دىرى. Kaplan da دىلى olarak ona yoldaşlık etmesi için erkek yavrusunu verir.

9. Melik Memmed biraz ileride bir aslan ve karakulağa rast gelir. Bu hayvanlar da dövüşmektedir. Memmed, karakulağı دىرى Aslan da دىلى olarak ona yoldaşlık etmesi için erkek yavrusunu verir.

10. Melik Memmed yolda bir deve rast gelir ve bu devi ayağına batan dikenli ağaçtan kurtarır. Dev iyileşince Melik Memmed دىلى olarak koltuğunun altından iki tى koparıp verir. Dev, başı dara düştüقىnde bu tىlerden birini yakarsa kendisi ve altı kardeşinin ona yardıma geleceklerini سىنلەر.

11. Melik Memmed yola devam eder ve bir ەوبانا rast gelir. Bu ەobanın elbisesini alıp giyer. ەobandan bir koyun alır ve bu koyunu kesip etinden biraz yer. Koyunun karnını ەىكارىپ başına ەەىرير.

12. Memmed بىن perەemleri başına ەەىردىقى koyun karnından dışarı sarkar. Dervişin verdiği elmanın hikmetiyle Melik Memmed بىنperەeminin bir yanı kızıl bir yanı gümüş rengindedir.

13. Melik Mehemmed, yaşlı bir kadının evine gelir ve kadın ona kendi oğluymuş gibi sahip ەىكار. Kadın padişahın huzuruna ەىكىپ oğlunun padişahın kazlarını ەىdebileceقىنى سىنلەر. Kadın kendisi için de padişahıtan bir şeyler ister.

14. Memmed kazları ەىtmeye başlar ve bir su kenarına gelir. Sıcaktan bunalır ve yıkanmak için suya girer.

15. Padişahın كىقى kızı vardır ve bu kızlar meyve toplamak için ormana gelirler. Kىقى k kız su almaya gelince Memmed بىن ەىرى ve ona ەىقىق olur.

16. Kىغىك kىz geri dىننە ablalarına yemiş toplayıp bu yemişleri babalarına yollamalarını sىنler. Ablaları olgun meyvelerden, kىغىk kىz ise yeni olgunlaşmış meyvelerden toplar. Bu meyvelerin ىzerlerine birer bىak saplayıp babalarına yollarlar.

17. Padişah bu meyvelere bir anlam veremez ve vezirine bunların ne anlama geldiğini sorar. Vezir de kızların evlenmek istediklerini sىنler.

18. Padişah, ىlkenin tىm genىlerini bir meydanda toplar ve kızlar ىin birer kuş uىurtur. Kuşlar kimlerin kafasına konarsa, kızları onlara verecektir. Bىk kىzın kuşu vezirin, ortanca kىzın kuşu vekilin kafasına konar. Kىغىk kىzın kuşu ise kaz otlatan Melik Memmedى başına konar. Padişah kızlarını evlendirir; ancak Memmedى hiى istemez. Kىغىk kىzını da bu yىzden evden kovar.

19. Padişah kىغىk kىzının derdinden hastalanır, yataklara düşer. Doktorlar padişaha ceylan etinin iyi geleceğini sىنlerler.

20. Padişahın bىk damatları ceylan avlamak ىin saraydan ayrılırlar. Melik Memmed de arkalarından ava ىıkar. Melik Mehemed daha nce karşılaştığı hayvanların ve devin verdiği sihirli tىler sayesinde ceylanı avlar ve diğer damatları kendisine kىle yapar. Padişah eti yiyip iyileşir.

21. Padişahın düşmanları savaşmak ىin şehre gelir. Karın başlı Melik Memmed, gىnنىn dolayı, halkın alay konusu olmasına rağmen onlara aldırılmaz. Memmed bir tى daha yakar ve düşmanları yener.

Yirmi Beğinci Masaldaki Motifler

T 145. Çok eĞlєvlenme

Bir padişahın iki hanımı vardır.

N 825. 1. Çocuk sahibi olmayan kahramanlar

Padişahın iki hanımından da çocuğu olmaz.

H 1233. 3. 2. DerviÇyardım eder

Derviş padişaha bir elma verir ve padişahın iki oğlu olur.

M 100. Yeminler ve antlar

Derviş çocuklardan birini daha sonra alacağını söyleyerek padişahla anlaşır. Daha sonra çocuklardan biri olan Melik Memmed gelir.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Dervişin yanında olmadığı bir sırada dağdan bir kelle yuvarlanarak gelir ve dervişin kendisini öldürdüğünü söyler.

D 1150. Sihirli eGyalar

Memmed, kellenin tavsiyesiyle yanına zift, غیغی tuz ve su gibi sihir yapabileceği malzemeler alır.

Q 211. Öldürerek cezalandırma

Memmed sihirli eşyaların yardımıyla dervishi öldürür.

V 200. Dini yardımcılar

Memmed sihirli eşyaları kullanırken Hz. Süleyman'ın hükmüyle başlar.

B 435. Yardımcı vahşi hayvanlar

Memmed, yolculuğu sırasında kaplan ve aslan kendisine yardım eder.

G 0. Devler

Memmed yolda yaralı halde bulduğu dev kurtarır ve dev de ona kolunun altından kopardığı tıyeleri verir. Bu tıyeler sihirlidir.

K 1810. Hile ile kıyafet değiştirme

Memmed, soban kılığına girerek bir köye gelir.

N 825. 3. Yardımcı yaşı kadın

Köydeki yaşlı kadın Memmed'i evinde misafir eder ve onun için padişah'tan bir iş ister.

P 412. Çobanlık

Memmed, padişahın sarayındaki kazları gütmeye başlar.

P 40. Padişahın kızları

Padişahın üç bekar kızı vardır.

Z 100. Sembolizm

Kızlar evlenmek istediklerini anlatmak için bir tabağa farklı olgunluktaki meyveleri koyup bunlara birer bıçak saplarlar.

T 100. Evlenme

Padişahın büyük ve ortanca kızları vezir ve vekilin oğluyla evlenirler.

T 121. 3. 1. Padişahın kızının, aÇağ seviyeden bir erkekle evlenmesi

Padişahın küçük kızı bekâlık yapan Memmed ile evlenir.

D 1021. Sihirli tüy

Padişah bu olaya zıntıdan hastalanır ve iyileşmesi için av eti gereklidir. Memmed sihirli tüylerden birini yakar ve tüm hayvanlar ona yardım eder.

F 950. Olağanüstü tedaviler

Padişah, Memmed'in g irdiği av eti sayesinde iyileşir.

P 551. Savağ

Memmed, padişahla savaşmak isteyen orduyu yenilgiye uğratır.

Yirmi Altıncı Masal⁷⁹

Ehmed-i Bi-qem

Qedim zaman bi nefer derbüş var ıdı, bu derbüş, şuqlu debüşla gılerdi, debüşla gılerdi. Bu geldi bi dene kende, yafşdı kende, kende yafşen yafşde gırdı, bi dene kişi qapıda nighban durub; heq Eli dus gıledi; bu sahah dıfı ki: Gımlı-ı Mıla, sennen xahişt vıfem; benim uşağım olmeç, elan istir arvadım bar-ı heml, istir uşağı ola; qeyit gıf O dığâ da xeber ıxerde geldi ki bes uşağı oldı, bi dene qızı oldı. Bi dene qızı oldı; bu derbüş dıfı: xob ağa qızı oldı; Allahı xox şükür, zenenı da uruğa düşdi; day bunnan sora uşağı olacax da. İndi sene bi dene sız dıfem qabul gırsın? Dıfı: Buyur! Dıfı: Onun bi ağrı qoyasan qızıl sene vıfem, tereziye, bi ağrı sene gümüş vıfem; o qundağı sat mene. Dıfı: Qo, gıfım hele, arvada dıfım, gırmı! Geşdi; bu zenenin de qız uşağı olanda gıznı bi ke kıl gelı olar; gıfı, xob arvad, Allahı xox şükür, ney oldı!? Dıfı: Qızım oldı.

- Xob, xox şükür, Allahı xox şükür!

Dıfı: Arvad! Dıfı: He! Dıfı: Sene bi dene sız dıfecem, qabul gırsın? Dıfı: Buyur da! Dıfı: Valla, bi dene derbüş qapıda, gelib; onun bi ağrına qızıl, bi ağrı gümüş vıfır; icaze vıfesen onu satmeç, qeşeg qundağın satax!? Özmeç qeşeg sirvetmend olax; gıfı Allah qoysa; men ekerem, sen doğarsan da! Arvad dıfı: he, bes nıge kişinı mehebbeti olmaz; bi dene qızım oldu, o da, qızı istisen satax! Dıfı: E, narahat oldun ki!? Hay bu yana o yana gıfı, arvadı yumuşatdı bilaxire. Arvadı yumuşatdı, arvad dıfı: yıbi yoxdı. Gıfı, dıfı: Gımlı-ı Mıla ge ıxeri. Gıfı, bel qundağı qoydula qelşeg bi dene tereziye; bi ağrı buna qızıl, bi ağrı gıfım vıfı. Bu qızı derbüş qoydı cunxuruna, yol başdadı, ıxdı gıfı. Gıfı, bu derbüşün de gıfı giriftağı ordıymış ki her kimi alırmış, aparırmış; bunun arvadı xarab ıxırmış, saxlıya bilmirdi. Da bu terk-i veten kımışdı, da telağ vıfıydı ki zenen adı tutmya. Dıfı: yıbi yoxdı, bu qızı qundağında aldım, bu ki hele felen dınyada hıfı zad gıfı bilmir da; bını aparacam; bi dene cengel-i biyabanda gıfı bi saxtım dıfı, perveriş vıfem, bıfı mezenen ıfıyem. Bu ki da birin gıfımedi, gıfı biyine danışa, dıfı, gıfı. Bını gıfı apardı; gıfı bi dene cengel biyabanda, bi dene xaar-paya ağaşdan dam dıfı; geşeg qızı qoydu orda. Ağa hay

⁷⁹ Bu masal, I. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

bala bala qıza perverişi vardı. Hay bala bala qıza bəylik, oldi reside. Qızı zənə zenen dedi. Zenen dedi; day bu gəlirdi, ovlardı, quşlardı, derbəşliyi gəlirdi, getirirdi; bu qızınan yəyirdi, burda qalardı; qız dəyirdi: valla, bi dene dünyada menem, bi dene sen; day həzrat yoxdı, dünyada insi cins həzrat yoxdı. Qız da bəyver kəfər de; həzrat zadı gəlməyib qız; bi dene gəzən ağabını gətirib, bi dəni. Bi dene neverduvan dəzəltmişdi; indi nəfə təbəğəydi; axşam ki gəlirdi, qız nerduvanın sallardı, bu derbəş gəlirdi yuxarı, geşeg seher gələndə hələ nerduannan enerdi, qız bu nerduanı ədəkərdi, qoyardı orda; dəyirdi: şayed həvvanat zət ola.

Sene hardan dəyir; bir gün bi dene yaylax-nişin əobanı gəlirdi yaylağa, kəleye tüşdi mesem yazun qıhr bəşində; kəleye tüşdi əoban, qeyitdi, yolun itirdi; hemen bu derbəşün kənara yoluna tüşdi. Geldi axırdı bu saxtumanun qabağına. Derbəş də gəlirdi, derbəşliyi kəfər şəherdedi. Qız kəlehfirəngide oturmuşdı, gərdi, aho, bəy bir cür həvvanar gəldi sepeləndi, meleşillə, balaları yanında; qoyun, ağ, quzi, əpiş; geşeg otdulla, kəfər qabağı sebze-gah. Dedi: Xudaya, bular ne həvvanatdı, gəldi!? Qız ordan baxdı, gərdi aho, bi nefer də kişi, əynində kərk, başında papax, ayağında şatırı axır, elində əommax durub dayanıb ağaca, tamaşa kəfər bu qız. Çoban gərdi xudaya, bi dene bəy qız var; yəne işmə, kəfər mənə tamaşa kəfər. Ağ bu atdan qıza baxdı, qız şən bəy baxdı; qız ordan bi dene qum qopartdı, tənədi hemen əobana; əoban da bi dene bu qədə ağaşa gətti, yənədi ona. Qız dedi: gəl yuxarı. Dedi: Xol yoxd ki! Dedi: mən sene yol vərəm. Ağ, bala bala nerduvanı salladı, əoban gəldi yuxarı. Dedi: bə qız, sen bəy nəyisən!? Dedi: olar nənədi!? Dedi: Olar qoyun, quzu, ağ, əpiş. Dedi: olar nəvədi!? Dedi: sətini sətini yəvəllə, etin yəvəllə, yənən issifdə kəfər! Dedi: sen bu? Dedi: valla, mənim bi dene qoca derbəş erim var; dəf: bizdən sovay insi, cinsi, həvvanat, həzrat yoxdu dünyada. Mən alan seni bəy gərdi, o həvvanat! Dedi: baba, o yalan dəf, şəhri var, day təkən, bazar, adam, millet, mağaza, qefe, hər nəməne var; ne dəf qutulan dən. Dedi: bə, bu kəpəyöglü, mən, getirib zindəkəyib bəy! Ağ bəy yəvəllə, işdile, qeşeg virdi kənən deminə; da həvvan dağıldı. Dedi: xanım! Dedi: he! Dedi: icaze vəsən, mən bi dene yaylağ-nişin, erbabun əobanıyam; həvvan iter; dedemi yandıralla, gəlir. Dedi: ay bəy-bax, hara gəlirsən!? Qal bəy, seni bi dene polat sandığa qoyaram, kiltderem. Gəz qeşeg vurağ kəfər deminə; hələ derbəş gəlir, seher hələ axıb gələcek; vurağ qün deminə; sətini hələ derbəş axıb gələcek. Seni

erbab hardan gelib benim polat sandığımnan tapacağ. Dədi: olar!? Dədi: beli! Ağa, çoban qaldı bərdə, həşvan ıxdı geddi. Gəhe bi dene duman geldi, hava qar yağış bağladı; həşvanın dırnağı reddi itdə (derbüş gəhe gele gərə, həşvan gelip bərdə), həşvan da ıxdı geddi. Bəlar qeşeg orda qı u nuquş cəminde vırmışdıla qıqun deminə, gərdə he, skərə skərə bu qoca derbüş gelir. Dədi: bax, erim odi. Dədi: odk!? Dədi: he! Durdi yavaşcalı, polat sandığı aşdı, bını qoydu ora, kitdedi, aəri gizletdi. Derbüş geldi: xanım! Dədi: belə Dədi: nerduanı salla, gəlsin; men gelim yuxarı. Dədi: qara yola gelesən, baba, men alan ərəm, merizem. Dədi: xudaya, bu ne cərə oldu, bu gəndə bu sənə dənirdi; bərdə adam geldi ya bərdə kim geldi!? dədi: xanım, salla, gəlsin! Dədi: baba, men gəmə atmaz, men ərəm, merizem. Dədi: sen at vərəm Allah; baba salla, gəlsin! Bir cərə da bını salladı. Bu qeşeg nerduannan ıxdı. Çıxdı otağa, gərdə ay dedem vay, otağın, vez oza qatışib; bəle bil bərdə quduruşufla, şuxlux ıyiflə, bərdə tefrih ıyiflə. Dədi: xanım, bərdə kim geldi!? Dədi: be kim var, bizdən sora gəhe adam vərə!? Da ses ıyemmedi (dəyib axı, hə kim yoxdı), fikr vədi axirete, qoylu yatdı; bəle baxdı duara; gərdə aho, bi nefer hayxırıb tupurub, bəle bil bi mətirucalıq duara! Dədi: xanım, bərdə kim!? Dədi: baba, adam yoxdu ki, bizdən soay kim var bərdə!? Dədi: be ora kim tərəpi!? Dədi: hara? Dədi: ora! Dədi: men! Dədi: tərəpi, gərəm! Dədi: zenenin hulqumu olmaz, ora tərəpi bilmez; kişi gelib bərdə; kişinin hulqumu bi mətir, iki mətirtərəpi yənər. Arvad ha təcədi, ha təcədi; gərdə xəyir, baba; tərəpi gəmedi. Dədi bəhe, bərdə adam gelib, bu mənə boyun almır, bu arvad. Bu yatdı qoyu; ne yədi, ne işdi; səb durdi; dədi: xanım! dədi: beli! Dədi: xob, sen ki boyun almadun; mənə xudafiz. Dədi: gəhe xoş geldin! Ağa, derbüş geddi. Derbüş geddi, yaxdanı aşdı, polat sandığı; dədi: gə bərdə! Çoban geldi, vırdıla bəlar gəhe qı i nuşqun deminə; kəfləri kən, damağlar ağ.

Derbüş geddi ıxdı, yəşdi bi dene dəşmenun başına. Cəngəldən ıxdı, dəşmenun başında otumuşdı, bi ke su işdi, bi ke qıne su vırdı; gərdə, bi dene derbüş nəhe gelir, nəhe gelir; amma biden de sebz ağa dəşmenun başında var; dədi bəhele mən ıxım ağaşda gizlenim, gərəm, bu derbüş gelip bərdə nəyliyecek. Bu derbüş, bu yavaşcalı ıxdı. Ağa, bu ıxdı ağaşda otdi; gərdə, bu derbiş yəşdi. Yetişdi, ağa, cumxurun qoyd yəhe, bi ke su qoyd, qı elin yudi, bi ke qeşəhlige dinceldi. Gərdə, bu cumxurunnən bi dene qırmızı alma ıxatı, oxudi, təcədi bi dene nəzenin senem

Geldile, axşam otdi; dahi: belə, be mənimdi! arvad gərdi, ah; be derbüş bi dene de salıb gətir, iki dene derbüş oldula gelille. Dahi: kəpəyoğlu getti, bi dene de doğdu, nəzənə getirir. Gəhe durdu, xobanı qoydu hemen polat sandığa, kittedi, axtarın gizletti. Geldi: xanım, bes, nerduanı salla gəlsin, gelek yuxarı! Dahi: senin qızın sınısın; sen gələn, bi den de nəzəni nuzul gətir; men yeməyem, men sallıyammerem nerduanı! Dahi: xanım, nerduanı aşağı salladun, hə; sallamadun, saxtumanı uşurdacıyx! Gereh gelek yuxarı, menim qonağımdı, getimişəm; merbət sene dən; yəhəh menen, işməh mennən. Gərdi, yə; bılar iki neferdile; ağaşdandı da, sındırıb saxtumanı salacaxlar yəhə; mejbür oldu nerduanı salladı. Salladı, belə, bılar xıxdıla sənə; gərdi, belə, bu otax deyib birbirinə gəhe; dahi: xanım! dahi: bə! Dahi: üş dene şam dənədecehsen, üş dene mejme dənədecehsen, qeşeg getirecehsen! Dahi: niya, üş dene niya; xobi iki nefer sizsən, bi befer men; size merbut dən ki men yəyem, tənəde yəyem, qazanxada yəyem, hə yəhəyem! Dahi: sene merbət dən; qaza menim, xar-bar menim, yəhəh menim, işməh menim; sen gereh mənin icra kəyəsən, kəməsen; dedən yandıriram. Belə, arvat gətdi, üş dene mejmeni dənəltti, gətdi qoyu meclise. Bu derbüş dahi: xob, gəlmə, üş dene mejmeni; bının adamı yoxdu ki; sen bıları niya! Dahi: var, sene merbut dən; indi adamnarı xıxdacaam. Dahi: hardan!? Dahi: vardı da men bilirem. Dahi: gəlmə! Dahi: belə! Dahi: sen de o xanımuu xıxdasan, aş saxlama, qo şam yəyin. Dahi: fəpbel-i haram-zade sen mənə tən kəfən, menim xanım vər!? Dahi: xıxdatmasun da men xıxdacam, xıxdat xanımun. Gərdi baba, bunun sirri bından da derindi bəbaba, men cadu fə bilirem, bu kəpəyoğlu mennən derindi, menim sənəni hamısın bildi; nəyliyim!? olmadı mejbür oldu, gətdi cumxurdan almanı xıxdatdı, oxudu, oldu bir dene nəzenin senem; şoq vədi bu saxtuman. bu qız dahi: fə, dedən lehnət derbüş; baba, bu cadu fə de bilir nəzəri. Dahi: xəb, xanım! Dahi: belə! Dahi: sen de o adamın xıxdasan şam yəy; onu şamsız saxlama. Derbüş dahi: fə, sen, menim arvadıma tən kəfən!? Dahi: sene merbət dəy, sen oti; men xıxdacaam adamı! Dahi: du xıxdatmasun da adamın xıxdacaam! Arvat gərdi, bu da hamısın bilir, gətdi, yaxasınnan bi dene sancağı xıxdattı, oxudu oldu, fə, bi dene buğu burma; gətdi eyleşdi. Dahi: gəlmə, gərdün!? Men dəyirəm bəş dene şam dənəlt, adamı var gərdün vər!? Dahi: Xudəy bendə bu mennən derin imiş!” Dahi: indi, gəlmə! Dahi: fə! Dahi: sen xanımın nə oynayıyan yəyəcəg, meim ki de nə oynayıyan, biz de ikimiz şaamızı

yəcih, sessiz seher durup ٱıxıp gəlecig; day dilenemmerik, dillendig; bılar bizi ٱaldır. Dəli: yaxşı. Olar, her kes ٱn oynayınan vırdıla kəndemine, yətilə, işdile; bılar da sesiz bu yanda yətilə, yatdıla; seher durdula: xanım xudəfız! Dəli: xoş geldin! Dəli: biz ikimiz gəlek; Eli şenine dəyip başımızı saxlıyağ.

- Bu nə də sizni.

Dəli: Xoş geldin! Ağ, bu derbüşler gətirlər, ٱıxtılar bi dənə şəhre. Dəli: indi Eli şenine dəyək; qeşeg kəndimizdən, damağımız ağ; day onnan bize; bənməz olmazdı o arvtardan; sen cumxurunda dolandırdun elaci olmadı, oynaş taftı; men onun qundağın aldım getdim, bırdı bəndətim, gəle taftı; day eləş yoxdu bize. Ağ bılar bi dənə mecliş aşıla; biri gətir, bu yana bəhaq Eli dus; biri gətir o yana haq Eli dus; gərdənli ama, bi dənə cavan bırdı mecliş aşıb, Eli şenine dəyir; Allah bilir yətili bu cavannıxta, şəttə, nefeste, sesde. Ağ, bılar bəhaq Eli dus; hət kim bılara baxmadı; ٱ o cavana baxdılar, on uşun ٱ pul təktilə ki ٱ bi desmal. O pulun yığıldı bılara bi qıran da vətən olmadı. Bılar dəli: ağ, o kimdi, o ٱı-keçir; onu meclişinə baxdıla; bize baxmadıla; bu necə necə? Dəli: o Ehmed-i Bi-qemdi; onun qəmi yoxdu dənədə onun cavannığı da yətili, şəttə da tekdi; bi xanımı var, xanım ٱnən də cavan; sirvet-mendək. Dəli: xox qeşeg! Dəli: ٱbi yoxdi gəli-məla nahardan sora gəldi (nahardan qabağ ıdı) o biri xıyubanda mecliş aşıb. Ağ, bılar gətir ٱıxtıla o biri xıyaba, gine mecliş aşıla gərdənli; ٱ, hemen Ehmed-i Bi-qem orda bu sefer mecliş aşıb. Ağ gine bəhaq Eli dus; bılara hət kim baxmadı; gine nemene verecək idilə; təktilə Ehmed-i Bi-qem ٱın; yığıldı, bi desmal bağladı; yol başladı. Dəli: du bunun qabağın keseg; gəreg bu gəle bizi apara; da bize bi qıran vətən olmadı ki; xonaxamız da ki yoxdu. Gəldilə, bunun qabağın kesdile: gəli-məla Ehmed-i Biqem! Dəli: belə! Dəli: ağ, biz qərəkə, iki dənə bi-geçir gəlmişih bırdı, hət Eli dus, Eli şenine dəyək; bi nefer seni qoyup bize baxmadı; bizi gəreg bu gəle aparasan, saxlıyasan! Dəli: xob, ne xada işlərdən? Dəli: meselem, o dənə, bəndətimen, üş tənmen! Dəli: ağ, başa bəndətimen; mennen el ٱekən. Dəli: el əhmerih (ağışdaki dəyir). Dəli: niyə!? Dəli: gəreg gəle bizi qonağ ٱıyesen, el əhmerem sennen! Dəli: bəndətimen el ٱek, ٱıx gə xob, ٱı ٱı dağılsın; bəndətimenə on tənmen verəmə. Dəli: Alla vara; yəndətimen vətəsen; el ٱekmerem. Dəli: xob, cəhendem. Tüştü, buları gəndə ٱatdı. Yəndətilə bi dənə saxtumana, qapını ٱaldıla, bi dənə xanım gəldi, qapını aşıdı; gərdənli, xuycə ٱ cavandı, ٱ cavandı, doğurdan ٱ cavandı;

Ehmed-i Bi-qemnen de cavan odu, sirvet de dünyadan çıxıb. Gəldi, beli, bu xanımı gərdi; Ehmed-i Bi-qem saraldı, oldu sapsarı zerde-cu.

- Gəlmə buyuruz.

Gətile, belə, bidene otaxda ottulur; otaxlarda bu cür, tu-der-dudu, qabax birine baxırdı. Ehmed-i Bi-qem de gəti, otdu o biri otaxda. Oldu şam vaxtı, gərdi bi dene qara qul; hə adama oxşamır; ağa, bu şamı getti, getti qoydu buların qabağına; bi dene de şam apardı orda qabağıynan arvadun qabağına, bi den de Ehmed-i Bi-qem qabağına. Ehmed-i Bi-qem başın saldı aşağı, her dem mınnan yavaş yavaş yə. O qulunan, qara qulunan xanım, bu qaşığı soxur onun ağzına, o soxur bunun ağzına; vırıfla bular q-q-i nuşq. Dedi: yeme; ağaşdaki yədekine dəyir. Derbüş dedi: dağılsın yəne! Dedi: niye!? Dedi: hel bax, gər, onun qara gəni bizden doxtu, onun sirri bizden doxtu; yəne, gere men bınnan bi şey ele getirem. Bılar yənedile. Qara qul geldi gərdi, bılar şama el vırmıyıp. Dedi: ağa!? Dedi: yənerik, biz Ehmed-i Bi-qem iştirik. Ehmed-i Bi-qem geldi: ağa, gəlmə niyə şamuzu yəndi!? Dedi: yənerik! Dedi: niyə!? Dedi: Sen sirri bize dəün; şam yiyecik, dənəni yiyən dərki! Dedi: benim sirrim!? Dedi: Sen sirri doxtu, sen qara gəni doxtu. Dedi: Ağa şamuzu yəyin! Dedi: Yənerik. Dedi: dağılsın; men her kime sirrimi dəm; evvelce onun başın keserem; dənışem; oları dənrem. Dedi: Ağa biz razıyığ, razıyığ, sirrin də bizim başımızı kes. Ağa, dedi: Gəni des-xettən yazun; da sizi men dərsem; Allah yanında mesul-kar olmıyım, mesul kənah-kar olmıyım Allah yanında. Gəttə yazdıla, ağa, bizim qanımız halal; sen sirri də bize, başımızı kes Dedi: Eyleşün, indi, şamuzu yəni dəyim. Bılar şamların yənilə, Ehmed-i Bi-qem danışdı. Dedi: valla, benim sirrim odu ki gərsen, o xanım benim emim qızıdı. Biz emi qızı, emi oğluyıq; ne benim dedemi; mennen sovay uşağı yoxtu, ne onun dedesini onnan sovay uşağı yoxtu. Biz bərik kəsəydik birbirimize; bizi toy gətile; dedemiz de dən; onun da dedesi dən; sirveti bize toxtadı, benim de dedem dən; sirveti mene toxtadı. Gərsen, xanımmın qemnen cavan, qəm xanımmın cavan; sirvet de dünyadan çıxup, cavannığımız da yəti. Biz and-qessem gədik ki her birimiz qabaxca lənseg; ere gəmiye; men lənsem; o ere gəmiye, o lənse; men arvad almıyem; and-qessem kəmiştik. Men de Eli şənine dəydim. Menim de adım Ehmed-i Bi-qem; yanı bu dünyada qemim yoxtu. Ağa, bir gəngədim, qızışdım; hay birdən, ordan; gətim dox

uzax yaf gətim; bel bil ay yol gətim. Gətim; bel Eli şênine dəyirəm. Men gədim, arvadım meriz olsun, arvad meriz olsun; gətən bi dene qasıda yazsın, vafsin, dafin bəf Ehmed-i Bi-qem bitap bəhən bəüş gən yaf tən; yafripsen, yafirmedun; day xanımın gənreməsən Men bi yafde meclis aşmışdım, gərdm bi nefer geldi; ay yol gəmişəm men; gərdm bi dene neme getti: ağa, bu neme sene yafşecəh. Aldım, aşdım baxdım, gərdm; emim qızı yazıp emi oğlu, eger üş gəne nən yaf tən: yafripsen, yafirmedən; day meni gənremmesen, men dnyadan gədirem Dədim: xob, men ay yolu üş gəne ne cı gədim; vesile yox, bi şey yox!? Day, meclisi o cıba-ham vırdım.

- Ağa, ne gelipsen e!?

Dədim: Hə, day men oxumuram. Geldim; dafim bəXəb, men and-qessem kəmişəm emim qızıynan; men naxıs kəmesəm; ereşet-i me'serde emim qızının yanında gənah-kar ollam. Gətim, qeşeg nənmi, qet kədim nefsimi, mualice kəttirdim; onnan sonra yol başladım; ay dehdı geldim nənme. Geldim gərdm; emim qızı nlmıyib; hemen emi qızı bə bərdə fir fir fırlır! Bu qara qul da bizim nkenimizdi. Ede, men, eceb bed-baxlıq tuttu meni; men nənmi, nefsimi qet kədkm; xob, men ne dafim

- Emi oğlıcan geldün!?

- Beləf geldim.

Beləf, işdik, gəe ottux; beləf, durdux yattıx. Dədim: Emi qızı! Dədi: He! Dədim: Emi qızı, bes, men gətim İmam-i Rızaya, ziyaret kəmişəm; ehd kəmişəm, qırx gən sene youx gəlmıyem. Dədi: niye, məlim, men meriz olum, piselmişəm!? Dədi: yox, axı, and-qessem kəmişəm İmam Rızayna, qırx gən gerek sene youx gelmiyem. Dədi: bəşe! Ağa qırx gən başa geldi, gəe xeber olmadı.

- Emi oğlu, be sen mene youx gelmisen!? Gereh sirrən mene dəyresen!

Dədi: Valla, sirrim ki; ayrı sirrim yoxtu; sen ki mene nənmeni yolladun, neme geldi, mene dıxdı; dafim bəxo, men ay yolu üş gənde ne cı gədim!? Gettim gərdm, emim qızı bən, men; şayad tamahlandım arvad aldım; ereşet-i mēşerde sen nən yanında gənah-kar ollam

- Nefsən qet kədün, hə!? Kəpnyoğlu (d-e-canab) pox yafn şerihli emmiznen, dedemiznen, nəe!? Be, men dnyanın gən yem. Sennen belke şir emele gəlđdi, molla emele gəlđdi, qəzi emele gəlđdi, dədqəh olđdi. Sen, nəe

kiə, xəox da dırdım; sen nefsın niye qet kirdın kəpəyoğlu (dər-e-canab). Durarsan meni apararsan, kebinimi dalı oxutturarsan; xudəfis

- Emi qızı, seni ant vəzirəm Allah. Men Ehmed-i Bi-qeməm, dünyada həməni meni Ehmed-i Bi-qeməğırır; benim sirrimi baxş kəm! Dədi: Olmaz, ya icəze və; men bu qara qulunan dıym, gəlmə, danışım; senin sirrini kanarda olmasın; ya da meni boşıyasan. Elacım olmadı, dədim: yəbi yoxdi, kə bu qarq qulunan dıfəyat, dur, kəfəni kə; amma benim sirrimi bayan kəme millete!

Dədi: Bəsed! İndi: odi; gellem, adım Ehmed-i Bi-qemədi; hamıdan qemim xəoxti. Olar diyelle, gəlille, yatalla, duralla; men sessiz bərdə şamı yiyerem, seher durram, gələrem, Eli şənine diyerem. İndi, icəze vəni; başüzü kesim! Dədi: bəşə; sen de icəze vəsesen; biz de sirrimizi diyek; başımızı kes. Dəyər: Baş ıde! Bu diyər: valla, benim cereyanım bu cı, her kimi adım; bu cı giriftar oldum. Axırında bi dene qızı gətim, qundağın aldım, olcağın apardım bi dene biyabanda saxtuman dızeltdim; orda perveriş vədim, bəyəttdim, zəme zenen kədim; axırında başıma bu oyun geldi. Bəci, bu derbüş mene daraş geldi. Bu derbüş de bed-bax, arvadın bi dene alma kəmişdi, cumxurda dolandırırđı; filan xəşmede bəci yattı, bəci kədi, bəci ottu; bu sefer bu yatannan sonra bu xanımı, bi dene bərdən sancax xəxattı, kədi bi dene buğu burma oğlan. Bu da ocı oldu. Bizim de sirrimiz bəciydi. Dədi: bes, indi, kəmiyəzde! Biz de o saxtumanı vədik ona, olar qaldıla orda. Dədi: Day men de sizi dırdırmı, kə men de vəm, qara qulunan, xanımmı saxtumanı saxlasın; gələk, men Eli şənine dıym, sızı başüzü saxlıyım. Seher durdula bılar, o Eli şənine dədi; bıların başın saxladı; men xəber gettim sən xə in.

Yirmi Altıncı Masalın Epizotları:

1. Bir derviş vardır. Bu derviş bir köye gelir; kapının önünde duran ev sahibine selam verir. Ev sahibi, hanımının doğurmak üzere olduğunu ve dervişin gitmesi gerektiğini söyler.
2. Adam, hanımının bir kız doğurduğunu öğrenir. Derviş adamdan bu kızı ister ve karşılığında onlara altın ve gümüş vereceğini söyler.
3. Adam bu durumu hanımına anlatır; fakat hanımı karşı çıkarak. Bir süre sonra adam, hanımını ikna eder ve kızı dervişe verirler.
4. Dervişin kadınlardan yana yığılılığı gılgımlıdır. Bu kızı alıp ormanda ağaçtan yaptığı bir eve yerleştirir. Onu bıldıncı ve kendisine eş yapar. Kıza, dünyada kendilerinden başka kimsenin olmadığını söyler.
5. Gündüzleri derviş ağaçtan bir merdiven sallayıp iner; avcılık, dervişlik yapmaya gider. Kız evde kalır, derviş akşam olunca eve gelir.
6. Bir gün çobanın biri kar fırtınasına yakalanıp yolunu kaybeder. Balkonda oturan kız, otlattığı hayvanları ve çobanı gılgımlı ok şaşırır. Çünkü, dünyada dervişten ve kendisinden başka birinin olmadığını sanır.
7. Kız bu çobanı yanına çağırır. Çoban da merdivenle yukarı çıkar. Kız o hayvanların ne olduğunu çobana sorar, ondan öğrenir. Dervişin onu kandırdığını anlar.
8. Kızla çoban yiyip içerek, birlikte olurlar. Kız çobanı bırakmaz, gündüzleri eğlenirler akşamları onu bir sandıkta saklar.
9. Bir gün fırtına ve kar olduğu için, derviş eve erken gelir. Etrafın dağınık olmasından şüphelenir. Kıza birinin gelip gelmediğini sorar. Kız, dünyada

kendilerinden başka biri olmadığını söylediğinde acaresiz susar. Ertesi gün yine çıkar, gider.

10. Derviş bir düşmanın başına gelir. Karşıdan da bir başka dervişin geldiğini görün, ağaçta saklanır.

11. Gelen derviş kesesini yere koyar; elini, yığıyıkır. Sonra bu keseden bir elma çıkarır. Elmayı okur ve bu elma çok güzel bir kıza dönüşür. Derviş bu kızla konuşur, eğlenir ve bir saatliğine kızın dizinde uyumak istediğini söyler. Yatar, uyur.

12. Dervişin uyuduğunu öğren kız yakasından bir iğne çıkarır. Bu iğneyi okur; iğne yakışıklı bir oğlana dönüşür. Kız onunla eğlenir, güler. Sonra yine okur ve oğlan iğneye dönüşür. Kız derviş uyandırır.

13. Derviş çok terlemiştir; ancak kızın dizleri kurudur. Bundan şüphelenen derviş kıza sorar. Kız da bunu değiştirir.

14. Ağaçtan her şeyi öğren derviş, bu dervişin benden de çok derdi var, diye düşünür. Daha sonra bu dervişin önüne geçer. Onunla tanışır ve onu evine götürür.

15. İki dervişin de geldiğini öğren kız obanı yine sandığa saklar.

16. Evin sahibi olan derviş hanımına sofrayı kurdurur. Öteki dervişin başından geçenleri söyler, bunları ispatlar. Öteki derviş de bunun hanımının yaptıklarını ortaya çıkarır. İki derviş üzgün bir şekilde kadınları öteki adamlara bırakıp çıkar, giderler.

17. İkisi de Hz. Ali'nin şanını överek dervişlik yapmaya, sadaka toplamaya karar verirler. Bir meydana gelip otururlar. O sırada yakışıklı genç bir derviş gelir, bunun adı Ehmed-i Bekem'dir. Herkes bu dervişe sadaka verir. Ötekilere kimse bakmaz.

18. Ehmed-i Bekem'inde hiçbir derdi yoktur ve sesi çok güzeldir. Kalacak bir yeri olmayan bu iki derviş onun yolunu keserler. Ehmed'in kendilerini evinde misafir etmesini isterler. Ehmed kabul eder, bunları eve götürür.

19. Eve gelen dervişler, Ehmedın hanımının ondan da gızel olduğunu gırlar. Ancak kadın evdeki uşakla samimidir. Ehmed de buna bir şey diyememektedir.

20. Dervişler Ehmedın durumunu sorarlar ve o da anlatır.

21. Onun da hanımıyla arası bozuktur. Bir gın şehirden çok uzaktayken hanımından bir mektup gelir. Hanımı gınde gelmesi gerektiğini, yoksa geleceğini snyler. Ehmed ona yetişemeyeceğini düşünerek karısından sonra kimseyle birlikte olmamak için cinsel organını keser.

22. Ehmed eve dını karısının yaşadığını gır ve yaptığına çok pişman olur. Karısına İmam Rıza'ya ant içtiği için kırk gın onunla birlikte olamayacağını snyler. Kırk gın sonra olay ortaya çıkınca karısı evdeki uşakla birlikte olur. Eğer Ehmed ona karşı çıkarsa olayı tım şehre yayacağını snyler. Ehmed de o gından beri etrafına mecburen gamsızmış gibi gır.

23. Buna gelen dervişler de kendi durumlarını anlatırlar. Ehmed dervişleri de yanına alır ve evden ayrılır. Birlikte dervişlik yapıp geınmeye karar verirler

Yirmi Altıncı Masaldaki Motifler

V 206. 1. Derviş

Derviş, bir adamın yeni doğan kızını alır ve onu gznlerden uzak bir ağa kovuğunda btytyr.

T 100. Evlenme

Derviş, kız ile evlenir ve kıza dnyada kendilerinden başka kimsenin yaşamadığını syler.

P 412. Çobanlık

Kar fırtınasına yakalanan bir çobanın yolu kızın yaşadığı ağacın altına düşer.

K 1600.-1699. Aldatıcı kendi tuzağına düşer

Kız, çobanı yukarı çağırır ve onunla tanışır. Dervişin kendisini kandırdığını anlar.

T 254. Sadakatsiz kadın

Kız, çobanla birlikte olur ve onu evde saklamaya başlar.

K 1571. Zinanın hile ile kefedilmesi

Derviş, elmadan akan kızın kocasını iğneden akan erkeklerle aldattığını gnytr.

D 981. 1. Siharli elma

Derviş, bir başka dervişin cebinden bir elma alıkarıp bu elmayı okuyarak güzel bir kıza dönüştürdüğüni söyler.

D 1150. Siharli eĞyalar

Elmadan akan kız dervîşî uyutur ve yakasındaki iğneyi okuyarak onu yakışıklı bir erkeğe çevirir.

N 111. 2. Kaderin görünüşü

Dervîş, aldatılan dervîşî yanına alarak ağahtan evine gelir ve kendi karısının da onu aldattığını ortaya çıkarır.

N 700. Tesadüfi karşılaşmalar

İki dervîş evlerini terk ederek dilencilîğe başlarlar ve Gamsız Ahmet adında güzel ve yakışıklı bir dervîşle tanışrlar.

T 254. Sadakatsiz kadın

Ahmet'in karısı kendisini evdeki uşakla aldatmaktadır. Çünkü Ahmet şehir dışındayken karısının öldüğünü sanıp bir daha kimseyle birlikte olmak istemediği için cinsel organını kesmiştir.

C 420. Sırları açıklama yasağı

Ahmet'in karısı, Ahmet'in kendisine karşı gelmesi halinde sırrını tüm şehre açıklayacağını söyler.

N 100.

Kader ve anın tabiatı

Ahmet ve diğ er dervişler kadından yana ş anslarının olmadığını anlayarak şehir i terk eder ve dervişlik yaparlar.

Yirmi Yedinci Masal⁸⁰

Fatma Hanım

Biri var ıdı, biri yox ıdı, Allahdan sovay heş kes yox ıdı. Cenni cennete qarışdı, piyale gızleri ağılım apardı, qelem qaşları zehlem apardı. Hardan dıym sene! Ağaların buyurduğunnan, xanımların qulluğunnan.

Bir dene kişi var ıdı, bi dene arvad. Vırdı, bu arvad ıdı. Buların bi dene de ineği var ıdı. Bu arvad ıdı, bu arvaddan bi dene qız qaldı. Qızın adın qoydulla Fatma. Bu bir car uşaq ıdı; bu kişi gırdı bi dene arvad aldı. Kişi gırdı arvad aldı, bu dındı, bu ineği (nene) dıdı: Gırek aparasan sıb Fatma! Munu utarasan, axşam getireseen. Bir gı, iki gı; bu sefer gırdı, bi batmaan pambuğ aldı. Gınde, muna dıdı: Bi kelef apar ııkde eyir, hemi ineği utar, axşam gelginen. Bunu indi qızı da bi dene vaar. Bu ineği apardı utara, pambuği apardı eyire; bi dene yadı apardı pambuği, bi dene qarının bacasınnan saldii. Bu dıdı: Menim neneligim meni dıdır. Ağlaya ağlaya gırdı, ineği apardı; gırdı, damınnan ıdırdı: Qarı nene! benim pambuğum düşdü, benim pambuğumu vıdı. Dıdı: Qızım en, gel aşagii; men senin pambuğun vıdıim. Endi, gırdı aşagı. Dıdı: Bi ke benim başıma baax. Munun başına baxdı, gırdı, gurbağadan, pıspıadan, her nemene munun başına vaar. Dıdı: Bax, gırdı, benim başım yaxıdı, nenin başii? Dıdı: Zehlem nenemnin başınnan vıdı, sene nin başun yaxıdı. Dıdı: indi vıderseen? Dıdı: Gırdı, benim sırfama bax, gırdı, benim sırfam yaxıdı, nenin sırfası? Gırdı, gırdı, munun sırfasında her nemene var. Dıdı: Menim sırfam yaxıdı, nenin sırfası? Dedi: Yoo! Nenemnin sırfası heşdi, senin sırfan. Çınkı qorxıdı nenelikden, nenelik onu vıra. Dıdı: Gele bu pambuğun, gırdı Qabaxda bi ağ su gelırdı onnan ıdı-elı yuarsan; o yana gıfersen bi qırmızı su gelırdı onnan buxaxlara ıdıkersen (ıdıve dıneli); onnan bi zere o yana gıfersen qara su gelırdı qaşlaruva ıdıkersen, ıdıxarsan, gıfersen ıdıze. Bu geldi, buların ıdıde dıdı. Axşam oldu, bayırdan gelende gırdıler, bi şapax düşér; bu ne şapaxdii? ne şapaxdii, ne şapaxdii? Gırdı, Fatma xanımdı; bıdı olub, bıdı olub, ayna kimin bı şapax salıdı. Bı şapax salıdı, bu nenelik tıdıhıyle qaldı: sen nemene ıdııbsen o cı cavan olubsab. Bu dıdı: valla! benim pambuğım gırdı, bi dene qarının bacasınaa. Men gırdım, qarı mene dıdı: ağ suyunan ıdı yuu, qara suyu

⁸⁰ Bu masal, XI. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

qaşlaruva xek, temiz olgınaa. Men, odu, bu cır olduum. Seher-sıb hıkmek dedi qızına, bi deste pambuq vıdı, ineği vıdı. Dedi: Sen de gı, senın pambuğuı yı aparsın; sen de cavan ool. Bu gı, yı esdi, munun bi dene pambuğunnan gıdı, düşdü qarının bacasınaa. Gıdı, dedi: Qarı nene! benim pambuğımı vı. Dedi: En, gel aşağıı, men senın pambuğuı vım. Bu gıdı, dedi: bi ke benim başıma bax. Baxdı, gırdı, munun başı bıdı ki her nemene var. Dedi: Menim başım yaxıdı, nenın başı? Dedi: Merdeşüre senın başıvu vım, nenemın başı yaxıdı. Dedi: Gı gı, benim sırfam yaxıdı, nenın sırfası? Gıdı, gırdı, sırfasıda ke aşqaldı. Dedi: Menim sırfam yaxıdı, nenın sırfası? Dedi: Merdeşüre senın sırfayı vım, benim nenemın sırfası. Dedi: Gel pambuğun, xı, gı qabağda bi qara su gelı, onnan ızı yuarsaan, onun dalıycağ aq su gelır onnan yuarsan, axırda qırmızı suyunaan. Bu buları yudu, ını inen yudu; bi dene bi-edem meseli! burdan hevek tekin dı dıyen aslandı. Dı dıyen aslandı burdan, bi ınınim saqqız tekin munun ağzında ınınendi. Axşam oldu, gırdı (munun adı Nergiz idi) Nergiz gelı, ağzında saqqız ını; bi dene de bi şey munun ağzınan aslanıb. Nenesi dedi: Lua qalasan bala! o nedi? Dedi: Valla! gıdim, mene qarı dedi; men ımı yudum, bu cır oldum. Bu Ftma xanım ki ox cavan idi, mın ını geldi. ını geldi, munu nenelik apardı, saldı tendire, başın qoydu, bi dene de kınek vıdı; dedi: Munu tikginee. Bu otdu orda, ıniler geldi, bunun ın qızı ağzında saqqızı ınıniye - ınıniye bu qonaxlar ın ıaydan, şirniden getdii. Xoruz geldi, qapıda dedi: Quqqulu qu! Fatma xanım tendirde, ayaqları kıylede, ın şoqıynan naqqış tikı. Bu arvad ındı, xoruzu qualadı. Dedi: Seni bilevaris qalasan xoruz, o nedi oxıan. Xoruz ge gıdı, geldi: Quqqulu qu, quqqulu qu! Fatma xanım tendirde, ayaqları kıylede, ın şoqıynan naqqış tikı Bu arvad munu üş yol qualadı.

Qualadı, bular ını ge gıenda bu qonaxlar baxdı, gırdı, doğur dı, Fatma xanım oturub tendirdee, bi dene de kınek tikı, başın da qoyub tendirı. Bu qonaxlar gıdı. Qonaxlar gıdı, xilasa da! dıdı, bu qızı geldile, aldıla, Fatma xanıma apardılaar. Munu qonağ apardılar. Bu arvad bı sefer ın qızına dedi ki sen gı ın bacun yaanna, gelin gelib da. Bu durdu, gıdı, bacının yaanna. Bacı da indi! bilmem, beş aydı, altı aydı; bacı hamiledii (yoo doqquz ay). Bu hamiledii. Dedi: Bacı du, gıek hamama. Bular durdula, gıdıle hamamaa. Bu gey bacı, bu Fatma xanıma iteledi, saldı housun ıine. Munun paltarın ındı, ındı, geldi. Geldi, belı!

Gəe durdula, şam-mam yafıle, ıde işleri yudu, arıtdı, geldi yataa; ıe ağzında saqqız ındı. Kişi dı: bu nemedi ındı? Dı: valla! bacım ındı, ındı ıların, mene bi ındım saqqız vıdı. Dı: munu eqellen ındı. Dı: yoxaa! bacım mene vıb, ıxatmaram. Hay iki ını, üş ını, bir ını! bu şahun oğlu ındı (munu eri ola) ıkde destemaz ala; ındı, xoruz geldi, dı: Quqqulu qu, quqqulu qu! fatma xanım yatıbdı (hamamda), laqqa balıq utubdı, şahoğlu şah İsmail qucağında yatıbdı. Kişi dı: Xoruz! o nedii? kişee! dı: Quqqulu qu, quqqulu qu! Fatma xanım hamamda yatıbdı, Laqqa balıq utubdı, şahoğlu şah İsmail qucağında yatıbdı, saş gelibdi gerdenini tuttdı. Bu geldi, arvada bi baxdı, ındı, doğur dı; bu Fatma xanım dın. Gıdile hamama, hamamın suyun ındılee, ındı; Fatma xanım hamamda xilast oluub, qucağında oğlu, saş gelib uşağın gerdenine-boğazına dolaşıb su ındıyee, su ındıye munun qarnına. Munun suyun ıxatdıla, munun paltarın ındı, geldiler ıee. geldiler ıe, kişi ındı, bi dene tıyleden qatır ındı. Bi dene qatır ındı, bi dene ıellek bağladı, bi dene it kıntığı bağladı, qızı mindirdi qatıra. Çellek seslendii, kıntı hıdı, at hıkdı, qız da buların dalıyağ sındı.

Olar ındı o yana, biz de geldik bu yanaa; eşidenneri sağ olsun.

Yirmi Yedinci Masalın Epizotları:

1. Bir adam vardır; bu adam hanımı ve kızı Fatma ile birlikte yaşamaktadır.
2. Adamın hanımı ر. Adam başka bir kadınla evlenir. Bu kadının da Nergis adında bir kızı vardır.
3. Üvey annesi Fatma'yı ineği otlatması için ormana yollar. Fatma ineği otlatırken pamuk eğirmeye başlar. R. bu pamuğu uşurur ve pamuk yaşlı bir kadının bacasından içeri girer.
4. Fatma, üvey annesinin kendisine kızacağını düşünerek pamuğun peşinden gider. Yaşlı kadının evine gelir ve kadın onu içeri davet eder.
5. Yaşlı kadın Fatma'ya kendi saçının mı üvey annesinin saçının mı daha güzel olduğunu sorar. Bu sorulara cevap verirse, pamuğu Fatma'ya vereceğini söyler. Fatma, yaşlı kadının başındaki bitlere ve pirelere rağmen, üvey annesinden korktuğu için, yaşlı kadının saçının daha güzel olduğunu söyler.
6. Yaşlı kadın, kendi sofrasının mı üvey annesinin sofrasının mı daha güzel olduğunu sorar. Fatma, yine yaşlı kadının sofrasının güzel olduğunu söyler.
7. Yaşlı kadın istediği cevapları alınca, Fatma'yı d. Fatma'nın evin kenarındaki ak suyla elini yıkamasını, kırmızı suyla yanaklarını yıkamasını ve kara suyu da kaşlarına sırmesini ister.
8. Fatma kadının dediklerini yapar ve çok güzel bir kız olur. Pamuğu da alarak eve döner.
9. Fatma'nın çok güzel bir kız olduğunu gören üvey anne çok şaşırır. Fatma'ya bunun sebebini sorar. Fatma da yaşadıklarını anlatır.

10. Fatma'nın üvey annesi kızını ineği otlatması için yollar. Kendi kızının da bu şekilde güzelleşmesini ister.

11. Rıçgar, Fatma gibi Nergis'inde pamuğunu yaşlı kadının bacasından içeri uşurur. Yaşlı kadın Nergis'e de aynı soruları sorar. Ancak, Nergis annesinin saçının ve sofrasının daha güzel olduğunu söyler.

12. Yaşlı kadın Nergis'in verdiği cevaplara kızarak onu cezalandırmak ister. Ona, kara suyla yıkamasını söyler.

13. Nergis kadının dediklerini yapar. Suyun etkisiyle Nergis'in alnından bir et parçası sarkar ve Nergis bu eti ıñneyerek eve döner. Nergis'in annesi kızını görünce çok şaşırır ve ona sinirlenir.

14. Fatma'nın güzelliği dillere destan olur ve ona bir görme gelir. Üvey annesi Fatma'yı tandıra koyar ve kızın burada gümlek dikmesini ister. Fatma burada kendi ışığıyla gümlek diker.

15. Üvey anne, görme lerin ne kendi kızını ıkarır. Kız eti sakız gibi ıñneyerek görme lerin karşısına ıkar.

16. Evin horozu kapıya gelip öter ve Fatma'nın tandırda tutsak olduğunu söyler. Üvey anne horozu kovar.

17. Horozun dediklerini duyan görme ler Fatma'yı bulurlar ve kızını alıp giderler. Fatma evlenir.

18. Üvey anne, dokuz ay sonra, Fatma hamile olduğu için Nergis'in yanına yollar. Nergis Fatma ile birlikte hamama gider. Hamamda Fatma'yı havuza itip ıkar ve eve gelir.

19. Nergis kendisini Fatma olarak tanıtır ve evde yaşamaya başlar.

20. Fatma'nın kocası abdest almaya gittiğinde horoz yine konuşur ve Fatma'nın hamamda olduğunu, onu büyük bir balığın yuttuğunu ve bir çocuk doğurduğunu söyler. Fatmanın saçlarının boğazına dolandığını da belirtir.

21. Adam hamama gelir ve Fatma ile çocuğunu kurtarır.

22. Adam Nergis'i katıra bağlar, katıra da teneke ve kpek eniği bağlar. Katıra bir kırba vurur. Katır koşmaya başlar, Nergis de katırın arkasından sürerek gider.

Yirmi Yedinci Masaldaki Motifler

P 252. Üvey anne

Fatmanın bir üvey annesi vardır. Üvey anne, Fatma'yı ineği otlatması için ormana yollar.

H 960. Akıl ve beceri ile zor sınavın başarılməsi

Fatma ineği otlatırken eğirdiği pamuk udu bir yaşlı kadının bacasından içeri girer. Pamuğu almaya giden Fatma, yaşlı kadının sorularına doğru cevaplar verir.

N 825. 3. Yardımcı yağı kadın

Yaşlı kadın Fatma'ya pamuğu verir; ayrıca Fatma, yaşlı kadının yardımıyla çok güzel bir kıza dönüşür.

F 575. 1. Harikulade güzellikte kadın

Fatma çok güzel bir kız olur ve ona gıceler gelmeye başlar.

J 2347. Hilekarların iğı

Üvey anne kendi kızı olan Nergisbide ineği otlatması ve Fatma gibi güzelleşmesi için ormana yollar.

K 1600.-1699. Aldatıcı, kendi tuzağına düşer

Nergis, yaşlı kadının sorularına yanlış cevaplar verdiği için kadın tarafından cezalandırılır ve çok hırkinleşir.

T 130. 1. D n r olma

Fatma'yı istemek için eve d n ler gelir.

R 40. Esirlerin kapatıldığı yerler

Üvey anne, kendi kızını evlendirebilmek için Fatma'yı tandıra kapatır.

B 171. Sihirli tavuk

Evin n ndeki horoz Fatma'nın tandırda olduğunu ve kendi ışığıyla g nm k dikti ini s yl r.

R 122.  e it  kurtarmalar

D n ler Fatma'yı tandırdan kurtarırlar.

T 100. Evlenme

Fatma, onu tandırdan kurtaran kişiyle evlenir.

K 1810. Hile ile kıyafet değiştirme

Nergis, Fatma'nın elbiselerini giyer ve evde onun yerine geçer.

S 142.  ahıs suya atılır ve terk edilir

Üvey kardeş Nergis, Fatma'yla hamama gider ve hamile olan Fatma'yı suya atar.

B 300. Yardımcı hayvanlar

Bahâedeki horoz, Fatma'nın koasına olup bitenleri anlatır.

R 122. Çeğitl kurtarmalar

Fatma'nın koası hamama gelir ve onu sudan kurtarır.

Q416. 2. 1. Atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırma

Fatma'nın kocası, Nergis'ın kuyruğuna bağlar ve katıra bir kırbağ vurur. Nergis, hızla koşan hayvan ile s'ırlanıp gider.

Yirmi Sekizinci Masal⁸¹

Qoçan (1)

Qoçan adında biri vardı. Qoçan ھەھ xanın yanına, dıyer: Xan! Menim elimnen yaxı ekin geler. Bi dene zemi elli xelver buğda getirer, min kilo, iki min kilo, beş min. Dıy: Ne istıysen bala? Dıy: Mene yaxı y ھەھ toxum vھginen, buğda vھginen; ekim. Üç il ekim. Üç ildən sonra, y ھەھ xelver olar, on min xelver olar; getirim, ikisi sen ھەھ, biri benim xan. Men kifletdaraam. Xan ھەھ muna meselem min kilo buğda ھەھ, merci ھەھ, noxud ھەھ; bu ekecek. Qeşek yھrerinnen ھەھ Qoçan ھەھ. Qoçan ek ھەھ il başa gel ھەھ. Hem munun toxumun, hem munun yھrerin y ھەھ axi! ھەھ bu arvada dıy: İst ھەھ, ھەھ xanun yaana, ھەھ il başa gelib; ھەھ, altı kilo qatıx c ھەھreginen (o zaman debbe d ھەھmüş axi! elan debbedi) ھەھim xanun yaanna. ھەھ bi dene ھەھ altı kilolux saxsı doldur ھەھ, ھەھ xanun yaanna. Xan dıy: (salam ھەھ. Xan salamel ھەھ!) Qoçan xoş gelibseen, xan da s ھەھmınn ھەھ. ھەھ y ھەھşér xanun yaanna, o qatıx bardağı qoy ھەھ, qatıx bardağın. Dıy: Bala Qoçan d ھەھmınn bala, bu ھەھ ili seen ھەھ ne c ھەھdı? Dıy: Xan! Dur ھەھ, ağıf dıy: Qoçan! Niya ağıf ھەھ bala?!

Dıy: Xan! Bir ilinkin sıxan y ھەھ. Bir il ekdiim, bir ilinkin sıxan y ھەھ.

Dıy: D ھەھmınn bala! o birisi ili nec_oldi?

Dıy: Xaan! bir ilin u ھەھan y ھەھ, d ھەھneli qarqalar...

Dıy: D ھەھmınn bala! o bir ilin kim y ھەھ?

- Bir ilin n ھەھker ھەھ Qoçan y ھەھ.

Qezebnak ol ھەھro xanda ki vır ھەھ, bu saxsı s ھەھmınnun başında.

Dıy: Elhemdulilla, ھەھ şükür! Xanun yaannda benim ھەھmınn ağı oldi.

⁸¹ Bu masal, XII. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Yirmi Sekizinci Masalın Epizotları:

1. Koğan adında bir çifti vardır. Koğan, bir gün hanın huzuruna çıkar. Handan, ekip biçmek için bir tarla, biraz tohum ve buğday ister.
2. Koğan, hanla bir antlaşma yapar. Bu antlaşmaya göre hana, bir yıl sonra ekinin yarısını verecektir.
3. Han bu antlaşmaya göre Koğan'a tarla ve tohum verir.
4. Koğan bir yıl içinde yetiştirdiği tahılların yarısını kendisi yer, harcar. Daha sonra, hanımına, ben hanın yanına gideceğim, bir miktar yoğurt hazırla, der.
5. Yanında bir miktar yoğurtla hanın huzuruna çıkar. Bunu hanın yanına koyar.
6. Han ile selamlaştıktan sonra Koğan ağlamaya başlar. Han neden ağladığını sorar. Koğan da ilk iki yılın tahıllarını ve kargaların, son yılını ise kendisinin yediğini söyler.
7. Bu duruma çok kızan han, yoğurt dolu bir kova Koğan'ın başına geçirir. Yoğurt Koğan'ın başından aşağı akar.
8. Koğan bu durumu, hanın yanında yalın olarak olması olarak değerlendirir; Allah'a şükreder.

Yirmi Sekizinci Masaldaki Motifler

P 411. Çiftçilik

Koğan adında bir çiftçi vardır. Koğan, handan bir tarla ve bu tarlaya ekebilmek için buğday tohumu ister.

M 100. Yeminler ve antlar

Han, Koğanın isteğini kabul eder ve onunla ıy ıy te ikisini Koğanın kendisine vermesi şartıyla anlaşır.

X 900.-1899. Yalan ve mübalağanın komikliği

Koğan, malın neredeyse tamamı kendisi yer ve hanın karşısında ağlayarak kendisini acındırmaya çalışır.

K 200. Borç ödemede aldatma

Koğan, hana ilk iki yılın sırtanların ve kargaların yediğini söyler.

K 850. Hileli oyunlar

Koğan, evden getirdiği bir mlek yoğurdu hana vererek onu kandırmaya çalışır.

Q 400.-499. Cezaların çeşitleri

Han sinirlenerek yoğurt dolu mleği Koğanın başında paralar.

J 1500.

Zekice pratik hazır cevaplar

Koçan bu durumu  yoğurdun başından aşağı dökülmesi- hanın karşısında yüzünün  k olması şeklinde değerlendirir.

Yirmi Dokuzuncu Masal⁸²

Biri var ıdı, bir yox ıdı, Allahdan sora heş kim yox ıdı; cennei cennete qatışdı, piyale گنزlerنى اڭلیم अपardı, qelem qaşların zehlem अपardı. Hardan erz ییم! Ağaların qulluğunnan, xanımların buyurduğunnan.

Bir dene şah var ıdı, şahun bi dene de oğlı var ıdı. Bu qırx dene arvad almışdı, qırxın da başın kesmişdi. Vırdı munun axır arvadı dahi oğluna: biz qalsağ; bizi de دیر. Dahi: Nənim nene? Dahi: Biz burdan durax, ıxax گهک. Oğlan durdu, geldi, vezniden ییگی, gimetden ağır xurcunnarı doldurdu, mindiler ata, nene-bala ketden ıxdılar. Çıxdılar, az گدiler, ıox گدiler, bir qedri yol گدiler; bi dene saxtımana tuş geldile. Saxtımana tuş geldile, iteledile, گردلى bu kilitlidi. Oğlan atı qoydı qapıda, nenen, qoydı qapıda, duvarın ىتىمن aşdı, گدی qapını aşdı. Girdi, گردى quruludı; ama ىتى yesi yoxdı. Bular burda üş گنى, beş گنى qaldıla, گردلى ىتى yesi yoxdii. Oğlan dahi: nene! men گهفem ov vırmağa. Bu گدی ov vırmağa. Nene otumışdı, گردى bi dene div girdi ıxeri. Div girdi, dahi: sen gerek mennen olasan. Dahi: dedن yaxı, nenن yaxı. Dahi: Olmasun; men seni yeereem. Arvadın elaci olmadı, arvad munnan oldii. Arvad munnan oldii, bir گنى, iki گنى oğlana dinedii. Oğlana dinedi. Bu div dahi: men nec ىتىم senى oğluyى دىمى. Dahi ki men bilmem. Dahi: sen bu oğluyu yolla, Gىnbara qarpuzu var; sen oğluyu yolla, ora. Gىsa; orda benim qardaşım var, Sarı Divdi, men qara divem. O sarı divdii, ora گىse; qoymazla bu gele. Bu durdu ayağa گه. Gدی, az گدی, ıox گدی, bi qedr ىتى yol گدی, گردى bi dene qoca kişi su suar. Oğlanın adı Mehemed İbrahim idi. Dahi: Mehemed İbrahim! hara گهssen? Dahi: Valla! گهفem, filan yeden qarpuz getirem; nenem merizdi. Dedi: Nenن meriz دى; nenن div inen vaar, seni ىتىم yollaf. Bu qeyitdi, bi dene qocaya silli vırdı. Dahi: Çepbelin biri ىتىpbel! benim nenem گهف oynaşı var, meni at. Bu x ىتىlek گهف X ىتىlek گهفennen sora ىتىge yan, دى: qocanı men vurdum neyin?! qeyid گهف, c ىتىnن desmali گردى qocanın ىتىنى sil; گهف ىتىx ىتىg. Gهه hay گهف, گهف, گهف bi dene bağa ىتىşér. Burda bi y ىتى ağaş var, qapı ىتىmennik, bostannıx; burda otur. Gهف, گردى burda bi dene گىf b ىتى sızılır Dى: nedi? دى: ayağıma tikan batıb, nef ildi, elleşérem munu ıxadabilmem. Bu el ىتىf ayağın qoyف munun

⁸² Bu masal, XI. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır. Anlatıcı masala herhangi bir ad vermediğinden, masal Yirmi Dokuzuncu Masal olarak adlandırılmıştır.

ayağının اىستى; tikani فەكەف، فەغادف. Çığadف، munnan فىركى، cərahət فەاغە
hengمە. Bu دېف: Hara فەسەن? Senنى nenن seni مىان يوللار. Dېف: Da men
گەلەچەگەم. Bu گەتتى، muna bi تىز balasinnan فەف، muna. balasinnan فەف،
گەھ bu balalarıynan az فەف، fox فەف، فەف ایمەننىدە yatف Munu yuxu
aparف، bu div istفىsten gelende qollarında dəgirman daşın ata munun ئىنى، bular
ki فەغىر Mehəmmem İbrahim oyanف. Oyanف، bulara bi dene silli vırف. Baxف،
گەنە yox! div munun başunun ئىندىدى. Gەھ burdan durقلار ayağa، فەللەر.
فەلەر، گەنە، bi dene فەvandi، فەvanın qabağı bostandı. Bi dene فەvanda qız var ki،
qan ئىنى baxamağ olmاف Bu فەف muna دېف: sen qarpuzu elنнен derme.
Qarpuzu elنнен dersنى; barmaqlarun تىكىلىر. Bu فەف، qarpuzu ağacınan derende
qız ئىتنە دېف ki، derdiler ay derdiler. Dەف: Şiş yat، dermezler. Dەف: derdiler. Dەف:
neyinen? Dەف: Ağacınan. Dەف: Şiş yat، ağacınan da qarpuz dereller. Bu derف،
xurcunnarı doldurf، tىرفatun ئىنى، qeyidف، gelف. qeyidf gelف قاپىغا gelende
at kışnéér. at kışnér، arvad دېف: Mehəmməd İbrahim geldi. Dېف: Men ki onu
مىان يولladım، nece geldi? Bu گەھ فەف girف quuya، ئىنى دەgirman daşın qoyف
qalئوردا. Bu قالئordaa. Bu gelف:

- Nene necesen? Deyir: Bala! indi bir az yaxşıyam. Kesəllə, yəllə, xəllə. Bu sefer div munnan soruşər ki, sen oğlunnan soruş, gər, senin oğlun qudreti nede betdi? Bir gən oturalla, deyir: bala! nenen sene qurban sen maşalla, maşalla! ox gəlsən; senin qudretin neye betdi? Deyir: Nene, her yere yollasun; men gellem. Deyir: Be senin qudretini? Deyir: Menim qudretim ona betdii, benim başımın tükünən bi dene dekesen, benim barmaqlarımı daldan bağlıyasan, men onu hədekerem, qırram. Deyir: Olamaz. Deyir: Olar. Bu durur ayağa, (bu muna bi dene dənışdi) bu nəcmerdin qızı, bed-cins üş dene tükden kesər, munu barmaqların bağlar. Bu bağlar. Bu nene-bala beyseb şuxluğ deyirdi; o tükü qırramı, bu div anında gəlir, yənişər munun gəzini xırdar. Gəzini xırdar, munun bu iki dene gəzinə atır bu həyvanaa. O həyvannar munu ağzında saxlar Saxlar bu Mehemed İbrahimi aparır salar bi dene quyuya. Quyu da Şarı yolu tekin karvan yolu imiş. Karvan gelib gər, həl. Gəlir, qeyid, gəlir, bu həyvannar qeyunun dibinde qalıb. Deyir: tebir tutun, gəlin; bu quyuda nemene vaar? Bu həyvannar burda qalır, herkes bi tike rəng və rəngi tənələr quuya. Bi nefer salıquuya. İp bağla salı. Bu aşığın ipi bənin ağır, deyir: ipi deyin yaxarı.

Çekle, gıne bi dene cavandi ki, da ne dıym?! Sora ipi salıao birsi de xı, munu qoylar karvanın ıstı, qefle munu gıntı, hı (dıneli bu mal). Bunu gıntı. Şah gıne bi nefer getirle; bledi, bledi, şekil kimin oğlandii. Munu endirle. Munu qoyla, bu iki gı, üç gı munu xıardla, baxada otuzdurla gınde. Bir gı gıntı gıntıden bi dene gıntı geldi. Gıntı geldi, xıxı vırdı, iki dene otdula burda; dı: bacıya bacı! munu tanıyaan? Dı: niye tanımam. Dı: kimidi? Dı: Mehmed İbrahimdi, dibinen oynıyib nenesi, gıntı xıardıb atıb ora. Neme olıdı munun gıntı yanında olıdı, biz uada bizim qenetimizden dışydı, bu xıdı gıntı, gıntı qoydı; gıntı evvelkinnen yaxı olıdı. Bu da bilmıki gıntı bu hıvannarın ağındaa. Bu hıvannar getirle, bu gıntı qoy munun eline. Bu hı, elin ıp ıp ıp bi dene qenet tapı; qeneti xı, gıntı qoy, gıntı bu bledi oldi ki evvelkinnen yaxı. Bu şahın bi dene qızı xı, gıntı bu üç dırt gıntı idi; bu oğlan burda kın ıdı, elan namaz qıl. Gıntı dedesine dı: dedee! o oğlan gıntıleri aalıb oturub namaz qıl. Dı: Yox babaa?! Dı. Dı: Yox babaa?! Dı: Valla. Gelı dı valla! benim cereyanım bıı oldii. Men istemem. Dı: qıble em sağı olsun! men qoymaram, gıntı. Men qızımı vıım sene. Kınem vıım senee gıntı Dı: men kınem istemem, qızun da vıntı; sora vıntı. Men gerekem, o meni tek dıntımen em onu tek dıntı. Bu gelı, at da hıvan ıerdı daa; munun heriltisi geleceğın at kışnér, da bular başda olmlar. Bu gıntı, gıntı (sen de benim nı balam), bular em meselem bir yıdedileer. Bular bir yıdediler, bu yışér em, duardan eğrini gıntı vıntı dıbe; dib qeyidı muna dı: sen mene nıntı. Dı: Silkin xıpbelin biri xıpbel! birin de vıntı. Birin de vıntı bu dib şaqqalanı, atı hıvannarın ağına. Nenesine dı: dik otugınan. Dı: qadaların mene değısin, başuva dolanı, men nıntı, girdim burda giriftar oldum. Dı: giriftar olmadun, birinde mene dıntı, ikisinde dıntı, ıntı dıntı; oturasan, gerek seni doğıyam, atam quuya. Oğlanı, şaqqalar Durı, burda nemene var ıdı; yığ, yığıdır, gıntı hemin şahın ıntı. Gıntı, şah nıntı, bu qızın toyun bledi, vıntı muna, dı: qal burda. Dı: qalmaram, bucı gelmişem, bucı gıntı dedemı yanınaa. Geldi, dedesi dı: haq mennem idi ya sennem idii?! Men bııdım bu arvaddarı dıntı, benim başıma ne gelıdı! sen gıntı, nenı başuva o oyunu getdi.

Olar gıntı o yana, biz de geldik bu yana.

Yirmi Dokuzuncu Masalın Epizotları:

1. Bir şah ve bu şahın kırk bir tane hanımı vardır. Şah bu kadınların kırkının da başını keser. Bir hanımı ve Mehemed İbrahim adında bir oğlu kalır.
2. Kadın şahın kendisini de keseceğini anlayarak oğlunu alarak kaçar.
3. Kadın ve oğlu sahipsiz bir ev bulurlar. Bir süre bu evde yaşarlar.
4. İbrahim ava gidince kadın evde yalnız kalır. Evin sahibi olan dev gelir ve kadını kendisiyle birlikte olması için zorlar. Dev, dediğini yapmazsa kadını öldüreceğini söyler. Kadında deve karşı koyamaz.
5. Dev kadının bir oğlu olduğunu öğrenince onu öldürmek ister. İbrahim karpuz getirmesi için bir bahçeye yollamak ister. Bu bahçede devin kardeşi vardır ve İbrahim kardeşinin öldüreceğini söyler. Kadın devin isteğine karşı çıkmaz.
6. İbrahim karpuzu almaya giderken yolda yaşlı bir adamla karşılaşır. Bu adam annesinin onu öldürmek için buraya yolladığını söyler. İbrahim adama inanmaz ve tokat atar.
7. İbrahim daha sonra yolda bir keçiyle karşılaşır. Bu kecinin ayağına diken batmıştır ve keçi dikenin karamamaktadır. İbrahim dikenin çıkarır; keçi iyileşir. Keçi de İbrahim için olarak iki yavrusunu verir.
8. İbrahim bahçeye gelir ve karpuzu alır. İbrahim karpuzla birlikte eve döner. İbrahim uyuklamaya başladığı bir anda keçiler bağırıp bir devin geldiğini ona haber verirler.
9. Dev ve kadın bu duruma çok şaşırırlar. Kadın oğluna bu şeyi nerden bulduğunu sorar. İbrahim de kendisini bağlasalar bile şey sayesinde kurtulabileceğini söyler. Bunun üzerine kadın oğlunu bağlar; ancak oğlan ipi zemez.

Yirmi Dokuzuncu Masaldaki Motifler

P 10. Padişah

Bir şah ve bu şahın kırk bir hanımı vardır.

Q 211. Öldürerek cezalandırma

Şah, kırk hanımının da başını kestirir.

R 100.-199. Kaçmalar

Şahın en küçük karısı kendisinin de aldığı eğitimi anlar ve oğlu İbrahim ile birlikte evden kaçar.

F 531. 5. 7. Devlerle insanların evliliği

Kadın, yerleştikleri evin sahibi olan devle birlikte olmaya başlar.

K 1571. Zinanın hile ile keşfedilmesi

Kadın devin zoruyla oğlunu öldürmek için onu ormana yollar. İbrahim bu olayı yolda karşılaştığı bir adamdan öğrenir.

B 200. İnsan özelliği gösteren hayvanlar

İbrahim, konuşan bir keçiyle karşılaşır ve keciyi ayağına batan dikenden kurtarır.

B 300. Hayvanların dostlukları

Keçi, kedi olarak İbrahim'e iki yavrusunu verir.

S 165. Oyulan gözler

Dev, annesinin yardımıyla İbrahimؑingözlerini ٱıkarır ve onları atar. Atılan gözleri, kezi yavruları ağızlarında saklarlar.

F 92. Kuyuya giriş

İbrahim dev tarafından kuyuya atılır.

P 431. Tüccar (Kervancı)

Bir kervan gelip İbrahimؑı kuyudan kurtarır ve onu şaha götürürler.

P 40. Padişahın kızları

Şah ve kızı İbrahimؑı çok beğenirler; ancak gözlerinin olmaması büyük bir sorundur.

B 211. 3. Konuşankuş

Göycinler İbrahimؑeyardımlar ederler ve keşilerden sakladıkları gözlerini alıp İbrahimؑı takarlar.

Q 211. Öldürerek cezalandırma

İbrahim, eve döndüğünde annesini öldürür

H 11. 1. Bağtangeçeni hikaye etme

İbrahimؑın şah olan babası, zamanında tüm hanımlarını onların sadakatsizlikleri yüzünden öldürdüğü anlatarak İbrahimؑedurumu açıklar.

Otuzuncu Masal⁸³
Şah Oğlu Melik Memmed

Biri var ıdı, biri yox udu; Allah-tan sonra həkəs yox udu. Bi dene şah var ıdı, şahın dənə oğlu var ıdı. Bular evlenmemişdile, dedeleri bulara dahi, evlenginen. Bular neynə ilə, durdula ayağa, getdiler oqu qoydula, illiyə atdılar. Atdılar, biri düşdi vezirin qapısına, biri düşdi vekilin qapısına, biri düşdi künə qabristanna. Bu Melik Memmed-in ki düşdi ora. Bu otdi ağladı ağladı, qabristanda min şeqq olındı. Dahi: Nedi Melik Memmed? Bir dene muna gəndi meymun vadi. Bu geldi otdi dənə, dahi: Ben bu meymunu neynim nəvəliim? Apardı bağladı evin yuxarı başında bəhə vadi ki münə yemişən, lebillebiden aldı tənki apıra. Bir il, iki il, beş ay geşdi; vırdı rıbn arvad aldı. Arvad aldı suvariş vadediler ki biz qaynatamızın künək tikerik yollayırıx, Memmed-in de avradı künək tiksın yollasın. Bu dahi: Menim avradım var men künək tikem yolliyəm? O gənən bi dene meymundu baplamışam ordən. Başında noqta, qazası yəvəyi leblebi, yemişdi. Bular qaytdı düşdi. Bu dahi (maymun): Melik Memmed nəvə dən rıbn! Dəyənən, başüstü, olar həzır men de həzır. Bu bi dene künək tikti ki, künək tənə tənə otdi. Bu apardı vadi dedesine. Bu sefer bir zaman geşdi, dahi ki: Biz qaynatamızın hamam saldiririk; o da gənək hamam saldırən. Bu gene geldi, muna dahi: Menim avradım var hamam saldırən!? Bular gəndən sonra dahi: Melik Memmed niyə ocı dən? Sen qamçığını gənti, gəv vır qabristanlıq. Dəyənən, Herzed Xanım, Xızad Xanım dahi: Meni babamın künə hamamın yollasın. Bu gəndi getdi qançığını apardı, vırdı qabristanlıq. Qabristanlıq əkkalandı. Dahi: Nedi Melik Memmed? Dahi: Herzed Xanım dahi:

- Hızad Xanım bədeyinen ki menim babamın künə hamamın yollasın.

Bu dənə bi para mına kerpici yolladı. Bu kerpici getdi, tənə tənə gele gele dahi: Bunan hamam ıxıac? Getdi vadi oraa. Dahi: Melik Memmed, sün qible tarafinde he yanda əimənlik varıdı? Qardaşlıqdı, qardaşatınlıqtı bəv olsun ki onlar bilmesin. Dahi: Filan yəvə. Dahi: Munu yaparıq quyla orda. Yeri qaz, quyla. Munu apardı, yəv qazdı quyladı orda. Şah yatmışdı; şah gəvənin yarısı gəndi, ey dedeli munun évi ışıqlanıp. Durdı nənəri neyvi tabdadı, arvad uşaq tutdu meni ağdırmaduz,

⁸³ Bu masal, XI. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

menim namazım qazıya gəldi (dedi). Ələ baxtıla baxdıla, gəldi yoo, gəlenin yarısıdı. Bu qible terefinen bu şafaq düşüb. Dədi: Biləsen nemənevar, Melik Memmedin avradı seenin hammam saldırıp, onun şafağıdı. Bu şah durdi, baxdı söğünən, baxdı girdi hamama. Gəldi, bir gün yo, iki gün yo, üç gün yox. Bir hefte qaldi ordu. Bu vezir gəldi. Dədi: Baba, olar hemzaddıla, sen gel işüve eməlvə, senin nəkerin, neyvə. Bunu gəldi geldile. Geldile, bu sefer dədi ki: Melik Memmed, bizi qaynatamız qonqax aleyir; Melik Memmedin de gənək avradını qonax aleye. Bu dədi ki: Çepbelin biri dəpel, benim avradım var meni qonax aleyes? O gəndən bi dene meymundu, bağlamışam orda qalıp. Bular gəldi, dədi: Melik Memmed niye olara ocı dədin!? Dəyinen, başı ste, olar həcır men de həcır. Gə qamçığini gəti, vır qabristanlıqa. Dəyinen, Herzed Xanım, Həcızed Xanım dədi ki bi destel menimin patlar yollasın. Bu gene qamını gətdi gəldi, vırdı qabristanlıqa. Qabristan şaqqalandı. Dədi: Nedi Melik Memmed? Dədi: Herzed Xanım, Həcızed Hanım dədi:

- Meenin bi deste patlar yollasın.

Bu dənə muna bi dene girdigən vədi. Bi dene girdigən vədi. Bu gele gele, gəndən dəyindi: Bu gelip arvad olacak, bu libas olacak! Getdi vədi muni Həcızed Hanım dədi ki: Gel e! Bu dədi ki: Eybi yoxdu. Muni aldı, muni el bədi, başın gətdi. Bu bi dene girdikən oldu, qırx dene keniz, bi dene hanım. Bu kenizlerin de elinde qırx dene cam bu hanımın hənəkləri onun ıxındedi. Bu Melik Memmed sənəndən reği xarab oldı. Melik Memmedin arvad ayıttırdı, avradın reği xarab oldı. Bu sefer dədi: Melik Memmed bulardan bəyən indi nahar gəf olar gəf, men qallam. Ama men gəfem, can senin, can benim bu derimin emaneti. Qardaşlıqdı; men gənnən sora bular geelle, sennen soruşarlaar, dəyeller: bu neci idi, məymun indi bəyən hanım oldii? Menim bu derimi bəyən gəzledesen, qardaşların bilmiye. Bu da apardı, (meni tekin) o bere merede soxdı. Kişi de (bəyən bu buxarıya) ot qalamışdı. Qardaşları geldi. Oy qardaş, melik Memmed! Üşəyək, nəynerik? Sen bu məymunən nəyən, nəyənəmən? Bə! Baxdıla, gəldi, münun derisi yəki dalındadı. Melik Memmed bəkdəydi, bunun derisin soxdula zada, otun ıxıne. İndi! hardan dəyim sene; Hanım gəldi, olar bildi məymun gelecek. İndi! bu sefer dədilər: qırx dene sendeli qoyun, Hanım gəf Hanım gəf, Hanım gəf Hanım gədi, sendelilər gəstində otdi; kenizler, münun hənəkləri münun

yemeğe. Çünrek yər, gərni bi dene qız iki dene sekəe getdii su doldura. Dədi: xanın onnan bi damcı vər mene. Dədi: biz adam-zada su vərmerik. Dədi: niya? dədi: adam-zad bizim hanımızı yədi ildi, yandırır; suyu aparəm onun yaralarına sepem. Bu gərən olanda bi dene de muna ziyi verdi; meni egem tapsun, benim ziyim mene vərseer. Bu dədi: kə men munu tapmışam. Bu hanımı anda vədi. Hanımı anda vərənnən sonrasına bu muna su vəddii; ama ziyi saldı munun içinə. Ba apardı, suyu yaralara təkənde ziyi düşdü onun döşünə. Dədi: qız! niye gədik? Dədi: valla! bi dene adam-zad var ıdı mennen su aldı işdii. Dədi: nə oldu? dədi: ordıydı. Dədi: gəlib onu getirebilerseen? Dədi: niye getiremmerem. Geldi muna apara, munu bi dene alma kədi, qoydu cəbəne gətdi, gətdi. gətdi, gətdi, orda gətdi, oxudu munu gəre kədi Melik Memmed. Melik Memmed dədi arvad ağladı, arvad dədi Melik Memmed ağladı; gərni, şıqqıltı gərgə munu kədiler alma, qoydular ora. Munun nenesi qıqıdan geldi, dədi ki Həzred Hanım! Adam adam-zad iyi gərgə noqulu badam-zad iyi gərgə olmaa, Melik Memmed bu araya gəlməyib ki? dədi: Yo nene. Melik Memmed hayannan bu yana gələr. Bular otdı, danışannan sora, dədi: ha nene! Melik Memmed budı, bi dene alma kədim, qoydum cəməmə. Gəre munu kədi adam. Bular danışdıla, kədilee. Qız dədi ki nene ye! Dədi: he! Dədi: nene! dedeme dıyebilersen Melik Memmed gelse onun arvadın vərseer. Dədi: Men dıyemmerem. Dədi: Men dıyem; kə sənzi da, belke, şâyed vədi. Bular otdula, bu yannan, o yannan danışdılar. Dədi: kişi belkee Melik Memmed geldi; kəyanan onun arvadın vərseer? Dədi: Yox. Ha vərəm, bəci vərəm ki Gəlibən Simaverin nağıl men için getire. Bu geldi muna dədi: valla dədim dedıve. Dedı dədi: Gəlibən Simaverin nağılın men için getse; men onun arvadın vərəm. Bu gəre durdu ayağa Melik Memmed, sırfanı bağladı bəline, tacı qoydu başına, xarığı gıydi ayağına, zən yənnən gən arasına kəkdi. Gədi, az gədi, ox gədi, derviliginen gədi, bir qedrəyi yol gədi, bi dene darvazanı xaldı. Darvazanı xaldı, bi dene hanım geldi, qapını aşdı, bir boşqab muna getdi, pul vədi. Baxdı, gərni; munun evin yuxarı başında şək vaar. Dedi: Hanım! sen bu kəni, bu zindeganlığın, sen kəni yuxarı başında şək niye var? Dədi: Gəli-mə! sen kəni el kəni, haquyu alasani xıxasan, gəfən; niye mennen soruşsan? Dədi: ağırdığım Eliyə and olsun gəmerem; tək mene sənzi dıyiyesen. Mene dıyən kəni şəği niye bağlayıbsan orda. Dədi: kəli-mə! qırx dene baş kesmişəm; sene de sırrımı dıyem, başuyu keseceem. Qoza o zadın altın, orda

elan qırx dene baş vaar, quyunun altın. Dədi: Əbi yoxdu, menim başım oların başınan artıq dən ki; nəyniyek! Bu gəe qaldı burda. Gəe qaldı, dədi ki bu yannan, o yannaan?

Dədi: Gəli məm! Gənerin bir gəni idi; bu qız ıdı, men oğlan. Men emi qızıyam, bu emi oğli. Bir gəni oldu, bu gərdm ki gəenin yarısı bu oyandı. Atndan gəyindi, sden kilittlendi, sden gəyindi, atndan kilittlendi; duvardan eyrini əkdı, dədi: emi oğli! oyaqsan vırdım, sayaqsan vırdım, (Gəli məm!) başuvu keseceğem. Bə xırpımı əkdım ki dēmmeçiz əşek sikmiş qoduğa dndm. Bu gədi, gədi bi qedreyi, geldi. Geldi paltarın soyundi, girdi yə, dədi: emioğli! oyaqsaan? dēm: belə. Girdik, yatdık. Gəe saba oldı, durdı gəe atndan gəyindi, sden kilittlendii, bu durdı gədi. Bu atı mindi gədi. Men de durdum atı əkdım, atın nalın dalı əkdım; men de munun dalıyaq gədim. Gədim, gərdm, bı bi dene qapını əaldı. Çaldı, olar dədi: canım geldni? Dədi: cen canım geldim. Dədi: niye gecikdn? Dədi: emim oğli yatmamışdı. Buun əin qapını əşdıla. Bu gədi, men de atı bağladım əikde. Duvardan əşdım, gədim, gərdm; burda qırx nefer vaar. Emim qızıynan oldı qırx bir nefer. Qazanda qaza pişirmışdıle, qazalar qalmışdı. Bu gədi, qırx neferinen de sñhbət əedii, men qeyitdim dali. Qeyitdim, geldim, girdim ə. Girdim, da muna hı zat dēndim. Gərdm geldi. Dēm: emi qızı geldni? dədi: ha canım! geldim. Geldi, gəe yatdı. Seher sı oldı, durdum gədim bazara, bir şüşə behışdari aldım, getdim. Emim qızı gəe gəyindii, dədi: emi oğli oyaqsan vırdım, sayaqsan vırdım. Bə xırpımı əkdım. Əşek sikmiş qoduğa dndm. Bu gədi. Men de gəe durdum atı əkdım, atun nalın dali əkdım, munu dalıyaq gədim. Bu qapını əaldı, əşdıla. Dədi: canım! geldni. Dədi: cen canım geldim. Dədi: niye gəikdn? Dədi: emim oğli yatmamışdı. Bular gədi iğeri, men gədim iğeri; qazanun başın əşdım, bir şüşə behışdarını tıkdım qazana, qeyitdim dalii. , qeyitdim dali, geldim. Geldim, bular yədiler, işdiler, hammısı tirrendi; gəe gədim iğeri. Gədim gərdm, bunlar tirrenible; qırxının da bırnın kesdim, qoydum eline, emim qızınkın kesmedim. Xəlekden soora gərdm, emim qızı geldi. Dēm: emi qızı! geldni? Dədi: ne emi qızısı?! Zeher emi qızısı, derd emi qızısı! Onda emi qızı meni əedi bi dene qox. meni əedi qox, dədi: aparun munu, bağlayun bağdaa; bu kñkelsin, men munu yəceem. Meni apardıla. Men de bu yana dndm, alma yədim, o yana dndm erik yədim, o yana dndm armut yədim; oldum geşti-gemi. Oldum geşti-gemi, meni,

dəldile ki munu aparun, gətir, getir, munu kesek, yək. Geldile meni aparalaa, men yolda vırdım buları yıxdım, gəldim bi dene qarının ıne girdim. Qarının ıne girdim, qarının bi dene qızı var ıdı; dēdi: nene! Dēdi: he! Dēdi: munun gəz, Simaver, gəz oxşér. Dēdi: lua qalasan bala! dēne, gədir, bizim abrımız gətir. Bu qar! meni oxudui gədi Simaver. Simaver gədi, geldim ıeri girdim; meni gēdi şək. Éşşək de! bağışla! oldum qancıq şək. Çıxdım ıige. Çıxdım ıige, bu şək meni tutdı, o şək meni tutdı; gədi gəldim qarınun ıne. Gə bu qız dēdi: nene! Simaverdi geldi ye, onun arvadı gə onu ocıyib.

Bu dēndi, gə meni gēdi bu sefer it. İt meni gēdi, bu yana dēndi, o yana dēndi; olmadı. Dēdi: ıı dağılan sen ıı bə? Sen de gəndə ona bi dene ağaş vır da! Mu meni adam gēdi, geldim, girdim ıeri; dēdim seni gēdim eşşək, şək de oldı qancıq şək. Menim başım gətir ki benim emim qızı, benim arvadım gə tengiyee.

Cellaad hazır! gə-i māmın başın kes. Gə-i mām elin bədi, yə inen gə arasına gēdi. Gəndi, hemin nağılı getdi, qoydı qeynatanın qabağına. Qeynata dēdi: Bu cətin sahibi idi ki men munu gəndədim; bu ııdı geldi. Munu arvadın vədi muna. Dēne arvad da hēmiledi. Arvad da gə, az gəllə, ox gəllə; bu hemişə qala tekin dolayı yə arvadun sancısı tut. Ne av var, ne abadanlıx var, heş abadanlıq yoqdi! Gəllər dağın tepesinde bir zerre ışıq gə. Bu dēdi (arvadı qoy burda): Sen qal burda. Men gədim, orda seni ıın bir az qaza alım getiriim. Bu gə ordan bi ke yağ al, bi ke un al, bi dene kirpit al, getir arvad ıın qaza pişire. Bu gəlib gelene arvad doğ bi dene oğlaan. Bu oğlanın da sağ ıyninde xalı vaar. Tımanın ııxarer, onu buruy ona. Melik Memmed yağı getir, unu getir, ot getir. yolda yə es, ot düşér yağa. Yağ yan, un yan, melik Memmed onu ıinde yandı. İndi! hardan dēim?! bunu dedesinnen! Dedesi bu nē ildi ki şah gəlib, dēdi: vezir! vekil! men (ne zamandı melik Memmed gəlib)! ıox darıxmışam onu ıın, geles bi ke ııxaq ıige. Deylə: nēk! Gəyle, xylek yol gelennən sorasına gəllər ki bi dene ayı bi dene uşaq oynad. Dēne! ayı gəl arvadı yə, arvad dēndi uşaqı atırayının ağzınaa. Atı ayının ağzınaa, hañannan hañan vezir, vekil munu dedesi gə, gə, bi dene ayı uşaqı oynad. Bu uşaqı ayının ağzınan al Al, getir, gə, munun sağ ıyninde xal var. Dēdi: arvad! gədim, melik Memmed, den seni ıın xeber getimedim; ama bi dene uşaq tapmışam.

Bu munu döşənnən salaf, ne fəlaad. Bu bir sindinde, iki sindindee; gel, yəşər medresiye. Bu arvad da u terefe gəmmə. Éle bə tike tike gərhemin kende. hemin kende gel, bi dene gel dəğirmanının qapısınaa. D: qardaş! mene yə vğinen. D: Hanım! benim sene layaq evim yoxdi. D: o qedim benim varımdii, sen de mennen yğinen; ama mənə vğinen. D: bi yoxdi. Bu dur ayağa, munu bir car saxla

Oğlaan bən, ol medrese uşağı. Bu medresiye. Gə bu oğlanın gə düşər nənəsinə, bilməki nenedi, munun gə düşər muna. Bu patşah d: arvadına: nola ki biz mın arvad alağ. Melik Memmed in almadıq, didergin oldi, bilmedik hara gədi, harda qaldı?! D: kişi! bi yoxdi, d:yerem. D: oğul! dedn d: ki bi dene oonın arvad alax. D: nene! men ki arvaddıx d:rem. Menin arvad alsa; dəğirmanının qızın alsın. D: bala! başuva dn, sen hara, o hara; sen bi şah oğli olasan, gəlesen dəğirmanının qızın alasaan. D: men s:den arvad isteməm ki. S: d: men de onu d:dim. Bı d: kişi! bu d: men in gerek sen zadı alasan, dəğirmanının qızını. D: arvad! onun qelbine deyme; dnkn dedesi in almamışığ, mın gerek alax. Mını, gəle mın allla getirle, gəle, gəle oturlaa (bağışlayun, er-arvad bir yəde). G arvad bə ağa, bə ağlar. D: ki mene rayun yox idi! niye ağa? Men seni g:nen almadım, zorunan almadım, tapda-qaramın almamışam. D: meen bir moq buraya gelin gelmişdim, benim, bu gelinlik utağımdı; indi men bura gelmişəm. D: xob! bes nec: olub ora gəibsen? Bu durdu, başınnan gədiğin mın naql eddi. D: valla! benim de dedem meni ayının ağzınnan alıb. D: sen soyunasan baxam; egem sağ dnnde xalun olsa; benim oğlumsaan. Bu oğlan soyundu, g: ee! munun sağ dnnde xalı vaar. sağ dnnde xalı var, xaber v: dile şaha; valla olar ağlaşollar. Geldi, xob! nene, bacı! oğlum sene elin vırmıyb, ayağın vırmıyb; rayunda yox ıdı, niye geldı!? D: valla ağa can! benim rayımda ki; feqet men bu v: gelin gelmişəm, men Melik Memmedn hanımıyaam. Onda şah geldi munun alnınnan pdi, vı, hamısın bağışladı ona.

Olar gədi o yana, biz de geldik bu yana.

Otuzuncu Masalın Epizotları:

1. Bir padişahın ٱٱٱ oğlu vardır. Bu oğlanlar evlenmek ister. Padişah da oğullarına birer ok atmalarını ve okun düştüğü yerdeki kismetlerini almalarını sınıyer.
2. Oğlanlardan birinin oku vezirin, birinin oku ise vekilin kapısına düşer. Üçüncü oğlan olan Melik Memmedٱٱ oku ise eski bir mezarlığa düşer.
3. Memmed mezarlığa gelir. Bu mezarlık ٱٱٱٱٱ ile ٱٱٱ ve oradan bir maymun ٱٱkar. Memmed de maymunu alıp evin bir odasına kapatır. Maymuna yemiş ve leblebi verir.
4. Padişahın diğeri oğulları evlenirler. Gelinler kaynataları ٱٱın ٱٱmlek diktiklerini ve Memmedٱٱ de hanımının ٱٱmlek dikmesini isterler.
5. Memmed, hanımı olmadığını ve evde sadece bir maymunun olduğunu sınıyer.
6. Maymun, Memmedٱٱ onlara yalnızca, olur, demesi gerektiğini sınıyer. Hızed Hanım adındaki bu maymun bir ٱٱmlek diker. Memmed bunu babasına yollar.
7. Memmedٱٱ rezil etmek isteyen gelinler bu kez de kendilerinin kaynataları ٱٱın bir hamam yaptırdıklarını sınıyerler. Memmedٱٱ hanımının da hamam yaptırmasını isterler.
8. Hızed Hanım Memmedٱٱ mezarlığa yollar ve Herzed Hanımٱٱın yardım ister. Mezar ٱٱٱ ve Herzed Hanım Memmedٱٱ bir tuğla verir.
9. Memmed şaşkın bir şekilde eve gelir. Hızed Hanım, Memmedٱٱ bu tuğlayı evlerinin arkasına ٱٱmmesini ister.
10. Tuğla bir hamama dönüşür ve padişah sevinir. Padişah bu hamamda bir hafta kalır. Vezir o hamamın tekin olmadığını sınıyeyerek padişahı evine ٱٱağırır.

11. Gelinler bu kez de kaynatalarının kendilerini misafir edeceğini ve Memmed bin hanımının da gelmesi gerektiğini söylerler. Memmed hanımı olmadığını söyleyerek gelinleri tersler.

12. Herzed Hanımı Memmed bin mezarlığa yollar ve Herzed Hanım da yardım ister. Herzed Hanım da Memmed bin bir ceviz verir.

13. Herzed Hanım cevizi alır ve kabuğunu kırar. Böylece maymun güzel bir kıza dönüşür ve bu kızın kırk sağdıcı vardır. Sağdıçların elinde birer cam vardır ve bu camların içinde kızın renklerini taşırlar. Memmed kıza, kız da Memmed beğenir olur.

14. Kız misafirliğe gitmeden önce maymun postunu bir köşeye koyar ve Memmed bin bu posta iyi bakması gerektiğini söyler.

15. Kız kaynatasının evine gelir. Kızın güzelliğini gören gelinler çok şaşırırlar.

16. Kız, insan olmadığı için verilen pilavı yiyemez ve cebine doldurur. Kadınlar oynamaya başladıklarında Memmed bin hanımını da kaldırırlar. Kız oynarken cebindeki pirinçler altın ve paraya dönüşüp kadınların başından aşağı dökülür. Diğer gelinler de aynı şeyi yapmak isterler; ancak yapamayıp rezil olurlar.

17. Kızlar misafirlikteyken Memmed bin evine erkek kardeşleri gelir. Memmed dışarı çıkınca kardeşleri maymunun postunu bulur ve sobada yakarlar.

18. Postun yanık kokusu Herzed Hanımın burnuna gelir ve Herzed Hanım güvercin olup uçar, eve gelir. Herzed Hanım Memmed bin postunu korumadığı için kızar ve Memmed bin kendisini bulması için bir arak ve asa alarak üç yıl dolaşması gerektiğini söyler. Herzed Hanım güvercin olup uçar.

19. Memmed bir arak ve asa alır. Herzed Hanımı aramaya başlar. Karşısına çıkan devleri atlatarak onların sahip oldukları Süleyman Peygamber binsofrasını, tacını ve

ﺁﺎﺭﯨﻐﯩ ﺍﻟﯩﭗ ﻛﺎﺧﺎﺭ. Memmed tacı başına geﺁﯨﺮﯨﻨﻌﻪ ﯘﺧﺎﺭ, sofrayı ﺁﺧﯩﻨﻌﺎ ﯩﺴﺘﻪﺩﯨﻐﯩ ﻳﻪﻣﻪﻐﯩ ﻳﯩﻴﻪﺑﯩﻠﯩﺮ.

20. Memmed ﯘﺗﯘﻏﯘ ﺑﯩﺮ ﺳﯩﺮﺍﺩﺍ ﺁﻭﻙ ﺳﯘﺱ ﻭﻩ ﺑﯩﺮ ﺳﯘ ﻛﻪﻧﺎﺭﯨﻨﺎ ﯩﻨﻪﺭ. Su kenarında bir kız ﻏﻨﯩﺮﯨﻐﯩ ﻭﻩ ﻭﻧﺪﺍﻥ ﺳﯘ ﯩﺴﺘﻪﺭ. Kız da insanoğluna su vermeyeceğini; ﺁﻧﻜﯩﺮﯨﻐﯩ ﺁﺑﻼﺳﯩﻨﯩﻦ ﺑﯩﺮ ﯩﻨﺴﺎﻧﻮﻏﻠﯘ ﻳﯘﺯﯨﻨﺪﻩﻥ ﻳﺎﻧﺪﯨﻐﯩﻨﯩ ﺳﻨﻴﻠﻪﺭ. Kız ablasının yaralarını iyileştirmek ﯩﺪﯨﻦ ﺳﯘ ﺗﺎﺷﯩﻤﺎﻛﺘﺎﺩﯨﺮ.

21. Memmed kızın cebine daha ﻧﯩﻨﻌﻪﺩﻩﻥ Hﺮﯨﺰﻩﺩ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻦ ﻛﻪﻧﺪﯨﺴﯩﻨﻪ ﻭﻩﺭﺩﯨﻐﯩ ﻳﯘﺯﯨﻐﯩ ﻛﻮﻳﺎﺭ. Kız ablasının yanına gelince ﻳﯘﺯﯨﻜﯩ ﺩﯗﺷﻪﺭ ﻭﻩ Hﺮﯨﺰﻩﺩ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻦ Memmedﺑﯩ ﺑﯘ ﺳﺎﻳﻪﺩﻩ ﺑﯘﻟﯘﺭ.

22. Memmed kızla evlenmek ﯩﺴﺘﻪﺩﯨﻐﯩﻨﯩ ﺳﻨﻴﻠﻪﺭ; ﺁﻧﻌﺎﻙ ﻛﯩﺰﯨﻦ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩ ﺑﯘﻧﯘ ﺑﯩﺮ ﺗﻪﻙ ﺷﺎﺭﺗﻼ ﻛﺎﺑﯘﻝ ﻋﺪﻩﻗﻪﻏﯩﻨﯩ ﺳﻨﻴﻠﻪﺭ.

23. Hﺮﯨﺰﻩﺩ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻦ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩ Memmedﺑﯩ ﻏﯩﺪﯨﭗ ﻏﯘﻟﯩ ﯩﻠﻪ ﺳﯩﻤﺎﻭﻩﺭﺑﯩﻦ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻨﯩ ﻭﻩﻏﺮﻩﻣﻪﺳﯩﻨﯩ, ﺑﯘ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻨﯩ ﻭﻩﻏﺮﻩﻧﯩﺮﺳﻪ ﻛﯩﺰﯨﻨﯩ ﻭﻩﺭﻩﻗﻪﻏﯩﻨﯩ ﺳﻨﻴﻠﻪﺭ.

24. Memmed ﻋﯩﻠﯩﻨﺪﻩﻛﯩ ﺳﯩﻪﻳﺮﻟﯩ ﻋﺸﻴﺎﻻﺭﯨ ﻛﯘﻟﻼﻧﺎﺭﺍﻙ ﻏﯘﻟﯩ ﯩﻠﻪ ﺳﯩﻤﺎﻭﻩﺭﺑﯩﻦ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻨﯩ ﻭﻩﻏﺮﻩﻧﯩﺮ. Bu hikəyeye ﻏﻨﯩﺮﻩ ﻏﯘﻟﯩ ﺳﯩﻤﺎﻭﻩﺭﺑﯩ ﺁﻟﺪﺍﺗﻤﯩﺶ, Simaver de onu bir eşeğe ﺩﻭﻧﯘﺷﺘﯩﺮﻣﯩﺸﺘﯩﺮ.

25. Memmed Hﺮﯨﺰﻩﺩ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻦ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﺎ ﺑﯘ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻨﯩ ﻭﻩﻏﺮﻩﻧﯩﺮ. Babası da onların evlenmelerine razı olur. Memmed ve Hﺮﯨﺰﻩﺩ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻦ ﻋﻪﺩﻩﺗﻠﯩﻜﻪ ﯩﺪﯨﻦ ﻳﻮﻻ ﺁﺧﺎﺭﻻﺭ.

26. Hﺮﯨﺰﻩﺩ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻦ ﻳﻮﻟﺪﺍ ﺩﻭﻏﯘﺭﯗﺭ. Bu ﺁﻭﻗﯘﻏﯘﻥ ﺳﺎﻏﺒﺎﻟﺪﯨﺮﯨﻨﺪﺍ ﺑﯩﺮ ﺑﻪﻥ ﻭﺍﺭﺩﯨﺮ.

27. Memmed ﻭﻧﻼﺭﺍ ﻳﻪﻣﻪﻙ ﻳﺎﭘﻤﺎﻙ ﯩﺪﯨﻦ ﺑﯩﺮ ﻳﻪﺭﺩﻩﻥ ﯘﻥ ﻭﻩ ﻳﺎﻏﺒﯘ ﺑﯘﻟﯘﺭ. Memmed ﺁﻭﻗﯘﻏﯘ ﺳﺎﺭﻣﺎﻙ ﯩﺪﯨﻦ ﻋﯩﻠﺒﯩﺴﻪﻟﻪﺭﯨﻨﯩ ﺁﺧﺎﺭﯨﺮ. Memmed ocağı yakar; ancak ﺭﯨﺰﻏﯩﺮﻩﺳﻪﺭ ﻭﻩ ﺁﺗﻪﺷﯩ ﻭﻧﯘﻥ ﯘﺯﻩﺭﯨﻨﻪ ﺳﯩﺰﺍﺭﺍﺗﯩﺮ. Memmed yanarak ﺑﺎﺳﯩﺮ.

28. Hﺮﯨﺰﻩﺩ ﺑﺎﺑﺎﺳﯩﻨﯩﻦ ﺁﻭﻗﯘﻏﯘﻥ ﻳﺎﻧﯩﻨﺪﺍﻥ ﺁﻳﺮﯨﻠﺪﯨﻐﯩ ﺑﯩﺮ ﺳﯩﺮﺍﺩﺍ ﺁﻭﻗﯘﻏﯘ ﺑﯩﺮ ﺁﻳﯩ ﺁﻟﯩﺮ.

29. Memmedﺑﻦ babası oğlunu merak edip onu aramaya ٱıkar. Bir aslanın ağzına bir ٱocuk attığını ٱﻨﺮﻯnce ٱocuđu kurtarır ve eve getirir.

30. Padişah ve hanımı bu ٱocuđu Memmedﺑﻦ yerine koyarak onu bﺮﻯﺗﻠﻪ.

31. Hﺮﻯzed Hanım da bir değirmencinin yanına sığınır ve orada yaşar.

32. Memmed bir ٱﻨﺮﻯ değirmencinin kızı olarak bildiği annesini ٱﻨﺮﻯ ve ona ٱﻨﻲk olur. Padişah kızı değirmenciden ister ve gelin olarak eve getirir.

33. Gelin ağlamaya başlar ve bu evin kendisinin ٱnceden gelin olarak geldiği ev olduğunu sﺮﻯler. Memmedﺑﻦ baldırındaki beni ٱﻨﺮﻯnce de onun kendi oğlu olduğunu evdekilere anlatır.

34. Padişah gelininin alnından ٱﻨﻪr ve bﺮﻯﺗﻠﻪn malını geliniyle torununa bağışlar.

Otuzuncu Masaldaki Motifler

P 30. Padişahın oğlu

Bir padişah ve bu padişahın üç oğlu vardır. Bu çocuklardan birinin adı Memmed'dir.

T 131. Evlenme Çarları

Padişah, oğullarına birer ok atmalarını ve okun düştüğü yerdeki kızla evlenebileceklerini söyler.

N 100. Kader ve Çanın tabiatı

Mehmed'in attığı ok mezarlığa düşer.

E 410. Tekin olmayan mezar

Mehmed okun yanına gidince mezar gürültüyle açılır ve içinden bir maymun çıkar.

T 70. Hâkir görme

Kardeşlerinin eşleri Memmed'e dalga geçerler. Memmed'in eşinin de kendileri gibi kayınpederlerine gümlek dikmesini ve onun için hamam yaptırmalarını isterler.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Herzed adındaki maymun, mezarlıktaki Herzed Hanım'ın yardımıyla kayınpederi için bir gümlek diker ve hamam yaptırır.

D 620. Peryodik dönüŖüm

Hızed Hanım, Memmedbin Herzed Hanım'dan aldığı cevizi kırar ve o anda çok güzel bir kadına dönüşür. Ayrıca, cevizin içinden kırk güzel sağdı da çıkar.

C 700. ÇeŖitliyasaklar

Hızed Hanım, maymun postunu Memmed'e emanet eder ve onu kimsenin görmemesini ister.

F 253. Perilerin olağanüstü gücü

Hızed Hanım, eltilerinin ikram ettiği pilavı cebine koyar, daha sonra pilavlar altın ve para olarak kadınların başından aşağı dökülür.

K 1600.-1699. Aldatıcı, kendi tuzağına düşer

Hızed Hanımı kıskanan eltiler de ceplerine pilav doldururlar; ancak pilav küle dönüşür ve kadınların üzerine dökülür.

D 154. 2. Gısanın güvercin olması

Memmed'in kardeşi evdeki postu bulur ve onu sobada yakar. Post yanınca Hızed Hanım güvercin olup çıkar.

Q 431. Sürgün ederek cezalandırma

Memmed'e kızan Hızed Hanım, Memmed'inkendisini bulması için bir arık ve asa alarak yıl dolaşması gerektiğini söyler.

T 57. AÇık ilan edilmesi

Memmed حى yıl sonra Hızred Hanımı bulur ve onunla evlenmek istediğini سنلر.

F 230. Perilerin görünüşü

Hızred Hanım ve babası insan گرنىمىnde olan perilerdir.

T 131. Evlenme Çarları

Hızred Hanımın babası kızını vermek için Memmedın Gلى ile Simaver hikayesini öğrenip kendilerine anlatmasını ister.

M 201. Söz ve anlamların yapılması

Memmed, Gلى ile Simaverin hikayesini öğrenir ve kızın babasına bu hikayeyi anlatır. Hızred Hanımın babası da kızını Memmed'e vermeyi kabul eder.

T 100. Evlenme

Memmed ve Hızred Hanım evlenirler.

T 526. Çocuk sahibi olma

Memmed ve Hızred Hanım'ın bir oğulları olur.

N 330. Kazaen ölme veya öldürme

Memmed, ocaktaki ateşin üzerine sırtlamasıyla yanarak گىان.

R 39. ÇeÇitlikaçırmalar

Memmedjin oğlunu bir ayı kapar ve kaçıırır.

J 34. 3. Gurbete çıkma

Memmedjin babası oğlunu aramaya çıkar.

R 122. ÇeÇitlikurtarmalar

Padişah oğlunu ararken ayının elindeki bebeği görür ve onu alıp eve getirir.

P 443. Değirmen

Hızred Hanım, bir değirmenciye sığınır ve değirmenci ona babalık yapar.

T 100. Evlenme

Memmedjin oğlu bılır ve bilmeden değirmencinin kızı zannettiği annesiyle evlenir.

H 51. 1. Doğum sırasında vücutta meydana gelen iÇartılarle tanıma

Hızred Hanım, düğün gecesı oğlunu bacağındaki benden tanır ve ona kendi oğlu olduğunu söyler.

N 130. ğans ve kaderin değışmesi

Padişah, gelini ve torununu bulduğuna sevinir ve tüm malını onlara verir.

Otuz Birinci Masal⁸⁴

QuÇ Yumurtası

Biri var ıdı, biri yoxudu; Allahdan qır-ez hı kes yoxudu. Bir dene qoca kişi var ıdı. Çox yoxsul idi. Munun hı zadı yoxudu. Bu gıdı bi dene naavanın yanına nıker qaldı. Naava muna gınde bi dene ındek vırdı. Naava muni gınderdi, - Gınde bir şe le meen ındin verək geti; gınde sene bi dene ındek verim, apar yıginen.

Bı kişi gıdı gınde bi şe le verək qırdı, ındıxatdı, getdi vırdı naavaya. Naava muna meselem gınde bi dene ya iki dene ındek vırdı; bu apardı avrat uşağın başın sakladı. Ay bir gıni, iki gıni, üş gıni, dırt gıni; bir ay bı naavaının yanında qaldı. Bir aydan sonra bir gıni gıdı bi şe le gene verək qırdı. Gıdı bi bulaq vardı, bulaqın yanında qoydu. Geşdi destemaz aldı, geldi geşdi gıdı namaz qıldı. Geldi şeleni gıntı, gırdı şeleden bi dene quş uşdu. Geşdi quşun yıfıne baxdı. Baxdı, gırdı quş bi dene yumutdeyip. Bu yumurtanı gıntı qoydu dışine. Şeleni gıntı getdi apardı vırdı hemun naavaına. Yumurtanı vırdı avrada. Dıdı: Avrat, muni saklayınan. Allah vırdı bize eger bi şeyse. Ay bir gıni, iki gıni, üş gıni; beş dene yumurta getdi. Vırdı bu kişi dıdı: Avrat. Dıdı: Ha!? Dıdı: Men ındıxtandı şe le mele getirmişem, day qocalmışam. Belim ağrer getirebilmirem. Bu yumurtaları apar gıni bazarda satabilerseen! Bir gıni oldu bı avrat yumurtaları gıntı getdi, bazarı gezdi dolandı. Geldi bi dene ermenin dıktı qabağınnan geınde ermeniye dıdı: Yumurta sateram dırt dene; lazımdı pul lazımdı. Ermeni baxdı yumurtalara, dıdı: Xanım geti, vırdı mene. Xanım getdi yumurtaları vırdı ermeniye. Ermeni baxdı, gırdı yumurta qeymetdi yumurtadı, dıdı: Dırt yı tımen bu yumurtalaruva vırdırem. Biri yı tımen. Dıdı: Daa vıginen dee, başuva dıntı. Allah bize vırdı da. Dırt yı tımen vırdı, bu yumurtaların dırdı de aldı. Gıdı eve, axşam kişi geldi. Dıdı: Ha Allah vırdı. Seher getdi, gine de bi dene yumurta getdi. Vırdı avrada, avrat apardı hemun ermeniye vırdı geı, yı tımen aldı. Bu ermeni qaytdı, dıdı ki: Xanım. Dıdı: Belı. Dıdı: Bu yumurtaları hardan getirisen? Dıdı: Menim erim bayırdan gedey, ındırdı getirey verey naavaya. O bayırda bu yumurtanı tapıb. Dıdı: Erıve deynen, bu yumurtanı yumurtdayan quşu tusun. Tusun getisin bura. O, qeymetdidi. Erii bi dene

⁸⁴ Bu masal, VIII. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

(qedim dozax qeyirerdiler at tکیندن; bi dene at tکیىtapdı.) dodax qeyirdi, getdi; şeleni vurdu, getdi hemun yھے qoyduu. bu dozaxı qurdu hemun şelenin ینde. Gھے geşdi destemaz aldı, geldi bu sefer namazın qıldı. Şeleni گنتیende گردی hoop quş düşüp dozaxa pısıry. Bu yumurtanı گنتدیquşu aşdı. quşun el ayağınbağladı. Gفدی, bi dene qafes qayırdii. Saldı qafese. Bir گىن, iki گىن, üç گىن bu qafesde bu quş yumurtdadı. Gىnde bi dene apardı, vفدی ermeniye. Bir گىن, گىنlerin bir گىنى oldu, kişi دفدی: Avrat. دفدی: Belف. دفدی: Da men, Xorasanف geden var, gedفم Xorasanف Avadannıxdan, uşaxlardan, quşdan yelik ol! Munun da iki oğlu vardı. Birin adı Mehemmed idi, birin adı İbrahim. دفدی: baş ىste. Kişini yola saldılaa. Bı kişi گفدی Meşedف. Bu ermeni bildi kişi Meşedف گفدی. Bir گىن گھے bu quş yumurtdamışdı. Bu quşun yumurtasın گنتدی apardı, vفدی ermeniye. Ermeni دفدی: Bacı, day sikkesi گفدی, almفram. دفدی: Niya? دفدی: Almفram da ; sikkesi گفدی. دفدی: Dىnnen bıىىne necى sikkesi گفدی? دفدی: Bu quşu, yumurtdayan quşu, tutup erى getirib? دفدی: Getirib, he. دفدی: He. Ne boydan getiresen bu yumurtadan naen qabul ففrem; alam. Ammع gerek mennen başuvu bir ففyesen. Bu sefer دفدی: Eybi yoxdu. Bir گىن geldi گھے seher bu yumurtadan seher apardı. Bu ermeni qaytdi, دفدی: Da almفram. دفدی: Niya almفsan? دفدی: Almفram da. Sen mene qol vفمüşdün. دفدی: He, eybi yoxdu. Filan گھے gellersen. دفدی: Amma men gelecفm, sennen xahîşt ففem, quşu kesesen. Meen ینin pişiresen. Hف zadına el vurmayasan; baş, el, ayağın. Feqet tکیىn reddففyesen bedeninnen. Pişiresen, men gelem şam yفm. Annan day senen hem-xمc olam. Belف?

Bir گىن bu avrat qayıtdi, geldi فف. Munın da uşaxları İsfahanفdaoxeydileer, ikisi de. İsfahan şehrinde. Bir گىن (axşam ففğı) arvad geldi, quşu kestirdi, pişirdi; tکیىnzadın yoldu. Pişirdi, qoydu tenفede ora. Bu گفدی suva arvad; گفدی suva, sudan qaydana uşaxları mىrexesiye gelفدilee. Geldilee, bilفدilee dedeleri quş tutup. Geldilee, avadanlığın bir bu yanına qaştılaa, bir o yanına qaştıla. Gىndile quş dozaxda dىy. Dozax boşdu. Bı bi dene tenف vardı, ağzı qoyulub. Bı İbrahim el atdı tenفenin kapağana, گردى o quşu pişirip nenesi. Tenفededi. Bı başın qopartdı, yedi. Munın başı qopartdı yedi. Bi sefer obirsi neynedi? Mehemmed neynedi? Mehemmed de quşu aradan cırdı. Ciğər, bağırsağın, ىğın yedi. Yedi, tenفenin ağzın qoydulaa. Tenفenin ağzın qoydulaa. Bu seferi arvad geldi sudan. Arvad geldi sudan, گردى uşaxlar gelip. Arvad گفدی fikre. Perverdigaمc! Men ermeniye qol vفمüşem, buraya

gele. Uşaqlar gelip naapalaxdı. Bu sefer axşama yoxun uşaxlar dahi: Nene biz isterix yatx, yuxumuz gelaf Dahi: He bala yatun. Amma bilerler quşu kesip pişirip. Bu sefer uşaqlar yatdı; başların əkdilee. Bir moqe girdile, qapı takkıldadı. Ermeni geldi, qapını vurdu. Avrat girdi qapını açdı. Avrat dedi: Ses meoğlanlarım gelip. Sesiz gel gecek bni otağa. Ermeni geldi, geşdi girdi bni otağa. Bu başı yən oğlan Mehmed durdu bu qapının dalınan qulağ asdı, girdi bular neme danışellər. Bı arvat dahi: Şamı yek, hem-xec olax ya yəniyek hem-xec olax. Kişi dahi: Xeyr gerek, şamı yek. Şamı yek hem-hec olax. Şamı yənesek olmaz. Dahi: Eybi yoxdu. Girdi sırfa serdi. Getdi pilov tıkdı reği qoydu. Xanım tenəni esil vesailin qoydu boş qaba, getdi, qoydu ermeni ixi. Ermeni əngel qaşığı gtdi başıynan reğin yəceğidi. Girdi burada dny. Dal ba dal dahi: Munun başı hanı? Dahi: He , uşaxların yip. Bu oğlan qulax ası. Dahi: Men senen hem-xec olmaram. Uşaxların başın kesesen, men senen hem-xec olam. Dahi: Eybi yoxdu. Ses me Qoy uşaxlar yatsın, yuxuya gsinne. Gek uşaxların başın kesek; onun reğiynen başın oların qarnınnan ıxardasan. (Anlatıcının hanımı der: O kpeğin qızı) Ermeni dı eybi yoxdu. Mehmed qeyitdi, dahi: Ay İbrahim, bke qol vıdilee bize. Qoy onlar yassınlar, biz durax ekilek.

Ermeninen xanım rext-i-xaba girdilər bular ikisi de durdular bu qapıdan ıxdıla. Medrese uşağı hay get, hay get, hay get getdile ıxdıla İsfahan şəhrindən xeyli o yana. Getdile bi yolun, biyabanın altında qaldıla. Yatdıla qaldıla. Bu ermeni dedi: evni dağılsın avrat dur ayağa işıqlaney, uşaqların başın kese bilmiyeceğik. Durdula girdile uşaxlar yerde dny. Uşaxlar yerde dny ermeni aldı ayağına bi tepik vırdı avrada, ıxdı getdi. Avradın iki eli oldu bi tepesi ağladı, ağladı, ağladı. Arvad kişi gelene kor oldu. Perverdigara mnmnen elədim. Knmnen elədim. Neynedi bu uşaxlar İsfahanın yoluun altında kenara yatmışla. Sub durdula libasların geyele, şəhirden ıxala. Bu Mehmed ki reği yemişdi nimtenesin silkeleyende girdi hop başının altında bi ystımen pul var. Ystımeni sessiz gtdi qoydu dişine. Qoydu dişine bu sefer getdile. Getdile bi şəherdeb beş gece qaldıla. Beş gece her gece başının altında ystımen gtdi. Bu sefer da qardaşına. Bi defe geldile getdile, bi dene caddenin gedeydile. Girdile caddenin vesetinde bi tene tablo vırılıb. Yazıbla ora, (bi dene cade bke y. Bi dene cade ke) tabloda yazıbla; bırdı her kes cıte gerek ayrılı. Biri bu yolu gde biri o yolu. Ya iki qardaş ola, ya nene

bala ola, ya bacı qardaş ola gerek ayrılala. Belə Memmed dedi: İbrahim can! xob yəbi yoxdu Allahın zadıdı, (biz için bəle gelib ser-niviştidi. Orda ermeni bizinen geddi, burada da xob gelible burada yazıbla, ayılax gedek. Allah kerimdi. Gerek biri birimizi ne-vax oley gerek. Gınnərin bir gınyı oldu bular burada istedile arılala bu Mehemed üş yı tımen bu puldan ıxatdı verdi İbrahimə Dedi: gele sene xəşlik verim. Sen bu yolu ged men bu yolu. Allah kerimdi! O o yolu getdi, bu bu yolu. Bu reği yəyən oğlan Mehemed ki bu yolunan gəmişti, caddıyən; bu sefer neynedi? gədi gırdı bi dene apartımanın qabağında millet bəle dayanıp ki, bəle dayanıp day neme şəhrin adamı var hamısı tamaşaya gelible apartmana. Geldi yəşdi bu cemahatın içine, gırdı kılıfı rengide bi dene xanım dayanıp millet tamam tamaşa yəf bunun camalınaa. Bu qeyitdi dedi . Ağə siz ona neme için baxırsız. Dedi biz ilde bir yol bu xanımın camalınaa gellik tamaşa kərik. Bilit biri yı tımeni. Bu boyda camaatı gıyən? İlde bir yol geelle başə yı tımen bilit pulu velle tamaşa kelle bu xanımın camalına. Dedi yəbi yoxdu, mene de bi dene bilit vıny. Muna da bi dene bilit vıdile. Bu bi dene bilit aldı yı tımeni vıdi. Gədi bu da, yol vıdile gədi xanıma tamaşa kedi. Day vaxt gənnən sora dağıldı millet. Dedi siz na-vax gəlersəz bura? dıile: ilde bi yol gellik. Dedi: bir nefer meselem imkanlı oldu, pullu oldu her gıy gele biler? oğlan dedi ye. Dıile: belə,gele biler. Belə bu oğlan gəe gədi karxanada yatdı. Seher durdu yı tımenin birin aldı gədi xanıma tamaşa kedi. Gəe getdi karxanada yatdı seher durdu yı tımenin getdi (başının altındı axı) xanıma tamaşa kedi. Gınnərin bir gınyı oldu xanım munu istedi yuxarı. Xanım munu istedi yoxarı, dedi ağə sen ge bura gıym, sen ne-ı-karasan? bu boyda şəhrin adamı yoxsuldən erbaba, şahdan gedəy ilde bir yol benim camalıma tamaşa kelle.Ama sen kə her gıy gelsə. Ge bura gıym sen neı-karesen? kariger, karimedsen nemenesen? Oğlan gədi lap yuxarı. Çıxdı oğlan xanımın otağına. Xanım munun bedenin axtardı, munun hıf zadı yoxdu. Dedi sonra gine gele bilersen benim tamaşamaa? Dedi ki kə elan yanundayam, saba da gelem. Dedi: yəbi yox, elan mırexses m m saba da gel meem yanıma. Oğlam geldi, gəe hemen gece yatacaxdı yatdı: yı tımeni gıtdı, gədi gəe hemen xanımın yaanaa, yı tımeni vıdi xanıma bi tamaşa kedi. Bu sefer xanım neynedi! dedi: Oğlan! dedi: Belə. dedi: Bı gəe mene qonqxsan. Oğlanı xanım qonax saxladı. Xanımın da qıx dene kenizi var. Oğlanı xanım qonax saxladı, bu sefer şam mamı yıdile işdiler. Bu getdi,

dedi: ge mennen ner taxta oynıyax. Getdile, (taxta-siyadı ne bilməmə nemedi) qoydula arada munu oğlannan oynayalaa; xanım gəldi bi dene şüşə getdi. Bu şüşədə bi az şərbət var idi. Dedi: ağa! bu şərbeti qoyeram burada gala, sen meni ussuun, men bu şərbeti içəcəğəm; men seni ussaam sen bu şərbeti. İçəcəksən. Dedi: مین غفد ع یع. İçəcəksən. Dedi: şərbət insanı dırdır, (Mehemmed dedi? Dedi: xeyir! dırdır. Dedi: بى يoxdu. Bular atdıla tutdula; bu atdı o tutdt, bu tutdu o atdı. Xanım bu oğlanı utdu. Oğlan gəndi şüşeni əkdı başına. Xanım durdu gəldi bunun dalınan o yana gəndə munun burasınnan bi tepik əaldı. Burasınnan bi tepik əalanda oobədi. Oobəyende rek munu qarnınnan atıldı gəldi düşdü ora (quşun reği). Xanim gəldi onu gəndi apardı orda sua əkdı getdi. Utdu geldi muun yaana. Utdu geldi muun yaana, dedi: oğlan dur ayağa, xoş geldı. Dedi baba elan gəlmə, saba geleceğəm. Dedi: Gel. Saba da gel. Oğlan durdu gəldi. Gəe yatdı kafede. Sub durdu dırdı, oo yısı tımen yoxdu. Xanım durdu dırdı oo yısı tımen başının altında . xanım gəndə başının altından yısı tımen gəndı, bu oğlan qaldı avara. Perverdigə neme kəyım, neme kəyım. Oğlan bu şəherden çıxdı davan aldı. Çıxdı davan aldı, az gəldi, xox gəldi. Bir mddet yol gənnən sora, gəldi bi yə, bi qalaxenin qabağınnan gəldi; dırdı burada üş dene həvvan var. Üş dene sene bə dıym bə o qedim dnylerden var. İstedı gizlensın. Bulardan qoxdu istedi gizlensın dnylerden biri seslendi ay adam-zad gizlenme ge bura. Ge bura sennen işımız var. Geldi gəldi buların yaana. Dedi: biz seni bura ağırmaqda üş dene şəhi bizim için bəlesən. Dedi: Xob! evvel buların adların mene dırdı, qoy buları men bə Dedi bu Səyiman pəyğemberin sırfasıdı, bunu eğer ağarsan memleketin qazası gelir. Bu səyiman pəyğemberı qalıxasıdı, oturusan sındə dıyarsən apar memleketin o başına aparır, apar bu başına aparır, bu bə. Bu Səyiman peyğemberı, sırdı. Çekersən gəze, memleketi dağıdsın heş kes adamı dırdır. Dedi: xob! bı yoxdu. Dedi: Xob! munu sene vəim, onu ona bitersı? Dedi: Xıyır. Dedi: Xob! munu ona verim, onu ona, munu sene, bitersı? dedi: yox! dedi: munu gerek sen bizim için bəlesən, bular biribirindən delidile. Dedi men xahişt kərem, o eldəki kamanı verı mene. Üş dene de ox verı mene. Kamanı aldı bulardan, üş dene oxu aldı. Oxun birin yazdu bu dnyı adına, birin yazdı o dnyı adına, birin yazdı bu dnyı adına. Dedi: men bu oxları redd kəmə bu kamannan gəle. Her birı oxuzu tı getı bura, dı de vereceğəm ona. Diler: he. Bu oxların birin bı dağa atdı, birin o dağa

atdı, birin ora. Bular da gıyninen gıfen heyvan ıdılar. Bu dınyler gıfıdi. Bu sıymeni qoydu dışine, sırfanı bağıladı beline, day otdu qalıxanın ıssında. Dıfı: meni gıynen yıf arasında saxlaa. Qalıxa qozadı munu yıfınen gıy arasında saxladı. Bilafasıla qırmızı dıy geldi. qırmızı dıy geldi, gırdı, ha adam-zad burda dıy. Bir az geşdi o biri dıy geldi, gırdı, ha bu dıy gelib adam-zad burda dıy. Bilafasıla o birsi de geldi, gıy yığıldıla bura. Qardaşlarına dıfıle sen adamzadı dırdıbsen, şeyleri vıfıfen bize. Dıfı: valla, billa! geldim, gırdı, o burda dıy. Şeylerin adın ona ırgetdik o ıxdı gıfıdi. Dıfıle: Xeyir! onu dırdıbsen. Bular birbirine qoşulubla bu onu o munu, o onu, bı üş dene dıy birbirine ıfı soxuldula ki ikisi dırdı biri qaldı. O da ordan tamaşa ıfıdı. O bir dene de ıxdı gıfıdi. Bu nıfınedi? o yannan gıfı qalıxaya destur vıfıdi meni apar hemun şeherde hemun karxanada qoy. Qalıxa oğlanı getdi qoydu hemu misafirhanada. Gece misafirhanada yatdı (da başının altında pul olmayıb axı). Gece misafirhanada yatdı, seher durdu sıymeni ıekdi gıznı. Sıymeni ıekdi gıznınee, qalıxanı bağıladı bıfıne gıfıdi xanımın darvazasına. Gırdı xanım kenizleri orda nıgehban qoyub, qıx dene. Her pillede bı dene nıgehban qoyub. Darvazanı ıanda ıfı evvel ki kenize (day qoyıfıdıla da) souşdu gıfıdi. Bunu ıxdı, onu ıxdı, onu ıxdı, onu ıxdı; ıxdı gıfıdi girdi xanıma yaana. Gıfıdi xanımın yaanda otdu. Munu aşpazlar qaza getirıfıdi. Xanımın aşpazları qaza getirıfıdi. Getirıfıdi qazanı xanımın qabağına qoyıfıdıla. Çay getirıfıdıle. Xanım bı dene ıdene bu ikisin ıfıdı. Xanım gırdıdi issekannarın ikisi boşdu. Bu sefer mu xanım dıfıdı: ağa bu issekannarı ki boş getirıbsı. Dıfıle: Boş getimemişik. Qaza getirıfıdıle. Hemun qazanı xanım yıfıene, bı loqma gıtnıene bu yıfıdı qutarıfıdi. Xanım gırdıdi axı! xob nıfıniye bu! xanım dıfıdi: Qazanı niye meenın az getirıbsı? xanım, kenizler dıfıdı yanunda adam var. Yanında adam var, gırdıbsen. Dıfı men gırdıfıem, siz gelı gırdı. Bular da gelıdıle, baxıdıla, gırdıdıle heş kes yoxdu. Bilafasıla seriyennnen sora vıfıdı xanıma dizinin altına otaxda bu yana sırtıfıdı, o yana sırtıfıdı; xanımın nalası gınye gıfıdı. Kenizler de gelıdı, baxıdı gırdıdi xanım fırdı olub. Otaxda atılıdı bı yana, atılıdı o yana. heş kes yoxdy axı, gırdıfıle bunu, sıymeni ıekib gıznı. İki gıy üş gıy bu xanıma bu cıfı villemıdi. Xanım ıfı kkeledi otaxda xanım ıfı bil ın. Çıxdı gıfıdi. Çıxdı gıfıdi iki gıy gelmedi bura. Üçıfıdı geldi bura, day sıymeni ıekmedi. Geldi bura, xanım dıfı: He ahvalı Mehemed, dıfıesen gıfı geldı? dıfı: he, geldim. Dıfı: gel yuxarı gırdı, ge. Ge, otu gırdı.

Dədi: xob niye geldin elan? xanım qeyitdi muna: niye geldin? Dədi geldim, ste Allah, altda sen! Allaha xatır benim şeyimi vəsesen. İstiyesen benim şeyimi vəsiyəsən mən llem acınnan. Men kərigər dnyrem. Men bi dene medreseden çıxmışam. Men osağam. Kərigərlik niyemməm. Dədi: Çox fuzul danışma, və bilmem. Dədi və bilmeseen? dədi: yox. Dədi: Niye? Dədi: Vəmmem. Dədi: dən gə ki o oyunu vəmişdim senin başuva, gə o oyundan senin başuva vərem e. Dədi: o sen idin beye? Dədi: he! men idim. Xob sen ne cı benim başıma o oyunu vədın, men seni gımedim. Dədi: vədim de, bir cı verdim de. Dədi: yoox eğer mənə dı boyun alsun, mən nım geleceğem sene. Gırsen ki bu boyda şəhrin adamı ilde bi yol benim gırüşüme gəl, tamaşama. Men nım gelecem sene. Burda oğlan verganı suya vədi. Dədi: belə xanım bax! bu sırməni gıme əkmışdim, geldim senin başuva bu oyunu vədiim, hə kes gımedi. Dədi: bu nemenedi? Dədi: bu Sıyman pıgəmbərni sımesidi, o sırfasıdı bıqlıası. Əyni o dınlere dıyen kimi buların addarın dedi. Xanım dedi: indi du gəlek, gazi yanına kebinimi seen in kestirim.

Durdula gəldile (gazi var ıdı), gazi yanında, mehzer yanında mehzer kebinin kesdii bu oğlan ın, gəldile bu menzile. Gəldile bu menzile, xanım dədi: oğlan Mehmed! Dədi: belə Dədi: xob da elan sen əoxdandı sen bu aralarda gezibsen, bu yan o yannarda gezibseen bədənini əirk olar. Rextixaba gire bilmerik. Otarax qalıxanın arasında gəlek Nil deryasının qırağında əimek gelek. Dədi: bı yoxdu. Xanım sırmənin ixtiyarın aldı nıne, sırfanın ixtiyarın aldı nıne, qalıxanın arasında otdu; destur vədi apar bizi Nil deryasının vesetinde qoy. Adaların orda qoy. Qalıxa buları gıtdi, getdi Nil deryanın vesetinde ada vardı qoydu ordaa. Bu oğlan soyundu. Geşdi hamam, zada, suya gire; qalıxaya destur vədi xanım: apar mənə menzilime. Qalına münü gıtdı getdi qoydu xanımın nı menzilinde, oğlan qaldı burda. Oğlan qaldı burdaa. Oğlan əimdi, əıxdı, gəldi gırdı; he! xanım gəlib. Xanım gəlib iki elli gəradı başına. Dədi: Kəli benim başıma olsun. Men o şeylərin adın ona dınesıydim, xanıma niye aparıdı o qalıxa? dədi: Allah nınyı. O dedəni vezi, o nenənin vezii! Bizi ketden ferari edı. Bu da benim ozahım. Geldi bu saqqız ağacı vardı adada. Geldi, otdu saqqız ağacının dibinde. Burda münü huş apardı. Münü huş apardı, meleklerden iki dene gəldi. Gıverənin ızında qondu ağaca. Dədi: bacı

bacıcan. Dedi: Can a bacıcan. Dedi: Bilərsen ne vaar? dedi: Yooh. Dedi: Bu hemun qoca kişinin oğludu ya. Mehmedədi ye. Qoca kişi verəkəilik dedi, başın saxladı. Bi dene Allah ona dənlet verdi. Arvadı verdi, ermeniye çışq oldu, quşu kestirdi ermeni yə beyseb. Vurdu uşaqlar yədi. Ermeni geldi, dedi: Gerek uşaqların başın kesesen men onların qarnınan reğinen başı ıxdırdım. Uşaqlar da gəyənən durdula ferari oldula. İndi hemun Mehmedədi bu sefer burda cəda-yi veten olub. Hele obiri qardaşdan xeberi yoxdu hara gəlib o. Bu sefer gənənin bir dedi: neme fikrək? Men bi dene sən danışacağam. Eyer oyaxdı qətsin, oyaxsa dənə oyansın. Dedi bu saqqızın ağacın bilərsen? Munun çubuğundan bi dene kesesen, yanunda saxlayasan her kime vursun, her niyet dilesun; o olar. Yarpağınan da siyiresen aparasan tavada qızardasan, təkleyesen tərkiyəsen kən gənə sağaldar. İndi! men munu muna dərəcəm. Bılar uşdular gəldilər.

Bılar uşdular gəldilər, bu oğlan oyandı. bu oğlan oyandı, dedi Pervardigar cənəş. Bu evvel munun yarpağınan xeylek siyirdii, şotu vardı elinde basdı qulağına. Basdı qulağına, bi dene yarpağın şüyənən siyirdi qoydu cəbine. Bu sefer qabuğunnan da (destur vermişdile), qabuğunnan da cırdı, atdı bu çayın tənə. Bu bi dene bənki kənpu oldu. El-be-hel kənrunun tənənən gəşdi ıxdı o taya. gəşdi ıxdı o taya, qeyitdi, baxdı, gənə hop kənpu mənpu hardırdı. Allah munnən sarıymış, qabuxdan munu kənpu yib. Gədi İran çə teref. Gədi iran çə qaldı ləmbəli bi dene şot eyninde. Çubuğunan yarpaxlar burasında yavaş yavaş geldi bi dene qarının menziline. geldi bi dene qarının menziline, dedi qarı nene! Dedi: Elə! Dedi: bi dene kənne, mənne verəsen, men gəyem. Üşeyrem. Qarının bi dene oğlu vardı. Onun bir az kənne, mənne paltar, maltarı var ıdı. Getdile verdile bu oğlan gəydi. Dedi: qarı nene! bi dene tava tap getii, men asım ocağa. Bi dene saş tapdıla, getdile bu asdı ocağa, asdı ocağa bu yarpağı, bu sacda qourdu. Qourdu, dedi xalis tutiya, elədi dedi tutiya, bağladı bi dene bu sefre dedi: qarı nene! dedi: he! Dedi: o şəhrin o başında camaat neme yə? Niye yığılıb ora? Dedi: oğul! o camaat yığılıb ora, bizim bi dene şahımız vaar. Şahımızın qızı kordu. Anadan gelme kordu. Tamaam nemene dıktırar var, şah getirtirib munun gənəni yaxı yee, her dıktıraxı se verə ona. Tamam dıktırarlar gelib heş biri yaxı yeyebilmiş muun gənəni. Odu camaat məydanda dayanıb. Dedi: qarı nene! Yavaş yavaş gəlesen orda şaha dərəcəsen, benim bi dene oğlum var, senəni bu qızınun gənəni yaxı yer. Men senəni ağurun

qızıl allam şahdan, sene vaxrem. Oturduram terezide, şaha dəyərəm: muna ağrı qızıl vaxrem, vaxrem bu qarıya. Qarı qeyitdi muna dədi: bala seninki kə libasun men vaxmişəm, sen onun gəzənin necə yaxıfıxıyəsən. Sen bi dene kenardan gələnsən ləmbəli. Dədi: Sən işün olmasın. Sən sığırge al el və, sığırge sığır, gə ora, işün olmasın. Dədi: axı bala! her dıktı onun gəzəni yaxıfıxıye bilmədən. Dədi: Dedi: kə meni dərsən. Əliyəbilmesəm, meni dərsən. Belə! bu qarı bi dene sığırge gətdi, sığırge sığırge gətdi camaatın ıxınee. Gərdəler bi dene qarı gələ. Şah destur verdi: qoyun gəlsin qabağa, gərek neapalax. Qarı gəldi, gədi. Qozandı dədi: qible alem sağ olsun. Dədi: belə! emrən? dədi: bu dıktıları, bu boyda Allah yaradanı niyə dırsən? dədi: aa men bularınan qərar kəmişəm, her biri mənim qızımın gəzəni yaxıfıxıyese vaxrem, yaxıfıxıyemese, dırsən. Dədi: dırsən buları. Mənim bi dene oğlum vaar, istərsən o gəlsin sən qızın gəzəni yaxıfıxıyəsən. Dədi: qarı nənə! gəlsə, gəlsə, sən ağırduğunda sene qızıl vaxrem. Oturduram terezide, qızıl dəkerəm, vaxrem sən ağırduğunda. Dədi: bi yox. Qeyitdi, gəldi, oğlana dədi: dırsən e 5 dədi: sən işün olmasın. Sən ağırduğunca onnan qızıl allam. Belə! gəldilə, dıxdılə camaatın ıxınee. Şah gərdə bu oğlan rahat oğlandı; amma libas mibası xarabdı. Dədi: oğlan! gə qabağa gərek. Gəldi. Dədi: oğlum bu qızın gəzəni yaxıfıxıyeye bilərse? dədi: belə. Dədi: ne alarsan mənən? dədi: o dıktı mənən neme qərar kəkibsen? dədi: o dıktı mənən qərar kəkmişəm, her biri yaxıfıxıyese, vaxrem ona qızı; her biri yaxıfıxıyemese dırsən. Dədi: men də onların tayı. Eğər qızın gəzəni yaxıfıxıyedim, qız mənim; fıxıye bilmedim burda dırsən. Vay qızımı sene vaxmi? yannarınnan dıdılə, vekillərdən dədi: dırsən vaxrem. Qoy gəzəni yaxıfıxıyəsən, dırsən vaxrem. Biz imzalayax, sən imzala vaxrem; qızın gəzəni yaxıfıxıyə oldu mənün başın basarix. Muna qız vaxrem dırsən ki, oğlanın başın basarix. Oğlan dırdı. Dədi: bi yoxdu, başımı basuun! dədi: dest-i xett mənən yaz, imzala, vaxrem mənə. Şaha dədi: yaxıfıxıyeye bilmesəm dırsən, yaxıfıxıyeye bilsem mənimdi qız. Belə! oğlan gədi, qabağa. Tutıyanı, desməli aşdı, qızı yatırdı, gəzənin aşdı. Çengel vırdı, gəzənin aşdı; her gəzəni üş dene tutıyadan tıkdı. Baxdı, tənziq qoydu tıstı, baxdı. On deqıqə saxlıyannan sora dədi: qız gəzəni ax. Qız gəzənin aşdı. Gərdə! eh! alma kimin gəzəni. Çepik dıxdılə. Bu yan o yannan bu oğlanı gətdi gəy, verdilə yə, gətdi gəy (vezir, vekil, vaxera) bu oğlanı vaxdılə yə. Dıdılə: Qible alem sağ olsun. İndi qızın mənimdi. Gərek siqesin oxuttur. Şahın da zadı gəldi, dədi: oğlum

ٲbi yoxdu, qız sen ٲn, halal olsun sene. Evvel nenemin, qarının ağırruğunda qızıl
 v ٲ. Qarını istettirdi, qarının ağıryla şah muna qızıl v ٲdi, qarı g ٲtd ٲ ٲdi. Oğlanı da
 şaah apardı menziline. G ٲdi, bi des libas g ٲtd ٲ oğlan ٲin. G ٲdi, oğlanı g ٲnderdi
 hamama. Oğlan g ٲdi hamamda hamamlandı, yuyundurdula getdileer. Oğlan ٲin şah
 qıx g ٲn, qıx g ٲe toy ٲaldırdı, qızın v ٲdi oğlana. Hemun bu oğlana. Qızın v ٲdi bu
 oğlanaa. Bu oğlan da hemun yarpağı ki oyalamışdı; o yarpaqdı, ٲubuxdu; buları
 saxladı yanında. Bir m ٲddet şahın menzilinde, burda şahın qızıynan burda qaladılar.
 Bir m ٲddetden sora d ٲii xanım! d ٲi: bel ٲ!dedi: mene de bir icaze v ٲesen, benim
 de bir qardaşım vardı, o qardaşımı g ٲem tapam, g ٲrem o ne ٲikre olub o hara
 g ٲib. D ٲi: ٲbi yoxduu. Yirmi g ٲn bir ay sene m ٲrexessik v ٲrem, her yana
 g ٲen g ٲ. Xanımı d ٲi muna, şahın qızı. Bu oğlan durdu. Durdu geldi. Day
 qardaşının yanına g ٲmedii, geldi hemun xanımın şehrine, munu vesayilin aparıb.
 geldi hemun xanımın şehrinee. Geldi, g ٲe qaldı kervansarada. Seher el ٲ ٲn yudu;
 yatdı, durdu, yavaş yavaş g ٲdi derbarın qapısını vırdı. Qapını a ٲannan sora, aşdıla
 g ٲrd ٲ oo; hemun oğlandı, geldi. Arvad qıx dene kenizin haamısın burda, pillelerde
 nighban qoyub; oğlan gelende mene xeber v ٲ ٲn. Oğlan girdi ٲeri, ٲubuğu burdan
 ٲekdi: xer şu, xer şu xer şu; getdi ٲıxdı başa. D ٲnd ٲ dalı, g ٲrd ٲ, qıx dene ٲşek
 dayanıb burda. Her keniz bi dene ٲşek olub. Xanım d ٲi: e ahvali Mehemmed?
 geld ٲ ٲn? d ٲi: bel ٲ!geldik. D ٲi: kenizler! ٲ ٲ ٲn Mehemmed geldi. D ٲi: xanım!
 ixtiyaru var, hard ٲdi! Ay kenizler ٲ ٲ ٲn d ٲi: baba! ٲıx qapıya g ٲn ne ahvalat?
 bu sefer n ٲnedi?! Bı, bı xanım ٲıxdı qapıya g ٲrd ٲ, e ded ٲn! bu heyetde qıx dene
 ٲşek var, her pille de bi dene ٲşek. D ٲi: Mehemmed bu ne ahavalatdı? D ٲi: Sen
 menin xanımmısaan. Men bu ٲşekleri getimişem tamam vesayillerimi ٲatam bulara,
 g ٲrd ٲ g ٲem, sen benim xanımı d ٲysen be! D ٲi: Bel ٲ. D ٲi: B ٲedii? d ٲi:
 bel ٲ. D ٲi: Geti benim vesyilimi v ٲgineen evvelde. V ٲmes ٲn, seni de buların tayı
 ٲıyeceem. D ٲi: ٲbi yoxdu. Xanım g ٲdi, hemun şüşeni getdi; şüşeden bir az ٲşdi,
 Mehemmed g ٲdi, munun k ٲreğinnen bi tepik vırdı, ٲek atıldı, g ٲdi, düşdü ٲe.
 Mehemmed g ٲdi, ٲreği g ٲtd ٲ, apardı, temizledi, utduu. D ٲi: qalı ٲn s ٲrmeni
 v ٲ. Qalı ٲn da s ٲrmeni v ٲdii. Aldı qoydu dizine. Xanıma da bi ٲubux vırdı.
 D ٲi: xanım da xer şu. Xanım da oldu ٲşek. Xanım da oldu ٲşek, burdan ٲıxdı.
 Burdan ٲıxdı. Buları burda qoyduu.

Hardan sene xeber vafim. Bu geldi, ıxdı hemun vilayetine ki şahın kırıkeni idi. Geldi, ıxdı buraa. Bel! burada bi iki ghe, üş ghe qalannan soraa ghe xanımnan icaze aldı. Dedi: mene icaze vefi bi ghem, qardaşm vaar, qardaşımın yaana. Dedi: ghe bi on gni icaze vefrem. Bu sefer on gni muna icaze vefdi, gedi kesine. Gedi, dolandı. Gedi, gndı bi dene şehirde munun xeberin vefdile. Dedi: burda bi dene bke adam vaar, zn de şah olub, şah vefble muna. Geldi, gedi minın yanınaa. Gndı, hoo! Bu burda textdee eyleşib. Şahdı. Dedi qardaş ne cereyandı? Ne ahvalatdı? Sen burda şah olubsaan. Seni burda şah vefiblee. Dedi: valla İbrahim! ordan ki sennen aralandım, geldim bu şehere; gndım bular bu şehirde bi dene quş villıble gnye, quş gelse her kesin başına qonsa minı şah éliyele. Quş da bu milletin, heş birinin başına qonmadı, ke men ora vardığımda qondu benim başıma. Bu quşu tutdula, meni apardıla saldıla bi dene xaraba hamama. Quşu villedile, quş şüşeni sindirdi, geldi, qondu benim başıma. Üş feqere bu quşu imtahan kedile, quş geldi, qondu benim başımaa. İndi o oldu. Dedi: day siz bu ixtiyarı quşa vefibı day, bı şahlıg var. İndi o olub men eylan burda nef aylardı şaham burda. Dedi: xoob! dedemnen nenemnen ne xeber? dedi: qoy, dedennnen nenennnen sene xeber vafim. Bı oğlan ki bı qızın gznı sağaltmışdı, şahın qızınız gznı sağaltmıştı! bını adı olmuşdu dıktı, munun şöhreti, munun biligi memlekete dağılmışdı. Bu kişinen de arvad, ikisi kor olmuşdulaa. Xeber gelmişdi, bulara ıxmışdı, filan şehirde bke dıktı vaar, koru necı kor olsa sağaldı Buların familleri bu er-arvadı bırtı ıxadıb getirmişdi bura, hemun şehre. Bı bura gelennen sora gnmıdü hoo! dedesinen nenesii. Gmışdı, hemun şah qardaşına dmişdii, dedemnen nenem gelib ikisi de kordu. Gelible dıktıre benim yanıma. Men bulardan neme xeber alım? dedi: sen bulardan başlarınnan geşdiğin xeber algınaan. Dınen, her kes snı dı dınişsa, men onun gznı yaxı ereem, yalan dınişsa kemerem. Dedi: yaxı dınen. Bel Bular geldile o dıktı pı metebbine. Dıktı dedi: emi! Dedi: bel Dedi: gznı ağrıır? dedi: bel gznlerimiz ağrıır. Dedi: niye ağr gznlerı? Dedi: vallaa men bi dene yoxsul kişi idim. Verekı idim. Gderdim, verek getirerdim, verdim nanavaya, pul alardım. Gınerın bir gni (ını men dıem kimin hemun) bir gni bi dene quş geldi yumutdadı, men bu quşun yumtdasın apardım meniye vefdim. Bu sefer bu meni arvadı qısnamışdı, ghe quşu tut, getii. Bcı, bıcı, bala, bala bir mıddet biz pul yıgannan soora, bu sefer men gdim Xorasan. Men xorasan.

gəlib gelənnən sora, geldim gərdən quş da bəşaxlar da bə. Arvada dədim . be
 bu quş hanı, uşaxlar hanı?! Arvad geyitdi: kişi! sen gələnən sora qızılca geldi,
 oğlannarı, uşaxları apardı. Azar da dedi, quşu dənə. Day arvad mənə bəy
 boyun alıb. İndi! ağa-yı dıktı sen dəyən her kes dızi danışsaa, mən sən dızi
 danışeram. Day uşaxlardan da xəberim yoxdu hara dıxıb gəlib. Bu geyitdi, dızi:
 ağa sən dızi yaxşı olar. Sen dızi danışdun. Üş dənə davadan tıkdı bu kişinin,
 dedesinin dızi yaxşı dedi. Dedesinin dızi yaxşı dedi dızi: xanım sen danış
 gənək. Xanım da fikrə gəlib, mən orda kişiyə dızi danışmışam. Burda bu dıktı
 danışmasan dızi kor olar; danışsam dızi dızi sağalacaq. Kişi mənə
 dızeceki, sen mənən niyə yala danışdun? bir az fikrə gələnən sora, dızi, yaxşı
 budu, dızi dızi danışım. Mənim dızi yaxşı olsun, axır talaqım vər daa. Bu sefer
 xanım da dızi cəreyanı, ser-gəzəstəsin dızi mən dızi kimi danışdı. Ərmenin
 bəy oldu, dızi oldu. Dıktı dızi: belə! sən dızi dızi yaxşı olar. Muun da
 dızi yaxşı dızi. Buların ikisin dızi dızi: gəlib, yuxarıda bi dənə dıktı
 vaar, onun yanına. Bular dızi getdi qardaşın yaan, hemun şahın yaana. Getdi,
 dızi şahın yaanaa. Bu sefer şah dızi: valla cəreyan buduu! Qardaşına dızi:
 cəreyan budu! Şah qeyitdi, dızi: ata can! Dızi: belə! dızi: bizi tanımısən? dızi:
 yox. Dızi: mən sən dızi Mehəmməd oğlunam, o sən dızi İbaraham oğlundu. Biz cəva-yı
 vətən olduq. Allah bizim dızi qozadı. Mən gəlmişəm burda şah olmuşam. O
 gəlib bi dənə şah kıreki olub hem dıktı olub. İndi! nənəm bizim cəreyanımızda
 sən dızi yalan danışıb ozah dızi. Gəlib indi bizi dızi, uşaxlarıvu
 dızi, biz sənə nıkerik, qalacaqsan bizim dızi. Xəyir! nənəmizi
 dızi, gənəyallah her yana gəlib sən dızi biz sənən gəlmerik. Kişi geyitdi, dızi:
 qıbla ələ sağ olsun! nən dızi ixtiyarın dızi size. Əydam dızi;
 dızi dızi. Bu dıktı qeyitdi dızi: ağa! biz dızi bilmərik, biz
 anamızın dızi. Biz dızi bilmərik, xoş gəldi. Gənənəmizi, gənə
 her yana dızi. Öldür sən dızi, dızi dızi. Dızi: eslə! mən day
 nən dızi aparmam. Celladı dızi, burda dızi vıdırıram. Kişi cellad dızi.
 Destur dızi, cellad gəldi, arvadın başın vıdılaa. Baş bir yana gəlib, ləş bir
 yana; yedile, işdile, olar şad oldulaa, siz də şad olasız.

Otuz Birinci Masalın Epizotları:

1. Yoksul bir adam ve ailesi vardır. Adamın İbrahim ve Mehemed adındaki iki oğlu İsfahan'da okur.
2. Yoksul adam karın tokluğuna bir fırıncının yanında çalışmaya başlar. Adam fırıncı için ormandan odun toplayıp getirir.
3. Adam odun topladığı bir gün alı ırıpı arasında birkaç yumurta bulur ve bu yumurtaları dışında saklayıp eve getirir.
4. Yoksul adam yumurtaları hanımına verir ve hanımının onları pazara götürmesini söyler. Kadın, yumurtaları pazarda bir Ermeni'ye satar. Ermeni bu yumurtaların çok kıymetli olduğunu anlar. Ermeni, her gün kadından yumurta ister ve kadın da yumurtaları Ermeni'ye satar.
5. Ermeni bir zaman sonra yumurtaları almak istemez. Ancak kadın onunla birlikte olmayı kabul ederse ona para vereceğini söyler. Kadından kocasının bu yumurtaları veren kuşu yakalamasını da ister.
6. Yoksul adam kende iş bulamayacağını anlar ve bir kabileyle Horasan'a gitmeye karar verir. Gitmeden önce de adam hanımının isteğiyle kuşu yakalayıp getirir.
7. Yoksul adam Horasan'a gider. Ermeni de kadının bu kuşu pişirip akşam kendisini beklemesini söyler. Kadın kuşu pişirip Ermeni'yi beklemeye başlar.
8. Akşamı zeri İbrahim ve Mehemed İsfahan'dan gelirler. Kadın oğlanları görünce endişelenir. İbrahim tenceredeki kuşu görün ve kuşun kafasını yer. Mehemed de yemeğini, ciğerini ve bağırsağını yer. Oğlanlar dışardaki odada yatarlar.
9. Akşam olunca Ermeni gelir ve kadına yemek yiyip yatmak istediğini söyler. Kadın kuşu getirir; ancak Ermeni kuşun kendisi için önemli yerlerinin yendiğini

gۈۈnce sinirlenir. Kadın bunları oğullarının yediğini sۈyler. Ermeni de kadına oğullarının başını kesmesini sۈyler. Kadın bu duruma hiۈ itiraz etmez.

10. Mehemmed ve İbrahim yattıkları yerden olan biteni duyarlar ve evden kaۈarlar. Çocuklar bir şehre gelirler ve bu şehirde beş gۈۈ kalırlar. Kuşun yۈۈreğini yiyen Mehemmed her sabah yastığının altında yۈۈtۈۈmen bulur.

11. İki kardeş şehirden ayrılır ve bir yol ayrımına gelir. Yolda bir tabela vardır ve buraya gelen akrabaların her birinin ayrı yoldan gitmesi gerektiği yazar.

12. Mehemmed, İbrahimۈۈ yۈۈtۈۈmen haralık verir ve ikisi de farklı yollardan giderler.

13. Mehemmed bir binanın ۈۈne gelir. Binanın ۈۈnde toplanan erkekler gۈۈzel bir kadını seyrederler. Mehemmed bunun sebebini sorar. Erkekler de bu gۈۈzel kadını yılda bir kere seyredebildiklerini; ancak bunun ۈۈn yۈۈtۈۈmen vermeleri gerektiğini sۈylerler.

14. Mehemmed ۈۈok parası olduğu ۈۈn kadını her gۈۈ seyretmeye gelir. Kadın Mehemmedۈۈn zengin olduğunu anlayarak onu eve ۈۈağıtır. Mehemmedۈۈ şerbet verir; o, şerbeti ۈۈderken karnına bir tekme vurur ve kuşun yۈۈreği Mehemmedۈۈn ağzından fırlar. Kadın yۈۈreği alıp kaۈar.

15. Mehemmed kadının evinden ayrılır, yolda ۈۈ tane devle karşılaşır. Bu devleri kandırarak onların elinde olan Sۈۈleyman Peygamberۈۈn sofrasını, halısını ve sۈۈrmesini alır.

16. Mehemmed bir sakız ağacının altında uyuyakalır. Mehemmed uyurken ağaca iki dişi gۈۈvercin konar ve onun hikۈyesini birbirlerine anlatırlar. Gۈۈvercinin biri bu ağacın dalının ve yaprağının sihirli olduğunu ve yaprağından tۈۈtsۈۈ yapılması gerektiğini Mehemmedۈۈn duyması ۈۈn anlatır.

17. Güvercinlerin anlattıklarını duyan Mehemed, ağacın yaprağını ve dalını koparıp cebine koyar. Oradan ayrılırken ağaçtan bir kabuk koparıp bu kabuğu nehre atar. Kabuk bir köprü olur ve Mehemed köprüden İran tarafına geçer.

18. Mehemed yaşlı bir kadının evine gelir ve ondan yardım ister.

19. Evin karşısındaki kalabalık bir grubu gören Mehemed kadına bunun nedenini sorar. Kadın da padişahın k r bir kızı olduğunu ve doktorların onu iyileştirmek için sıraya girdiklerini söyler.

20. Mehemed elindeki sihirli malzemeler sayesinde padişahın kızını iyileştirir. Padişah da ona kızını verir.

21. İbrahim bir şehre gelir ve halkın uçurduğu kuş onun başına konduğu için İbrahim o ülkenin padişahı olur. Mehemed kardeşini bulur ve onun durumuna çok sevinir.

22. İki kardeş anne ve babalarının yanına gelir. Annelerinin yaptıklarını ortaya çıkarak onun başını keserler.

Otuz Birinci Masaldaki Motifler

P 230. Anne-baba-çocuklar

Yoksul adamın bir karısı, İbrahim ve Mehmed adında iki oğlu vardır.

P 400.-499. G  t ve Meslekler

Yoksul adam bir fırında   alışır ve her g  n fırın    in ormandan odun toplar.

D 838. Sihirli nesnenin   alınması

Adam, ormanda bir ku   yumurtası bulur ve onu eve getirir.

J 2347. Hilek  rların i  i

Yoksul adamın karısı yumurtayı pazarda bir Ermeni  ye satar; bu adam yumurtanın   ok de  erli oldu  unu anlayarak kadından o ku  u yakalamasını ister.

J 34. 3. Gurbete   ıkma

Yoksul adam ku  u yakalayıp eve getirir ve daha sonra Horasan  a   alışmaya gider.

M 201. S  z ve anla  maların yapılması

Ermeni, kadına ku  u pi  irip gece evde kendisini beklemesini s  yler ve kadınla birlikte olmak ister. Kadın da bu teklifi kabul eder.

L 111. 1. Gurbete gidiŖ ve ŖnŖŖ

Okumak iŖin İsfahan  agiden çocuklar eve geri döner.

K 1571. Zinanın hile ile ke  dilmesi

Çocuklar, annelerinin Ermeni ile birlikte olacağını onların konuşmalarını gizlice dinleyerek öğrenirler.

K 500. Hile vasıtasıyla tehlike veya ölümden kazanç

İbrahim ve Mehemmed tenceredeki ku un çoğunu yerler. Ermeni durumu öğrenir ve çocukları öldürmek ister. Bunu duyan çocuklar gizlice evden kaçarlar.

N 772. Yol kav  alarında ayrılma

Çocukların önüne yolda bir tabela çıkar ve tabelada buraya gelen akrabalarından her birinin ayrı yoldan gitmesi gerektiği yazar.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Ku un yüreğini yiyen Mehemmed, her sabah yastığının altında y zt men bulur.

F 575. 1. Harikul de g zelli te kadın

Mehemmed, geldiği bir şehirde çok güzel bir kadın olduğunu ve herkesin kadına para vererek onu seyrettiğini öğrenir. Çok parası olduğu için Mehemmed her gün kadını seyretmeye gider.

K 850. Hileli oyunlar

Kadın, Mehmed.ı kandırır ve ona vurarak kuşun y.ıreğini ağzından ıkırır ve Mehmed.ı dışarı atar.

B 531. Büyük devler

Mehmed, kadının evinden ayrıldıktan sonra yolda ı devle karşılaşır. Devler, Hz. S.leyman.ın sofasına, halısına ve s.ırmesine sahiptirler.

D 1472. 1. 7. Sihirli sofr

Mehmed, devleri kandırır ve onlardan sihirli sofr, halı ve s.ırmeyi alır.

B 211. 3. KonuÇankuÇ

Mehmed sakız ağacının altında uyurken dala iki g.ıvercin konar. G.ıvercinlerden biri bu ağacın dalının ve yaprağının sihirli olduğunu ve yaprağından t.ıts.ı yapılması gerektiğini Mehmed.ın duyması ın anlatır.

D 950. Sihirli ağaç

Sakız ağacı sihirli bir ağacdır.

F 900. Olağanüstü hadiseler

Mehmed yaprakları toplayıp cebine koyar, ağacın kabuğundan bir parıa koparıp suya atar. Ağacın kabuğu bir anda k.ıpr.ıye dönüşür. Mehmed k.ıpr.ıden suyun ın yakasına gezer.

N 825. 3. Yardımcı yaşı kadın

Yaşlı bir kadın Mehemmed'e sahip çıkar.

P 40. Padişahın kızları

Mehemmed, yaşlı kadından ülkenin padişahının kızının kın olduğunu ve kızı kimsenin iyileştiremediğini öğrenir.

M 201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Mehemmed, padişahın kızını iyileştirebileceğini söyleyip padişahla bir anlaşma yapar.

T 68. Armağan olarak prensesin teklif edilmesi

Padişah, kızını iyileştirebilirse Mehemmed'in kızıyla evlenebileceğini söyler.

F 950. Olağanüstü tedaviler

Mehemmed sakız ağacının yapraklarıyla bir ilaç yapar ve padişahın kızının gözleri aılır.

T 100. Evlenme

Mehemmed, padişahın kızıyla evlenir.

N 130. ğans ve kaderin değiğmesi

İbrahim, gittiği ىlkede başına bir kuş konması sonucunda o ىlkenin padişahı olur ve Mehemed'in yanına gelir.

Q 211. Öldürerek cezalandırma

Mehemmed ve İbrahim evlerine gelirler ve babalarına annelerinin yaptığı kنتلؤęى anlatırlar ve kadını ىلدىر ىler.

Otuz G nci Masal⁸⁵

Paltar Tiken

Biri var ıdı, biri yox ıdı, Allahdan soora h   kes yox ıdı. Bi dene  ah var ıdı, bi dene oğlu var ıdı; bi dene de paltar tiken var ıdı, bi dene qızı var ıdı. Bular bir gün olar birbirine tu  ge elleer. Bu oğlan, bu qıza   ıq olar. G  er biraz, sancaqdan, iyneden, d ymeden, sabunna alar. Boynına ceebe aslar.

- Hay alan, hay alan!

Geler bu paltar tiken n qapısına. Qız  ıxar, d  er: Qardaş! n fiye v        ? D  er: Valla men, bacı, pula v          . D  er: Neye v         be? D  er:       . D  er:     , g        . Bu g    . X         sora bu qız d  er, qara y   ! h   kes yodi, men bi dene        v      ; munna     alım. Bir de       :

- Ay oğlan! Gel, gel.

Oğlan geçer, muna bi dene      v    , bi ke iyneden, d ymeden, sancaqdan alaar; q     g      . G    . Seher gelmez, birs n g    , d  er g    : Ay iyne alan, d yme alan, sancaq alan?! D  er: Qarda  n fiye? D  er: Bir       , bir g      . D  er: Bu n      ? D  er:        da, men n       n    sennen        aldım. Bu qız q      , d  er: Men n      , n        , bu menü r          . Qız g    , bi dene qoyun alaar, qoyunu v     kesdireer, munun derisine q       v    . Q       v         sora ına a     olar, bu        d         g           . Kan   g      ,        kan v                  . Qoyunna g     ora, g     orda qalaar. O lanın menzili ayrıymı , oğlan yat      ; oğlan ayrı yat    , g         yarı ı g       ki bi nefer munun d                aldii. D    : Kimsen? D    : Men Erzai   , gelmi     seen canu alaam. D    : Ded  n yax   , nen n yax   ! N         canımı alasaan! D    : Vaxtun ba a gelib sen  canuu al      . D    : Sen Allah! Bi g         canımı almaa, saba g     alarsaan, g            , nen         xudaafizi       ; men bi dene o      . D    :      yoxdi, bi g     almar  , saba g     ki allam; bu desmaldak n y      , a                   . Oğlan canının h           bi desmal atun p         y    , bir a       atun s               .      oğlan, bu Erzail d       ki, seher gelmedi. Bu, s        , dedesi g      , bu durmadı, namaz q      . Hay o    , hay o    ; b     niya?! G      , g       oğlan b       burnunun ucun       saral      .

⁸⁵ Bu masal, XI. Kaynak Ki i tarafından anlatılmı tır.

Dedi: - nedi?

Dedi: Erzail gəlmişdi canımı ala, almadi, qaldi bi_neye. Nəe qaldi bi_neye?! Qaldi da. Virdi, seher oldi; bu f-famil geldile, otdula Erzail dən xaş f-neye; Erzail hardıydi?! bi_neye saba gəlmişdi oldi, saba gəlmişdi b_neye oldi; üç gəlmişdi bu oğlan meriz oldi. Üç g_neye sorna durdi ayağa, gəlmişdi boynun sardi, gəlmişdi bu derzinin qapısınaa, paltar tiken_neye. Dedi: ay şey alan, şey alan! Dedi: n_neye? Dedi: valla! bir öpüşə, bir g_neye. Dedi: men Erzail oldum, sen_neye canun aldım; o n_neye? Oğlan barmağın dişledi. Dedi: xob! bi yoxdi. Geldi v_neye, dedi: nene! g_neye o derzinin qızın meen dən alasan. Dedi: nəe alasaan, sen şah oğlu, o bi paltar tiken qızı. Dedi: al_neye al, alm_neye; men sennen arvad istem_neye. Bu da bi denıydi daa, n_neye qaldi, gəlmişdi munun dalıycağ. Gəlmişdi munun dalıycağ, bu g_neye sennen sonrasına mını aldilaar. Bu qız xeber-dar ıdı ki mını vıracıy ıdı, ya d_neye ıdı. Bir g_neye oldu toyu başlıyalaar, toyu başladılar, istedile mını getireleer, getdiler v_neye. Éve getdiler, gəlmişdi oldu, şam mam y_neye ııldı, merd_neye dağıldı, qız yox oldu. Qız hemin kan vırmışdı v_neye axı, qız kanı qozadı, kannan gəlmişdi v_neye. Qız gəlmişdi v_neye. Gediler, ded_neye yaxı, nen_neye yaxı; qız necoldi?! Qız gəlmişdi Çin-i Çelebi_neye. Qız gəlmişdi, oğlan da durdu: ya Ali sennen meded! oğlan da qızun dalıycağ gəlmişdi Çin-i Çelebi_neye. Qız burda bir hoqqeynan, bir fırc_neye nan gəlmişdi; oğlan onu tanımadı. Bırda bir hefte b_neye qaldi, indi bir ay, b_neye ay. Qaldi bırda, mını tanımadı. Bu durdu ayağa, bu istedi g_neye Mar_neye in Çelebin_neye; qız mınnan qabax gəlmişdi Mar_neye in Çelebin_neye Qız gəlmişdi Mar_neye in Çelebin_neye, oğlan gezdi, dolandı, dedi: xob! hele men Mar_neye in Çelebin_neye de g_neye ııim. Ama burdan düşendee dedi: oğlan! g_neye ııeen, belke Allah sennen mene v_neye lad v_neye ııdi; bi nişanéi v_neye, g_neye. Bu d_neye ndı, bazbendin v_neye ııdi mınaa. Gəlmişdi Mar_neye in Çelebin_neye. Mar_neye in Çelebin_neye (oğlan da gəlmişdi) g_neye bu qız oğlanı tandı, oğlan qızı tanımadı. Burda g_neye g_neye ııdı, danışdılaa, durdu g_neye ııee; dedi: oğlan g_neye ııeen (indi uşağı olub a) belke Allah sennen mene bir v_neye lat ker_neye met v_neye ııdi; mene bir y_neye ııdig_neye v_neye, g_neye. Bu dondu, sahatın v_neye ııdi mınaa. Burdan g_neye geldilee. Bi d_neye re dolandı, dedi: xob! durum, g_neye ııim; Çin_i Çelebi_neye g_neye ıımişem, Mar_neye in Çelebin_neye; g_neye ııim İsm-i Bağdat_neye Bu durdu, gəlmişdi İsm-i Bağdat_neye. Bu qız da b_neye burda bi fırc_neye nan gezdi, bu oğlan mını tanımadı. Bir cardan sora dedi: g_neye ııeen? belke Allah sennen mene v_neye lad v_neye ııdi; men bi y_neye ııdig_neye v_neye, g_neye. Baxdı, g_neye ıırdı, sahatın v_neye ııib, bazbendin v_neye ııib; heş zadı yoxdu, bi, dene desmalı qalıb. Bu d_neye ndı, desmalı de v_neye ııdi mına, geldi, bir m_neye ııddet otdı. Arvad Çin-i

Çelebi بچه doğdu bi dene oğlan, Marxin Çelebinde doğdu bi dene oğlaan, İsm-i Bağdat داد doğdu bi dene qız. Day üş dene uşağı doğdu, bir maddetden sora uşaqları gəndi, geldi dedesi vine. Geldi, indi ne bılar bil bu kimdi, ne bu bil. Vırdı oğlan arvad aldı, dən arvadın getiree; arvad durdu bazbendi bağladı oğlanın bir qoluna, sahatı bağladı bir qoluna, desmal bağladı qızın başına. Dedi: Gərs, o filan yədə durarsuz, (utağa baxar) sen dəyersen Çini Çelebi, o dəyər Marxin Çelebi, də, tut İsmi Bağdat elinnen, gəlek xan dadaşun toyuna. Bular geelle, birda duralla. Bu dağır Çini Çelebi! Dedi: Nedi Marxin Çelebi? Deyər: Tutax İsmi Bağdat elinnen gəlek xan dadaşun toyuna. Oğlar ste deyər ki aşıqlara əalmıyuu, gəm, bu ne dəf. əalmıyuu, gəm, bu ne dəf; uşaqları apardı yaana; baxdı, gəndi sahat nən, bazbend nən desmal da nən. Dedi: ne dəydi? Dedi: hı zad ağa! biz dəfik Çini Çelebi! Nedi Marxin Çelebi? də: tut İsmi Bağdat elinnen gəlek xan dadaşun toyunaa. Gelin de qapıda atun stınde. Gelin de atun stınde ki gelin nı nən per, qeyterdə dedesi vine. gədi, bu arvadı gəndi geldi.

Otuz İkinci Masalın Epizotları:

1. Şahın bir oğlu vardır. Bu oğlan terzinin kızına aşık olur.
2. Şahın oğlu çerâi kılığına girerek terzinin kapısına gelir.
3. Kız, çerâiye elindeki eşyaların fiyatını sorar. Çerâi de bunları para karşılığında değil de pence karşılığında verdiğini söyler.
4. Kız bir pence vererek çerâiden biraz iğne ve düğme alır.
5. Çerâi iki gün sonra yine gelir ve eşyaları bir pence karşılığında kıza vereceğini söyler. Çerâinin şahın oğlu olduğunu anlayan kız, onun kendisini rezil edeceğini düşünür. Kız, şahın oğlundan intikam almak ister.
6. Kız, bir koyunun derisini yırtar ve bu deriyi giyer. Şahın oğlunun evine gider. Gece olunca oğlanın odasına girer ve kendisini Azrail olarak tanıtır. Ona canını almak için geldiğini söyler.
7. Oğlan, kızdaki bir gılsı ister. Kız da bu sırada oğlanın bir parça at boku yemesini ve bir tas at sidiği içmesini söyler.
8. Oğlan ziyâdından hastalanır ve olanları ailesine anlatır. Üç gün boyunca Azrail'in gelmesini beklerler; ancak gelen olmaz.
9. Oğlan üç gün sonra yine çerâi kılığına girerek kızın evine gider. Oğlan elindeki eşyaları bir pence karşılığında sattığını söyleyince kız da Azrail olarak onu nasıl korkuttuğunu söyler.
10. Oyuna geldiğini anlayan oğlan, kızdaki intikam almak için terzinin kızıyla evlenmek istediğini söyler. Ailesini kızın almaları için dileyi gönderir.

11. Aile oğlanın ısrarı ۛzerine terzinin kızını alır ve eve getirir.
12. Kız, oğlanın kendisinden intikam almak istediğini anlayarak gerdek gecesi Çin-i Çelebiۛye kaۛar. Oğlan da kızın peşinden gider.
13. Çin-i Çelebiۛ oğlan kızı tanımaz; ancak kız onu tanır. İkisi yiyip içip eğlenir. Kız oğlandan bir ۛocuk doğurmak istediğini sۛyler ve ondan bir nişan ister. Oğlan da kıza bilekliğini verir.
14. Oğlan Marۛin Çelebiۛye terzi kızını aramak için gelir. Kız da oraya gelir ve oğlan kızı yine tanımaz. Kız oğlana kendisinden bir ۛocuk doğurmak istediğini sۛyler. Bu kez de nişan olarak oğlan saatini verir.
15. Son olarak İsm-i Bağdatۛagelirler ve oğlan burada kıza mendilini verir.
16. Kızın, Çin-i Çelebi ve Marۛin Çelebiۛ oğulları, İsm-i Bağdatۛtaise bir kızı olur. Kız, oğlanın verdiği nişanları sırasıyla ۛocuklara takar.
17. Şahın oğlu, terzinin kızını bulamaz ve eve dۛner. Ailesi onu başkasıyla evlendirmeye karar verir.
18. Düğۛنى گۛنى ۛocuklar ۛıkıp gelirler ve oğlanın kendi babaları olduğunu sۛylerler. Nişanları gۛnen şahın oğlu ۛocuklara inanır.
19. Şahın oğlu diğۛr gelini babasının evine yollar ve terzinin kızıyla evlenir.

Otuz İkinci Masaldaki Motifler

P 441. Terzi

Bir terzinin kızı vardır.

K 1836. 5. Erkeğin bir başka erkek kılığına girmesi

Padişahın oğlu terzi kızına çışık olur ve cerai kılığında her gün kızın kapısına gelir.

K 850. Hileli oyunlar

Çerai kılığındaki padişahın oğlu sattığı şeylerin karşılığında kızdan bir پاییک alır.

K 1810. Hile ile kıyafet değiştime

Padişahın oğlunun kendisiyle dalga geçtiğini düşünen kız, Azrail kılığına girerek oğlanı korkutur.

T 130. 1. Dünür olma

Padişahın oğlu kendisini korkutan kızdan intikam almak için ailesini terzinin evine dئیئیئی یه yollar.

T 100. Evlenme

Padişahın oğlu terzinin kızıyla evlenir.

Q 211. Ölümle cezalandırma

Oğlan gerdek gecesinde kızı ٱldırerek cezalandırmak ister; fakat kız evden kaçar.

N 700. Tesadüfi karşılaşmalar

Terzi kızı ٱ farklı şehirde oğlanla karşılaşır; fakat oğlan kızı tanımaz. Böylece kız ٱ defa da oğlanla birlikte olur ve ondan bazı nişanlar ister.

T 526. Çocuk sahibi olma

Terzinin kızı bu ilişkiler sonucunda iki oğlan, bir de kız ٱocuk doğurur.

H 80. ٱretle tanıma

Padişahın oğlu başka bir kızla evlenmek ٱzereyken terzinin kızı ٱocuklarına oğlandan aldığı nişanları verir ve onları düğne yollar.

T 102. Kahraman geri döner ve ilk sevgilisiyle evlenir

Çocuklar yanlarındaki kemer, bileklik ve saati gösterirler ve durumu anlayan padişahın oğlu tekrar terzinin kızıyla evlenir.

Otuz Üçüncü Masal⁸⁶

Qoçan (2)

Bi dene var ıdı, adı Qoçan ıdı. Qoçan ھەف bi dene xannan elli dene at ھەف. D ھەف: Xan! Elli dene mene at ھەف, iki y ھەف dene qoyun. D ھەف: Balam, ot, alax varundi? D ھەف: Yaxşı otum var, yaylağım var, qeşek! Qoçan ھەف n ھەف atdarı getir ھەف, bi dene, bi dene ta qış ھەف kimin hamısın sat ھەف Arvadı d ھەف: Qoçan! Sen bu xanun atdarın niye sat ھەف? D ھەف: Ses ھەف. Bu qoyunnarın da hamısın sat ھەf ta qışun yarısın ھەف kimin iki y ھەf dene qoyun hamısın sat ھەf Xanıma d ھەf: Baba, Qoçan, aa bu xanın qoyunun! Seher ne cevap ھەf. D ھەf: Baba, Sen ھەf ne işün axı! Apar ھەf, o pulları qoyer bakdaa, yaz ol ھەf Yaz ol ھەf adam yoll ھەf xan Qoçan ھەf yaanna; Qoçan ھەf d ھەf, gelsin, ھەf bu atdar naxada doğubla, qoyunnarın balasınan, zadınan, s ھەf men, penirinnen. D ھەf: Sen mennen soruşğınan ki qış ne c ھەf geşdi. Sene hardan danışım! Bu ilki qışdaan. Ezel başdan Duxar Xan ھەf s ھەf ھەf.

Bı il Azərbaycan xarab qalıbdı.

Uşaxlar qırılıb qar suyu ھەf mekden.

Dereler tepeler mismar olubdı.

Ot ھەf alax bitib yaylax boyıcax.

H ھەf van yoxdı, onu y ھەf douyıncax.

Elim qabıxdan ھەf o heyvani soy ھەf cax.

Bir k ھەf pek y ھەf dı ھەf sahib olubdı.

Xan d ھەf: Bala, oğul! Qoyunnan bi dene qalmadı? D ھەf: Xan! Bi dene, sen ھەf sağlığıva, başıva and olsun qalmadı. Xob, balam! Bu atdar d ھەf Atdar ne- c ھەf oldı? D ھەf: Xan!

İnanm ھەf san, dur ھەf qazıya.

Atdar arıxı ھەf b d ھەf n ھەf taziya.

Çulun ھەf d ھەf k bıraxdıx yazıya.

Yazı buran oldı, ھەf biri gelmedi.

Bu ھەf de (ھەf qedim saxsıydı axı, bu bardaxlar saxsıydı) bi bardax qatıx aparmışdı, qatıx. Xan qezebnag ol ھەf ھەf t ھەf bu (saxsıydı) qatığı vır ھەf bu Qoçan ھەf başına. Qatıx t ھەf k ھەf Qoçan ھەf başına. Qoçan d ھەf: Allah ھەf şükür, elhemdula ھەf şükür; xanın yanında ھەf ağ oldı.

⁸⁶ Bu masal, XII. Kaynak Kişi tarafından anlatılmıştır.

Otuz Üçüncü Masalın Epizotları:

1. Koğan adlı bir kişi vardır. Bu kişi Duhar Hanın huzuruna çıkar.
2. Koğan hana hayvanları otlatmak için güzel bir yaylası olduğunu s nyler. Handan elli at, iki y   de koyun ister.
3. Duhar Han bunu    kabul eder. Koğan hayvanları eve getirir. Kışın sonuna kadar   o unu satar.
4. Koğanın hanımı, Koğan hayvanları sattı ı için endişelenir. Ona, hana ne cevap vereceğini sorar.
5. Yaz gelir, han Koğanı bir haberci yollar. Koğanın huzuruna    ırtır.
6. Koğan yanında bir     lek yo urtla hanın huzuruna çıkar.
7. Han, Koğanı, hayvanların do urup do urmadıklarını ve     nlerinin nasıl olduğunu sorar.
8. Koğan yıl içinde Azerbaycan  da kuraklık olduğunu,   ocukların a alıktan kırıldı ını, hayvanların   o unun da   ld    n   s nyler.
9. Olanlara sinirlenen han, Koğanın getirdiği yoğurt dolu     le i onun başına ge  irir.
10. Koğan başından d    len yo urda bakarak, hanın yanında y    m yine ak oldu, der.

Otuz Üçüncü Masaldaki Motifler

P 412. Çobanlık

Koğan adında bir çoban vardır. Koğan, Duhar Han'dan otlatmak için at ve koyun ister.

M 100. Yeminler ve antlar

Han, Koğan'ın isteğini kabul eder ve ona hayvanları emanet eder.

X 900.-1899. Yalan ve mübalağanın komikliği

Koğan, hayvanların çoğunu satar ve bu paraları harcar. Han'a o yıl Azerbaycan'da kuraklık ve kıtlık olduğunu ve hayvanların sıkıştıklarını söyler.

K 850. Hileli oyunlar

Koğan, evden getirdiği bir tenekele yoğurdu hana vererek onu kandırmaya çalışır.

Q 400.-499. Cezaların çeşitleri

Han sinirlenerek yoğurt dolu tenekeleği Koğan'ın başına paralar.

J 1500. Zekice pratik hazır cevaplar

Koğan bu durumu yoğurdun başından aşağı dökülmesi- hanın karşısında yitimi en az olası şekilde değerlendirir.

SONUÇ

Türk milleti var oluşu zamandan günümüze kadar dünyanın pek çok coğrafyasında yaşamış ve yaşadığı yerlerde dilini, kültürünü korumayı başarmıştır. Masal da önemli bir folklor türü olarak Türk milleti tarafından sürekli anlatılmış ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Özellikle son yıllarda, Türk masalları üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış ve masallarımız geleceğe taşınmaya çalışılmıştır. Yapmış olduğumuz masal çalışması da bu yolda atılan adımlardan yalnızca biridir.

Erdebil özellikle Halhal ili- masalları üzerinde yaptığımız inceleme çalışması, 12 sız kaynakta derlenen masalların epizot ve motiflerinin çıkarılmasıyla oluşturulmuştur. 12 farklı anlatıcıdan toplam 33 masal derlenmiştir. Anlatıcılardan özellikle I. Kaynak Kişi Vahab Esgeri ve IV. Kaynak Kişi Cefergulu Hüseyinzade profesyonel masal anlatıcılarıdır. Öteki kaynak kişiler ise masal anlatma geleneğinden gelen; ancak çağın koşullarına bağlı olarak günümüzde daha az dinleyici bulan anlatıcılarıdır. Anlatıcılardan çoğunun okula gitmemiş olması ise masalların dil ve anlatım bakımından pek fazla bozulmamasında etkili olmuştur.

Güney Azerbaycan bölgesi Türk anlatı geleneklerinin sürdürüldüğü bir bölge olmasına rağmen kapsamlı bir çalışmaya kaynaklık edememiştir. Bölgenin içinde bulunduğu sorunlar, derleme faaliyetlerini zora sokmakta ve dolayısıyla alan araştırmalarını da engellemektedir. Bizim çalışmamızda da derleme esnasında bazı zorluklar yaşanmıştır. Anlatıcılar Muharrem ayına denk gelen derleme çalışmasında, masal anlatmaktan çekinmişlerdir. Bölge zengin bir masal dağarcığına sahip olsa da yas döneminde anlatıcılar özellikle bazı masalları anlatmaktan çekinmişlerdir. Anlatıcılar, kadın erkek ayrımı olmaksızın, mizahi ve erotik öğelere gılgı yaşamlarındaki konuşma ve anlatımlarında sıkça yer vermelerine rağmen, yas döneminde bu türden öğeler taşıyan masalları anlatmak istememişlerdir. Çalışmamızda mizahi öğeler taşıyan yalnızca iki masal yer almaktadır; bunlar Qoğan (1) ve Qoğan (2) adlı masallardır. Anlatıcılar, içinde erotik ve mizahi öğelerin bulunmadığı masallara ise kara nağıl adını vermektedirler.

Erdebil bölgesinden derlenen masallar ses kayıt cihazından dinlenerek dikte edilmiştir. Masallar ayrı ayrı numaralandırılmış ve her bir masalın ardından masalın epizotları ve motifleri gösterilmiştir. Anlatıcının herhangi bir ad vermediği masallar ise yalnızca vermiş olduğumuz numaralar ile belirtilmiştir. Masallar yazıya

geçirilirken Dr. Bilgehan A. Gökdağ'ın Salmas Ağzı adlı ses çalışması kitabında yer alan işaretleme sistemi esas alınmıştır. Bu sisteme göre kapalı e sesi پ art damak tonsuz نى گى پ گىرلاق ه بى خى eviriyazı işaretleriyle gösterilmiştir.

Erdebil masallarını ele aldığı konular ve masallarda yer alan tipler bakımından ele alacak olursak, bu masalların genel Türk masalları içinde önemli bir yere sahip olduğunu görürüz. Türk insanının yaşayışı ve tarihiyle bağlantısı, bu masallara yansımıştır. İncelediğimiz masallarda olağanüstü masallara yer verildiği gibi gerçekçi masallara da yer verilmiştir. Gerçekçi masallarda dini motifler de belirginleşmiştir. Anlatıcı, içinde bulunduğu baskıcı dini rejimi, ele aldığı karakterlerle yermek istemiştir. 5. (Çobanın Nağlı), 19. (Gülü Mola), 23. (Qargu), 25. (Qaz Otaran Qarın Başı) ve 26. (Ehmed-i Bıqem) masallarda derviş ve imam kntı karakterler olarak gösterilmektedir. Derviş tipi, bu masallarda Türk masallarındaki kntı tipiyle uyumaktadır. Derviş tipinin dışında kntı tipi olarak değerlendirebileceğimiz tipler ise, Merdinen Nımerd (1.) masalındaki Nımerd, 3. masalda yer alan hacının kardeşi ve Quş Yumurtası (31.) adlı masalda yer alan Ermeni tıccardır.

Türk masallarında vazgeçilmez yeri olan پ keloğlanپ ise, Erdebil masallarında پ kekel (kel) ya da پ qarın başı” olarak geçmektedir. Keloğlan'ın zorluklar karşısında aklını kullanarak başarılı olması gibi, Erdebil masallarında kekel kılığına girerek zorlukların üstesinden gelen kahramanlar yer alır. Bu tipi, Qaz Otaran Qarın Başı (25.), Şah Oğlu Melik Memmed (30.) ve 3. masalda görmekteyiz. Özellikle 3. masalda kekel kılığına giren kişinin bir kız olması da dikkate değerdir.

Erdebil masalları içinde kadın ve aile yaşamı da önemli ىى de ele alınmıştır. Kadınlar, ve genç kızlar, genellikle evlerine bağlı birer Türk kadını olarak tasvir edilmişlerdir. Derzi Qızı (11.), Seng-i Sebir (12.), 13. masal, Şah Abbas'ın Nağlı (20.) gibi masallarda kadın evine bağlıdır ve aklını kullanarak evlilik ىى sorunların üstesinden gelir. Ancak, incelediğimiz masalların bazılarında kntı niyetli kadınlara da rastlanmaktadır. Seng-i Sebir (12.) masalındaki Çingene kız, 29. masaldaki ve Quş Yumurtası masalındaki kocasına ihanet eden kadın, Fatma Hanım (27.) masalındaki ىvey anne ile ىvey kız kardeş kötü niyetli kadın tipleridir.

Masallarda gırnen önemli bir tip ise padişahdır. Padişah, Erdebil masallarında devlet yöneticisi olma özelliğinin yanında, aile babası olarak da tanıtılmaktadır. Çalışmamızda yer alan doğu masalda doğuksuzluk motifi hakimdir ve padişah, çocuk izlemi çekmektedir. Qaz Otaran Karın Başı (25.) ve Şah Oğlu Melik Memmed (30.) masallarında padişah yine baba olma özelliği ile ön plandadır ve kızıyla evlenmek isteyen kişiyi sınava tabi tutar. Mirvrid Tesbeh (10.) adlı masalda padişah ve vezir başlarından geçen aile hikayelerini anlatırlar. Bu masal, yalanlamalı masal türüne de bir örnektir.

Erdebil yöresi masallarında olağanüstü motifler çok zengin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Devler, periler ve bınyaya yapılan seyahatler hayalgıcının en güzel örneklerini vermektedir. Selim Cefayhuruş (7.) masalında Selim'in maymunla evlenmesi ve ondan yarı insan yarı hayvan bir çocuğunun olması, Seng-i Sebir (12.)'de kızın Kurban okuyarak insanı diriltmesi, 16. masalda yer alan tek gılleri kesi ve denizkızı, Şah Oğlu Melik Memmed (30.)'de Memmed'in mezardan çıkan maymun kılığındaki peri kızıyla evlenmesi gibi olağanüstü olaylar, zengin bir hayalgıcı yeteneğinin izlerini taşımaktadır.

İncelediğimiz masallarda hayvanlar da çeşitlilik göstermektedir. Evcil hayvanlar ve vahşi hayvanlar kimi kez insan özellikleriyle karşımıza çıkar. Masallarda yer alan evcil hayvanlar tavuk, horoz, at, eşek, köpek, koyun; vahşi hayvanlar ise ejderha, ayı, kurt, tilki, sansar, karga, yılan, aslan, ve kaplandır. Bunların dışında balık, kuş, sırtan gibi hayvanlar da yer almaktadır. Bu hayvanlar, macera sırasında genel olarak, kahramana yardım etmektedirler. Simurg kuşu, at, ve sansar özellikle bu gruptandır. Işıklı Dünya (22.) masalında Simurgbuntkrüğyle kahramanın babasının kın olan gılleri almıştır. Xoruz-u Neqel-xu (17.) masalında sihirli horoz sayesinde Memmed ve Zerintac kardeşler babalarına kavuşmuşlardır. Merdinen Nemer (1.) ve İki Qardaşın Nağılı (8.) masallarında kara köpek başından ilahe yapılmış ve bu ilahe hastaları iyileştirmiştir. Yine bu iki masalda aslan, kurt ve tilki, kahramana yardımcı olan hayvanlardır.

Erdebil yöresinden derlenen 33 masaldan biri ise çocuk masalıdır. Şibicik (15.) adlı bu masalda ormana odun toplamaya giden çocukların devlerle olan macerası anlatılmaktadır. Ayrıca, elimizde bulunan masallardan ikisi mizahi özellikler taşımaktadır. Qoğan 1 ve Qoğan 2 adlı masallar bir çiftinin hazır

SÖZLÜK

A

Abrı (ab-ı ru): Yۈz suyu (namus,şeref)

Âfel (ahval): Ahval

Alaçıq: Kamelya (yer)

Alahı keÇer: Başka memleket

Arxéyin: Emin olarak

AÇpezhana: Mutfak

AÇqā: Kirli, اچا

Axı: Ama; yani

B

BaÇva: Başına

Bafat: Vefat

Bâ-hem: Birlikte

Bâis: Sebep olmak

Balaban: Zurna

Bar-ı hemli: Doğurmaya yakın hamile

BaÇvü: Başını

Beren: Geait

Be-hem: Son vermek

Be-rahe (Bi-rahe): Yolu olmayan; (metinde) kimsenin geaimediği yol

Berekenna: Berek Allah

Berqe berq vır-: Parlamak

Berkit-: Sar-, kapat-

Bes: Dolayısıyla

Berziyar: Bağban

Beyseb: Varsaymak; sanki

Betdi: Bir nedene bağlı

Beyseb Çāluğ éle-: Kendince şakalaşmak

Bina éle: Başlamak

Bike: (bir+kem) Biraz

Biyâban: Çān

Boranı: Su kabağı

Boyu al-: Kabul etmek; itiraf etmek

Buğu burma: Burma bıyık

Burgu, civir: Ot tۈrۈ (şazlık)

Buxari: (Fars.) Soba

C

Canavar: Kurt

Car: Sۈre

Cay-sazlıq: Yerleştirmek

Cemtay: Çanta

Cendeg: Gۈvde
Cengel: Orman
Ceġntut-: Şenlik yapmak
Cezire: Ada
Cihne vur-: Haykırmak
Culd: Kılık kıyafet
Cum-: Abanmak
Cürreġ: İlişkiye girmek; arası iyi olmak
Cürre-: Hazırlamak
Cüt: Çift
Cütçü: Çiftçi

Ç

Çeng: Pençe
Çepbelin biri çepbel: ب Kۈpek oğlu kۈpek, Allah'ın ezası پ anlamında kalıp söyleyiş
Çepin: Sol taraf
Çeġb(çeġm): غز
Çıqqu derviġ: Dervişleri niteleyen bir deyim
Çırman-: Pantolon paۋasını sıva-
Çin-i Çelebi: Masala نغى bir yer adı
Çinne-: Toplamak
Çi-kâre: Neci
Çirk: İrin
Çiyn: Omuz
Çodar: Hayvan taciri
Çurtda-: Uyumak
Çörh-xana: Fırın, ekmek satılan yer

D

Dâdqâh: Mahkeme
Daġarçix: Çobanın sırt ۋantası, heybe
Dalıycaġ: Peşinden
Daraġ: Yemeġe toplaşmak
Daraġ ġt-: Karşılaşmak
Darıġgel-: Karşılaşmak
Day: Öyle oldu ki, asla, artık, daha, kadar ۋvb .
Davan: Taban, topuk
Debbe éle: Vazgeۋmek
Debristan: Lise, okul
Deġiġ: İyice, dikkatlice
Dehez: Deniz
Derbar: Saray
Der-bet: Daġ boġazı, vadi
Derbüġ: Derviş
Deriz: ۋık alan; patika
Démeli: Yani

Dénen: Deyin, söyleyin.
Derrakeli: Anlayışlı
Dervaze: Kale kapısı
Des-xett: El yazısı
Déyesen: Galiba
Derbes: Komple
Dubâre: İkinci kez, tekrar
Din-: Konuşmak
Dıĝlı: Yılların sıkıntısı
Dobli: Double
Dör-ha-dör: Etrafında
Döyre: Etrafına
Dür-e-cenab: ﺩﯦﺰﯨﺪﯨﻦ ﯞﺍﺯﺍﻛ ﺍﻟﯩﺪﯗﻥ.ﭘﺎﻧﻼﻣﯩﻨﺪﺍ ﺩﯨﻠﻪﻙ
Düy döyen: Havaneli

E

Elan: Şimdi
El qavza-: El kaldırmak
Elef: Ot
Elenge, linge: Bacak
En-qerib: Biraz yakın; ramak kalmak
Enam: Hediye
Enbiz: Pamuk harmanının yığıldığı yer
Epri-: ﭘﯩﺮﯨﺸﻤﻪﻙ; ﻳﺎﺷﻼﻧﻤﺎﻙ
Erziĝ: Değer
Erz-i be huzur: Huzura arz etmek
Esebâni: Sinirli
Eĝdd: Şiddetli
Eĝiqvoluna gét-: İshal olmak
Evez eveze: Yanar dﯘﻧﻪﺭ, ﺩﻩĝﯩﺸﻜﻪﻥ
Evez éle-: Deĝﯩﺸﺘﯩﺮﻣﻪﻙ
Evezin yétir-: Karşılığını vermek
Eyvan: Eyvan, balkon
Eylep: Eğilip
Eyleĝ: Buyurup oturmak
Eyil: Kamı, kırba

F

Fermandeh-é leĝgr: Komutan
Ferraĝ: Muhafız
Fiĝar: Baskı; sıkıntı
Fırqa: Faklı yolla
Fıĝqırıq: Islık

G

Geday: Dilenci

Get-: Getirmek

Gét-: Gitmek

Gede: Eşek ya da ulan anlamında hitap

Gele: Alsana; al git.

GeĜk: GĜzel

Geven: Dikenli ğalı

-gın, -gin: Emir eki

Gicelen-: Sersemce dolaşmak

Gilek: Bir Fars boyu

Girdab: (metinde) Sıkıntı

Giriftar ol-: Tutsak olmak

Giriftarçı: Sıkıntı, sorun

Gir vermez: “Bana düşmez, alamam.پ anlamında deyim

GûĜbe-zengem: Konuyu düşünmek, ona odaklanmak

Gül-ü mola: ب Aliپningلىپى (Mevla= Hz. Ali) anlamında derviş lakabı

Günbara: Bir yer adı

Gülûf: Kanal

H

Halı döy: Farkında değil

Hamarran-: Yok edilmek

Havasın saxla-: Taraf tutmak

Hem-xab ol-: Birlikte uyumak; birlikte olmak

HemméĜe Her zaman

Héykel: VĜcut

Hemun: İşbu

Hetmi: Kesin

Hendever: Etraf

Hem-ikergân: Kiracı

Hetmen: Kesin

Hed-i teklif: BĜyĜme, erginleşmek

Hevek: havan

Herden: Ara sıra

Hokka: Hile

Hürt-: Ürmek

I

IĜlı: Işıklı

Ĝ

Ĝizin: Lastik

Ggilet: İskelet, direk

Marçin Çelebi: Masala مازن bir yer adı
Maydan: Dişi at
Meğiz: Beyin
Meqqare: Mağara
Menzil: Ev
Mejme: Tepsi
Merdüm: Halk
Meseletün: Mesela
Méyter: At bakıcısı
Mığdar: Miktar
Mifti meccani: Bedava, beleş
Misl-i inki: Sanki
Miz: Masa
Muğabbe: Oyuncak bebek
Muzahim: Rahatsız
Mücesseme: Altın heykel
Müft: Beleş
Mürexes éle-: Birinin gitmesine izin vermek

N

Na-belet: Yabancı
Nahar: Kahvaltı
Na-Ğize Başkalarıyla ilişkisi olmak
NaĞı:Acemi
Nava nava: (Mebعدا) Asla
Naxır: Bویکباش hayvan سیرسی
Nerduvan: Merdiven
Nerivan: Merdiven
Nôba: Sıra
Nuzul: (inmek) Metinde ٲ beleşçi arkadaşپ

O

Odéy: Aha (عنlem)
Oğurla-: Çalmak
Olcağın: Olur olmaz
Otuzdur-: Oturtmak
Ov: Av
Ozah: Durum, vaziyet

Ö

ÖceĞý: Rahatsız
Öcür: Öyle
Öhde: Sorumluluk
Ötür-: Bırakmak

Öy: Ev

P

Pasivan: Memur, polis

Paxma: Beceriksiz

Paymal: Yok et-

Peleng: Kaplan

Penah getir-: Sığınmak

Pencek: Ceket

Pereli: Perdeli

PerveriG: Eğitim

Pileken: Basamak

Pille yéér: Basamak, eşik

Pisel-: Çirkinleşmek

Poru: Kخی ev

PuG: (Rus.) Soba

Q

Qabile: Ebe

Qara qulax: Katır gibi, aslan bخی klüğünde bir hayvan

Qarar-dad: Antlaşma

QarıGqn: Karınca

Qasıd: Postacı

Qatıx: Yoğurt

Qayılıq: Bağlılık, inanç

Qayıt-: Geri dñnmek; dñnپ yanıtlatmak

Qedim: Kadim; eskiden

Qerib curan-: İlginç bir şekilde dızelmek

QeGk: Güzel

Qezebnak: Sinirli, hiddetli

Qezun: Yemek

Qıble âlem: Dınyanın kıblesi (Şahlara verilen unvan)

Qınqıro: Hayvanlara takılan zil

Qır: Zift

Qıran: Eski bir para birimi

Qırgı: Şam söğدی

Qıyha-: Haykırmak

Qiynaq: Pençe

Qoçu baGı: Kabadayı

Qoum: Kavim, akraba

Qozan-: Kalkmak

Qoza-: Kaldırmak

QuduruG: Oynamak

Qurumsaq oğlu: Pezevenk

Quu: Kuyu

R

Rahe: Ana cadde
Redif redif: Sırayla
Reyyet: Avam, halk
Rûde: Bağırsak

S

Sancaq: Çengelli iğne; toka
SaĞ: Dikmek
Saxsı: Çömlek
Saxtımın: Ev, apartman dairesi
Seher-süb: Sabahleyin
Senger: Siper
Seng-i sebir: Sabır taşı
Sertaser: Tamamiyle
Sergerdan: Sersemlemek, şaşkına dönmek
Serbaz: Asker
Sergerdanı: Derbeder; esir
Séstum: Sistem
Sırfa: Sofra
Sıxılıp: Sıkışıp
Sin: Yaş
Sind: Yaş
Siyezi: Çuval
Solax: Delik
SouĞ: Sıvışmak
Sor soqat: Hediyeediye
Sôt: (Savt) Ses
Sovay: Başka
SoruĞnan: Anlat
Söyün-: Sevinmek
Surax: Delik

ğ

ğam: Akşam yemeği
ğatırı çarix: Bir çarık tırı
ğaxı: Boynuz
ğelek: Odun ya da çalı yığı
ğer Ğebhe: Kargaşa, kavga
ğir: Aslan
ğiĞ yat: Gir uyu! anlamında azar
ğuxlux: Şaka

ğüĞ:Som (altın)

T

Tabeğe: Tabaka, kat

Taf-: Tapmak, bulmak

Tamahlan-: Cinsel ilişkiye ihtiyaç duymak, heveslenmek

Tay: Yık

Tebî-i Çeynır: Davul ve zurna

Teeccüb: Şaşırmak

Tehzib éle-: Onaylamak

Tehvil: Teslim etmek

Tekan yé-: Kımıldamak

Telis: Çuval

Tenef: İp

Tenge: Sokak

Tesmim tut: Karara varmak

Tereqqé: Gürkem

Teze bine: Yeni evlenmiş çift

Tıfağın dağılsın: Evin yıkılsın

Toxta-: Ağrının kesilmesi; rahatlamak

Töyfe: Hediye

Tu-der-dudu: İğne

Tula: Enik

Tulla-: Fırlatmak

Tütün: Toz duman

U

Uca: Yıce

Ucubıx: Tekgüz

Uqab: Kartal

Ü

Ülgüç: Halı yapımında kullanılan iğne

V

Verendazla-: Eline alıp kontrol etmek

Vırdı: Tezlik, anilik bildiren fiil

Ville-: Boşlamak

Vird oku-: Bir tır dua okumak; Fatıha suresini okumak

X

XarıGık éle-: Aldatmak
Xelver: Ağırılık یسیغلان
Xer xeQel: Çnp
XeQli: Harcamak
Xéylek: Halı
Xezane: Hazine
Xırça: Kavunun k یقیغی
Xırda: Bozukluk; k یقیغی
Xır çek-: Nefesini tutmak
Xıyaban: Cadde
Xıss ele-: Utandırmak
Xôf: Korku
Xolu: Aptal, manyak
Xoruz-u Neqel-xu: Masal(hik یعی) anlatan horoz
Xud-u beni: Baş başa kalmak

Y

Yaru: Filan adam
Yaxdan: Elbise dolabı
Yéke: B ییگی
Yezne: Damat
YumurulmuQ: Yolu d ınmış پانlamında beddua
Yüngül: Hafif

Z

Zağa: Yeraltı
Zâyiman éle-: Doğurmak
Zehlem: Nefret, tikslenme
Zemi: Tarla
Zıq: Çamur
Zindigi: Yaşamak, zaman geçirmek
Zir-zemi: Bodrum katı
Zübde: İmame; زن
Züyülde-: Kaymak

KAYNAKÇA

AHUNDOV, Ehliman; TEZCAN, Semih; *Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri*, TDK yay., Ankara 1978

ALPTEKİN, Ali Berat; *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ yay., Ankara 2005

ALTAYLI, Seyfettin; *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü* I-II, MEB Yayınları, İstanbul 1994

Araz Dergisi, Yıl: 1, S.: 1, Bursa, Ekim-Kasım-Aralık 2007

BAYAT, Fuzuli; *Mitolojiye Giriş*, Ötüken yay., İstanbul 2007

BEŞİROVA, Günel, “*Güney Azerbaycan Sahasına Ait Beş Halk Hikâyesi Üzerine Bir Araştırma*” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İzmir 2005

BİLKAN, Ali Fuat; *Masal Estetiği*, Timaş yay., İstanbul 2001

BORATAV, Pertev Naili; *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1978

BORATAV, Pertev Naili; *Zaman Zaman İçinde*, İmge Kitabevi yay., Ankara 2007

ELÇİN, Şükrü; *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları: 94., Ankara 1993

ERCİLASUN, Ahmet Bican; *Kars İli Ağızları*, Gazi Üniversitesi yay., No: 29, Ankara 1983

GÖKDAĞ, Bilgehan A.; *Salmas Ağzı (Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme)*, Karam yay., Çorum 2006

GÜNDÜZ, Tufan; “Kutuplar Kadar Uzak Komşumuz Kadar Yakın Ülke”, Türk Yurdu, S. 244, Aralık 2007, s. 45-46.

HEYET, M. Rıza; “19. Yüzyıldan Günümüze İran’da Basın-Yayın Hayatı” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara 2005

KALAFAT, Yaşar; “İran Avşarlarında/Afşarlarında Karşılaştırmalı Halk İnançları”, Türk Yurdu, S. 244, Aralık 2007, s. 34-36.

KAMUS-I TÜRKİ, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

KÜLEBİ, Ali; “İran Üzerinde Oluşan Tehditler”, Türk Yurdu, S. 244, Aralık 2007, s. 32-33.

METİN, Celal; “19. Yüzyıl Osmanlı-Türk Yenileşme Çabalarının İran’a Tesiri”, Türk Yurdu, S. 244, Aralık 2007, s. 37-44.

SAKAOĞLU, Gümüşhane Masalları, Atatürk Üniversitesi yay., Sevinç Matbaası, Ankara 1973.

SEYİDOĞLU, Bilge; Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar, Baylan Matbaası, Ankara 1975

SÜMER, Faruk; Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Güven Matbaası, Ankara 1976

TEBRİZİN SESİ dergisi, Haziran sayısı, Ankara 2007

TÜRKÇE SÖZLÜK, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Ankara 1998

UÇKUN, Rabia Kocaaslan; “Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi” (Yayınlanmamış doktora tezi), İzmir 2003

ÖZGEÇMİŞİ

06.12.1979'da İzmir'in Balçova ilçesinde doğdum. Babam esnaf, annem ev hanımıdır. Bir kız kardeşim var. İlkokul öğrenimimi 1991 yılında Orhan gazi ilköğretim okulunda bitirdim. 1993 yılında ise Ali Erentürk Ortaokulundan mezun oldum.

1993-1994 öğretim yılında İzmir Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'ne gittiği yetenek sınavlarına girdim ve bu okulda okumaya hak kazandım. 1997 yılında liseden mezun oldum. 1998 yılında Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandım. Bu bölümden 2003 yılında mezun oldum.

2005 yılında Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatları bölümünde yüksek lisans yapmaya başladım. 2008 yılı haziran ayında tez savunmamı verdim.

2003-2005 yılları arasında beş yıl boyunca özel dershanelerde Türkçe öğretmeni olarak çalıştım.

Gülcan Gülmez

ÖZET

Tarihin ilk çağlarından beri önemli bir Türk yerleşim bölgesi olan Güney Azerbaycan, bugün İran sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bölgede yönetim 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Farsların eline geçmiştir. Yönetim kademesinde yaşanan etnik değişim sonucunda bölgede yaşayan Türkler. Anadillerinde eğitim-öğretim almaktan mahrum kalmışlardır.

Anadillerinde eğitim-öğretim görmekten mahrum olan Güney Azerbaycan Türkleri, kendi dil ve kültürlerini sınırlı olanlar aracılığıyla korumaktadırlar. Bu bakımdan bölge, halkbilimi çalışmaları açısından önemli bir yere sahiptir. Biz de Güney Azerbaycan Erdebil Bölgesindeki Türk halk Masalları adlı çalışmamızda bölgedeki masallar üzerine bir inceleme yapmaya çalıştık.

Çalışmamıza kaynaklık eden Erdebil ve özellikle Halhal ili Türk halkbilimi açısından zengin bir kaynağa sahiptir. 12 farklı anlatıcıdan derlediğimiz 33 masal metni, epizot ve motifleri bakımından incelenmiştir.

Çalışmamızda yer alan masalların temel kaynaklardan alınmış ve daha sonra yazıya geçirilmiştir. Ayrıca, Sonuç bölümünde bu masalların genel Türk masalları içerisindeki yeri değerlendirilmiştir. Masalların rahat okunup anlaşılması için Sınıflı bölümü hazırlanarak sözcükler alfabetik sırayla gösterilmiştir.

ABSTRACT

Southern Azerbaijan which has been an important Turkish settlement since the early times of the history is located within Iranian borders today. The governance of the area was captured by Persians in the first quarter of the 20th century. The official language has become Persian and the Turks living in the area were deprived of teaching-learning in their mother language as a result of an ethnic alteration in the governance stage. This process still continues today.

Southern Azerbaijan Turks who were deprived of teaching-learning in their mother language have sustained their native language and culture up today with the mediation of verbal products. Therefore, this region constitutes an important area for folklore studies. So, we tried to examine regional tales in our study called *Turkish Public Tales in the Erdebil Region of Southern Azerbaijan*.

Erdebil and especially the province of Halhal which are the sources of our study possess a rich source in terms of Turkish folklore. In our study we gathered a total of 33 tales from 12 different sources and examined them in regards to episodes and motifs.

All of the tales included in our study were obtained from verbal sources and were consequently put into writing. In addition, the place of these tales in the overall Turkish tales has been evaluated in the Conclusion Section. In order for tales can be read and understood more easily a vocabulary section has been formed and the words have been presented in an alphabetic order.